

A veneriás betegek statisztikája.

La statistique des vénériens en Hongrie.

Résumé. L'enquête que l'Office central hongrois de statistique a faite du 1er janvier au 31 décembre 1928 sur les maladies vénériennes, était semblable à celle qu'on avait menée à ce sujet en Suisse, avec cette différence qu'on s'efforçait encore plus de tenir secret les renseignements.

Sur les médecins invités à fournir des renseignements, 80% ont répondu à l'Office de statistique; on peut supposer que la plupart des autres ne s'occupaient point de vénériens. D'après l'enquête, on a traité en 1928 54.079 vénériens, notamment 17.139 femmes (31.7%) et 19.499 individus mariés (36.1%). En province, parmi les malades il y avait 32.3% d'hommes et 30.0% de femmes; dans les villes autonomes, 67.7% d'hommes et 70.0% de femmes. Par rapport à la population recensée en 1920, on comptait 68 vénériens (hommes et femmes) sur 10.000 habitants, et la proportion des hommes (101 pour 10.000 habitants de même sexe) était presque le triple de celle des femmes (36 pour 10.000). Dans les villes, il y avait 241 vénériens pour 10.000 habitants, et dans le reste du pays, 27 pour 10.000. Pour les individus mariés, cette proportion était de 229 dans les villes et de 23 en province; pour les habitants non mariés, de 249 dans les villes et de 29 dans le reste du pays.

Plus la population est dense, plus on y trouve de vénériens: dans les communes de 10.000 à 15.000 habitants, 28 pour 10.000; dans celles de 15.000 à 20.000 habitants, 35 pour 10.000; dans celles de 20.000 à 30.000 habitants, 58 pour 10.000; dans celles de 30.000 à 50.000 habitants, 110 pour 10.000; dans celles de 50.000 à 100.000 habitants, 106 pour 10.000; dans les villes de plus de 100.000 habitants, 259 pour 10.000. Le mal est particulièrement répandu entre les gens de 20 à 29 ans (de 20 à 24 ans, on comptait 180 vénériens pour 10.000 habitants de même âge, et 189 pour 10.000 entre 25 et 29 ans). Il est bien plus fréquent chez les hommes que chez les femmes: sur 10.000 hommes de 20 à 24 ans, il y avait 306 vénériens de même âge et sur 10.000 hommes de 25 à 29 ans, 315, tandis que cette proportion n'était respectivement que de 72 et de 70 chez les

femmes. 26.7% des malades ont eu leur mal des prostituées publiques; 19.8% des prostituées clandestines; 10.3% dans le mariage (2.9% des hommes de leur femme; 29.7% des femmes de leur mari); pour 43.5% des malades, la source de l'infection n'a pu être établie.

A Budapest, en 1928, le nombre des vénériens déclarés par les médecins a été de 27.388 (71.5% d'hommes et 28.5% de femmes). On y en comptait 295 pour 10.000 habitants; chez les hommes, la proportion a été de 454 pour 10.000 habitants de même sexe; chez les femmes, de 157. Sur 10.000 hommes mariés, on trouvait à Budapest 381 vénériens; sur 10.000 hommes non mariés, 507. Chez les femmes de Budapest, la proportion a été respectivement de 201 et de 131, donc les maladies vénériennes y étaient plus répandues parmi les femmes mariées que parmi les femmes non mariées. Au point de vue de l'âge, et en ne prenant que les deux groupes d'âge les plus atteints du mal, on y trouvait pour 10.000 habitants de 20 à 24 ans, 499 femmes atteintes de maladies vénériennes et pour 10.000 habitants de 25 à 29 ans, 580. Au point de vue du sexe, la proportion, calculée pour 10.000 habitants, était chez les hommes de 20 à 24 ans, de 868; chez ceux de 25 à 29 ans, de 1.076, et chez les femmes, respectivement de 205 et de 211.

★

A veneriás betegségek Magyarországon sohasem tartoztak a bejelentésre kötelezett fertőző betegségek közé s nem tartoznak oda, bármilyen indokolt volna, ma sem. Az 1879. XL. t.-c. 99. §-a szerint a ragálybejelentés elmulasztásáért járó felelősségrevonás a veneriás betegségekkel szemben nem alkalmazandó, ha csak nem prostitúcióról van szó, pedig az 1876. évi XIV. t.-c. 89. §-a már a bujakórt is a ragályos betegségek közé számítandónak mondja s intézkedik arról is, hogyha nagyobb terjedelemben fordulna elő, a bujasenyvesek gyógykezelés alá vétessenek. E célra nemcsak a polgári, hanem a katonai kórházakat is igénybevehetőknek jelenti ki, mely kórházakban a betegek gyógyulásukig visszatartathatók. Ha pedig a bujakór elterjedése valamely vidék lakosai között olyan mérvű, hogy annak elfojtására a fennálló rend-

szeres hatósági óv- és gyógyintézkedések elégségesnek többé nem mutatkoznak és kórház is távol esik, a vidék központjában szükségkórházak állítandók fel államköltségen. A törvénynek ez az intézkedése tudtunkkal sohasem nyert alkalmazást. Nem is nyert, mert kötelező bejelentés nélkül igen nehéz a nagyobb terjedelemben történt elharapódzást megállapítani s a közegészség ügyének őreitől olyan szolgálatot kíván, melyet pontos adatok támasztéka nélkül alig teljesíthetnek. A veneriás betegségekkel kapcsolatos törvényeink közül megemlíjtük az 1876. évi XIII. t.-c. 30. §-át, mely szerint „köteles a gazda ügyelni arra, hogy cselédje, mint háznépének tagja, józan, takarékos és erkölcsös életet folytasson“. (A törvény e nemes intenciója a mai szabadosságok korában megközelíthetetlen). Ugyane törvény 52. §-a már hatályos intézkedést tartalmaz: „felmondás nélkül jogosítva van a gazda rögtön elbocsátani a cselédet, ha a cseléd kicsapongásai által ragadós vagy undort gerjesztő nyavalyába esik“. (Az 1884. évi XVII. t.-cikket módosító 1922. évi XII. t.-c. 93. §-a büntető szankció mellett mondja ki, hogy a munkaadó köteles a tanonc egészségére és testi épségére ügyelni és gondosan elhárítani mindazt, ami testi fejlődését hátráltatná.

Törvényeink sehol sem mondják ki általánosságban a veneriás betegségekkel szemben való védekezés kötelezettségét oly módon, mint az a többi fertőző betegségekkel szemben történik, bármennyire is érezték az arra hivatottak a folyamatos törvényhozásnál, hogy az egészség védelme ezen a téren egyenlő fontosságú a többi fertőző betegségekével. Már az 1876. évi törvény érzi az intézkedés szükségességét, de a veneriás betegségekről a következő közvetett, egyedül a prostitúcióval kapcsolatos módon intézkedik: „A kéjelgési ügy, amennyiben a közegészségügyre vonatkozik, rendeleti úton szabályoztatik“. A törvénynek ez a generális intézkedése azután a törvényhatósági autonómia és párhuzamosan a rendőrség kezébe teszi le a prostitúció és az általa terjesztett nemibetegségek sorát. Tehát nemhogy a veneriás betegségek elleni védekezés, de még a prostitúció ügye sem volt 1926-ig országosan egységesen szabályozva. A prostitúció és a vele kapcsolatos fertőzöttség kérdése azért mégis nagyjában azonos elvek szerint szabályoztatott az egész országban, mert e téren Budapest, mint típusos példa volt az irányadó. Ha az autonóm testületek vagy rendőrségek rendelkezéseit olvassuk, teljesen hasonló eljárást és elbánást találunk a prostitúció terén és a prostituáltakkal szemben, valamint az egészségügyi rendelkezésekben is. Csakhogy ez utóbbiakban csak közvetett rendelkezések szólnak a betegség terjesztése ellen: amennyiben a prostituáltat betegsége esetén kórházba szállítják s a magánlakásban magánorvossal

való gyógykezelés semmiképp sem engedhető meg. A szabályrendeletek szerint a prostituáltak időközönként előírt orvosi vizsgálatnak kötelesek magukat alávetni, sőt ha bordélyházban vannak elhelyezve, a tulajdonos nő naponta köteles volna prostituált alkalmazottjait megvizsgálni és már a gyanus tüneteknél is a rendőrorvosi hivatalnak jelentést tenni. Ugyanerre egyébként a prostituált is kötelezve van. Ki hiszi el, hogy ezek a rendelkezések végrehajthatnak hatályos szankció nélkül?

A prostitúció szabályozásáról szóló 160100/1926. B. M. számú rendelet a védekezés kérdését nem oldja meg, bár büntető szankciók is foglaltatnak benne. A rendelet szerint beteg férfinak csak kéjnővel nem szabad érintkeznie.

A történetírók s a statisztikusok kötelezettségükhöz híven, mindig megírták, hogy a háborúk mindannyiszor hatalmas erkölcsi zülléssel jártak s a hadviselőknél a polgári népesség is különböző fertőző betegségekben szenvedett. Mégis a legutolsó háború egészségügyi intézkedései között a veneriás betegségekkel szemben alig találunk célravezető intézkedéseket, pedig a betegség sohasem virult talán annyira, mint ezen időszakban. Gondoljunk csak a prostitúciós rendelkezések imént említett szakaszaira s elképzeltethetjük, hogy a háború alatt milyen jelentéktelenné degradálódott a rendelkezések végrehajtása s ennek kapcsán a nemi betegségek elleni védekezés. Az 1870. évi hadjárat alatt a honvédelmi miniszter a katonai hatóságokat utasította, hogy a hazabocsátandó katonákat elbocsátásuk előtt orvosi vizsgálat alá vegyék, hogy ezáltal a több helyütt mutatkozó bujakór — mely valószínűleg a hazaérkezett legénység által terjesztetett — a községekbe ne vitessék be. Az 1914—18. világháborúban az 1915. évről kelt az első prevenciós intézkedés, melyet követ 1916-ban még kettő. A rendeletek bőséges utasításokat tartalmaznak a védekezés módjára vonatkozóan, de büntető szankcióról egy szót sem. A kórházi ápolást kényszerítő okok fennforgása esetén meg is tagadhatják a veneriás betegektől. Ezek a rendelkezések segíteni ugyan nem segítettek, de megállapítható belőlük, hogy a veneriás betegségek úgy a katonai, mint a polgári népességben nagyobb mértékben el voltak terjedve. Nem volt ez másképpen a többi hadviselő államokban sem. *Hubert Jaeger* a zürichi dermatológiai klinika első asszisztense írja, hogy például a Bordeaux vidékén állomásozó egyesült államokbeli csapatoknál a legénység 20%-a volt nemileg megfertőzött s a nagyobb arányú védekezési intézkedések megtétele után is havi 2%-os csökkentéssel 8%-ra tudták visszaszorítani a fertőzöttek arányát. Nincs módunk ezen adatok pontosságát ellenőrizni, de nincs is okunk kételkedni azok komolyságában.

A veneriás fertőzések *kötelező bejelentése* a mai napig az egész világon csak szórványosan for-

dul elő s igen nagy kulturájú államok nem is tartják keresztülvihetőnek. Az 1921. évi párisi nyugat-európai konferencián a legtöbb résztvevő állam, de főleg Franciaország és Belgium képviselői kijelentették, hogy országukban ilyen kötelező bejelentési módszert nem lehetne megvalósítani az orvosi kar vehemens tiltakozása nélkül. A hiányt pótló egyes veneriás statisztikai felvételek azonban amellet bizonyítanak, hogy a kérdés mindjobban foglalkoztatja a közegészségügyi viszonyaikat féltő gonddal ápoló államokat. A leggondosabban Németországban van a védekezés megszervezve, ahol 1927 októbere óta törvény igyekszik a veneriás betegségek terjedését különleges preventív intézkedéseivel meggátolni. A törvény fő célja: „minden nemibetegséget lehetőleg gyorsan, szakszerű kezeléshez juttatni“ s kimondja, „minden nemibeteg köteles a Németbirodalom területére approbált orvossal kezeltetni magát“. A törvény ezen rendelkezésének büntető szankciója nincs, azzal az indoklással, hogy sohasem állapítható meg bizonyossággal, hogy egyrészt a beteg mikor jutott betegsége tudatára, másrészt sok az olyan beteg, aki szeméremből vagy tudatlanságból — de néha lelkiismeretlenségből is — nem fordul orvoshoz. Tehát tudatlanság vagy szemérem miatt büntetlenül terjeszthető a baj. Ha azonban az ilyen beteg betegségével orvoshoz fordul, első jelentkezése alkalmával köteles az orvos betegségét természetéről felvilágosítani és nehogy tudatlansági védekezéssel még egyszer előállhasson, a beteg részére hivatalos figyelmeztető lapot kézbesíteni. A figyelmeztető lapon a törvény büntető szankciójáról is felvilágosítja a beteget a következő módon: „aki, dacára annak, hogy fertőző veszéllyel kapcsolatos nemi betegségben szenved és ezt tudja, vagy a körülményekből feltételeznie kell: nemileg közöszül, 3 évig terjedhető börtönnel büntethető, amennyiben cselekménye a büntetőtörvény szabályai szerint súlyosabb büntetés alá nem esik“. Hasonló módon büntetik azon nemi beteg is, aki házasságot köt anélkül, hogy házastársával a házasságkötés előtt ezt a betegségét közölné. Teljességgel lerontja azonban a különben is problematikus szankciók értékét az a körülmény, hogy tudatosan elkövetett bűncselekmény is csak indítványra üldözhető.

A magyar BTK-ben is megtaláljuk a védekezésnek majdnem ugyanezen mértékét az 1878. évi V. t.-c. 301. és 303. §-aiban. E törvény 3 évig terjedhető börtönnel sújtja azt, aki a más egészségét sérti s 5 évig terjedhető börtönnel, ha a sértett valamely nevezetesebb tagját vagy érzékét elvesztette, külön kiemelve nemzötehetségét s a sértett elméjének megzavarodását. Mindkét büntetési tétel büntetetre vonatkozik, a vétségi bűncselekmény jelentékenyen enyhébben bíraltatik el. Azonban mindkét bűncselekménynél „a fertőzésre való szán-

déknak fennforgása szükséges“. A szándék ez esetben tudatosságot is jelent, minthogy a két fogalom egymástól nem választható el.

A német törvény speciális rendelkezése s a magyar törvény általános intézkedése között lényegben alig van különbség. Indítványra jár el és büntet mindkét törvény, azaz a magyar törvény még szigorúbb, mert hivatalból is megindítható az eljárás.

A bejelentési kötelezettséget a német törvény sem mondja ki, intézkedései mégis egy lépéssel közelebb visznek a célhoz.

A németbirodalmi országos biztosító intézetekben különben a nemi betegek részére már 1916 óta, tehát már jóval a törvény előtt tanácsadó szerv működött, mely a beteget betegségének veszélyével kapcsolatban a maga és mások iránti kötelességére figyelmezteti. A törvény továbbmegy s kötelez minden orvost, hogy „az olyan betegeket, kik az orvosi kezelés alól kivonják magukat, vagy pedig hivatásuk vagy személyes működésük folytán másokat különösen veszélyeztetnek, az egészségügyi hatóságnak bejelentse“. Nincsenek tehát ezzel az intézkedéssel azok orvoshoz kényszerítve, akik egyáltalán nem akarják magukat gyógyítani. A szóbanforgó intézkedéssel ugyanis csak azok a betegek figyeltetnek meg, akik az orvosi kezelést megszakították. Nagyon érdekes, az Erfurtban követett eljárás. Erfurtban az orvos írásban figyelmezteti betegét, hogy kezelését gyógyulatlan és még fertőzőképes állapotban megszakította s kötelességszerűen felhívja a beteget, hogy kezelését fejeztesse be, mert bejelenti az Egészségügyi Hatóságnak. Ha a beteg gyógyításra nem tér vissza, a bejelentés akár szóbeli, akár írásbeli úton megtörténik. Ugyanez a módszer használatos Mecklenburg-Schwerinben. Tehet azonban bejelentést nem orvos is, de ilyen esetben az egészségügyi hatóság a bejelentőt kihallgatja s az eljárást csak akkor fogantatosítja, ha a feljelentést kellően igazolva s alátámasztva látja.

Az egészségügyi hatóság a hozzáérkezett és elbíralt jelentések alapján felhívhatja a beteget orvosi bizonyítvány bemutatására vagy arra, hogy az általa kijelölt orvosi vizsgálatának vesse alá magát. Ha a beteg, az egészségügyi hatóság rendszabályainak nem engedelmeskedik, a törvény 4. §-a felhatalmazza az egészségügyi hatóságot, hogy olyan egyéneket, akik nemi betegek és annak alapos gyanujában állanak, hogy betegségüket tovább terjesztik, gyógykezelés alá vegyen s ha szükségesnek látszik, kórházban helyezzen el.

A törvény ezen szakasza alá a prostituáltak is besorozhatók s nem is engedi meg a törvény a bordélyok vagy ehhez hasonló üzemek fenntartását. Megszünteti a törvény a prostituáltak kötelező rendőrorvosi vizsgálatát is.

Még egy nagyon fontos intézkedése a német törvénynek az, hogy a szegény, magukat gyógyíttatni nem tudó betegeket közkölségen kigyógyíttatják.

Mint láthatjuk, a német törvény, kisebb-nagyobb hiányossága mellett is, bejelentés szempontjából közelebb viszi a nemi betegséget a többi fertőző betegségekhez. Csak a törvény végrehajtásától függ, hogy a kitűzött célt, a nemi betegségek továbbterjedésének elfojtását lehetővé tegye.

A nemi betegségek kötelező bejelentését találjuk Dániában, Svédországban, Finnországban, Norvégiában, az Amerikai Egyesült Államokban és az Ausztráliai államszövetségben. Ez bizony nagyon csekély szám, de amellet mutat, hogy a kérdésnek különös nehézségeivel nem oly könnyű megbirkózni, mint az felületes szemlélődés mellett látszik, mert a nemi betegségek a többi fertőző betegségek-től, járványoktól olyan lényeges ismérvekben különböznek, melyek egészen speciális gondoskodást kívánnak a prevencióban és a már fellépett bajban. Míg a többi fertőző betegségek legtöbbször a velükjáró magas láznál fogva ágynak döntik a beteget, elrejtésük lehetetlen s nem is akarja a beteg letagadni, mégha gyógyítása végett kórházi elkülönítésre van is szükség, addig a nemi beteg betegségét titkolja, nehogy az előítéletek miatt szégyenkezni legyen kénytelen s ugyancsak az előítéletek miatt erkölcsi vagy anyagi károsodás érje. Másfelől a betegség sem kezdeti, sem későbbi folyama alatt nem dönti ágynak a beteget, csak igen ritka esetekben. A nemi betegség további fejlődésének megakadályozására nincs is olyan szigorú elkülönítésre szükség, mint az a többi fertőző betegségek-nél s nem veszélyezteti a társadalmat terjedésével úgy, mint a többi ismert fertőző betegség, mert a nemibaj a legnehezebben átragadó ragályos betegség s az esetek legnagyobb részében a belső érintkezés révén terjed tovább. Tehát míg a fertőző járványoknál a felismerés eltitkolhatatlan, addig a veneriás betegségek-nél, mégha járványszerűen lépnek is fel valahol, csak a beteg önkéntes vallomására vagyunk utalva. Ez a körülmény nagyon megnehezíti a mindenkit egyformán kötelező intézkedést, mert bele kell nyúlni az egyéni elhatározásba még akkor is, ha a beteg a továbbterjesztés szempontjából nem veszélyes. Az általánosan kötelező intézkedések pedig mindenképen az egyéni szuverénitást veszélyes területét érintik. De vajjon ez-e a legfontosabb, vagy pedig az emberileg megoldható közbiztonság?!

A kötelező bejelentés hiánya miatt sem tekintett el több állam attól, hogy valahogy hozzá ne férjen e kényes kérdés megismeréséhez. A hozzáférhetőség természetesen nem történhet másképp, mint *időszaki statisztikai felvételekkel*, melyek végeredményben nem egyebek, mint kötelező bejelen-

tések, ha nem is a beteg, de kezelőorvosa által. Pillanatra sem szabad gondolnunk, hogy a kérdésnek ezen az oldalon való megfogása sokkal könnyebb volna, mint a betegeken keresztül. A tapasztalat legalább is azt bizonyítja, hogy nem. Az orvos létérdeke annyira szoros összeköttetésben van betege bizalmával, hogy azt veszélyeztetni semmiféleközérdekért nem hajlandó. Hiába mutatják ma már példák, hogy a statisztikai felvétel még csak nem is érinti az orvosi titoktartást, a kialakult felfogást egy csapásra megváltoztatni nem lehetett sem másutt, sem nálunk. Mégis a kísérleteknek szép számával találkozunk.

Poroszország 1900-ban rendezett egynapos felvételt. A *braunschweigi nagyhercegség* 1904—1905-ben éves felvételt hajtott végre. A *Frankfurt a/M.* kétszer ismételt meg egy 1 napos felvételt, mindkettőt téli hónapban, és pedig 1903 januárjában és 1910 februárjában. Magyarországon 1905 január 15-én volt egynapos felvétel. Hannover 1919-ben tartott 30 napos felvételt. A német városok statisztikusainak szövetsége a *Németbirodalom nagy városaiban* vette számba a veneriás betegeket egyhónapi időtartamra és pedig 1913 november 20-tól december 20-ig. Majd ugyanez a szövetség 1919-ben ugyancsak egyhónapi tartamú országos felvételt hajtott végre november 15-től december 15-ig, melyet 1927-ben ugyancsak a birodalom területére kiterjedő egyhónapi tartamú felvétel követett. *Cseh-Szlovákia* az 1921. évben számláltatta meg veneriás betegeit az összes civil- és katonai orvosok bevonásával. *Belgiumban* a közegészségügyi minisztérium rendeletére az 1919. évről az összes kórházak, diszpanzerek és magánintézetek az általuk kezelt betegek számáról jelentést tenni tartoztak. *Svájcban* a Szövetségi Egészségügyi Hivatal már 1900 óta nyilvántartja 104 jelentősebb kórháza által az évek folyamán kezelt betegek számát betegségek szerint kimutatva, valamint a syphilisben elhaltak számát is feltüntetve. Svájcban az első felvételt *Jadasson* professzor kísérelte meg a Szövetségi Közegészségügyi Hivatal megbízásából. A felvétel 6 hónapig tartott, 1898 november 1-től 1899 április 30-ig, de csak kísérlet maradt, mert az adatszolgáltatók alig egy ötödrésze küldött többé-kevésbé kitöltött statisztikai lapot. Baselben az első helyi kísérlet 1881-ből való. Egyéni lapokban kérdezték a betegség nemét, a beteg korát, lakását és családi állapotát, foglalkozását, a fertőzés forrását, az orvosi diagnózist és a betegség tartamát. Az orvosok 66%-a vett részt az adatszolgáltatásban, de a baseli Orvosszövetség határozata folytán az eredmények nem közöltettek. Másik ilyen helyi felvétel volt a zürichi. 1906 november 1-től 1 évig tartott s kiterjedt a város és környékén kezelt betegekre, de az orvosoknak fele sem szolgáltatott adatokat.

1918-ban alapított a nemi betegségek ellen küzdő svájci egyesület, amely a szövetségi közegészségügyi hivatal és a svájci orvosok szövetségének központi bizottságával karöltve, 1921-ben egy éves felvételt határozott el. Ez a felvétel volt az első, mely hosszabb ideig tartott és egy egész országra kiterjedt s egyúttal olyan felvétel, mely statisztikai szempontból is legjobban kielégítette a tudomány és a gyakorlat igényeit. Elégé nem hangsúlyozható előnye volt az is, hogy 1920 október 1-től 1921 szeptemberéig tartó időközre esett a népszámlálás s így a számítások alapjául szolgáló népesség a legideálisabb alapot szolgáltatva a viszonyításokhoz. A siker érdekében a résztvevő orvosok minden egyes kitöltött statisztikai lapért 50 centime-ot kaptak kártalanításképpen azon időért, melyet a statisztikai lap kiállításával eltöltöttek. Az ily módon való díjazásnak meglehetnek az előnyei, de keletkezhetnek nem kívánatos jelenségei is.

A legutolsó veneriás statisztikai felvétel országos terjedelemben az 1928 január 1-től december 31-ig bezárólag végrehajtott magyar adatgyűjtés volt. A felsorolt felvételek mindegyike, kivéve az utolsó svájci és a magyarországit, abban az eredendő hibában szenved, hogy az időtartam vagy a terjedelem miatt összehasonlításra alig alkalmas. Vegyük csak az egész Németbirodalmat felölelő legutolsó felvételt, mely, bár nem hagyta figyelmen kívül a svájci felvétel módszerének tanulságait, csak egy hónapra terjedt. Ha a német felvétel eredményeit össze akarjuk hasonlítani akár a legutolsó svájci, akár a magyar éves felvétel eredményeivel, csak a 12 hónapra átszámított, vagy a népesség számának $\frac{1}{12}$ részéhez viszonyított eredményekkel dolgozhatunk. A népszámlálás időpontjához nem közel eső éves felvételek koradatainak a népszámlálási korosztályokhoz való viszonyítása komoly hibákat rejthet magában. Ismeretes az is, hogy a kiszámított népesség csak megközelítő eredményeket produkálhat a belső vándorlások alapos ismerete nélkül, tehát a hónapos felvételnek teljes évre visszszámított adataival való összehasonlításban a hibaforrás megnövekedik. Még kevésbé lehet az egynapos felvételek eredményeit összehasonlításul elfogadni.

A felvételek sorában nem hagyhatjuk megemlítés nélkül a különböző kórházak, klinikák és kezelőintézetek speciális felvételeit, melyek majd minden államban előfordulnak. Eredményeik összehasonlításul alapul legkevésbé sem vehetők, hiszen legtöbbször csak a szegényebb, magát privát orvossal kezelteni nem tudó népesség betegeiről lehet itt szó és a kórházi kezelésre kényszerített prostituáltakról.

Áttérünk az 1928. évi magyar veneriás statisztikai felvétel ismertetésére.

*

Amint egyetlen államban sem ment símán, minden nehézség nélkül ezen adatgyűjtés végrehajtása, azonképen a magyar adatgyűjtés eszméjének is nehéz volt még a csíráit is lerakni s még sokkal nehezebb a csírából virágzó növényt fejleszteni. Az antiveneriás bizottság elnöke, *Basch Imre* dr. nagyhírű bőrgyógyászunk lankadatlan, szívós munkájának, a magyar Orvosszövetség a titkosság kérdésében elfoglalt liberális álláspontjának és *Scholtz Kornél* dr. professzor, államtitkár, a kérdés jelentőségét értékelő támogatásának köszönhető, hogy az adatgyűjtés a Központi Statisztikai Hivatal 1928. évi munkatervébe felvehető, ez alapon megindítható s az eredetileg fél-évre tervezett felvétel egy évre meghosszabbítható volt. Az eszme az antiveneriás bizottságból indult ki s e bizottság ülésein próbálkoztunk az adatgyűjtés szükségességéről az érdekelteket meggyőzni. Az adatgyűjtés megindítása előtt az Orvosszövetség néhány vidéki fiókjához is lerándultunk, hogy felvilágosító előadásokkal is biztosítsuk az adatszolgáltatás érdekében a kezelőorvosokat afelől, hogy a betegek titkát nem fenyegeti semmiféle veszély. Nem hiába nevezik nálunk köznyelven a veneriás bajokat titkos betegségeknek, ez a titkosság az, melyet az orvosi kar egyrésze még az Orvosszövetség ellenkező véleménye alapján sem volt hajlandó feláldozni. Pedig feláldozásról szó sem lehet, az adatgyűjtőminta tanúsága szerint titkot elárulni nem is volt mód. Az adatgyűjtő statisztikai lap elgondolása főbb elveiben teljesen símul a svájci 1921-es mintához, de óvatosságban túlmegy azon, mert a beteg nevének még kezdőbetűit sem kérdezi, ami pedig hatalmas segítség lett volna a kettős adatszolgáltatás elkerülésére. A többszörös adatszolgáltatás azzal áll elő, hogy ugyanazon beteg, betegségének lefolyása alatt, kétszer vagy háromszor cseréli orvosát, vagy pedig kezelőorvosát otthagya, klinikán vagy egyéb gondozóhelyen kezelte magát. A beteg ezt a körülményt rendszeresen elhallgatja, s így, ahol gyógykezelése végett megfordul, mindenünnen beérkezik a statisztikai lap. Viszont orvosi tapasztalat az is, hogy egyik-másik beteg, ahány helyen megfordul, annyiféleképen változtatja nevét és személyi adatait. Ez a leglényegesebb hibaforrás, melyet azonban sokhelyütt sikerült kiküszöbölni azzal, hogy a beérkezett anyagot helységek szerint tartottuk nyilván, éppen az ellenőrzés érdekében.

Csakhogy a nagyobb városokban, különösen Budapesten ez az összehasonlítás, a lapok nagy száma miatt, alig volt lehetséges.

Az *adatgyűjtő lapok* minden egyes adatszolgáltató részére külön sorszámozással láttattak el s még az orvosi naplósám is feljegyzendő volt, hogy az adatszolgáltató a nála megtartott szelvényvel egyénileg is ellenőrizhesse saját adatszolgáltatását. Ez a sorszámozás bizonyos mértékben a központi nyilvántartásnak is segédeszköze kívánt lenni. Az adatgyűjtőlap kérdései a következőkre terjeszkedtek ki: Nem, családi állapot (házas, nem házas), kor, vallás, foglalkozás, állandó lakóhely, diagnózis (21 betegséggel), a fertőzés kelte, fertőzés forrása, a fertőzés módja (genitalis, extragenitalis, hivatás, szoptatás közben), a fertőzés helye, első kezelés időpontja, jelen báján kívül hányszor volt veneriás betegsége, átutalás esetén hova utaltatott át. Ez utóbbi kérdés is a többszörös adatszolgáltatás kiküszöbölése végett tétetett fel. Az adatgyűjtő minta tehát bőségesen tájékoztató, sajnos, az adatszolgáltatók nem látták be, hogy minden kérdésre felelni kell s a pontosság elég sok kívánni valót hagyott maga után.

Adatgyűjtő mintánk eltér a svájcitól abban, hogy a családi állapotnál megelégszünk a beteg házasság vagy nem házasság voltának feltüntetésével, a feldolgozás során nem házasság véve az özvegyeket és elváltakat, továbbá, hogy a gyermekekénél nem kérdeztük azok törvényes vagy törvénytelen eredetét. A foglalkozásnál két rovatot állítottunk be, az egyiknél csak aláhúzással kellett válaszolni, a másiknál pedig tüzetesen megnevezni a foglalkozást, az adatszolgáltatók tetszésére hívva a feleletadás módját. A foglalkozás kérdésénél a Központi Statisztikai Hivatal kénytelen volt a titkosság elvének minél nagyobb mérvű érvényesítése érdekében feladni álláspontját s csak nyolc főfoglalkozási csoportra terjeszkedik az adatgyűjtőlap foglalkozási rovata a következőképen: őstermelés, ipar, forgalom, értelmiség — mindenütt a szolgálati viszony feltüntetésével — nyugdíjas, tőkepénzes, házicseléd, napszámos, fegyveres erőhöz tartozó, mindenik foglalkozási csoportnál az eltartottak külön feltüntetésével. E kérdésnél is szűkebb korlátok közé szorult az adatgyűjtés, mint a svájci felvétel. Viszont a diagnózisra vonatkozó kérdésnél a magyar felvétel a tágabb körű. A svájci felvétel a gonorrhoeánál

csak azt kérdezi, hogy komplikációs vagy nem komplikációs. A magyar adatgyűjtés pedig kiterjeszkedik a *g. uretrae*, régi és heveny voltára is és a szemkankóra. Az *ulcus molle* mellett a mi adatgyűjtésünk a *bubo suppurativát* is tudakolja. A syphilisnél a svájci I., II., III. fokozat mellett a *s. latensre*, a *tabesre*, a *paralysis progressivára* és a *lues congenitalisra* tesz kérdést, a magyar adatgyűjtőminta pedig ezek mellett a *s. visceralist* is kérdezi s ezenkívül a syphilis következményes betegségei közül az *arteriitist*, *aortitist*, *aneurysmát*, *arteriosclerosis syphiliticát*, *atrophia nervi opticit*, *szemizombénulást* és a *kephalalgia syphiliticát*. Olyan tábora ez a syphilitikus megbetegedéseknek és következményes betegségeinek, mely tág teret nyit az orvoskutatónak a kérdés beható tanulmányozására.

A fertőzés forrására vonatkozó kérdésnél a magyar felvétel megkülönbözteti a titkos és nem titkos prostituálttól szerzett bajokat s kiterjeszkedik a hivatás és szoptatás közben történt infekciókra; a családi köteléknél azonban csak a házastársától történt fertőzésre. A svájci felvétel a prostituáltknál a titkos prostitúciót figyelmen kívül hagyja, viszont nemesak a házastársától eredő, hanem a vőlegény és menyasszonytól származó fertőzést is kutatja, a hivatási és szoptatásból eredő fertőzéseket mellőzi, de kérdezi itt is a foglalkozást, amire viszont a magyar felvétel nem terjed ki. Ez sem volna érdektelen, bár megbízható adatokhoz jutni e téren is szerfelett nehéz.

Megpróbálkozott a felvételünk annak tudakolásával is, hogy a kezelt beteg hányszor szenvedett valamilyen nemi betegségben, de választ e kérdésre elenyésző számban kaptunk s a feldolgozástól éppúgy, mint a fertőzés keltére vonatkozó kérdésnél, el kellett tekintenünk.

Az *adatszolgáltatás* a gyakorlóorvosok és a különböző gyógyintézetek részéről hetenkint történt. A beérkezett anyagot a közgazgatási egységeken belül orvosonkint tartottuk nyilván, ami igen súlyos megterhelést jelentett a hivatalra, tekintettel a heti 3—4, nem egyszer 5 ezer levélre. Itt említem meg, hogy a titkosság kérdésében odáig mentünk, hogy az adatgyűjtés adminisztrációját és feldolgozását, összesítéseit csak kinevezett tisztviselők végezheték, akik hivatalos esküjük mellett még külön esküt is tenni tartoztak. A népjóléti minisztérium az adatgyűjtés folyamára ellenőrző bizottsá-

got is kirendelt, amelynek tagjaival a hivatal állandó egyetértésben működött s ezenkívül a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal a népjóléti minisztériumnak az adatgyűjtéssel kapcsolatos munkásságáról, az adatgyűjtés menetéről, a várható eredményekről többszörösen jelentést tett. Az adatgyűjtés az év utolsó napjával záródott.

Az adatgyűjtés módszerének ismertetésével kapcsolatban megemlítem még azt is, hogy a felvétel idejének meghatározásánál nem tévesztettük el szem elől azon körülményeket, melyek a veneriás betegek statisztikai felvételénél figyelembe veendőek: a gazdasági viszonyokat és a népszámláláshoz közeleső időszak kijelölését.

A gazdasági viszonyok Magyarországon a trianoni béke óta a legsúlyosabbak, a válságos helyzet megszűnését egyhamar nem is remélhetjük. Bizonyos, hogy a jobbmódú emberek hamarabb mennek ilyen természetű bajaikkal az orvoshoz, mint a létminimumot, a létezéshez való mindennapi kenyeret is bizonytalannak érező szegény ember. S mennyi ilyen van ma Magyarországon s meddig kellett volna várni a felvétellel, ha kedvező gazdasági viszonyok között akartunk volna csak felvételt tartani? A másik szempontot, a népszámláláshoz közelebb eső időszakot sem volt célszerű bevélni, mert a mai állandóan lefelé tendáló állami költségvetési viszonyok mellett igen kétséges, hogy később lehetett volna-e anyagi támogatásra számítani.

A beérkezett anyag *feldolgozásának* módját a népjóléti minisztérium helybenhagyta. A feldolgozás négy főtáblájának címe a következő:

I. A veneriás betegek száma nem, kor szerint, összevetve a családi állapottal.

II. A veneriás betegségek feldolgozása a betegek neme és kora szerint, összevetve a családi állapottal.

III. A veneriás betegségek a betegek foglalkozása szerint, a nemmel és családi állapottal összevetve. E három feldolgozás a 10.000 lélekkel bíró népességig községeig lemenően történt, a II. és III. táblánál pedig még külön a 21 betegségre is tagoltan.

IV. A veneriás betegek foglalkozás szerint, összevetve a nemmel, családi állapottal, a fertőzés forrásával és a fertőzés módjával törvényhatóságokig. Mint a cím is mutatja, csak törvényhatóságig menő részletezéssel. Kiegészítésül feldolgoztuk a bete-

geket korévenként is a 15—30 éves korban, mintegy ellenőrzésül az előbbi feldolgozások korcsoport adatainak.

Az adatgyűjtésben való *részvételre* az összes gyakorlóorvosokat felkértük, akik közül 1.282 nem küldött semminemű választ. Tehát az orvosoknak 20,1 százaléka volt az a rész, akik semmilyen formában nem engedtek az adatgyűjtéssel szemben való merev álláspontjukból. De szerepelhet itt az a körülmény is, hogy mint nemibetegségekkel egyáltalán nem foglalkozó orvosok nem vették maguknak még azt a fáradságot sem, hogy erről a Központi Statisztikai Hivatalt értesítsék.

A *felvétel eredménye* szerint az 1928. év folyamán Magyarországon orvosi kezelés alatt állott 54.079 nemi beteg, akik közül 39.148 férfi és 14.931 nő volt. Százalékban 72,4, illetőleg 27,6%. E számokban csak a betegek foglaltatnak, tekintet nélkül arra, hogy esetleg többféle betegségben szenvedtek. Ha a három főbetegség szerint részletezzük a betegeket, akkor számuk 1.610-el, amennyit a többes megbetegedések száma kitesz, emelkedni fog.

Mielőtt a viszonyításokhoz kezdenénk, felsorolunk néhány abszolút és relatív számot könnyebb tájékozódás céljából. A nemi betegek közül a vármegyékre — a szokásos statisztikai kifejezés szerint a vidékre — esett 12.667 férfi (32,3%) és 4.472 nő (30,0%), míg a tj. városokra 26.481 férfi (67,7%) s 10.459 nő (70,0%). A százalékos eloszlás itt nem sokat mond. Ugyanezeket az eredményeket bemutatjuk 10.000 lélekre számítva minden viszonylatban. Az abszolút számokból még csak annyit e helyen, hogy a betegek között 19.499 házas volt (36,1%), 34.580 pedig nem házas (63,9%).

A következőkben adatainkat továbbmenő részletezésben is az 1920. évi népesség 10.000 lelkéhez viszonyítva fogjuk tárgyalni, mivel a népességnek nem, családi állapot, kor, foglalkozás szerint való összetétele csak a népszámlálás évéből ismeretes. Magyarországon 10.000 lélekre esett veneriás beteg 68 és pedig 101 a férfiakra és 36 a nőkre. Tehát majdnem háromszoros a férfiak aránya a nőkével szemben. Ez a nagy különbség több okra vezethető vissza. A férfi nemi élet sokkal általánosabb, tágabbkörű s felelőtlenebb, mint a nőé, még a házas férfi házasságán kívüli nemi élete is kisebb felelősséggel jár, mint végeredményben a férj által eltartott nőé. Azonki-

1. A veneriás betegek száma nem és kor szerint összevetve a családi állapottal.

Nombre des vénériens suivant le sexe, l'âge et l'état civil.

Terület — Territoire	Betegek száma — Nombre des malades														
	összesen — au total			fi — s. masculin						nő — s. féminin					
	fi	nő	együtt	15 éven aluli moins de 15 ans	15—19	20—24	25—29	30—39	40 éves és azon felüli 40 ans et plus	15 éven aluli moins de 15 ans	15—19	20—24	25—29	30—39	40 éves és azon felüli 40 ans et plus
	sexe masc.	sexe fém.	en- semble												
Házasságok — Mariés															
Magyarország															
<i>Hongrie...</i> 12.777 6.722 19.499 — 34 573 1.815 4.315 6.040 — 118 753 1.213 2.394 2.244															
Ebből Dont	Vármegyék														
	Comitats 3.905 2.039 5.944 — 17 252 653 1.384 1.599 — 76 303 409 695 556														
	Tj. városok Villes autonomes														
Budapest... 8.872 4.683 13.555 — 17 321 1.162 2.931 4.441 — 42 450 804 1.699 1.688															
Budapest... 6.850 3.658 10.508 — 11 238 890 2.267 3.444 — 32 320 599 1.345 1.362															
Nem házas															
<i>Non mariés</i>															
Magyarország															
<i>Hongrie...</i> 26.371 8.209 34.580 641 2.490 10.127 7.180 3.738 2.195 844 1.666 2.169 1.167 1.209 1.154															
Ebből Dont	Vármegyék														
	Comitats 8.762 2.433 11.195 259 1.110 3.749 2.153 912 579 272 673 724 316 231 217														
	Tj. városok Villes autonomes														
Budapest... 17.609 5.776 23.385 382 1.380 6.378 5.027 2.826 1.616 572 993 1.445 851 978 937															
Budapest... 12.738 4.142 16.880 276 894 4.193 3.787 2.301 1.287 415 583 992 632 803 717															
Házasság és nem házasság együtt															
<i>Mariés et non mariés ensemble</i>															
Magyarország															
<i>Hongrie...</i> 39.148 14.931 54.079 641 2.524 10.700 8.995 8.053 8.235 844 1.784 2.922 2.380 3.603 3.398															
Ebből Dont	Vármegyék														
	Comitats 12.667 4.472 17.139 259 1.127 4.001 2.806 2.296 2.178 272 749 1.027 725 926 773														
	Tj. városok Villes autonomes														
Budapest... 26.481 10.459 36.940 382 1.397 6.699 6.189 5.757 6.057 572 1.035 1.895 1.655 2.677 2.625															
Budapest... 19.588 7.800 27.388 276 905 4.431 4.677 4.568 4.731 415 615 1.312 1.231 2.148 2.079															

vül nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a női betegség felismerése a legelterjedtebb nemi bajnál, a gonorrhoeánál, kiváltképpen a krónikus gonorrhoeánál igen nehéz.

Összehasonlítva adatainkat a külföld rendelkezésre álló adataival a következőket látjuk: A Németbirodalomban esett 10.000 lélekre veneriás beteg 58:0 (1927. évi felvétel egész évre átszámítva), Svájcban 40 (1920—21. évi felvétel), Svédországban 1919-ben 52, 1920-ban 34. (Svédországban, mint tudjuk, kötelező bejelentés van évek óta, tehát nem állapítható meg pontosan, hogy az arány csak az új megbetegedésekre vonatkozik-e, ami az arány alacsonyságánál fogva valószínű.) Norvégiában 1919-ben 107, 1920-ban 97:3. Ez adatok azonban csak a városokra vonatkoznak. Dániában 1913-ban 156, 1919-ben 213, 1920-ban 183. Az Amerikai Egyesült Államokban az 1919—20-as évben 31. Mint az adatokból is kitűnik, az összehasonlítás kétséges értékű.

Csak mint érdekességet említjük meg, hogy mintha a világháború az itt felsorolt semleges országokban is visszahatással lett volna.

Hazai adatainkat követve, meglepő az a különbség, ami a városi és vidéki népesség fertőzöttjei között mutatkozik. Ugyanis míg a vidéken a 10.000 lakosra eső arány 27, addig a városokban 241. A megoszlásnak ezt az alakulását csaknem szabályosan követik a városnak és a vidéknek a házásokra és nem házásokra eső arányai. A házasságban élők tízezrere eső arány a vidéken 23, a városokban 229, országosan számítva 60. A nem házásoknál a vidéken 29, a városokban 249, országosan pedig 73. Feltűnő az arányoknak egymáshoz való közelsége és súlyos bizonyítéka annak, hogy a házasságok milyen erősen vannak nemi betegségekkel inficiálva. A sűrűbben lakott területeken következetesen magasabb arányait találjuk a nemi betegeknek, ha a népesség száma szerint vesszük figyelembe

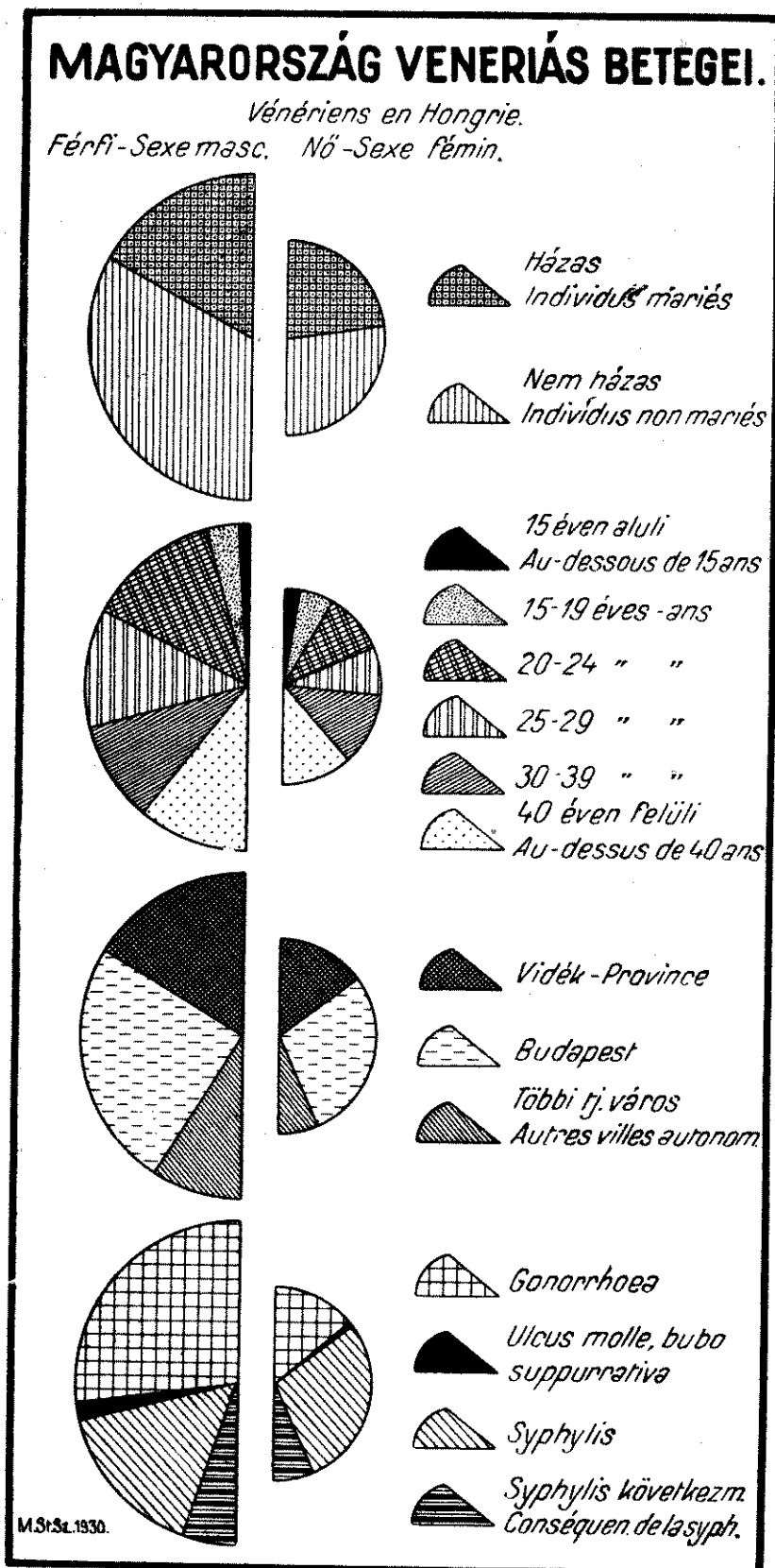
községeinket, megyei és tj. városainkat, a családi állapot szerint is megosztva adatainkat. 10.000 házásra esett nemi beteg a 10—15 ezer lélekszámmal bíró községekben 28, a 15—20.000 lélekszámúakban 30,5, a 20—30.000-esekben 58, a 30—50.000-esekben 110, az 50—100.000-esekben 106, a 100.000-en felüliekben 259. Tehát már a 10—15.000 lélekkel bíró községek fertőzöttsége is magasabb a tj. városokat magába nem foglaló vidékénél. A népességkategóriák sorrendjében következő arányok rohamosan nőnek s az utolsó kategóriában tízszer is nagyobbak, mint a vidék 23-as aránya. Majdnem ugyanígy alakul a helyzet a nem házasoknál, hol az aránysorozat az imént felsorolt kategóriákban a következő volt: 10.000 nem házásra esett nemi beteg 38, 50, 91, 143, 125, 278. Feltűnő a házasok és nem házasok arányainál, hogy a 30—50 ezres népességű községek betegaránya magasabb, mint az 50—100 ezres népességi kategóriákba eső községeké. (Község alatt nem a közigazgatási egységeket értjük ezúttal, hanem a lakosság száma szerinti közületeket.) Az adatok világosan rámutatnak arra, hogy minél nagyobb tömegben lakik együtt a népesség, annál erősebb a fertőzés veszélye s nem valószínűtlen az sem, hogy a vidékiek a városokba vonulnak betegségeik gyógyíttatása céljából. Bár fordítva is megáll a feltétel, hogy t. i. a vidéknek egy része is a városokban fertőződik. Titkos és nem titkos prostituáltak csak a nagyobb népességű városokban találják meg létfeltételüket, innen terjesztik a különböző nemi betegségeket a városokat látogató vidékiekre. A falu erkölce sohasem tud annyira elzárkózni a nyilvánosság elől, mint a városé.

A nagyobb népességű helyek nagyobb arányú inficiálódottságát megtaláljuk a külföld rendelkezésre álló adataiban is. Svájcban az 50.000-nél népesebb községekben esik 10.000 lakosra nemi beteg 107, a 20—50.000 népességű községekben 43, a 10—20.000 lakosságú községekben 34. A Németbirodalomban a 100.000-en felüli népességgel bíró községekben 192, a 20—100.000 lakosú községekben 129, a 10—20.000-es csoportban 82, míg a 10.000-nél alacsonyabb lakosú községekben 46.

Egészítsük ki adatainkat a betegeknek *nemük* szerint való megoszlását feltüntető eredményeinkkel. Az országos arány 101 volt a férfi és 36 a női népesség 10.000 lelkéhez viszonyítva. Ugyanez az arány csak a

tj. városokban 365 a férfiaknál s 130 a nőknél, a vidéken pedig 40, illetőleg 14. Házasság és nem házasság szerint tagolva a férfiakat és a nőket, 10.000 házásra 80 az arány a férfiaknál, 41 a nőknél. Míg ugyanezek az arányok a házasságban nem élő férfiaknál 116, a nem férjes nőknél 33. Tehát míg a házasságban élő férfiaknál sokkal alacsonyabb az arány, addig a nőknél fordítva, a házasságban élőknél magasabb, vagyis 10.000 házasságban élő nő között több a nemi fertőzésben szenvedő, mint a házasságban nem élő nők 10.000-e között.

A nemi betegségek adatainak egyik lényeges csoportját a betegek *korára* vonatkozó eredmények alkotják. Itt olyan koruokról is be kell számolnom, akiket sem meg gondolatlanságuk, sem a rossz példa nem vihetett a fertőzés veszedelmébe, de viselik a súlyos, talán egész életükre kiható csapást a szülőktől örököelve. A 15 éven aluliakról van szó, akiknek 10.000 lelkéből 6 szenvedett nemi inficiáltságból származó betegségben. Nem tűnik magasnak az arány, de vajjon hány olyan beteg gyermek van, aki orvosi kezelésben nem részesítetik tudatlanság, szegénység vagy nemtörődömség folytán. A következő korcsoportok 15-től 30 éves korig öt éves, 30—40-ig tízéves csoportokban, azontúl egybefoglalva vannak kimutatva, tekintettel az ilyenkorú betegek erősen hanyatló számára. A 15—19 éves korcsoportba tartozó betegek 10.000 ugyanolyan korú népességre számított aránya 51, a 20—24 éveseké 180, a 24—29 éveseké 189, a 30—39 éveseké (tíz éves korcsoport) 109, a 40 éven felülieké 46, országos eredményben. Az ismeretlen korúak, akiknek abszolút száma 1.236 volt, a felsorolt arányokban nem foglaltatnak benne. 10.000-re számított arányuk pedig a népszámlálás ismeretlen korúhoz viszonyítva torz, a valóságnak meg nem felelő képet mutatna. Tehát a 20—24 és 25—29 évesek korcsoportjának magas arányai a 20—30 év közötti kort mutatják a megbetegedés szempontjából legveszedelmesebbnek. Talán nem is meglepő: a fiatal korral járó nemi érettség vad ösztöne sokszor kiszorítja helyéből még a gondosabb nevelésben részesült ifjúság meg gondoltságát is, felbillenti lelki egyensúlyát s enged a kínálkozó csábításnak, vagy mondjuk úgy, hogy sokszor mérlegelés nélkül rohan vesztébe. A 25—29 évesek legmagasabb arányt feltüntető csoportja azonban azt is mutatja, hogy nemcsak a meg gondolatlanság az egyedüli ok,

hanem az is, hogy az e korcsoportba tartozók nincsenek olyan egzisztenciális állapotban, mely a házasságralépést megengedné s amely házasság tisztaságával mentesíthetne a veszélyes nemi élet folytatásától. Bármilyen magas is a nemi beteg házasok aránya, látni fogjuk később, hogy milyen alacsony a házastárstól fertőzött férfiak aránya s ebből következtetünk arra is, milyen alacsony volna a férfiak fertőződése, ha csak a házasságra szorítanák nemi életük körét.

Koradataink országos eredményei nemek szerint nem mutatnak egységes alakulatot. A férfiaknál a 20—24 és a 25—29 évesek 10.000-re eső aránya 306 és 315, ez arányok több mint ötszörösét teszik a 15—19

évesek 60-as arányának s majdnem kétszeresét a 30—39 éveseknek (164), a nőknél pedig az arányok korosztályonként 42, 72, 70, 63 közt váltakoznak. Ezek az arányok azt mutatják, hogy a kor a nőknél a nemi fertőzés szempontjából nem játszik lényeges szerepet. A 30—39 éves nők korcsoportjának arányában nem mutatkozik a lehiggadásra mutató oly esés, mint a férfiaknál.

Város és vidék szerint a kezelt betegek korcsoportjainak arányai a következőképpen oszlottak meg: A városokban 10.000 ugyanazon korcsoportra számított egyénre a 15 éven aluliaknál 27, a 15—19 éveseknél 158, a 20—24 éveseknél 465, a 25—29 éveseknél 521, a 30—40 éveseknél 334 s a 40 éven felüliek korcsoportjánál 185 nemi beteg esett. Míg a vidéken ugyanezen korcsoportokban 3, 27, 88, 74, 40, 14. Tehát a városokban a 25—29 évesek korcsoportja magaslik ki beteg arányával, a vidéki népességben a 20—24 évesek korcsoportjára esett a legtöbb nemi beteg. Igazolva van ezzel is, hogy a vidéken fiatalabb korban kötnek házasságot, míg a városi lakosság későbbi korban kötött házasságai előtt nagyobb mértékben ki van téve a fertőzésnek.

Az adatgyűjtés előkészítéséről mondotakban megemlítettem már, hogy a foglalkozás megnevezésénél a titkosság megőrizhetése érdekében el kellett tekintenünk a részletes foglalkozási nomenklatura szerinti megnevezéstől, melyet a hivatalos statisztika adatszolgáltatásainál megkívánunk. De nemcsak a titkosság tette ezt szükségessé, hanem az is, hogy az orvos adatszolgáltatóknak a pontos foglalkozási megnevezésekkel olyan nehézséget okoztunk volna, ami az adatgyűjtés sikere szempontjából kerülendő volt.

A veneriás betegeket az 1920. évi népszámlálás foglalkozási főcsoportjaiban feltüntetett 10.000 lelkéhez viszonyítva a legmagasabb arányokat a k. m. n. napszámoknál 324-el és az ismeretlen foglalkozásúaknál 301-el találjuk. Az utóbbi arány azonban élénken igazolja azon előbbi megállapításunkat, hogy a foglalkozás kutatása e kötelező bejelentés nélküli statisztikai adatgyűjtésnél kétséges. De kétséges lehet még kötelező bejelentés mellett is, hiszen az ellenőrzés úgyszólván keresztülvihetetlen. Azt gondolhatnánk, hogy talán a titkos prostituáltak azok, akik foglalkozásukat eltitkolják. Nem így van, mert ha

2. A veneriás betegségek, a betegek neme és kora szerint összevetve a családi állapottal.

Les maladies vénériennes suivant le sexe, l'âge et l'état civil des malades.

Terület — Territoire	Összesen — Total			Fi — Sexe masculin					Nő — Sexe féminin						
	fi sexe masc.	nő sexe fém.	együtt en- semble	15 éven aluli moins de 15 ans	15—19	20—24	25—29	30—39	40 éves és azon felüli 40 ans et plus	15 éven aluli moins de 15 ans	15—19	20—24	25—29	30—39	40 éves és azon felüli 40 ans et plus
					éves — ans						éves — ans				
Gonorrhoea ur., régi, heveny és szemkankó.															
<i>Gonorrhoea ur. chronique et aiguë et blennorragie oculaire.</i>															
H á z a s — Mariés															
Magyarország															
<i>Hongrie...</i>															
	4.432	1.182	5.614	—	23	411	1.133	1.831	1.034	—	65	304	337	346	130
Ebből Dont															
Vármegyék															
Comitats ..	1.544	442	1.986	—	10	175	402	596	361	—	50	134	110	101	47
Tj. városok															
Villes autonomes	2.888	740	3.628	—	13	236	731	1.235	673	—	15	170	227	245	83
Budapest...	2.277	568	2.845	—	9	174	563	1.001	530	—	10	119	159	213	67
N e m h á z a s															
<i>Non mariés</i>															
Magyarország															
<i>Hongrie...</i>															
	17.788	3.185	20.973	112	1.926	7.614	5.080	2.167	889	377	993	1.068	392	239	116
Ebből Dont															
Vármegyék															
Comitats ..	5.928	1.162	7.090	43	856	2.758	1.460	523	288	103	412	404	147	68	28
Tj. városok															
Villes autonomes	11.860	2.023	13.883	69	1.070	4.856	3.620	1.644	601	274	581	664	245	171	88
Budapest...	8.686	1.277	9.963	44	707	3.293	2.780	1.358	504	198	295	425	160	136	63
H á z a s é s n e m															
h á z a s e g y ü t t															
<i>Mariés et non mariés</i>															
<i>ensemble</i>															
Magyarország															
<i>Hongrie...</i>															
	22.220	4.367	26.587	112	1.949	8.025	6.213	3.998	1.923	377	1.058	1.372	729	585	246
Ebből Dont															
Vármegyék															
Comitats ..	7.472	1.604	9.076	43	866	2.933	1.862	1.119	649	103	462	538	257	169	75
Tj. városok															
Villes autonomes	14.748	2.763	17.511	69	1.083	5.092	4.351	2.879	1.274	274	596	834	472	416	171
Budapest...	10.963	1.845	12.808	44	716	3.467	3.343	2.359	1.034	198	305	544	319	349	130
H á z a s — Mariés															
Magyarország															
<i>Hongrie...</i>															
	199	35	234	—	1	22	58	73	45	—	3	7	7	13	5
Ebből Dont															
Vármegyék															
Comitats ..	109	12	121	—	1	14	37	39	18	—	2	4	3	2	1
Tj. városok															
Villes autonomes	90	23	113	—	—	8	21	34	27	—	1	3	4	11	4
Budapest...	71	15	86	—	—	7	13	29	22	—	1	1	2	8	3
N e m h á z a s															
<i>Non mariés</i>															
Magyarország															
<i>Hongrie...</i>															
	993	84	1.077	1	127	477	237	118	33	3	31	30	10	7	3
Ebből Dont															
Vármegyék															
Comitats ..	520	43	563	—	72	265	123	44	16	1	17	17	5	3	
Tj. városok															
Villes autonomes	473	41	514	1	55	212	114	74	17	2	14	13	5	4	3
Budapest...	342	24	366	—	36	142	81	68	15	—	9	7	3	2	3
H á z a s é s n e m															
h á z a s e g y ü t t															
<i>Mariés et non mariés</i>															
<i>ensemble</i>															
Magyarország															
<i>Hongrie...</i>															
	1.192	119	1.311	1	128	499	295	191	78	3	34	37	17	20	8
Ebből Dont															
Vármegyék															
Comitats ..	629	55	684	—	73	279	160	83	34	1	19	21	8	5	1
Tj. városok															
Villes autonomes	563	64	627	1	55	220	135	108	44	2	15	16	9	15	7
Budapest...	413	39	452	—	36	149	94	97	37	—	10	8	5	10	6

Terület — <i>Territoire</i>	Összesen — <i>Total</i>			Fi — <i>Sexe masculin</i>					Nő — <i>Sexe féminin</i>						
	fi <i>sexe masc.</i>	nő <i>sexe fem.</i>	együtt <i>ensemble</i>	15 éven aluli <i>moins de 15 ans</i>	15—19	20—24	25—29	30—39	40 éves és azon felüli <i>40 ans et plus</i>	15 éven aluli <i>moins de 15 ans</i>	15—19	20—24	25—29	30—39	40 éves és azon felüli <i>40 ans et plus</i>
					éves — <i>ans</i>						éves — <i>ans</i>				
Syphilis I. II. III., latens, congenitalis, visceralis, lues cerebri.															
Házass — Mariés															
Magyarország															
<i>Hongrie</i> 5.408 4.526 9.934 . 10 154 628 1.912 2.704 . 55 454 845 1.777 1.395															
Ebből <i>Dont</i>	Vármegyék														
	<i>Comitats</i> 1.659 1.412 3.071 . 6 71 234 640 708 . 29 172 292 546 373														
	Tj. városok <i>Villes autonomes</i> .. 3.749 3.114 6.863 . 4 83 394 1.272 1.996 . 26 282 553 1.231 1.022														
Budapest 2.838 2.405 5.243 . 2 61 302 944 1.529 . 21 199 419 958 808															
Nem házass Non mariés															
Magyarország															
<i>Hongrie</i> 7.501 4.891 12.392 531 509 2.283 2.000 1.349 829 476 762 1.216 802 886 749															
Ebből <i>Dont</i>	Vármegyék														
	<i>Comitats</i> 2.496 1.348 3.844 221 228 846 638 347 216 175 309 377 185 158 144														
	Tj. Városok <i>Villes autonomes</i> 5.005 3.543 8.548 310 281 1.437 1.362 1.002 613 301 453 839 617 728 605														
Budapest 3.427 2.643 6.070 231 163 825 965 782 461 220 301 598 470 595 459															
Házass és nem házass együtt Mariés et non mariés ensemble															
Magyarország															
<i>Hongrie</i> 12.909 9.417 22.326 531 519 2.437 2.628 3.261 3.533 476 817 1.670 1.647 2.663 2.144															
Ebből <i>Dont</i>	Vármegyék														
	<i>Comitats</i> 4.155 2.760 6.915 221 234 917 872 987 924 175 338 549 477 704 517														
	Tj. városok <i>Villes autonomes</i> 8.754 6.657 15.411 310 285 1.520 1.756 2.274 2.609 301 479 1.121 1.170 1.959 1.627														
Budapest 6.265 5.048 11.313 231 165 886 1.267 1.726 1.990 220 322 797 889 1.553 1.267															
Házass — Mariés															
Magyarország															
<i>Hongrie</i> 3.530 1.331 4.861 . . 4 54 670 2.802 . . 10 66 365 890															
Ebből <i>Dont</i>	Vármegyék														
	<i>Comitats</i> 895 322 1.217 . . 3 13 177 702 — . 8 28 84 202														
	Tj. városok <i>Villes autonomes</i> .. 2.635 1.009 3.644 . . 1 41 493 2.100 . . 2 38 281 688														
Budapest 1.989 807 2.796 . . 1 24 356 1.608 . . 2 28 216 561															
Nem házass Non mariés															
Magyarország															
<i>Hongrie</i> 845 559 1.404 2 8 21 52 214 548 5 3 18 27 145 361															
Ebből <i>Dont</i>	Vármegyék														
	<i>Comitats</i> 153 99 252 . 6 10 12 38 87 . 3 6 5 23 62														
	Tj. városok <i>Villes autonomes</i> .. 692 460 1.152 2 2 11 40 176 461 5 . 12 22 122 299														
Budapest 542 372 914 1 2 9 32 138 360 3 . 10 15 104 240															
Házass és nem házass együtt Mariés et non mariés ensemble															
Magyarország															
<i>Hongrie</i> 4.375 1.890 6.265 2 8 25 106 884 3.350 5 3 28 93 510 1.251															
Ebből <i>Dont</i>	Vármegyék														
	<i>Comitats</i> 1.048 421 1.469 . 6 13 25 215 789 . 3 14 33 107 264														
	Tj. városok <i>Villes autonomes</i> .. 3.327 1.469 4.796 2 2 12 81 669 2.561 5 — 14 60 403 987														
Budapest 2.531 1.179 3.710 1 2 10 56 494 1.968 3 — 12 43 320 801															
Arteriitis, aortitis, aneurysma, arteriosclerosis syph., atrophia nervi opt., szemizombénulás (atrophia), tabes, paralysis progr., kephalalgia syph.															

3. A veneriás betegek foglalkozás szerint összevetve a nem, családi állapot, a fertőzés forrása és a fertőzés módjával, országos eredményekben.

Les vénériens suivant la profession, par rapport au sexe, à l'état civil, à l'origine et au mode de l'infection, résultats généraux.

Nem, családi állapot, a fertőzés forrása és módja <i>Sexe, état civil, origine et mode de l'infection</i>	Betegek összes száma <i>Nombre total des malades</i>	Östermelés <i>Production du sol</i>			Bányászat, ipar és forg. — <i>Mines, indust., commerce, crédit, transports</i>			Közzszolgálat <i>Services publics</i>			Véderő <i>Armée</i>		K. m. n. napszamos <i>Journaliers sp. non dén.</i>	Tőkepenzes nyugdíjas <i>Capitalistes, retraités</i>	Házicseléd <i>Domestiques</i>	Egyéb és ismeretlen foglalkozású — <i>Prof. autres et inconnus</i>	
		Önálló <i>Indépendants</i>	Tisztviselő <i>Employés</i>	Segédszemély <i>Personn. auxil.</i>	Önálló <i>Indépendants</i>	Tisztviselő <i>Employés</i>	Segédszemély <i>Personn. auxil.</i>	Önálló <i>Indépendants</i>	Tisztviselő <i>Employés</i>	Segédszemély <i>Personn. auxil.</i>	Tiszti állomány <i>Officiers</i>						Legénységi <i>Soldats</i>
Férfi — <i>Sexe masc.</i>	39148	1503	121	1457	3193	3160	18456	566	2056	1190	177	2565	1830	566	176	2132	
Nő — <i>Sexe fem. . .</i>	14931	462	8	550	883	549	4219	105	407	329	22	60	1324	282	2990	2741	
Házias — <i>Mariés . .</i>	19499	1024	49	899	2247	1478	7932	283	903	678	55	251	1329	561	356	1454	
Nem házias <i>Non mariés</i>	34580	941	80	1108	1829	2231	14743	388	1560	841	144	2374	1825	287	2810	3419	
A fertőzés forrása. <i>Origine de l'infection.</i>																	
Nyilvános prostituált <i>Prostituées publiques . .</i>	14284	398	28	314	953	1050	8018	166	647	339	52	949	497	175	41	657	
Titkos prostituált <i>Prostituées clandestines</i>	10679	463	45	418	918	982	4630	177	696	313	72	826	421	89	39	590	
Házastárs — <i>Conjoints</i>																	
Más foglalkozású <i>Autres professions . .</i>	5559	301	9	300	508	297	2256	55	196	178	16	51	488	156	213	535	
Egyéb és ismeretlen <i>Autre et inconnue . . .</i>	7424	234	10	372	385	428	2634	95	310	247	23	547	437	52	872	778	
Egyéb és ismeretlen <i>Autre et inconnue . . .</i>	16133	569	37	603	1312	952	5137	178	614	442	36	252	1311	376	2001	2313	
A fertőzés módja. <i>Mode d'infection.</i>																	
Genitalis	45326	1587	103	1597	3220	3133	19852	562	2099	1217	176	2517	2309	531	2534	3889	
Extragenitalis	1736	75	3	117	124	81	520	13	54	44	5	20	197	24	109	350	
Hivatás közben — <i>Pendant l'exerc. de la profession</i>	12				1			6	1	3						1	
Szoptatás közben — <i>Pendant l'allaitement . .</i>	2						1			1							
Egyéb és ismeretlen <i>Autre et inconnu . . .</i>	7003	303	23	293	731	495	2302	90	309	254	18	88	648	293	523	633	
Összesen — Total	54079	1965	129	2007	4076	3709	22675	671	2463	1519	199	2625	3154	848	3166	4873	

nem szerinti megoszlásukban vizsgáljuk az egyéb és ismeretlen foglalkozásúak arányát, a nőket ugyan magasabb arányban, 317-el találjuk, de a férfiak aránya is igen magas, 283. A nők eltitkolási hajlama szembevetendő, ha házias és nem házias állapotuk szerint állítjuk szembe arányaikat. Az egyéb és ismeretlen foglalkozású házias férfiak aránya 210, a nőké 400. A nem háziasoké 316 a férfiaknál és 285 a nőknél, mindig 10.000 ugyanolyan foglalkozású férfira vagy nőre számítva az arányokat. A foglalkozás szerint tagolt adatok közül még a házcseledek aránya emelkedik ki 189-el. A többi foglalkozási főcsoportok 10.000 lelke-re az östermelésnél 9, a bányászat, ipar és forgalomnál 127, a közzszolgálatnál 125 kezelt beteg jutott. A véderőnél mutatkozó 227-es arányt felemlítjük, de nem fogadhat-

juk el valóságának. Az 1920. évi népszámláláskor még igen sokan mondták magukat a véderőhöz tartozónak, olyanok, akik csak azon az alapon tartották magukat a még meg nem szervezett véderőhöz tartozónak, hogy a háború alatt katonai szolgálatot teljesítettek és a leszerelés után elhelyezkedni nem tudtak.

A nemi betegek statisztikájának egyik legérdekesebb fejezete, mely a védelem szempontjából nagyon fontos tájékozódást nyújthatna: a fertőzés forrására vonatkozó adatok. Adataink ezen a téren hézagosak, mert a fertőzés forrására feltett kérdés nem kívánt részletes feleletet a foglalkozásra nézve, kivéve a prostituálttól eredő fertőzésnél. Már a betegek foglalkozási megoszlásánál láthattuk, hogy milyen magas azoknak az aránya, akik foglalkozásukat nem ne-

vezték meg a kezelőorvosoknak. Vajjon a fertőzés forrására adott feleletekből remélhettünk volna-e kielégítő választ? Nem valószínű. Mert bármennyivel is alacsonyabb a női betegek száma, a betegség mégis csak rajtuk keresztül terjed s ma, a nyomorúság korszakában, hány nő bocsátja magát áruba azért, hogy rendes foglalkozásából eredő jövedelmét pótolja s hány nem tud ellenállni a selyemruha csábításainak. Viszont tudja-e vagy keresi-e a férfi az általa megfizetett nő foglalkozását? A legtöbbször nem. Már pedig ahhoz, hogy ezen kérdésre megbízható választ nyerjünk, az érintetteknek egymás foglalkozását tüzetesen ismerniök kellene. Nem tudjuk elhinni, hogy bármilyen kötelező adatszolgáltatás mellett ez a kérdés pontos statisztikai adatokkal megvilágítható volna. Sem a nő, sem a férfi részéről.

Az elmondottakat igazolják a rendelkezésre álló százalékos adatok, melyek szerint a betegeknek 26·7%-a nyilvános, 19·8%-a titkos prostituálttól fertőződött, 10·3%-uk házastárstól betegedett meg. Más vagy ismeretlen foglalkozásútól eredő fertőzés miatt a betegek 43·5%-a került orvoshoz. Még inkább igazolják feltevésünket, ha a fertőzés forrására vonatkozó adatainkat nem szerinti megoszlásukban is bemutatjuk. Titkos vagy nyilvános prostituálttól szerezte betegségét a kezelt férfiak 63·8%-a, házastárstól 2·9%, más foglalkozásútól, tehát olyantól, akinek ismerte és bevallotta foglalkozását 12·4%, ismeretlen foglalkozásútól 20·9%. A beteg nők — férfi prostitúcióról nem lehet szó — 29·7%-a a házastárstól, 17·1%-a más foglalkozásútól kapta betegségét és 53·2% fertőzőjük foglalkozását nem ismerte, vagy nem vallotta be. Ki kell még egészíteni az elmondottakat azzal is, hogy kötelező bejelentés nélkül az orvos is igen sok esetben nehéz helyzetbe juthat betegével szemben a fertőzés forrására vonatkozó kérdés feltételénél. A beteg pedig, ha kényszerülne is, saját érdekében betegségét felfedezni kezelőorvosának, e kérdésre vonatkozó őszinte válaszával olyan titkot is felfedezni kényszerülhetne, mely a gyógyításával összefüggésben nem lehet. Ennek a válasznak kényszerítése a mostani felvételtől merített tapasztalat szerint nem hozná meg a kívánt eredményt.

Kiterjedt még az adatgyűjtés a *fertőzés módjára*, melyről a következő százalékos arányok tájékoztatnak: A betegek 83·8%-a genitális, 3·2%-a extragenitális fertőzéstől

szennvedett veneriás betegségben, míg 13%-nál e kérdésre nem kaptunk választ a kezelőorvosoktól.

Az eddigi eredményeket országosan vagy város és vidék szerint ismertettük, beszámítva Budapest szfv.-t is, melyet e téren külön tárgyalás és elbírálás alá vennünk tanulságos lesz. A különböző népességű kategóriákba csoportosított közületek tárgyalásánál már kitűnt, hogy a népesség számának emelkedésével párhuzamosan nő a veneriás betegek aránya. Budapest a maga közel egy milliós népességével s mindazokkal az ismérvekkel, melyek a világvárosokat jóban, rosszban jellemzik, veneriásbeteg arányaival egész külön áll, szinte össze sem hasonlítható a többi városainkkal. A világváros a titkos és nem titkos prostituáltak nagy tömegének eldorádója, nyomornak és bűnnek, az erkölcstelenség minden fajának takarója, a bizonytalan egzisztenciák, minden áron jólélni akarók, pénzért testet-lelket áruba bocsájtók kikötője. Budapest sem kivétel, még súlyosbítva a veszített háborúval ránk zúdult minden nyomorúság fajtájával. Ezek közé számít az az eszeveszett tobzódás is, mely minden háborúviselt országban a háború befejeztével úrrá lett a népességben s amelyet legkiváltkép nálunk rövidesen követett a nyomor és bizonytalanság jaja. A mai napig is tartó lakásínség 100.000 embert kényszerít tömeglakásba, legnagyobb részét férfit és nőt együtt, fertőben, a tisztálkodás legelemibb szükségleteinek kielégítése nélkül. A tíz éve tartó munkanélküliség sok lelket tett megvásárolhatóvá a nyomorúság kényszerétől is üzve. Másik oldalon a fény, pompa, gondatlanság tették és teszik mellékfogalommal az erkölcsöt és sötétítik el az arany közeputat, magukkal ragadva a gyengébb jellemeket, a cselekedeteiket csak akkor mérlegelni tudó egyéniségeket, mikor a bíró, jelen esetben az orvos mondja a megmásíthatatlan ítéletet: gonorrhoea, ulcus, syphilis. Felvételünk szerint Budapesten az 1928. évben 27.388 nemi beteg állott orvosi kezelés alatt, kiknek 28·5%-a, 7.800 volt nő. A főváros népességének 10.000 lelkéhez viszonyítva a veneriás betegeket, 295-ös arányt kapunk. Nem szerint ez az arány 454 volt a férfiaknál és 157 a nőknél. Ha pedig a házias és nem házias népességhez viszonyítjuk a nemi betegek számát, általában 290 esik a háziasokra s 298 a nem háziasok 10 ezrére. Ha pedig a családi állapoton belül vizsgáljuk nem szerint az adatokat, ugyancsak

tízezerre számítva, a házas férfiak 381-es arányát kapjuk a nem házasok 507-es arányával szemben, míg a házas nők 10.000 lelkére 201 volt az arány, a házasságban nem élők arányával szemben. Tehát Budapesten a nemi betegség jobban el van terjedve a házas nők, mint a hajadonok között. Lehetséges volna? Minden valószínűség szerint igen. Tudnunk kell ugyanis, hogy Budapesten a prostituáltak nagy része menekül a kitoloncolás elől oly módon, hogy házasságot köt budapesti illetőségű egyénnel s továbbfolytatja foglalkozását. De megteszik ezt nem prostituáltak is, hogy itt folytathassák erkölcstelen életüket. Budapest veneriás betegek kor szerint tagolva ugyanolyan képet tárnak elénk, mint az országos adatok. A két kiemelkedő korcsoport itt is a 20—24 és 25—29 évesek korcsoportja. 10.000 ugyanolyan korú népességből esett a két korcsoportra 499, illetőleg 580 nemi beteg. Nem szerint való megoszlásban is az említett két csoport arányai kiemelkedők: a férfiaknál 868 és 1.076, a nőknél 205 és 211. Tehát Budapesten 10.000 25—29 éves férfi közül 1.076 és 10.000 ugyanilyen korú nő közül 211 nemileg beteg állott kezelés alatt az 1928. évben.

Foglalkozás szerint legtöbb beteg a k. m. n. napszámosok táborából került ki, 10.000-re 1.326, majd az ismeretlen foglalkozásúak közül 517; az őstermelőknél 483, a házicselédéknél 294, a bányászat, ipar, forgalom körébe tartozóknál 292, a közszolgálatnál 218, mindig 10.000-re értve az arányokat.

A fertőzés forrásáról Budapestre vonatkozólag a következő százalékos adatok tájékoztatnak: nyilvános prostituálttól fertőzött a kezelt betegek 29·4%-a, a titkos prostituálttól 17·4, összesen tehát 46·8% a prostitucionális fertőzés. Házastárstól kapta betegségét 10·2%, más foglalkozásútól 13·8, míg 29·2% nem ismerte vagy nem vallotta be fertőzőjének foglalkozását, de valószínű, hogy ezek között is sok prostituált húzódik meg. A Budapesten kezelt betegek fertőzésének módjáról csak annyit említünk meg, hogy 82·5%-a genitális, 2·6%-a extragenitális fertőzés volt, míg 14·9%-ában a betegeknek az adatszolgáltató nem felelt a kérdésre. Feltehetjük, hogy ezek oroszánrésze

is a genitális fertőzöttek közé sorolandó lenne.

Orvosi elbírálás és tanulmány körébe tartozik a népjóléti minisztérium által delegált bizottsággal történt megállapodásunk szerint is a betegeknek *betegségük szerint* való tárgyalása. Itt csak annyit említünk meg, hogy gonorrhoeában szenvedett 22.220 fi (54·6%) és 4.367 nő (27·6%), ulcusban 1.192 fi (2·9%) és 119 nő (0·8%), syphilise volt 12.909 (31·7%) férfinak és 9.417 nőnek (59·6%). A syphilis következményes betegségei miatt pedig 4.375 férfit (10·8%) és 1.890 női beteget (12·0%) jelentettek az adatszolgáltatók. Nagyon figyelemre méltó eltérések. A férfibetegek 54·6%-ának volt gonorrhoeája, a női betegek 27·6%-ával szemben. Míg a syphilisnél a férfibetegek 31·7%-át találjuk a női betegek 59·6%-ával szemben. Ez azt jelenti, hogy 100 kezelt női beteg közül 60-nak vérbaja volt. Ki tudná megmondani, mennyi a nem kezelt betegek száma?

Az eddig felsoroltakban vázoltam az 1928. évi veneriás betegek statisztikai felvételének eredményeit. Tudjuk, hogy a felvételnek mutatkoznak hiányai, de ezek a hiányok semmit sem vonnak le az adatgyűjtés értékéből. A szociális viszonyokat tárgyaló felvételek sohasem érhetik el a 100%-os statisztikai tökéletességet, mint az pl. a népmozgalmi statisztikáknál keresztül vihető, de nem is az a lényeg, hanem, hogy általános tájékozódást tudjanak nyújtani a kutatóknak s a közegészségügy gondozóinak a védekezés kiépítéséhez szükséges intézkedések megtételére. Az eredmények így is plasztikusan mutatják, hogy a veneriás betegségek a társadalom széles rétegében elvannak terjedve s talán rövid időn belül célravezető intézkedések történnek a nagyobb veszedelem elhárítására. Ez a felvétel mindenesetre alapot szolgáltat a következő felvételek eredményeinek összehasonlítására és annak elbírálására, hogy a közben történt intézkedések alkalmasak voltak-e a leküzdés szempontjából. De hasznos volt e felvétel azért is, mert a következő felvételnél módszerbeli tanulságokat fog nyújtani az adatszolgáltatás pontosabbá tételéhez.

Szabó Béla dr.

A népmozgalom nemzetközi alakulása.

Formation internationale du mouvement de la population.

A népmozgalom 1929. évi adatai — bár nagyobb részben ideiglenes adatok — az országok jelentős részéről már rendelkezésre állanak. Az adatokat táblázatunkban közöljük, szembeállítva az 1928. évi adatokkal.

Az 1929. évi nemzetközi népmozgalmi adatok igen elszomorító képet nyújtanak.

A *házasságkötések* arányszámának alakulása aránylag még a legkevésbé aggodalmat keltő. Bár az 1929. évi arányszám az 1928. évi arányszámmal szemben számos országban csökkenést mutat, több országban emelkedett is (így Cseh-Szlovákiában, Nagy-Britanniában, Svájcban).

Az *éveszülések* arányszáma az 1928. évi adattal szemben a táblázatban közölt országok közül csupán Egyiptomban mutat emelkedést, holott már az 1928. évi adatok is a születések számának világszerte hanyatló irányát jelezték. A táblázatban felsorolt országok túlnyomóan európai országok; sajnos, éppen ezek között egyetlenben sem találkozunk a születési arányszám emelkedésével, sőt az előző évi szinten való maradásával sem.

A *halálozások* arányszáma, amely pedig a háború utáni években örvendetesen javuló irányt vett, 1929-ben általában erősen visszaesett. A táblázatokban szereplő államok közül csupán Portugáliában, Spanyolországban és Új-Zélandban csökkentek a halálozások. A rosszabbodás okát a különösen Észak- és Nyugat-Európában az elmúlt évben előfordult influenzajárványnak s részben a múlt év első negyedében uralkodó igen hideg időjárásnak kell tulajdonítani.

A születési és halálozási arányszámok kedvezőtlen alakulásából következően a *természetes szaporodás* arányszámái is számottevő rosszabbodást mutatnak az előző évvel szemben. Bár a születési arány csökkenése és a halálozási arány növekedése tekintetében az általános tendencia alól egy-két kivétellel találkozunk, a természetes szaporodás adata a táblázatban bemutatott valamennyi országban kivétel nélkül csökkenő irányú. Két országban a születések és a halálozások különbözete minuszban van, vagyis a népesség fogyott: Esztországban az előző évben még 1000 lélekre 2·1-t tevő arány 1929-ben —0·9 volt, Franciaországban pedig az arány 1·7-ről —0·3-ra esett. Feltűnően rossz Nagy-Britannia (3·0), Svájc (4·5) szaporodási arányszáma is.

Egyes államok népmozgalma.¹⁾
*Mouvement de la population en différents pays.*¹⁾

Ország — Pays	1000 lélekre esik Proportion pour 1000 âmes			
	házasságkötés mariages	éveszülések naissances vivantes	halálozás décès	természetes szaporodás - arány excédent naturel
Cseh-Szlovákia {1928	9·3	23·2	15·1	8·1
<i>Tchéco-Slovaquie</i> {1929	9·5	22·4	15·5	6·9
Chile — <i>Chili</i> {1928	.	53·6	24·4	29·2
.. .. . {1929	9·7	47·3	24·8	22·5
Egyiptom — <i>Egypte</i> .. {1928	.	42·2	24·1	18·1
.. .. . {1929	.	44·8	30·2	14·6
Esztország — <i>Estonie</i> {1928	7·9	18·0	15·9	2·1
.. .. . {1929	.	17·2	18·1	—0·9
Franciaország — <i>France</i> {1928	8·3	18·2	16·5	1·7
.. .. . {1929	8·1	17·7	18·0	—0·3
Ir szabad állam.. .. . {1928	4·7	20·1	14·2	5·9
<i>Etat libre d'Irlande</i> .. {1929	.	19·8	14·6	5·2
Lengyelország — <i>Pologne</i> {1928	9·8	32·6	16·7	15·9
.. .. . {1929	9·8	32·2	17·0	15·2
Litvánia — <i>Lithuanie</i> .. {1928	8·3	28·8	15·6	13·2
.. .. . {1929	7·5	27·2	17·1	10·1
Magyarorsz. — <i>Hongrie</i> {1928	9·3	26·2	17·1	9·1
.. .. . {1929	8·9	24·2	17·5	6·7
Nagy-Britannia {1928	7·6	17·1	11·8	5·3
<i>Royaume-Uni</i> {1929	7·8	16·6	13·6	3·0
Anglia és Wales {1928	7·7	16·7	11·7	5·0
<i>Angleterre et Pays de Galles</i> {1929	7·9	16·3	13·4	2·9
Skótország — <i>Ecosse</i> {1928	6·7	19·8	13·3	6·5
.. .. . {1929	6·8	19·0	14·5	4·5
Észak-Irország {1928	5·8	20·8	14·4	6·4
<i>Irlande du Nord</i> {1929	.	20·4	15·9	4·5
Németalföld — <i>Pays-Bas</i> {1928	7·7	23·3	9·6	13·7
.. .. . {1929	7·9	22·8	10·7	12·1
Németorsz. — <i>Allemagne</i> {1928	9·2	18·6	11·6	7·0
.. .. . {1929	9·2	17·9	12·6	5·3
Olaszország — <i>Italie</i> .. {1928	7·0	26·1	15·6	10·5
.. .. . {1929	6·9	25·1	16·0	9·1
Portugália — <i>Portugal</i> {1928	6·6	30·5	17·9	12·6
.. .. . {1929	6·4	28·7	17·0	11·7
Spanyolorsz. — <i>Espagne</i> {1928	7·6	29·9	18·6	11·3
.. .. . {1929	.	28·9	18·0	10·9
Svájc — <i>Suisse</i> {1928	7·5	17·3	12·0	5·3
.. .. . {1929	7·7	17·0	12·5	4·5
Új-Zéland {1928	7·6	19·6	8·5	11·1
<i>Nouv.-Zélande</i> {1929	.	18·5	8·3	10·2
Ukrajna — <i>Ukraine</i> .. {1928	10·8	37·8	16·5	21·3
.. .. . {1929	11·0	34·0	17·0	17·0

¹⁾ Ideiglenes adatok a Nemzetközi Statisztikai Intézet és a Wirtschaft und Statistik közlése alapján — *Chiffres provisoires d'après les communications de l'Institut International de Statistique et de „Wirtschaft und Statistik“.*

A mezőgazdasági jövedelmezőségi kutatás feladata és módszertani kérdései.¹⁾

Le but et les questions méthodologiques des recherches de la rentabilité de l'agriculture.

Résumé. Pour établir la rentabilité des exploitations agricoles, la statistique a à surmonter bien des difficultés, vu la dissémination des exploitations et les conditions spéciales de la production agricole. Malgré ces difficultés, on doit s'efforcer de trouver des méthodes propres à recueillir les données des exploitations et de leur rendement, et de les dépouiller d'après les règles de la statistique représentative, pour offrir un tableau net de la situation agricole du pays.

On a plusieurs ouvrages considérables sur la statistique basée sur les comptes des exploitations, et les principes à suivre sont assez établis. M. Ernest Laur, professeur de Zurich, a exposé l'année dernière, au Congrès agricole de Bucarest, les grands principes d'une statistique internationale des comptes d'exploitation, et le présent article a pour but d'indiquer comment une telle statistique devrait être réalisée en Hongrie. Dans ce but, il convient de définir nettement l'exploitation agricole, comme unité devant servir de base de statistique, et d'établir la méthode à suivre pour le calcul du revenu net, la comparaison statistique ayant besoin d'une base de calcul applicable à toute catégorie de propriété et d'exploitation. A cet égard, il faudrait adopter également les principes du professeur Laur, qui considère comme rendement net la différence entre le rendement brut et les frais d'exploitation. Il conviendrait en outre d'établir les méthodes statistiques susceptibles de recueillir les données d'exploitations ainsi calculées, pour offrir d'utiles documents à toute l'économie politique. Sous ce rapport, la statistique doit d'une part permettre de comparer les exploitations de type analogue et de rendre compte des différences, afin que les exploitations en tirent des conclusions utiles pour l'avenir (but interne), et offrir, d'autre part, des données relatives au pays entier, des résultats propres à juger de la situation agricole générale (statistique externe). C'est la

méthode représentative qui devrait être adoptée. Les méthodes de la dispersion et de l'établissement des moyennes devraient être également nettement établies; il faut là tenir compte des conditions spéciales des exploitations agricoles. Pour avoir un tableau fidèle, la comparaison des divers groupes doit être étendue sur plusieurs circonstances. Il importe aussi d'examiner la dispersion qui se manifeste dans les lignes statistiques, ce qui sera aussi d'une part à contrôler le choix judicieux des types et d'autre part à tirer, sur cette base, plusieurs conclusions.

*

1. Általános irányelvek.

A gazda helyzetét — miként minden kereseti gazdaság helyzetét — a legobjektívebben a gazdaságában elért jövedelmező meg, vagyis az az ellenérték, amit munkája és tőkeáldozata fejében nyert terményeiért a piacon elérni képes. Ilyképen sematizálva a kérdést, a jövedelmezőségi kutatást két pontra kell koncentrálni. Meg kell állapítani egységes fogalmak segítségével a nyershozam (bruttó jövedelem) és üzemköltségek különbözete gyanánt előálló tiszta jövedelmet, másrészt azt kell kutatni, hogy a termények alakjában mutatózó jövedelemnek milyen a piaci hatékonysága, értve ez alatt a gazda mint termelő által elért piaci árakat. A jövedelmezőségi statisztikát szervesen egészíti ki tehát a helyi piaci árakat árhírszolgálat útján kutató árstatisztika.

Az üzemi statisztika főcélja a mezőgazdaság jövedelmezőségének vizsgálata. A jövedelmezőség képezi alapját a hozadék tőkésítése útján a forgalmi értékkel egybevetve a földbirtok, illetve mezőgazdasági üzem értékének. Közvetlenül a jövedelmezőség vizsgálatával kapcsolatban részletes betekintést enged a mezőgazdasági üzem szerkezeti viszonyaiba, megfelelő csoportok képzésével módot nyújt valamennyi, a gazdaság életét érintő változások számszerű lekövetésével az üzemek közötti összehasonlításra, s így alapját képezi az objektív üzemi tanácsadásnak. Ennek jelentőségét

¹⁾ A M. kir. József Műegyetem közgazdasági osztályán, a Laky Dezső dr. egyet. tanár által vezetett statisztikai és gazdaságpolitikai szemináriumban tartott előadás.

rendkívül nagyra kell értékelni, tekintetbe véve azt, hogy ezáltal a tudományos intézetek és felsőbb organizációk közvetlen befolyást nyerhetnek a gazdák termelésére. A jövedelmezőségi statisztikának ezt a feladatkörét belső, úgynevezett intern statisztikának nevezhetjük, ellentétben azzal a feladatkörrel, amely abban áll, hogy az egész országra vonatkozó részletes adatok összegyűjtésével az agrárpolitika irányítására alkalmas megállapítások szűrhetők le, ami például a kereskedelmi szerződések megkötésénél, a vámtarifa tárgyalásoknál stb. a leghasznosabb szolgálatokat teheti. Ez volna viszont a statisztika extern feladata.

A jövedelmezőség kutatása a statisztikának mindig nehéz feladatot okoz, de különösen áll ez a mezőgazdasági üzem vizsgálatánál, ahol a metódikai nehézség elsősorban abban nyilvánul, hogy amíg más kereseti gazdaság nyers jövedelme és tiszta jövedelme majdnem kivétel nélkül pénzalakban fut keresztül a számadásokon, ami által az eredmények egymás között és különböző időszakok között összehasonlíthatókká válnak; addig a mezőgazdaságnál a nyers hozamot képező termékek egy része produktív célokra további befektetést nyer s részben a gazdálkodó háztartásában kerül elfogyasztásra. A piacon elért pénzeredmény tehát nem kifejezője még a gazda helyzetének s miután a saját gazdaságban produktív célra felhasznált, illetve elfogyasztott mennyiségek értéke nem rögzítődik meg a piacon, ezeknek a mennyiségeknek számbavétele szintén igen fontos. Minél többoldalú egy gazdasági üzem, továbbá minél nagyobb változékonyságot mutatnak az üzemek egymás között szervezetükben és üzemrendszerükben, annál inkább lépnek előtérbe ezek a nehézségek, de viszont éppen ennél fogva annál inkább szükséges olyan általános irányelveket és fogalmakat teremteni, amelyek lehetővé teszik, hogy a legkülönbözőbb nagyságú és strukturájú üzemek adatai és eredményei közös nevezőre legyenek hozhatók. Az Egyesült Államokban, ahol a farmok vidékek szerint meglehetősen egyformaságot mutatnak, ahol tehát a farmer helyzete jórészt csupán néhány termék eladásától függ s ahol a saját fogyasztás sem játszik nagy szerepet, mert nagy területekről s aránylag kevés munkaerőről van szó, ott a termelői ú. n. farmárok változásának és összefüggéseinek vizsgálata valóban jó kifejezője lehet a farmer mindenkori helyze-

tének. Ennek tulajdonítható, hogy Amerikában igen nagy mértékben karolják fel a mezőgazdasági árstatisztikát és az 1921-ben létesült „Bureau of Agricultural Economics” a földművelésügyi kormány legfontosabb szerve lett. Az európai államok legnagyobb részében a gazdaságok sokkal változatosabbak és többoldalúak, így magából a piacon elért árak alakulásának eredményeiből még nem lehet a gazdaságok helyzetére nézve végleges következtetéseket levonni. Nem lehet ugyanis megítélni, hogy a piaci árak változásainak milyen kihatása van a jövedelmezőségre, a gazdaságok jövedelmezőségei elemeinek, az egész üzem felépítésének vizsgálata nélkül. Ismerni kell tehát azokat az alapelveket, fogalommeghatározásokat, amelyeknek segítségével a mezőgazdasági üzemek jövedelmezőségéről olyan adatokat lehet begyűjteni, amelyek más gazdaságok adataival összehasonlíthatók s amelyek úgy a kis-, mint a legnagyobb birtokra nézve egyaránt érvényesülnek. Túl messze vezetne, ha a mezőgazdasági jövedelmezőségi statisztika felvételi íveinek egyes pontjait egyenként kellene részletezni. Ezen értekezés keretében csupán az általános irányelvek megvilágítása fontos.

Az első és legfontosabb általános kérdés, hogy mi tartozik a mezőgazdasági üzem fogalma alá. Laur Ernő zürichi tanár, a svájci Gazdatitkárság vezetője múlt évi bukaresti nemzetközi mezőgazdasági konferencia elé terjesztett javaslatában nagy gondnal és körültekintéssel egy nemzetközi összehasonlító mezőgazdasági számtartási statisztika alapelveit állította össze. Az ő megállapításai az egész világ mezőgazdasági üzemének egyöntetű összehasonlítására készültek s így a fogalmakat szükségszerűen meglehetősen tágan írja körül. A mi viszonyaink között a mezőgazdasági üzem definíciója, természetesen a bukaresti nemzetközi konferencia által elfogadott tervezet keretein belül szűkebb körre volna szorítható. *Laur meghatározása szerint a mezőgazdasági üzemhez tartoznak az összes növénytermelési és állattenyésztési ágak, valamint a nyers termények feldolgozása mindaddig, amíg azok a mezőgazdasági üzemmel szerves összefüggésben vannak.* Ebben a keretben természetesen nincs elhatárolva, hogy például az erdőzet meddig tekinthető a mezőgazdasági üzemhez tartozónak, azt sem mondja meg ez az általános definíció, hogy a nyersanyagok feldolgozásánál a részben vásárolt, részben saját

termelésű terményeket feldolgozó melléküzemek milyen mértékben tekinthetők a mezőgazdaság melléküzeme gyanánt. A németek (Német Mezőgazdasági Tanács) az erdőterületet teljesen elkülönítik a mezőgazdasági üzem fogalmától, az OMGE viszont válságstatisztikai munkájában az összterület 10%-át meg nem haladó erdőterületet a mezőgazdasági üzemhez sorolta, abból a feltevésből indulva ki, hogy az ilyen kisebb területű erdők főképpen a gazdaság faszükségletének ellátását célozzák és így a mezőgazdasági üzemhez sorolhatók. Tulajdonképpen mindkét felfogás helyes, mégis, erőszakolt számítások elkerülése céljából, legcélszerűbb volna nálunk is az erdőt teljesen elválasztani a mezőgazdasági üzemtől. A nyers terményeket értékesítő állattenyésztési és állattartási ágak a mezőgazdasághoz tartoznak még akkor is, ha túlnyomórészt vásárolt takarmányt használunk is fel. A szeszgyári, keményítőgyári, cukorgyári, továbbá gyümölcs- és főzelék-konzerváló és tejfeldolgozó stb. üzemeket illetően a nemzetközi egyezménytervezet azt a megállapítást állítja fel, hogy ezek, amennyiben főként saját termésű nyersanyagot dolgoznak fel, a mezőgazdasági üzemhez sorolandók, míg ha a nyersanyagok javarésze vásárolt terményekből kerül ki, akkor a mezőgazdaságtól elválasztandók. Ezt az általános megállapítást a gyakorlatba átültetve, nálunk a szeszgyárak, keményítő- és konzervgyárak, miután végeredményben a saját terményeik *jobb* értékesítését célozzák, a mezőgazdasági üzemhez volnának sorolandók még akkor is, ha időlegesen túlnyomórészt vásárolt terményt dolgoznak is fel. A tógazdaságokat szintén a mezőgazdasághoz kellene sorolni, noha a németországi eljárás ezeket elválasztja a mezőgazdasági üzemtől. Vámörelő vagy kereskedelmi malmok, téglagyárak, kőbányák, stb. nem tartoznak a mezőgazdasági üzemhez, míg a cukorgyárak, sörgyárak, húsfeldolgozó és tejfeldolgozó üzemekre nézve az egyezménytervezetben foglalt alapelv volna irányadó, vagyis, hogy annyiban tekinthetők ezek mezőgazdasági mellékiparágnak, amennyiben túlnyomórészt saját termelésű termékeket dolgoznak fel. Területi kiterjedés szempontjából a tervezet egyáltalában nem állít fel korlátozásokat. A hivatalos statisztika nemzetközi egyezménye az egy hektáron aluli egységekre is kiterjesztendőnek tartja a mezőgazdasági összeírást, miután néhány állam ragaszkodott ahhoz, hogy

ezekre a kategóriákra nézve is felvételt hajtsanak végre. A jövedelmezőségi statisztika anyagát legnagyobb részét számtartási forrásból nyeri. A számtartás tekintetében a legfejlettebb országok, mint Svájc és Németország is csak három, illetve öt hektáron felüli gazdaságokról tudnak jövedelmezőségi adatokat gyűjteni. A technikai akadályoktól eltekintve azonban az ilyen törpegazdaságok jövedelmezőségi adatai sem üzemi, sem agrárpolitikai szempontból nem bírnak jelentőséggel. Hiszen ezek a kis egységek önálló existencia alapját úgysem képezik és csak mint mellékkereset jöhetnek számításba. Helyes tehát, a mi viszonyainkat figyelembe véve, az öt katasztrális holdon aluli úgynevezett törpebirtokokat számításból kívül hagyni. Felfelé elhatárolni a mezőgazdasági üzem fogalmát nem ilyen könnyű. A tulajdonjog, a birtoklás jogcíme sőt a kiterjedés egymagában véve nem bír befolyással arra, hogy mit tekintünk egy mezőgazdasági üzem felső határának. Egyedüli számításbajövő szempontot itten a kezelés és üzemvezetés egysége képezi. Egy uradalom, például, amelyik több kerületből áll, sok esetben több üzemegységnek tekinthető, mert ha a kerületek egymásközötti pénz- és természetbeni forgalma pontosan el van határolva, akkor maguk a kerületek az üzemi egységek. Sok esetben viszont éppen ellenkezőleg, területileg különálló gazdaságok olyan szoros belső kapcsolatban állanak egymással, hogy területi elhatároltságuk ellenére együttesen képeznek csak egy üzemet.

Második legfontosabb kérdés a mezőgazdasági jövedelmezőségi kutatás általános irányelvei során, hogy miképpen történjék a tiszta jövedelem kiszámítása. Igen fontos ugyanis a tiszta jövedelem kiszámításánál olyan általános irányelvek lefektetése, amelyek alapján minden üzem nagyság és üzemrendszernek megfelelően egyöntetű és egymás között összehasonlításra alkalmas eredményeket lehessen kimutatni. Nincs talán fogalom, amelyet többféleképpen lehetne értelmezni, mint a tiszta jövedelem fogalmát. Különösen áll ez a mezőgazdaságnál. Csak az üzemköltség különböző kiszámításának lehetőségeire, természetbeni teljesítmények és szolgáltatások különböző értékelésének módjaira, vagy a készletek értékelésének nehézségeire kell gondolni. Ezen a helyen csak az általános vonatkozások és a jövedelmezőség kiszámításának főbb szempontjai kívánnak említést.

A tiszta jövedelem kiszámításánál ki lehet indulni a gazdálkodó szempontjából, a jövedelmet a gazdálkodó (birtokos, vagy bérlő) befektetett tőkéjéhez viszonyítva és azt kutatva, hogy a gazdálkodó a saját tőkéjét hogyan tudta kamatoztatni, illetve hogy a gazdaságában fekvő idegen kölcsöntőke után fizetett kamatokon felül mennyi maradt meg neki tiszta jövedelem gyanánt. A tiszta jövedelemnek ez az alakja szubjektív jövedelemnek is nevezhető. Laur definíciója szerint ez képezi a gazdálkodó mezőgazdasági bevételét. Felfogható azonban a tiszta jövedelem olyanképpen is, hogy nem a gazdálkodó szempontjából vizsgáljuk a kérdést, hanem a tiszta jövedelmet a gazdálkodó személyétől teljesen elkülönítve, magára az üzemre vonatkoztatjuk. A tulajdonos vagy bérlő ebben az esetben mint egy kívülálló személy szerepel. Nem játszik szerepet tehát ebben az esetben az a körülmény, hogy az üzembe fektetett tőke teljes egészében saját tőke, vagy részben kölcsöntőke-e. A gazdasági üzem a kiindulópont és így ebben az esetben a kölcsöntőke kamatai nem a kiadások között fognak szerepelni és a kamatozás megállapítása céljából az így nyert tiszta jövedelmet az egész mezőgazdasági üzembe fektetett tőkéhez kell viszonyítani, nem pedig csak a tiszta vagyonhoz, mint az előbbi esetben, a gazdálkodó szempontjából vizsgálva a kérdést. A tiszta jövedelem ilyen értelmezését a jövedelem objektív fogalmának is nevezhetjük. Könnyen elképzelhető, hogy a statisztika részére mint összehasonlításra alkalmas tárgyilagosságot csak ez jöhet számításba. A birtokos vagy bérlő egyéni pénzügyi nem képezhetik az összehasonlítás alapját. A jövedelem megállapításánál azonban egyéb elhatárolások is szükségesek, főként abból a szempontból, hogy a bér munkásokkal dolgozó nagyüzem és a főként saját munkával és családtagokkal dolgozó kisüzem eredményei összehasonlíthatók legyenek. Laur Ernő tanár által készített és nemzetközileg elfogadott tervezet kimondja, hogy a jövedelem kiszámítása a nyers hozam és az összes üzemköltség megállapítása útján történjék.

Nyers hozam (bruttó bevétel) alatt mindazon értéknövekedést érti, amely akár újonnan való előállítás, akár feldolgozás, csere, vagy általában új értékek létrehozásából áll elő a mezőgazdasági üzemben. A nyers hozamhoz tartoznak tehát az összes bevételek, amelyek a mezőgazdaságból származnak

(beleértve a követeléseket is) ide tartozik minden olyan értéknövekedés, amely a mezőgazdasági üzemhez tartozó leltárakban áll elő. Az állatok súlya és értékgyarapodása, ültetvények (szőlő, gyümölcsös) fejlődése stb. Nem tartoznak azonban ide természetesen a vásárlás folytán előálló készletgyarapodások, mert ezeket a kiadásokból kell levonni. A trágyafélék és vetőmagvak vásárlása folytán előálló készleteket nem kell az üzemköltségekből levonni, mert ezek a felhasználás útján a jövő évi termésben testesülnek majd meg. A feldolgozás céljából vásárolt termények értéknövekedései szintén nem sorolandók a nyers hozamhoz, mert a tehenészet részére vásárolt takarmány, vagy a szeszgyár részére vásárolt burgonya értéknövekedése majd tejben, illetve szeszben fog megnyilvánulni, s így mint saját termelésű cikkek amúgy is a nyers hozamhoz kerülnek. Ide tartoznak még azok a termények, termékek és egyéb szolgáltatások (fogat és kézimunka stb.), amelyek a gazdaságból származnak és amelyeket a gazdálkodó háztartása részére használnak fel. A gazdálkodó lakásának bére, ha az épület az üzemhez tartozik, szintén felszámítandó. Nyers hozamhoz számítanak továbbá a munkások részére természetben kiadott termények és szolgáltatások, amelyeket a gazdasági üzem állított elő. (Konvenció gabona, állati termékek, takarmány az alkalmazottak állatai részére.) Ezekre nézve meg kell jegyezni, hogy amíg a munkások részére kiadott saját termelésű cikkek és szolgáltatások egyik oldalról a nyers hozamhoz számítandók, másrésztől viszont ugyanazon értékben a költségoldalán az üzemi költségekhez is tartoznak. Úgy lehet ugyanis jól elképzelni a dolgot, ha feltételezzük azt, hogy ezek a tételek a gazdaság pénztárán mennek keresztül. Ily módon elképzelve ez a számítás a következőképpen érzékelhető: A gazdaság termeli a konvenció gabonát. Ennek értéke, miután az a gazdaság bevételeit gyarapítja, a nyers hozamhoz számítandó. Ugyanezt a gabonát azonban mindjárt a munkásoknak adják ki díjazásuk fejében; tehát ez a tétel mindjárt ugyanabban az értékben a költségek közé kerül. Ami itt példaképpen a konvenció gabonára nézve áll, ugyanaz vonatkozik az alkalmazottak részére kiadott egyéb termékekre és szolgáltatásokra nézve is.

Ha csupán a tiszta jövedelmet kell egy összegben kiszámítani — miként azt a gazdaságokban általában az egyszerű számtar-

tás szerint csinálják — eltekintve a bruttó bevételnek összes kiadással való szembeállításától, akkor nincs is szükség ezeknek az átfutó tételeknek, az úgynevezett terménybelforgalomnak számbavételére, mert az egyszerű számvitel alapján a készpénzbevételek és kiadások különbözetéből, a tulajdonos leszámolási jegyzékéből és az éveleji és évvégi vagyonelejtár helyzetéből a jövedelem szintén kiszámítható. Hangsúlyozni kell azonban, hogy az összehasonlító statisztika részére a jövedelmi számításnak ez az egyszerű módja nem megfelelő. A statisztikánál nagy- és kisbirtokok, továbbá a belterjes és külterjes üzemek kerülnek összehasonlításra. A nagyüzemek pénzforgalma sokkal szélesebb körre terjed ki, mint a kisüzemeké, ugyanez áll fenn a belterjes és külterjes üzemekre nézve. Ha tehát a tiszta jövedelem elemeit, a bevétel és kiadások alakulását részleteiben kívánom vizsgálni, akkor a tiszta jövedelem kiszámításának csak az előbb említett módja lesz alkalmas, amikor is először a nyers hozamot és az üzemköltségeket kell megállapítani teljes összegükben és ezeknek különbözete gyanánt mutató tiszta jövedelem, illetve veszteség csak azután vehető figyelembe.

A nyershozam megállapításánál arra különösen kell ügyelni, hogy az árakban mutató változások csak annyiban érintik a nyershozamot, amennyiben eladásra szánt készletekről van szó. Ilyen esetben tehát az értékemelkedés a nyershozamhoz számít, az értékcsökkenés viszont ebből levonandó. Például: Az év végén mutató gabonakészleteknél az árak emelkedése csak arra a mennyiségre nézve vehető figyelembe, amelyek a saját szükségleten (konvenció, vetőmag, élelmezés stb.) felül értékesítés céljaira félretétettek. Nagy előnye a németországi számtartási statisztikának, hogy ott a zárlatokat június hó végén az aratás előtt készítik, amikor már a régi termésből igen kevés a készlet s ha van is valami, az majdnem kivétel nélkül eladásra kerül. Nálunk viszont, ahol a számtartási zárlatok a naptári évhez igazodnak, tehát december 31-én történik a zárás, még igen sok olyan készletet is fel kell venni a leltárába, amelyeket saját szükségletre fognak felhasználni s így a készletek értékelésénél a törzsvagyon tárgyát képező termékeket alacsonyabb leltári áron, az eladásra szánt készleteket pedig piaci áron kell értékelni. Nagyon kívánatos volna, hogy a vagyon- és jövedelmi adóbevallást szabályozó törvény módot nyújtana arra, hogy a gazdaságok

nálunk is áttérjenek a nyári zárásra, mert mindezeig adóbevallás céljára szeptember hó előtt készített lezárást nem fogadják el. A földeknél, épületeknél, eszközöknél és ígás állatoknál mutató áremelkedés nem érinti a nyershozamot, mert ezek természetesen szintén a törzsvagyonhoz tartoznak.

Röviden összefoglalva a nyershozam a következő részekből áll:

1. *A gazdaság készpénzbevételei*, amelyek a főbb termelési ágak szerint alakulnak és a szántóföldi termelésből, valamint az állattartásból származó bevételek között oszlanak meg. Idetartoznak még a mellékiparágak bevételei és esetleg egyéb kisebb bevételi címek, de nem tartozik ide a haszonbérből, erdészethöz s egyéb nem a gazdasághoz tartozó ágazatokból, továbbá a folyószámla- és váltókamatokból befolyó bevétel.

2. *A mezőgazdasági üzemmel kapcsolatos követelések.* (A követelések tulajdonképpen a bevételek között is elszámolhatók.)

3. *A gazdaság, a gazdálkodó és a melléküzemek részére teljesített szolgáltatások pénzértéke.*

4. *A gazdaságban termelt és a munkások részére kiadott természetbeni bér.*

5. *A gazdaság készleteiben, leltáraiban mutató gyarapodás a fent elmondottak szerinti.*

A nyershozam megállapítása után az üzemköltségeket kell kiszámítani. *Laur az üzemköltséget a következőképpen definiálja: „Üzemköltség alatt értjük azt a szolgáltatást, amelyet a nyershozam elérése érdekében hozunk a befektetett tőkék kamata nélkül.”* Az üzemköltség a mi viszonyainkat tekintve a következő elemekre oszlik:

1. *Készpénzkiadások*, amelyek az alábbi címekben foglalhatók össze:

- a) munkabérek (tisztí fizetés, napszám és egyéb pénz bér, valamint alkalmazottak részére terményvásárlás);
- b) vetőmagvásárlás;
- c) trágyaszerek vásárlása;
- d) takarmányok vásárlása;
- e) állatok vásárlása (és az állattartás egyéb költségei);
- f) tüzelő-, világító- és kenőanyagok vásárlása;
- g) új építkezés és épületfenntartás költségei;
- h) gépek beszerzése és fenntartása;
- j) biztosítás;
- k) adók;
- l) általános költség;
- m) különfélék.

A felsorolt címeket még tovább is lehet részletezni a gazdaság szükségletei szerint, de a fenti felosztás tagozata okvetlenül fenntartandó; haszonbérre, erdészetre, nem a gazdasághoz tartozó iparágra, továbbá adósságkamatokra kiadott összegek természetesen nem tartoznak ide.

2. *A munkások és alkalmazottak természetbeni bére.* Erre vonatkozólag már a nyershozamnál utalás történt arra nézve, hogy ez a tétel úgy a nyershozamnál, mint az üzemkölségeknél szerepel.

3. *A gazdálkodó és családjának a gazdaság részére teljesített munkájáért felszámított ellenérték.* Könnyen megérthető, hogy a statisztikánál, ahol a legkisebb üzemek a legnagyobb üzemekkel kerülhetnek összehasonlításra, a költségek egy nevezőre való hozása céljából szükség van arra, hogy a gazdálkodó és családtagjainak munkája a költségek közé számítson, mert hiszen ezt elmulasztva a parasztgazdaságok sokkal kevesebb üzemkölséget mutatnának ki, mint a főképen fizetett alkalmazottakkal dolgozó nagybirtokok. A saját munkáért felszámítható ellenérték alapelve az, hogy annyi munkadíjat kell a gazdálkodónak és családtagjainak megtéríteni, mint amennyit ugyanezen munkáért fizetett alkalmazottnak kellene fizetni.

4. *A gazdálkodó természetbeni szolgáltatásai a gazdaság részére.* Ide sorolandók azok a termény és egyéb (fogatnap) szolgáltatások, amelyeket a gazdálkodó (tulajdonos, más gazdaság, központi igazgatás, a gazdaságon kívül álló melléküzem) a gazdaság részére teljesít. El lehet ezeket a tételeket számolni a készpénzforgalomban is, mint vásárlásokat. Pld. A gazdaság megvásárolja az erdészeti üzemtől az épület- és tűzifát.

5. *A gazdaság leltárának csökkenései* az üzemkölséghez tartoznak, amennyiben számbeli vagy súlybeli értékcsökkenésről, vagy használhatatlanná vált leltári tárgyak kiselejtezéséről van szó. Tehát kevesebb-számú állat vagy kisebb élősúly, kevesebb takarmány, vagy vetőmagkészlet, kevesebb eszköz, mint az év elején. Továbbá lebontott épületek és más használhatatlanná vált gépek törlése a vagyoneletről.

6. *A rendes leírások* (amortizáció) szintén ide tartoznak még. A leltári tárgyak természetes avulása végett az épületek, telkesítések, nagyobb gépek és részben az állatok értékéből bizonyos kulcsszámok segítségével évről-évre leírások eszközöklendők. Kisebb gépek és eszközökből nem kell leírni, mert

ezen létszáma a rendszeres évi beszerzések folytán állandó karban van.

Ebben a hat pontban összefoglalt tétel adja az összes üzemkölséget. Úgy a nyershozamot, mint az üzemkölséget a mezőgazdasági terület egységére kell vonatkoztatni, hogy a különböző területű gazdaságok adatai összehasonlíthatók legyenek. A mezőgazdasági üzem fogalmát az előbbieken már részletesen ismerttettem. A mezőgazdasági terület ennek alapján a szántóföldet, rétet, legelőt, kertet és szőlőt foglalja magában. Nem tartozik ide az erdő, nádas, terméketlen terület, díszkert stb.

A nyershozam és az üzemkölség különbözete a tiszta jövedelem, illetve veszteség. Ezt lehet szintén a területegységre vonatkoztatni, de kifejezhető a befektetett tőke, vagy a nyershozam százalékában is, amiből az tűnik ki, hogy a nyershozam elérésére mennyit kellett üzemkölségre fordítani és mennyi maradt meg tiszta jövedelem gyanánt. A tiszta jövedelemhez a gazdálkodó és családjának munkabérigényét, az alkalmazottak készpénz és természetbeni bérét, végül a mezőgazdasági üzemhez tartozó összes közterheket hozzáadva a mezőgazdasági üzem *közgazdasági jövedelme* kapható meg. Ez mutatja meg tulajdonképpen a mezőgazdasági üzem produktivitását az egész közgazdaság javára.

2. A számtartási eredmények felhasználása statisztika céljára.

Nemzetközi összehasonlítás céljára a közgazdasági jövedelem a legobjektívebb mérték. Az eddig elmondottak a jövedelmezőségnek kiszámítására és a statisztika számára összehasonlíthatóvá tételére szükséges általános irányelveket tárgyalták, valamint azt a kérdést, hogy azokat miképpen lehet a mi viszonyainkra alkalmazni. Ezek után az egyes üzemekből nyert eredmények statisztikai felhasználásáról lesz szó.

A felvétel és feldolgozás alkalmával követett eljárások módszereinek ismertetését illetőleg a következő kérdésekre kell válaszolni:

Első kérdés, hogy miképpen történjék az üzemek kiválasztása a statisztika részére. A statisztikai kutatási módszer lényege hozza magával azt a kívánalmat, hogy a kutatás az üzemek minél szélesebb körére terjedjen ki. Az ideális állapot természetesen ezen a téren is a tömegészlelés volna. Ennek gyakorlati megvalósítása

azonban, mivel az ilyen statisztika csak a számtartást vezető üzemekre terjedhet ki, nem lehetséges. *A számtartási statisztika tehát csak reprezentatív módszerrel dolgozhat.* Minél csekélyebb hányadát képezik tehát a számtartást vezető üzemek az összes gazdaságoknak, annál inkább lép a reprezentatív szempont előtérbe s így annál fontosabb a felvétel alapjául szolgáló üzemek az ú. n. reprezentatív egységek kiválasztása is. Valamennyi gazdasági üzem felvétele csak a hivatalos úton, általános üzemi összeírás keretében történhet. Egy ilyen felvétel nálunk 1895-ben volt utoljára s most lett volna esedékes egy újabb ilyen felvétel 1930-ban a genfi és római nemzetközi statisztikai konferencia általunk is ratifikált egyezménye értelmében, amelynek tervezete és alapjai 1923 óta készen állanak a Központi Statisztikai Hivatalban s csupán az anyagi fedezet hiánya akadályozta meg ennek az égetően szükséges munkának elvégzését. Nem lehet azonban eléggé hangsúlyozni, hogy az általános üzemi összeírás és a jövedelmezőséget kutató számtartási statisztika egymást egyáltalában nem kizáró, hanem kiegészítő kutatási módszerek, mert amíg az általános összeírás a mezőgazdasági üzem struktúrájának külső megnyilvánulásait, pld. az állatállomány nagyságát, gép- és eszközfelszerelését, az alkalmazott munkások számát veszi fel, addig a jövedelmezőségi statisztika mindezek mellett az üzemi eszközöknek a termelés folyamán megnyilvánuló szerepét, kölcsönös összhatását tünteti fel. Valójában tehát a két módszer a legteljesebb mértékben kiegészíti egymást.

Az üzemeknek a felvétel céljaira történő kiválasztását befolyásolja az a körülmény is, hogy a statisztika az előbb kifejtettek értelmében intern-, vagy externcélokat szolgál-e. Az internstatisztika az üzemi tanácsadás szolgálatában áll s így természetes, hogy különös reprezentatív kiválasztásról ennél nem lehet beszélni, mert a számtartási osztályok igyekeznek valamennyi üzemet, amelynek rendszeres és pontos adataival rendelkeznek, az internstatisztikába belevonni. Itt inkább több év adatainak az összehasonlítása játszik szerepet az egyes üzemsoportoknál. Ez a módszer az előbbi horizontális összehasonlítással szemben vertikális összehasonlításnak is nevezhető. Másként áll a helyzet az egész országra szóló központi intézet által végzett statisztikánál, amit externstatisztika névvel lehet jelölni.

Itt az egyes számtartási osztályok által a központnak beküldött adatokról van szó. Ebben az esetben tehát igen fontos már az is, hogy az így begyűjtött anyag minden egyes vidékről regionálisan és megfelelően megoszolva, azonkívül az összes számbajövő üzemi viszonyoknak megfelelően is tipikus legyen. Értve ezalatt nemcsak az átlagot jelképező típusokat, hanem arra is figyelemmel kell lenni, hogy az így kiválasztott típusok azokat az ingadozásokat is mutassák, ami az üzemszervezet, az üzemvezetés és üzemi eredmények terén tényleg fennáll. A típusok kiválasztásának munkája nagyobbrészt a vidéki szervekre esik, hiszen csak ezeknek van meg a módjuk arra, hogy az illető vidék legbensőbb viszonyait figyelembe vehessék. Nagy szerepe van azonban a kiválasztás munkájában a központi intézetnek is s így szükséges, hogy a rendelkezésre álló anyagról a központ vezetője is állandóan tájékozva legyen.

Második kérdés, hogy mennyi a felvételhez feltétlenül szükséges üzemek száma. Minél több üzem kapcsolódik a felvételbe, annál nagyobb a valószínűség arra, hogy a vizsgálandó és kutatás tárgyát képezőt a többi tényezőtől izolálni sikerül, vagyis, hogy a többi megvizsgált tényező hatása a felállítandó csoporton belül kiegyenlíti egymást.

A feltétlenül szükséges üzemek száma több tényezőtől függ. Befolyással van erre a reprezentatív egységek kijelölése is. Ha pld. az egységek kijelölésénél semmiféle kiválasztást nem gyakorolunk, hanem válogatás nélkül vesszük fel az üzemeket, akkor sokkal több üzem szükséges, mintha a kijelölésnél a reprezentatív típusokra tekintettel vagyunk. A felvételi anyag mikénti csoportosításától is függ, hogy mennyi az egy csoporton belül szükséges üzemek száma. Befolyással van erre még a vizsgálat tárgyát képező körülmény is, miként ezt az 1. tábla mutatja, ahol a Német Mezőgazdasági Tanács statisztikájából összeállított eredményeiből látható, hogy egyes üzemi adatok már öt üzemenél majdnem ugyanazt az eredményt mutatják, mint 10—20, akár 30 vagy 40 üzem esetén, ezzel ellentétben némelyek még 20—30 üzem feldolgozásánál sem mutatnak kiegyenlített képet. Azt vizsgálva ugyanis, hogy mekkora a területegységre számított termésátlag, ennek megállapításához sokkal kevesebb üzem szükséges, mintha az új építkezésekre fordított költség nagyságát kell egy csoporton belül átlago-

1. Cukorrépatermelő üzemek Közép-németországban.

Exploitations de betterave à sucre en Allemagne centrale.

Üzem nagyság 20 — 50 ha. — *Etendue d'exploitation: 20 à 50 hectares.*

	Üzemek száma Nombre d'exploit.				
	5	10	20	30	40
Haszonállat 100 ha.-ra db. — <i>Animaux de rapport pour 100 ha, nombre</i>	72.6	64.3	61.4	64.2	61.8
Gabonatermésátlag 1 ha-ra q. <i>Moyenne de la récolte de céréales pour 1 hectare, q.</i>	20.7	19.7	20.9	20.7	21.3
Készpénzkiadások 1 ha-ra márkában — <i>Dépenses en argent pour 1 hectare, marks</i>					
Műtrágyavásárlásra <i>Achat d'engrais artificiel</i>	74	67	70	69	70
Takarmányvásárlásra <i>Achat de fourrage</i>	64	51	65	69	73
Igásállatvásárlásra <i>Achat de bétail de trait</i>	17	9	14	12	12
Új építkezésre — <i>Dépenses pour construction nouvelle</i>	7	7	22	19	18
Összes kiadás — <i>Dépenses totales</i>	413	375	437	451	453

san a területegységre kiszámítani. Az utóbbi tényező változékonysága ugyanis sokkal nagyobb, mert erre a körülményre a gazdálkodó személyes ténykedéseinek sokkal nagyobb befolyása van. Vizsgáljuk csak részletesebben a gazdaságvezető ténykedéseinek kihatását az eredményekre. Ezen a téren azt látjuk, hogy a gazdaságvezető befolyása az üzemek jövedelmezőségének alakulására két irányban érvényesül. Quantitatív módon oly irányban, hogy az egyik üzemvezető pl. 20 pengőt fordít műtrágyavásárlásra holdankint, míg a másik ugyanerre 30 pengőt költ. Feltéve, hogy a két üzem természeti és gazdasági viszonyai egyébként teljesen hasonlóak, akkor a fenti különbség a 20 és 30 pengő költségkülönbség között teljesen a gazdálkodó egyéni intézkedéseiben keresendő. Az üzemstatisztika feladata, hogy megfelelő csoportok képzésével ezeket a különbségeket amelyeket a gazdálkodó ténykedéseinek kvantitatív megnyilvánulásának is lehet nevezni, teljesen kikapcsolja. A statisztikai sorok vizsgálatánál nehézség nélkül szereshető meggyőződés arról, hogy a statisztika ezt a feladatot elvégezte-e.

Ha azt látjuk, hogy egy csoporton belül ezek a tényezők kiegyenlítettnek, akkor ez még mindig nem jelenti azt, hogy két ilyen, nem túlságosan sok üzemből álló csoport egymás között teljesen összehasonlítható. Figyelembe kell venni ugyanis a gazdálkodó ténykedésének nem számokban megnyilvánuló, úgynevezett kvalitatív be-

folyását is az üzemek eredményére. Ez a tényező az, ami az üzemvezetésben megnyilvánuló ügyességnek is nevezhető. Ezt a tényezőt a statisztika nem tudja számokban kifejezni, mert hiszen ez nem mérhető és csupán az összeredményben tükröződik vissza. Nincs más mód tehát ennek a változó tényezőnek a kiküszöbölésére, mint, hogy a csoportok képzésénél minden esetben, még akkor is, ha az üzemek egyébként teljesen kiegyenlítették, megfelelő nagyobb számú üzemet veszünk fel, hogy ez a tényező is az átlagos értékre redukálódjon. A németországi tapasztalat azt mutatja, hogy 10—15 üzemből álló csoportoknál a gazdaságvezető ténykedésének a fent tárgyalt számokban ki nem fejezhető befolyása is kiegyenlítést nyer.

A felvételhez szükséges üzemek számát befolyásolja az a körülmény is, hogy az anyagot hány csoportra tagoljuk. Minél tovább osztják a rendelkezésre álló anyagot addig a megengedett alsó határig, ameddig a fentiek értelmében az imponderábilis tényezők kiegyenlítést nyernek, annál inkább nő a statisztika bizonyító ereje és annál inkább lehet azt különböző összehasonlításokra felhasználni.

A harmadik kérdés a mezőgazdasági üzemi statisztika módszereinek terén a csoportátlagok képzésének módja.

A statisztikai tudomány közönséges számtani átlagot, mérlegelt számtani átlagot és mértani átlagot különböztet meg. Közönséges számtani átlagnál minden egyes gazdaság adatait a területegységre számítják át. Ezeket a relatív számokat adják aztán össze és osztják a csoportban szereplő gazdaságok számával. A mérlegelt átlag készítésénél az egy csoportban szereplő gazdaság adatait nem számítják át egyenként a terület egységére, hanem mindegyik gazdaság adatainak teljes összegét, tehát az abszolút számokat adják össze és a csoport végösszegét osztják a csoportban szereplő gazdaságok összterületével. A harmadik módszernek a mértani átlagnak a mezőgazdasági üzemstatisztika terén nincsen nagy szerepe. Ez abban áll, hogy — miként a közönséges számtani átlagnál — a terület-nagyságra eső értékeket kell először kiszámítani. Ezek az értékek azután összeszorozandók s a szorzat eredményéből kell az üzemek számának megfelelő gyököt vonni.

Miként említettem, a mezőgazdasági üzemstatisztikánál csak a közönséges és mérlegelt számtani átlag kerül alkalma-

2. Cukorrépatermelő üzemek Közép-Németországban.

Exploitations de betterave à sucre. Allemagne centrale.

Üzemnagyság ha. <i>Etendue d'exploitation en hectares</i>	Az üzemek száma <i>Nombre des exploitations</i>	Számítási átlag <i>Moyenne arithmétique</i>	Haszonállatok száma <i>Nombre des animaux de rapport</i>	Bevétel — <i>Recettes</i>			Kiadás — <i>Dépenses</i>			Tiszta jövedelem <i>Revenu net</i>
				gabonából <i>de blé</i>	állateltetésből <i>de vente d'animaux</i>	összesen <i>total</i>	bérekre <i>salaires</i>	műtrágyára <i>engrais artificiel</i>	összesen <i>total</i>	
				Márka 100 ha. mezőgazdasági területre <i>pour une superficie agric. de 100 hectares, marks</i>						
5—20	36	közönséges — <i>ordinaire</i> ..	68·6	89	113	539	78	49	434	140
		mérlegelt — <i>pondérée</i> ..	68·1	90	115	547	81	50	443	138
50—100	55	közönséges — <i>ordinaire</i> ..	55·0	151	136	663	156	68	599	109
		mérlegelt — <i>pondérée</i> ..	56·3	151	137	670	158	67	608	109
200—400	34	közönséges — <i>ordinaire</i> ..	34·7	192	100	642	45	59	613	93
		mérlegelt — <i>pondérée</i> ..	34·4	192	103	647	48	59	617	91

zásra. Ezek alkalmazását illetően a nézetek eltérnek egymástól. *Laur* mindkettőt alkalmazza. Németországban inkább csak a közönséges számtani átlagot használják. Az OMGE válságstatisztikai munkájában pedig majdnem kizárólag a mérlegelt átlagok szerepelnek. Kérdés tehát, hogy milyen szempontok döntenek ezen módszerek alkalmazása tekintetében.

Minél több üzem szerepel egy csoportban, annál inkább eltűnik a különbség a két átlag között és különösen akkor, ha az üzemek egymás között meglehetősen hasonlóak. Amint az a Német Mezőgazdasági Tanács adatgyűjtésénél a 2. számú táblából látható, ahol a tárgyalt cukorrépa-gazdaságok területek szerint igen szűk csoportokba vannak foglalva. Ebben az esetben a közönséges és mérlegelt átlag alig mutat különbséget. Ez a körülmény viszont annál nagyobb, minél nagyobb az eltérés a csoportban szereplő üzemek szélső értékei között és leginkább akkor fog a két átlag egymástól legjobban eltérő eredményt mutatni, ha egy csoporton belül szereplő és nagy szélsőséget mutató üzemek közül éppen a legkisebbek és a legnagyobbak mutatják a legszélsőbb értékeket. Az OMGE. adatgyűjtési munkájánál például, míg a kis- és középbirtokoknál az eltérés a mérlegelt és közönséges átlag között nem volt túlságosan nagy, addig a nagybirtokoknál, ahol a terület felélé nem volt elhatárolva, a különbség sokkal nagyobb volt (l. 3. sz. tábla.). Az OMGE statisztikájánál azonban a kis- és középbirtokok kategóriájában is a mérlegelt átlagokat kellett alkalmazni, mert az üzemek

száma olyan kevés volt és az anyag annyira nem volt kiegyenlítve, hogy egy részletes és szakszerű tagolásra szó sem lehetett. Természetesen ugyanezek a megállapítások érvényesek akkor is, ha nem területegységre, hanem munkaegységre vagy állategységre vonatkoztatott adatokról van szó.

Befolyásolja az átlagkészítést maga a statisztika célkitűzése is, vagyis, hogy az eredményeket miképpen kell felhasználni. Ha a hangsúly például azon van, hogy a kihozott eredmények üzemenként hogyan

3. Nagybirtokok 1000 kh.-on felüli területtel az Északi dombosvidéken.

Grandes propriétés au-dessus de 1000 arpents cad. dans la région montueuse du Nord.

Üzemnagyság kat. hold. <i>Etendue d'exploitation arp. cad.</i>	Készpénz bevételek 1. kat. h. mezőgazdasági területre — <i>Proportion des revenus en argent pour une superficie agr. de 1 arp. cad.</i>			
	szántóföldi termelésből <i>production de champs arables</i>	állattartásból <i>élevage</i>	különfélékből <i>divers revenus</i>	összesen <i>total</i>
1828	64·73	19·43	0·88	85·04
5074	187·41	384·87	7·29	579·33
2760	33·09	21·97	—	55·30
1894	33·20	9·39	0·17	42·76
1033	41·76	15·12	2·60	59·48
3629	24·17	15·09	1·47	40·73
2537	68·77	5·03	7·43	81·23
1087	98·52	26·27	—	125·09
1888	15·06	4·12	9·80	28·98
7016	154·50	62·55	49·55	266·60
30.081				
Mérlegelt átlag <i>Moyen. pondér.</i>	94·27	89·86	14·88	199·01
Közöns. átlag <i>Moyen. ordin.</i>	72·07	56·44	7·92	136·45

alakulnak, akkor inkább a közönséges átlag alkalmazandó, míg ha az eredményeknél a területegységre eső eredményeket kívánatos kidomborítani, akkor a mérlegelt átlag adja a megfelelőbb eredményt.

A feldolgozási technika szempontjából a két módszer alkalmazása között nincs nagy különbség. Amennyiben a közönséges átlagok készítése az egyes üzemek adatainak területegységre való számítása folytán nagyobb munkával jár, annyival több munkát okoz viszont a mérlegelt átlagoknál a sokszámjegyű abszolút számokkal való dolgozás. A közönséges számtani átlag előnyének tulajdonítható továbbá, hogy egy csoporton belül az üzemek tetszés szerint és bármikor többféleképpen átcsoportosíthatók anélkül, hogy külön számításokat kellene alkalmazni, mert hiszen minden egyes üzem minden adata már területegységre van redukálva. Gyakran felmerül ugyanis a szükségése annak, hogy agrárpolitikai eredmények kimutatása céljából több csoportot kell összevonni, egy egész országrészre szóló eredményeket más országrész üzemeinek eredményével való összehasonlítás végett. Például a dunántúli cukorrépatermelő gazdaságokat kellene alföldi cukorrépagazdaságokkal összehasonlítani. Ebben az esetben tehát a különböző nagyságkategóriákat össze kell vonni. Az ilyen csoportösszevonásnál lehet úgy is eljárni, hogy a fennálló csoportokat teljesen felbontjuk és az összehasonlítás tárgyát képező összes üzemeket új csoportba foglaljuk. Ez az eljárás azonban csak akkor helyénvaló, ha a felbontott nagyságkategóriák az összehasonlítandó országrészekben teljesen egyenlő számú üzemet tartalmaznak és ezenkívül mindkét országrészben a nagyságkategóriák is ugyanazok. A gyakorlatban azonban az ilyen ideális eset nem fordul elő. Sokkal helyesebb eljárás ennél fogva, a nagyságkategóriákat mindkét országrészben fenntartani s ezeknek átlagából készíteni közönséges számtani átlagot. Az így kapott értékekben a területi megoszlás szerepe teljesen egyformán jut érvényre minden országrészben s így az összehasonlításra sokkal megfelelőbb relatív számokra lehet jutni.

Ugyanezek az elvek érvényesek több év átlagainak összevonásánál, hogy ezáltal több év által kiegyenlített eredményeket lehessen pl. két országrészben összehasonlítani. Tehát ebben az esetben is, az összehasonlításra szükséges érték az egyes évek átlagainak épségbentartásával számíthatók

ki közönséges matematikai átlag segítségével.

A felmerülő negyedik kérdés a mezőgazdasági jövedelmezőségi statisztika módszereinek ismertetése terén az, hogy miképpen történjék az eredményképen kimutatott csoportátlagok egymás közötti összehasonlítása. Tudnunk kell ugyanis azt, hogy maguk a nyers eredmények, amelyek egyes üzemek, vagy egyes üzemekből álló csoportok területegységre redukált adatait tüntetik fel, magukban véve még jóformán semmit sem mutatnak. Ha egy gazdának csak azt tudjuk kimutatni, hogy a gazdaságának bevételei és kiadásai, valamint tiszta jövedelme egy hold területre kiszámítva ennyit meg ennyit tesznek ki, ebből az illető még keveset lát s a gazdálkodás irányára nézve sem kap támpontokat. A területegységre kiszámított statisztikai sorok csak akkor nyernek életet, ha azokat megfelelő viszonyszámok formájában más gazdaságokkal, illetve gazdaságok csoportjaival állítjuk szembe. Úgy az intern-, mint az externstatisztikára nézve fennállnak ezek a megállapítások. De akkor sincs még a kérdés megoldva, ha az összehasonlításnál, miként az a legtöbb statisztikánál történik, a szembeállítást csupán két ellentétes szempontra korlátozzák. Összehasonlítanak például kiterjedt mértékben cukorrépát termelő üzemeket, kevés cukorrépát termelő gazdaságokkal, vagy nagy munkabérékkel dolgozó üzemeket olyan üzemekkel, amelyek kevés munkabért fizetnek s ebből a szembeállításból akarnak messzemenő következtetést levonni. Tagadhatatlan, hogy így is értékes összefüggések és ellentétek megállapítására nyílik alkalm, azonban az eredmények ezzel az eljárással még nem kimerítőek, sőt az ilyen alapon levont konklúziók tévútra is vezethetnek.

A 4. sz. tábla érdekesen tünteti fel, hogy mennyire megtévesztő, ha csupán két ellentétes szempont kerül szembe.

Ebből a kimutatásból tehát az tűnik ki, hogy a csupán két határesetet összehasonlító kimutatás teljesen téves következtetésekre vezetne, mert e szerint a 100 ha-on felüli gazdaságok költenek többet munkabérre, míg ezeket az eredményeket részletesen tagolva, éppen ellenkező eredményt kapunk. A tapasztalat azt mutatja, hogy az összehasonlításokat sohasem két, hanem legalábbis három csoportra kell kiterjeszteni. Az internstatisztika terén természetesen ilyen csoportösszehasonlítások olyan formá-

4. Németországi gabonatermelő üzemek.

Exploitations de céréales d'Allemagne.

Üzem nagyság <i>Etendue d'exploitations</i>	Üzemek száma <i>Nombre des exploi- tations</i>	Összes munkabér márkában havon- kint ¹⁾ <i>Salaires totaux en marks par mois</i>
5—100 ha	175	163
100 ha-n felül <i>au-dessus de 100 hectares</i>	342	173
Összesen — <i>Total</i>	517	
Fenti üzemsorozatokat részletesen feltagolva: <i>En détaillant les groupes d'exploitat. ci-dessus:</i>		
5—20 ha	35	191
20—50	77	161
50—100	63	151
100—200	82	189
200—400	145	175
400-on felül <i>au-dessus de 400 hectares</i>	115	160
	517	

¹⁾ Családtagok munkabérigényével együtt.
Y compr. les membres de famille.

ban szerepelnek, hogy a megvizsgálandó üzemek ugyanazon típushoz tartozó üzemek csoportjával kerülnek szembe.

Ha a statisztikának már több év anyaga áll rendelkezésre, igen nagy szerepet játszik az eredményeknek az egymásután következő évek szerinti összehasonlítása. Felmerült itt a kérdés, hogy melyik és milyen üzemek vizsgálандók meg ebből a szempontból. A legtökéletesebb megoldás természetesen az, hogy amikor különböző évek kihatása kerül vizsgálat alá, az összehasonlítást mindig ugyanarra az üzemre, illetve ugyanazokból az üzemekből álló csoportokra kell vonatkoztatni. A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy ez az eljárás egyrészt csak igen nehezen vihető keresztül, másrészt nem is mindig szükséges. Ha az összehasonlítást mindig csak ugyanazokra az üzemekre szorítkoznánk több év adatainak a vizsgálatánál, akkor évről-évre kevesebb és kevesebb gazdaság volna erre felhasználható, mert a statisztika számára ugyanazok a gazdaságok több év folyamán csak a legkritikább esetben maradnak meg. Igen gyakran előfordul, ezenkívül az is, hogy a gazdaság, üzemszerének megváltozása folytán, más csoportba kerül. Ez is oka azután annak, hogy ugyanazon gazdaságok adataiból

készült összehasonlítás, amelynek sok évre visszamenő eredményeket kell kimutatnia, a legkritikább esetben lehetséges.

Amíg a felvétel céljaira rendelkezésre álló üzemek ilyen ingadozást mutatnak, addig teljesen megfelelő eljárás lesz, több év eredményének összehasonlító vizsgálatánál a kilépő üzemek helyére más új üzemeket venni. Természetesen a vizsgált szempont is irányadó ebben a tekintetben. Egyes vidékek tipikus üzemszerkezeteit vizsgálva több év összehasonlításában, egész bátran lehet új üzemeket venni a kilépő üzemek helyére. Ha azonban üzemszerkezeti intézkedések kihatásainak vizsgálatáról van szó, például szántóföldi gazdálkodásról, réti és legelő üzemmé való áttéréseknél, amely esetben a vizsgálat arra irányul, hogy milyen kihatása van ennek az intézkedésnek az évek során, akkor természetesen csak ugyanazokat az üzemeket lehet évről-évre a vizsgálat körébe vonni.

Statisztikánk módszereit vizsgálva, idáig különböző módon, de mindig egyes csoportok átlagaiban megnyilvánuló eredményekről volt szó. Ki kell ezt egészíteni a statisztikai sorokban megnyilvánuló szóródás (diszperzió) vizsgálatának ismertetésével is. Miként a gazdasági életben általában ugyanazon jövedelem mellett takarékos és pazarló háztartások vannak, úgy a mezőgazdasági üzemeknél is a szervezet és vezetés terén a hasonló körülmények között levő gazdaságok is a legeltérőbb eredményeket mutathatják. Sokan vannak ennél fogva, akik éppen ezért a gazdasági, de különösen jövedelmezőségi statisztikánál kétségbe vonják, hogy bármiféle olyan átlagos helyzetet lehet konstruálni, amiből a gazdaságok jövedelmezőségére és üzemi viszonyaira nézve egyetemes kép alkotható. Ez a felfogás csak akkor lenne helyénvaló, ha az átlagok nagy értékkülönbségeket foglalnának össze, ha mondjuk, Ford jövedelméből és a tanulatlan munkás keresetéből akarnának egy átlagot készíteni. Az előzőkből azonban eléggé világos már, hogy a mezőgazdasági üzemi és jövedelmezőségi statisztika fő feladatának tartja azt, hogy a felvett anyagot minél jobban széttagolja és csak a teljesen homogén csoportokból készít átlagot. Az ilyen anyagban mutatkozó diszperzió, tehát a csoportképzésekkel a minimumra leszorítható. Azonban a teljesen kiegyenlített csoportokat nézve is érdekesen megnyilvánuló törvényszerűségek észlelhetők, az átlagostól

5. **Átlagos diszperzió értéke különböző üzemszoportoknál.**
Valeur de la dispersion moyenne en différents groupes d'exploitations.

Üzemszoport <i>Groupes d'exploitations</i>	Üzemek nagysága <i>Etendue d'exploitations, hectares</i>	Üzemek száma <i>Nombre des exploitations</i>	Átlagos diszperzió a közöns. számtani átlag százalékában. — <i>Dispersion moyenne en % de la moyenne arithm. ordinaire</i>					
			Tejhozam <i>Rendement de lait</i>	Gabonatermés- átlag — <i>Moyen nes de la récolte de céréales</i>	Összes bevétel <i>Recettes totales</i>	Összes kiadás <i>Dépenses tot.</i>	Összes munkabér — <i>Salaires totaux</i>	Nyershozam <i>Rendement brut</i>
Cukorrépatermelő üzemek — <i>Exploitations de betterave à sucre</i>	100—200	25	13·7	8·8	16·9	16·5	11·1	15·4
	200—400	27	10·8	12·4	20·8	17·8	13·0	18·8
Gabonatermelő üzemek — <i>Exploitations de céréales</i>	20— 50	36	15·9	12·7	23·8	25·1	11·9	18·3
	50—100	63	15·5	16·1	22·5	22·2	14·0	16·6
Takarmánytermelő üzemek — <i>Exploitations de fourrages</i>	20— 50	19	19·5	13·7	25·7	23·1	13·7	18·7

való kilengések vizsgálatánál. Az üzemek diszperzióját a legjobban a közepes szóródás kiszámítása révén lehet értékelni. Ebből a célból a számtani átlagtól való eltéréseket minden egyes üzemnél úgy felfelé, mint lefelé összeadják. Az összeget osztani kell az üzemek számával és ezt a hányadot a számtani átlag százalékában kifejezni. Az 5. sz. tábla mutatja, hogy ugyanazon tételek diszperziója a különböző üzemszoportok ellenére nagy hasonlóságot mutat.

Átlagos diszperzió mind az öt üzemszoportnál

Tejhozam	15·1
Gabonatermés átlag	12·7
Összes bevétel	21·9
Összes kiadás	20·9
Összes munkabér	12·7
Nyershozam	17·6

Ezeket a különböző tételeket egymással összehasonlítva látható, hogy az átlagos szóródás értéke annál kisebb, minél határozottabban érvényesülnek ezek a tételek az üzem összes eredményére. Magától értetődik, hogyha a szóródás értéke egységes és tipikus, akkor az átlag is ennek megfelelően a tipikus helyzetet tünteti fel. A diszperzió vizsgálata éppen ezért nagyon fontos, mert egyrészt jó ellenőrzésül kínálkozik annak megítélésére, hogy az átlag valóban a tipikus helyzetet tünteti-e fel, másrészt magából a diszperzióból alkalom nyílik sok esetben arra, hogy a ható okokat és benső összefüggéseket lehessen megvizsgálni.

Hogy miképpen kell az üzemek diszperzióját kiszámítani, arról már előbb szó volt. Van azonban erre még egyéb módszer is. Sok esetben a szóródás nem az átlagérték százalékában fejezendő ki, hanem a kilengések abszolút értékében. Akkor van erre különösen szükség, amikor a középérték nulla, vagy negatív érték. Így például az üzemek tiszta jövedelmének kilengése esetén. Ha öt üzem tiszta jövedelme így alakul: + 6 + 4 + 1 — 3 — 8. Ebben az esetben a tiszta jövedelem közönséges számtani átlaga nulla. Ha a szóródást ehhez viszonyítanám, akkor ennek százaléka végtelen volna. Sokkal helyesebb tehát az ilyen esetben az átlagos diszperziót abszolút értékben kifejezni.

A diszperzió kifejezésére használhatjuk a Lexis-féle átlag- és középhibaszámításokat is. Ebben az esetben a csoportátlag mellett a legszélsőbb értékek is feltüntethetők, amelyekből az átlag kiszámítása történik. Kifejezhető a diszperzió mediánok, quartálishok stb. számítások útján is. Ebben az esetben az átlagtól felfelé és lefelé eltérő üzemekből az eltérés számtani átlagait külön-külön kell kiszámítani. De kiszámítható a diszperzió csoportképzéssel is, a tényezők alcsoportba oszlásával, előfordulásuk, illetve értékeik szerint.

Példa: 22 dunántúli nagybirtok közül anyagvásárlásra költ:

5 üzem	20—40 pengőig
4 „	15—20 „
5 „	10—15 „
6 „	5—10 „
2 „	5 pengőn alul.

Ezekben foglalhatók össze a mezőgazdasági, üzemi és jövedelmezőségi statisztika fontosabb módszertani kérdései. Tér nyílik ezenkívül természetesen a feldolgozás során egyéb statisztikai módszerek alkalmazására is. Így többek között interpolációs számítások alkalmazására is. Az interpolációnak nagy szerepe van például olyan esetekben, amikor a valóságban biztosan előforduló, de a feldolgozási anyagban hiányzó értékek behelyettesítéséről van szó. Például: minden gazdaság fizet földadót, az anyag hiányossága folytán azonban valamelyik felvételi

íven ez a tétel hiányzik. Ide tehát a megfelelő csoport átlagos földadó értéke helyettesíthető.

Az elmondottakból kitűnik, hogy a mezőgazdasági jövedelmezőségi statisztika módszereire nézve megvannak a már kialakult irányelvek, amelyek legnagyobbbrészt a mi viszonyaink közé is átültethetők. Nem ezen múlik tehát, hogy Magyarországon is megvalósítható legyen ez a minden tekintetben hasznos és manapság jóformán nélkülözhetetlen statisztika.

Witthen Béla.

Források:

- dr. Ernst Lam: Methoden u. Grundlagen einer internationalen Buchführungsstatistik. (magyarra fordította dr. Rege Károly OMGE. titkár.)
 dr. H. L. Fensch: Grundsätzliches zur Betriebsstatistik.
 dr. Sagawe: Die statistische Methode und ihr Wert für die Wirtschaftslehre des Landbaues.
 dr. Wagemann: Die Statistik im Dienste der Wirtschaft.
 Weltwirtschaftliches Archiv. Band 31. 1930. Januar H. 1.

© I P A R ©

A gyáripár helyzete 1929-ben statisztikai megvilágításban.

La situation de l'industrie manufacturière de Hongrie en 1929.

Résumé. L'industrie manufacturière de Hongrie a traversé assez bien la crise économique de 1929. On a même créé plusieurs nouvelles entreprises industrielles; au total, on a fondé 16 nouvelles fabriques. 86 établissements ont fermé ou perdu leur caractère manufacturier; par contre, 96 établissements se sont transformés en fabrique. Le nombre des établissements de caractère manufacturier s'est élevé à 3.579, présentant un accroissement de 26 sur l'année précédente. Mais le travail a chômé dans 179 établissements, et 3.400 en ont réduit l'exploitation par rapport à 1928. La perte en journées d'exploitation peut être évaluée, en chiffre rond, à 10.500 journées, soit près de 200.000 heures d'exploitation.

Bien que le nombre des ouvriers se soit élevé de 241.305 à 242.787, le rendement en esi, à cause de la réduction des heures de travail, tombé à 613.1 millions d'heures contre 615.5 millions d'heures en 1928. En revanche, les forces motrices employées accusent une augmentation de 4.5% et le

nombre des chevaux-vapeur utilisés a monté de 56.600. Tandis que la consommation de charbon des fabriques a baissé à 43.1 millions de q contre 43.5 millions en 1928, les dépenses de chauffage et d'éclairage se sont élevées à 156.6 millions de p. contre 151.3 millions l'année précédente, sans doute parce qu'on a employé plus de charbon étranger, d'un prix élevé mais d'une teneur en calorie dépassant le charbon intérieur (l'importation de houille montre également qu'on a importé plus de houille (au total, 12.8 millions de q) qu'en 1928 (11.9 millions de q).

L'augmentation du nombre des ouvriers et de la capacité des générateurs indique que malgré la réduction des heures d'exploitation et de travail, le rendement de l'industrie manufacturière n'a pas été inférieur à celui de l'année précédente. Quoique le prix des produits industriels ait baissé en moyenne de 5.7%, la valeur de la production a certainement dépassé 2.8 milliards de pengős. On voit un écart essentiel dans

la construction mécanique, où la valeur de la production a représenté environ 20·7 ou 23·7% de celle de tous les établissements industriels, présentant une augmentation de 12 à 15% sur 1928, et dans l'alimentation, qui sous ce rapport accuse une diminution de 8 à 10% sur 1928 (38·4%).

Bien que l'intensité de la production n'ait pas baissé, la situation des entreprises de fabrique a empiré. Comparativement à l'année précédente, les salaires ont augmenté de 10·6 millions de pengős; les dépenses de chauffage et d'éclairage, de 5·3 millions. Et malgré que la baisse des matières premières ait amené une diminution considérable dans les dépenses, elle fut plutôt une cause de trouble pour la production, de sorte que les conditions des établissements industriels se sont à tous égards aggravées.

La situation des ouvriers a été légèrement améliorée: le salaire moyen annuel s'est élevé de 1.519 à 1.526 pengős et le salaire horaire moyen, calculé sur les heures jaites, de 59·6 à 60·5 fillérs. Ajoutons que l'indice des dépenses ouvrières a diminué.

*

A gazdasági válság az 1928. évi általános gazdasági leromlás után 1929-ben még inkább elmélyült, az ipar volt az egyetlen fő termelési ág, amely a gazdasági válsággal szemben még a legellenállóképesebbnek bizonyult. A konjunktúra hanyatlása már az 1928. év utolsó negyedében számos iparágban erősen érezhető volt. Több igen fontos iparban, mint a vas- és gépiparban, a bőr- és textiliparban lényegesen ellanyhult a gyárak foglalkoztatottsága. A mezőgazdasági értékesítési válság ránehezedett az iparra is, s az agrárlakosság fogyasztóképeségének lecsökkenése lényegesen fokozta az évek óta egyre erősödő általános fogyasztási válságot. Az 1928. évben még a gazdasági krízis legfőbb veszedelmeként a külkereskedelmi mérleg passzivitásának rohamos emelkedése mutatkozott. A behozatali többlet ugyanis az 1928. évi eredmények szerint három év alatt rohamosan emelkedett s közel 385·5 millió pengőt ért el. Az 1929. évben a kivitel megerősödése folytán a külkereskedelmi mérleg passzivitása alig számottevő összegre, 22·6 millió pengőre csökkent le. A mezőgazdaság helyzete azonban annál súlyosabbá vált, a mezőgazdasági értékesítési válság Európaszerte egyik legkomolyabb problémája lett a gazdasági életnek.

A gazdasági depresszió 1929. évi növekedését számos tényező mutatja. Az egyre jobban kiélesedő verseny tökepusztító hatása látható a csődök és kényszeregyességek számának további emelkedéséből. Az 1929. évben már 2.226 csődöt, illetve kényszeregyességet jelentettek be a vállalatok s a 81·1 millió pengő aktívával szemben 127·5 millió pengő passzívát mutattak ki. A pénzüintézeteknél elhelyezett folyószámlabetétek összege több, mint 80 millió pengővel apadt s így 811·6 millió pengőre csökkent le, viszont a kamatláb 7%-ról 7·5%-ra emelkedett, a legnagyobb pénzszűkét idézve elő. Sokkal súlyosabb jelentősége volt azonban az építkezések ellanyhulásának úgy az új építkezések, mint az épületátalakítások terén. Míg 1928-ban a városokban, a legalább 10.000 lakosú községekben és a főváros környékén együttvéve 13.753 új lakóház épült, 1929-ben ugyanott már csak 12.277 készült el. A téglakartell Budapesten 1929-ben 117·9 millió darab téglát adott el, holott 1928-ban 130·4 millió, 1927-ben pedig 145·9 millió darab téglát eladásáról szóltak az adatok.

Az építkezések csökkenése hatott ki a legerősebben az iparra, mert maga után vonta számos iparágban a termelés redukcióját. És a nyilvántartott munkanélküliek számának 14·6 ezerről 16·2 ezerre történt emelkedése is a mellett szól, hogy az ipar foglalkoztatottsága 1929-ben lényegesen mecsappant. A gyáripari termelés 1929. évi eredményeit ismertető adatokból mégis azt látjuk, hogy az ipar elég sikeresen állta a gazdasági válság viharait, sőt az 1928. évvégi és az 1929. év első felében mutatkozó leromlás után, több fontos iparág ismét erőre kapott, vagy legalább is reményt nyújtott arra, hogy a krízis mélypontján túljutott. Különösen áll ez a textiliparra, amelynek több ága 1929-ben ismét jelentős fejlődést mutatott. Az 1929. évben ugyanis 7 új textilgyár alakult, melyből 3 a pamutiparba tartozik — köztük az egyik 400 munkással s a másik közel 200 munkással — ezenkívül 1 kenderfonógyár, 2 szalaggyár s 1 kötszövöttárút készítő ipartelep talá-lunk az új textilgyárak között. A fonó- és szövőiparban alakult új gyárak összesen 800 munkást foglalkoztattak, 2·3 ezer lóerővel dolgoztak s bár egy részük csak az év második felében helyeztetett üzembe, munkásaik több, mint 1·3 millió munkaórát teljesítettek. Új gyáralapításokról számolhatunk még be a vas- és fémiparban,

valamint a papirosiparban, hol két-két új ipartelep alakult. A vas- és fémipari alapítások kisebbek, a papíriparban alakult új gyárak közül azonban az egyik közel két és félszáz munkással dolgozik s így egyike a jelentősebb papírgyáraknak. Az 1929. évben üzembehelyezett új gyárak sorában egy hangszeripari gyár, egy villanytelep, egy bútorasztalos ipartelep, egy festékgyár és egy nyomda foglalnak még helyet. Ezek csaknem mindegyike kisebb üzem, csupán a villanytelep nagy, mintegy 80 munkást alkalmaz s több, mint 11 ezer lóerő teljesítőképességű motorikus erővel dolgozik.

Az új gyáralakulások számát azonban jóval felülmúlja a megszűnt vagy a gyári jellegét elvesztett ipartelepek száma. A gyári ipari statisztika 1929-ben 3.665 gyári jellegű ipartelepet tartott nyilván, mely az 1928. évben fennállott gyárak számával szemben 112 gyártöbbletről ad számot. Ebben bentfoglaltatik 96 olyan ipartelep is, amelynek az előző évben még nem volt gyári jellege, s az 1929. évben is csak a végleges statisztikai eredményekből lesz megállapítható, hogy közülük valóban hány érte el a gyári színvonalat. Az 1929. évi gyári ipari statisztika végső eredményeit ugyanis még nem ismerjük, az eddig begyűjtött adatok szerint azonban már 86 ipartelep töröltetett a gyá-

rak sorából, úgyhogy az előzetes eredmények 3.579 gyárról számolnak be. A végleges adatok összeállításáig nyilvánvalóan ez a szám is csökkenni fog, úgyhogy a gyárak száma 1929-ben előreláthatólag valamivel kevesebb lesz, mint amennyit az 1928. évi iparstatisztikai eredmények állapítottak meg, ami megfelel a gyári ipari termelési konjunktúra hanyatlásának. Az 1. sz. táblában a gyárak számának megoszlását az 1928. és 1929. években ipari főcsoportok szerint összevetve s áttekintve az új gyáralapításokat, továbbá a már fennállott, de gyárnak csak 1929-ben minősíthető ipartelepek megoszlását feltüntető adatokat, a megszűnt, illetve gyári jellegét elvesztett ipartelepekről is képet nyerhetünk.

A megszűnt, illetve gyári jellegüket elvesztett ipartelepek mellett figyelembe kell még venni a szünetelő gyárakat is, amelyek száma 179-et ért el az 1928. évben üzemén kívül állott 139 iparteleppel szemben. A szünetelő ipartelepek közül 72 a köiparba tartozott, élénken megvilágítva azt a nehéz helyzetet, melyet az építkezések ellanyhulása okozott. A faiparban 30 s az élelmezési iparban 26 s a vegyészeti iparban 14 ipartelepen szünetelt a munka, tehát az üzemén kívül állott gyártelepek közel 90%-a az említett öt ipari főcsoportra esett.

1. A gyárak száma, gyáralakulások és megszünések 1929-ben.

Nombre des fabriques, fondations et cessations de fabriques en 1929.

I p a r i f ő c s o p o r t Principaux groupes d'industrie	A gyárak száma Nombre des fabriques		Új gyáralapítások Nouvelles fondations de fabriques	Gyári jellegét nyert ipartelepek Etablissements industriels ayant eu un caractère de fabrique	Megszűnt, gyári jellegét elvesztett ipartelepek Etablissements industriels cessés ou ayant perdu le caractère de fabrique
	En 1928-ban	En 1929-ben			
	s z á m a — n o m b r e				
I. Vas- és fémipar — <i>Industrie métallurgique</i>	306	302	2	5	11
IIa. Gépgyártás stb. — <i>Construction mécanique, etc.</i>	171	176	1	8	4
IIb. Közhasználatú villamosáramfejlesztő telepek — <i>Usines d'électricité d'utilité publique</i>	259	257	1	8	11
III. Kő-, agyag-, üvegyipar — <i>Ind. de la pierre, céramique, verreries</i>	611	623	—	17	5
IV. Fa- és csontipar — <i>Ind. du bois et des os</i>	425	418	1	4	12
V. Bőr-, sörte-, toll- stb. ipar — <i>Industrie du cuir, du poil, des plumes</i>	87	83	—	—	4
VI. Fonó- és szövőipar — <i>Industrie textile</i>	286	292	7	3	4
VII. Ruházati ipar — <i>Industrie du vêtement</i>	155	154	—	5	6
VIII. Papirosipar — <i>Industrie du papier</i>	67	68	2	1	2
IX. Élelmezési és élvezeti cikk gyártása — <i>Ind. de l'alimentation et des boissons</i>	843	865	—	37	15
X. Vegyészeti ipar — <i>Industrie chimique</i>	226	224	1	6	9
XII. Sokszorosító- és műipar — <i>Ind. de la re-production</i>	117	117	1	2	3
Összesen — Total	3.553	3.579	16	96	86

Az 1929. évben ezek szerint 179 gyárban állt a munka, de a többiekben is üzemcsökkenést látunk. Az üzemben volt 3.400 gyár teljesítményét nézve, munkahiány és más termelési nehézségek folytán 1929-ben több, mint 10 ezer üzemnapveszteség érte a gyáripart, ami közel 200 ezer üzemórának felel meg. A gyárak átlagos üzemnapteljesítménye tehát 280-ra csökkent, az 1928. évi 282 napos átlagos üzemnapteljesítménnyel szemben. Ez a veszteség kétségkívül érzékenyen érintette volna a gyáripari termelést, ha az új gyáralakulásokkal munkába állított közel 3.000 munkás teljesítményével az említett munkaveszteség kiegyensúlyozást nem nyert volna. A gyári munkástörzsnek a megszűnések folytán bekövetkezett csökkenését ugyanis az új gyáralakulások munkáslétszáma jóval felülmúlta, s ezáltal a gyáripárban alkalmazott átlagos évi munkáslétszám az 1928. évben megállapított 241.305 főről 242.787 főre emelkedett. Az üzemkorlátozások miatt a munkáslétszámban mutatkozó többlet a teljesített munkanapok számánál ugyan alig okozott emelkedést, a munkások munkanapteljesítménye ugyanis 68·5 millió munkanapról csak 68·6 millióra növekedett, sőt a napi munkaidőredukció miatt a munkások munkaóra-teljesítménye 615·5 millió munka-

óráról 613·1 millióra csökkent, ez a teljesítmény azonban mégis sokkal kisebb veszteséget jelent a gyáripari termelésben, mint amennyire az üzemnapok számának csökkenéséből következtethetnénk.

A munkáslétszám emelkedése üzemredukció mellett, természetesen a munkások foglalkoztatottságának a csökkenését jelenti s a teljesített munkanapok számának alakulása valóban azt mutatja, hogy 1929-ben egy munkás átlag csak 283 napon át dolgozott, míg 1928-ban a gyári munkások átlagban 284 munkanapot teljesítettek. A munkaórák csökkenésének arányából azonban még az is kitűnik, hogy 1929-ben a napi munkaidő is megrövidült a gyáripárban. Érdekes erre rámutatni akkor, amidőn kormányintézkedés készül a napi 8 órai munkaidő bevezetésére. A munkanélküliség enyhülését kívánja elérni ez az intézkedés, feltételezve, hogy a munkaidő megrövidítésével a gyárak több munkást lesznek kénytelenek alkalmazni. A gyáripárban 1929-ben több munkás nyert alkalmazást, mint 1928-ban, holott a gyáripár foglalkoztatottsága csökkent. Az okok azonban, amelyek ezt előidézték, nincsenek összefüggésben. A gyáripari munkáslétszám növekedése új gyáralakulásokból származik, de ugyanakkor számos ipari vállalat, fontos iparágak

2. Az átlagos évi munkáslétszám alakulása 1929-ben.

Formation moyenne annuelle de l'effectif des ouvriers en 1929.

Ipari főcsoport <i>Principaux groupes d'industrie</i>	Férfi <i>Hommes</i>			Nő <i>Femmes</i>			Együtt <i>Ensemble</i>			Növekedés (+) v. csökkenés (-) <i>Accroissement (+) ou diminut. (-)</i> ‰
	1	9	2	8	1	9	2	9		
I. Vas- és fémipar — <i>Industrie métallurgique</i>	31.745	4.554	36.299	31.499	4.541	36.040	— 0·7			
Ia. Gépgyártás, stb. — <i>Construction mécanique, etc.</i>	28.483	4.023	32.506	30.029	4.436	34.465	+ 6·0			
Iib. Közhasználatú vill. áramfejl. telepek — <i>Usines d'électricité d'utilité publique</i>	7.074	92	7.166	7.406	96	7.502	+ 4·7			
III. Kő-, agyag-, és üvegipar — <i>Ind. de la pierre, céramique, verreries</i>	29.399	6.336	35.735	27.819	5.875	33.694	— 5·7			
IV. Fa- és csontipar — <i>Ind. du bois et des os</i>	12.799	1.561	14.360	12.034	1.655	13.689	— 4·7			
V. Bőr-, sörte- és tollipar — <i>Ind. du cuir, du poil, des plumes</i>	4.169	2.181	6.350	4.265	2.402	6.667	— 5·0			
VI. Fonó- és szövőipar — <i>Industrie textile</i>	14.277	28.662	42.939	14.425	30.111	44.536	+ 3·7			
VII. Ruházati ipar — <i>Ind. du vêtement</i>	3.982	4.775	8.757	3.566	4.665	8.231	— 6·0			
VIII. Papirosipar — <i>Ind. du papier</i>	1.252	2.606	3.858	1.419	2.692	4.111	+ 6·6			
IX. Élelmezési ipar — <i>Ind. de l'alimentation</i>	23.267	11.050	34.317	23.593	11.706	35.299	+ 2·9			
X. Vegyészeti ipar — <i>Ind. chimique</i>	7.074	3.126	10.200	7.132	2.952	10.084	— 1·1			
XII. Sokszorosító- és műipar — <i>Ind. de la reproduction</i>	5.850	2.968	8.818	5.720	2.749	8.469	— 4·0			
Összesen — Total	169.371	71.934	241.305	168.907	73 880	242.787	+ 0·6			

reprezentánsai válsággal küzdöttek, üzemredukciót hajtottak végre a nélkül, hogy munkástörzsük állományát lényegesen csökkentették volna. A munkanapok, s a napi munkaidő leszállításával igyekeztek az üzemredukciót keresztülvinni, nagyobb arányú munkáselbocsátás nélkül. Az iparvállalatoknak ez az intézkedése is amellet szól, hogy bíztak az 1928—29. évi termelési válság jobbrafordulásában. Remélték, hogyha a beígért közmunkák kiadatnak, főleg, ha a régóta várt államvasúti beruházási munkálatok megindulnak, az ipar foglalkoztatottsága lényegesen javulni fog.

A gyárparban alkalmazott munkáslétszám 1929. évi alakulása ipari főcsoportok szerint, a 2. számú táblában látható.

Munkáslétszám-növekedés tehát a géparban, a fonó- és szövőiparban, a villamosáramtermelésben, a bőr- és papirosiparban, valamint az élelmezési iparban állapítható

meg. Az új gyáralakulásoknál már láttuk, hogy a textiliparban, a papirosiparban és a közhasznú villamos áramfejlesztő telepek sorában jelentős vállalatok létesültek, a géparban azonban az 1929. évben megállapítható gyártöbbletet kisebb ipartelepek gyárrá alakulása okozta, a munkáslétszám elég jelentős megnövekedése tehát a gépari termelésnek a gyárpar többi csoportjaihoz viszonyítva jóval kedvezőbb helyzetével magyarázható.

A gyári munkáslétszámnak 0·6% -kal történt emelkedését a munkások által teljesített munkaórák számánál megállapítható 0·4% -os csökkenés annyiban mindenesetre ellensúlyozza, hogy a gyárpar 1929. évi teljesítőképességének növekedésére a legkevésbé sem következtethetünk a munkáslétszám gyarapodásából. A gyárak termelő-képességének megvilágítására szolgáló másik adat a gyárparban alkalmazott móto-

3. A gyárparban használt erőgépek lóereje 1928 és 1929-ben.

Chevaux-vapeur des générateurs utilisés dans l'industrie manufacturière en 1928 et 1929.

Ipari főcsoport <i>Principaux groupes d'industrie</i>	Az erőgépek lóerőszáma <i>Nombre des chevaux-vapeur des générateurs</i>						Növekedés (+) vagy csökkenés (—) % -ban <i>Accroissement (+) ou diminution (—) en % dans la capacité de rendement des moteurs à source d'énergie</i>	
	saját à source d'énergie propre	idegen étrangère	összesen au total	saját à source d'énergie propre	idegen étrangère	összesen au total	a saját propre	az idegen étrangère
	erőforrással			erőforrással			erőforrással hajtott mótorok teljesítő- képességében	
	1928			1929				
I. Vas- és fémipar — <i>Industrie métallurgique</i>	98.297	86.746	185.043	94.826	88.778	183.604	—3·5	+ 2·3
Ia. Gépgyártás stb. — <i>Construction mécanique, etc.</i>	62.289	28.668	90.957	58.480	32.176	90.656	—6·1	+12·2
Iib. Közhasználatú villamosáramfejlesztő telepek — <i>Usines d'électricité d'utilité publ.</i> . .	534.101	246	534.347	584.113	348	584.461	+9·4	+41·2
III. Kő-, föld-, agyag- és üvegipar <i>Ind. de la pierre, céramique, verreries</i>	44.141	26.691	70.832	46.899	28.101	75.000	+6·2	+ 5·3
IV. Fa-, és csontipar — <i>Ind. du bois et des os</i>	16.990	6.513	23.503	15.456	6.562	22.018	—8·9	+ 0·8
V. Bőr-, sörte-, szőr-, toll-, stb. ipar <i>Ind. du cuir, du poil, des plumes</i>	15.364	6.364	21.728	15.217	6.745	21.962	—1·0	+ 6·0
VI. Fonó-, és szövőipar — <i>Ind. textile</i>	62.464	21.545	84.009	61.288	22.672	83.960	—1·9	+ 5·2
VII. Ruházati ipar — <i>Ind. du vêtement</i>	923	1.479	2.402	966	1.598	2.564	+4·6	+ 8·0
VIII. Papirosipar — <i>Ind. du papier</i>	3.792	1.369	5.161	3.708	4.964	8.672	—2·2	+262·6
IX. Élelmezési és élv. cikkek gyárt. <i>Ind. de l'alimentation et des boissons</i>	172.066	23.612	195.678	172.998	23.540	196.538	+0·5	— 0·3
X. Vegyészeti ipar — <i>Ind. chimique</i>	22.124	13.678	35.802	22.124	14.400	36.524	—	+ 5·3
XII. Sokszorosító- és műipar <i>Ind. de la reproduction</i>	631	5.653	6.284	612	5.808	6.420	—3·0	+ 2·7
Összesen — Total	1.033.182	222.564	1.255.746	1.076.687	235.692	1.312.379	+4·2	+ 5·9

rikus erő nagyságát mutató lóerőszám alakulása már inkább rámutat a gyáripár meg-erősödésére, mert a mótórikus erő 4·5%-os gyarapodása kétségkívül a kapacitás növekedésére utal és különösképen arra enged következtetni a villamosmótórok egyre növekvő elterjedése. A gyárak erőgépeinek teljesítőképessége ugyanis, amely 1928-ban 1·3 millió lóerőt képviselt, 1929-ben 56·6 ezer lóerővel emelkedett. A többletből 43·5 ezer lóerő esett a saját erőforrással hajtott erőgépek teljesítőképességének növekedésére, s csak 23·1%-a jutott az idegen erőforrással hajtott gépekre. Minthogy azonban a gyárakban használt mótórikus erőnek csupán 18·0%-át hajtja idegen erőforrás, a mótórikus erő növekedésének megoszása azt mutatja, hogy az idegen erőforrással hajtott mótórikus erő használata fokozottabb mértékben terjed, tehát a villamosmótórok terfoglalása a gyáripárban évről-évre nagyobb lendületet nyer. Ha a gyárakban alkalmazott erőgépek teljesítőképességét feltüntető lóerőszám 1929. évi alakulását ipari főcsoportok szerint tekintjük át, kitűnik, hogy az iparcsoportok nagyobb részében csökkent a saját erőforrással hajtott mótórikus erő használata, helyette a gyárak a jóval olcsóbb idegen telepről beszerzett mótórikus erővel dolgoztak. A mótórikus erő megosz-

lását egyébként a 3. számú tábla adatai tüntetik fel.

A gyáripárban használt mótórikus erő növekedéséből az üzemmenet fokozására azonban még következtetést vonni nem lehet, ha az erőgépek üzembentartásához szükséges tüzelőanyagok felhasználását nem ismerjük. A legfőbb tüzelőanyag a szén, amely az erőgépekben installált lóerő 62·0%-ának üzemanyaga. A gyáripárban felhasznált szén mennyiségéről rendelkezésre álló adatok a szénfogyasztás csökkenéséről szólnak. Az 1929. évben ugyanis a gyáripár szénfogyasztása 376 ezer métermázsával csökkent, tehát 43·1 millió métermázsát tett. A gyárak tüzelőanyagra és világítóanyagra fordított kiadásai azonban, amelyek 1929-ben 5·3 millió pengővel meghaladták az 1928. évi tüzelő- és világítóanyag-költségeket, a szénárak elég jelentős emelkedése mellett is arra engednek következtetni, hogy a feltüzelt szén mennyiségileg kevesebb volt, ugyan, minőségileg azonban felülmúlta az 1928. évi tüzelőanyagfogyasztást, tehát kalóriaértékben 1929-ben nagyobb volt a szénfogyasztás, s ezért a gyárak üzemmenetének is erősebbnek kellett lennie. A gyáripár szénfogyasztásának, valamint a tüzelő- és világítóanyagokra fordított kiadásoknak 1929. évi alakulásáról egyébként a 4. sz. táblázatnak adatai számolnak be.

4. Szénfogyasztás, tüzelő- és világítóanyagköltségek 1928 és 1929-ben.

Consommation de charbon, frais de chauffage et d'éclairage en 1928 et 1929.

I p a r i f ő c s o p o r t <i>Principaux groupes d'industrie</i>	A felhasznált szénmennyiség métermázsában <i>Quantités de charbon consommées en quintaux métriques</i>		Tüzelő- és világítóanyagokra fordított kiadások pengőben <i>Chauffage et éclairage, pengős</i>	
	1928	1929	1928	1929
I. Vas- és fémpár — <i>Industrie métallurgique</i>	9,721.995	9,553.560	22,943.000	23,800.070
IIa. Gépgyártás stb. — <i>Construction mécanique, etc.</i>	1,564.025	1,818.721	9,474.000	10,922.994
IIb. Közhasználatú vill. áramfejl. telepek — <i>Usines d'électricité d'utilité publique</i>	10,679.010	10,181.954	37,103.000	39,131.235
III. Kő-, agyag-, üvegpár — <i>Ind. de la pierre, céramique, verreries</i>	8,669.113	7,905.379	27,217.000	24,741.777
IV. Fa- és csontipár — <i>Ind. du bois et des os</i>	105.163	115.274	1,789.000	1,740.603
V. Bőr-, sörte-, toll- stb. ipár — <i>Ind. du cuir, du poil, des plumes</i>	514.121	594.755	2,286.000	2,592.759
VI. Fonó- és szövőipár — <i>Ind. textile</i>	2,527.472	2,717.045	11,189.000	12,125.372
VII. Ruházati ipár — <i>Ind. du vêtement</i>	104.051	80.239	891.000	803.217
VIII. Papirosipár — <i>Ind. du papier</i>	305.263	369.776	1,063.000	1,608.162
IX. Élelmezési ipár — <i>Ind. de l'alimentation</i>	7,322.695	7,725.616	26,676.000	28,153.972
X. Vegyészeti ipár — <i>Ind. chimique</i>	1,927.488	2,006.258	8,974.000	9,284.714
XII. Sokszorosító ipár — <i>Ind. de la reproduction</i>	38.471	33.633	1,708.000	1,736.632
Összesen — Total	43,478.867	43,102.210	151,313.000	156,641.507

A gyárpar 1929. évi szénfogyasztásában tehát a külföldi szén — bár erről még nem állanak rendelkezésre adatok — nagyobb arányban szerepelt, mint az 1928. évi szénfelhasználásban. Erre enged következtetni az 1929. évi köszönbehozatal, mely 11·9 millió métermázsáról 12·8 millió métermázsára növekedett.

A gyárpar 1929. évi üzemmenetéről felsorolt adatokat összefoglalva, megállapíthatjuk tehát, hogy 1929-ben számos, többnyire kisebb iparvállalat megszűnése és elég jelentős üzemredukció mellett, a vállalkozási kedv nem szünetelt, mert több új, köztük elég jelentős, gyáralakulás is történt. A gyári munkáslétszám kisebb mérvű emelkedése és a használt erőgépek teljesítőképességének növekedése meglehetősen ellensúlyozta az üzemnapok és a napi munkaórák csökkentésével keresztülvitt üzemredukciót, a gyárak 1929. évi teljesítménye tehát nem sokkal maradhatott alatta az 1928. évinek. Ezek szerint a gyárpari termelés értéke 1929-ben nem csökkent oly mértékben, amint azt az üzemredukció elterjedéséről és a munkanélküliségről szóló adatok után várni lehetett, sőt egyes iparágakban, mint a gépiparban, a fonó- és szövőiparban, valamint a papirosiparban nem csekély javulásra is következtethetünk, de a vegyészeti iparban, valamint a sokszorosító- és műiparban sem mutatnak az adatok rosszabbodásra. A gyárpari termelés tehát, amely 1928-ban 2.876·9 millió pengő értéket képviselt, figyelembe véve még az iparcikkek átlag 5·7%-os olcsóbbodását is, lényegesen aligha apadt, tehát 1929-ben is bizonyára meghaladta a 2·8 milliárd pengő értéket. A termelés 1929. évi alakulását ipari főcsoportok szerint vizsgálva lényeges eltolódást két iparcsoportban találunk: a gépiparban, amely 1928-ban a gyárpar összes termelési értékének 8·7%-át tette, mintegy 12—15%-os javulással szemben az élelmezési iparban, amelyre a gyárpari termelés összes értékéből 1928-ban 38·4% jutott, 1929-ben 8—10%-os csökkenést állapíthatunk meg.

A vas- és fémiparban a vasgyárak fokozottabb termelése ellenére visszaesésről kell számot adnunk. A nyersvastermelés az 1928. évi 2,844.835 q-ról 3,679.513 q-ra növekedett, a vassfeldolgozóipar termelése azonban, bár a gyárak legnagyobb részének foglalkoztatottsága nem csökkent, nem érte el az 1928. évi színvonalat, a fémipar pedig a gyárak üzemmenetét és a termelés értékét tekintve, egyaránt visszaesést mutatott. A

vas- és fémipari termelés együttes értéke ezek szerint alig haladta meg 1929-ben a 300 millió pengőt, ami közel 10%-os veszteséget jelent.

A gépiparban 5 új elektrotechnikai cikket gyártó ipartelep s 1 hangszergyár alakult, 1 műszergyár pedig megszűnt. Maga a tulajdonképeni gépgyártás, az 1929. év utolsó hónapjait kivéve, lényegesen jobban volt foglalkoztatva 1929-ben, mint az előző évben. A gyárak közel 2 ezer munkással emelték a munkáslétszámot, ami csaknem 3 millió munkaórátöbbletet eredményezett. A gépgyárak termelését, mely 1928-ban 166·7 millió pengőt ért el, 1929-ben mintegy 12%-kal többre becsülhetjük. Még inkább javult a villamossági ipar, amelyben a munkáslétszám 750 fővel szaporodott, a munkások átlagos teljesítménye azonban sokkal nagyobb arányban növekedett, mint a gépgyáraknál. Az elektrotechnikai iparban alkalmazott munkások ugyanis 1929-ben összesen 25·4 millió munkaórát teljesítettek, amely 2·4 millió munkaórával meghaladta az 1928. évi teljesítményüket. Az elektrotechnikai ipar termelési értéke ezek szerint közel 15%-os javulást ért el, az 1928-ban megállapított 75·1 millió pengő termelési értékkel szemben, az elektrotechnikai gyárak tehát legalább 12 millió pengőt kitévő értékötlettel zárták az 1929. évet.

A közhasználatú villamos áramtermelés a fűzfői elektromos centrálé üzembehelyezésével nyert erős lendületet. Bár ezenkívül még 8 áramfejlesztő kapcsolódott be a közhasznú villamos áramtermelő telepek sorába, az ország közhasznú áramfejlesztő telepeinek a száma 11 más kisebb telep megszűnése folytán 257 telepre csökkent. A telepek számának apadása a villamos áramfejlesztőtelepek üzemmenetét megvilágító adatoknál is csökkenést eredményezett, ugyanis az 1928. évben üzemben töltött 1·4 millió üzemórával szemben a közhasznú villamos áramfejlesztő telepek 1929-ben csak 1·3 millió órán át voltak üzemben. A villamos áramszolgáltatás tartama tehát 1929-ben közel 100 ezer órával csökkent, az áramtermelés mennyisége azonban jelentős mértékben emelkedett, ami a munkáslétszámnak 7.166 főről 7.502 főre történt szaporodása mellett az installált lóerőnek nagymérvű, az 50 ezer lóerőt is meghaladó növekedéséből is kitűnik. A közhasznú villamos áramfejlesztő telepek 1929. évi termelése közel 700 millió kiló wattóra tehető,

ami a termelési értéknek mintegy 10 millió pengőt kitevő emelkedését jelenti.

A kő-, föld-, agyag- és üvegipari termelés az építkezések ellanyhulása folytán elég jelentős mértékben visszaesett. A kőbányák és kömegmunkálótelepek az útépitési munkálatok erősebb menete miatt továbbra is jól voltak foglalkoztatva, a téglagyárak azonban, amelyek termelése több, mint egy harmadrészét teszi a kő- és rokonipari termelésnek, lényegesen kevesebbet termeltek 1929-ben, mint az előző évben. Azt a veszteséget, amelyet a téglagyártásban az 1929. évben megállapítható visszaesés okozott, legalább 10 millió pengőre értékelhetjük, s közel egymillió pengőt tett a műköiparban és cementgyártásban s több, mint félmillió pengőt a mészégetésben bekövetkezett hanyatlás. Romlott még a helyzet a cementgyártásban, az aszbesztpala és hővédőagyag-áru gyártásban is, ellenben a tűzálló agyag-áru gyártás, kályhakészítés és az egyéb agyagipari termelés feljavult, lényegesen csökkentve azt a veszteséget, amelyet a többi iparágakban mutatkozó hanyatlás okozott. Az üvegiparban, az üveganyagolvasztóknál is javulásról számolhatunk be, míg az üvegcsiszolással és köszörüléssel foglalkozó ipartelepek foglalkoztatottsága csökkent. A kő-, föld-, agyag- és üvegipari termelésben az 1929. évre vonatkozólag megállapítható veszteség végeredményben közel 10 millióra tehető, mely teljességében az építkezéssel kapcsolatos iparágakban bekövetkezett pangással magyarázható.

A fa- és csontiparban is 1929-ben a legtöbb iparvállalat súlyos helyzetben volt. A fűrésztelepek lecsökkent munkáslétszámmal és redukált munkaidő mellett dolgoztak, teljesítményük, mely 1928-ban meghaladta a 29 millió pengő értéket, ennekfolytán 1929-ben mintegy 8%-kal csökkent. Az asztalosiparban szintén csökkent a munkában töltött idő s a munkáslétszám, az asztalosipar termelése tehát 1929-ben alig haladta meg a 30 millió pengő értéket. Különösen az épületasztaloság foglalkoztatottsága csökkent, melyet éppúgy, mint a parkettgyártás hanyatlását, az építkezési válsággal magyarázhatunk. A termelés szempontjából számottevően jobb helyzetük csupán a fatelítőtelepeknek volt, javuló irányt mutatott azonban még az esztergályosipar, valamint a csontipar is. A fa- és csontipar többi ágaiban túlnyomólag rosszabbodott a helyzet, bár nem lényegesen, úgyhogy a termelés együttes értékösszege,

mely 1928-ban 94·2 millió pengőt ért el, 1929-ben is bizonyára meghaladta a 90 milliót.

A bőr-, sörte-, szőr-, toll- és ruggyantaipar javulása 1929-ben tovább folytatódott, bár ez a javulás tulajdonképpen csak a bőrgyártásnál és a ruggyantaiparban állapítható meg. A bőrgyárakban elég jelentősen emelkedett a munkáslétszám, s a gyárak üzemmenetét ismertető adatok, a munkások által teljesített munkaórák, szénfogyasztás stb. mind a termelés fokozásáról szólnak. A bőrárak nagymérvű esése miatt azonban az 1929. évi termelési érték a bőr- iparban jóval alatta maradt az 1928. évi értéknek, amit a felhasznált nyersanyagok és üzemi anyagok értékének 8—10%-os csökkenése is mutat. A ruggyantaiparban ellenben a gyárak teljesítőképessége és foglalkoztatottsága egyaránt lényegesen növekedett, ami a termelési értéknél számottevő emelkedést jelent. A ruggyantaipari termelés értékének emelkedése azonban, főleg, ha figyelembe vesszük, hogy a sörte-, szőr- és tolliparban a termelés csökkenésével kell számolnunk, távolról sem ellensúlyozhatja a bőrgyártásnál és a bőrfeldolgozóiparban a bőrárak esése folytán bekövetkezett termelési értékcsökkenést, úgyhogy a bőr-, sörte-, szőr-, toll- és ruggyantaipar együttes termelési értékét, mely 1928-ban meghaladta a 100 millió pengőt, mintegy 10%-kal alacsonyabb összeggel ismertethetjük.

A fonó- és szövőiparban az 1928. évi stagnációs tüneteket 1929-ben ismét fejlődést mutató adatok cserélték fel, különösen a pamutiparban, a kötő- és kötszövöttiparban és a textilkészítőiparban könyvelhetünk el jelentős javulást. A pamutipari termelés, mely a textilipar egyharmadát képviseli, mintegy 15%-os javulást ért el s a kötszövöttiparban is a termelési értéknek legalább 10%-os emelkedéséről kell számot adnunk. Lényegesebben csak a leniparban és a gyapjúiparban romlott a helyzet, míg a textilipar többi ágaiban a termelés erősebb hullámlásokat mutatott a fogyasztási válság hatásaként, mely a legjobban a fejlődésben levő fonó- és szövőipari termelést érintette. E hullámlások kiegyenlítő, de inkább csökkentő hatását is beszámítva, a fonó- és szövőipar 1929. évi teljesítményét mégis annyival jobbnak kell tekintenünk, hogy a termelési érték 1929-ben bizonyára elérte a 400 millió pengőt s ezzel a textilipar ismét nyert a gyáripari termelés összes értékéhez viszonyított jelentőségében. A ruhá-

zati ipart azonban a fogyasztási válság már közvetlenebbül és sokkal erősebben érintette, úgyhogy a ruházati ipari termelés értéke, mely 1928-ban 65·7 millió pengőt ért el, 1929-ben, miként az a munkáslétszám csökkenéséből is kitűnt, alatta maradt az előző évi termelési értéknek.

A *papirosipari* termelés éppúgy, mint a *sokszorosító- és műipari* termelés, lényegesen emelkedett 1929-ben. A papirosiparban az üzembehelyezett új papíryanagygyár termelésére esik a termelési értéktobblet legnagyobb része, de javulásról ad képet a papirosárugyártás és könyvkötőipar is. A sokszorosító- és műiparban inkább a termelési érték növekedéséről számolhatunk be, mintsem a nyomdák üzemmenetének fokozódásáról, tehát főleg a nyersanyagárak s az üzemi költségek emelkedése okozta a termelési érték közel 10%-os növekedését.

A legnagyobb és legjelentősebb ipari főcsoport, amelybe az *élelmezési és élvezeti cikkek*et gyártó 865 ipartelep tartozik, a fogyasztás csökkenése folytán 1929-ben szintén kénytelen volt redukált üzemmel dolgozni. A malomipar ugyan 1929-ben nem volt kevésbé foglalkoztatva, mint 1928-ban, de a gabonaárak esése miatt a malomipari termelés értéke mégis jelentékenyen kevesebb volt. És csökkent a cukorgyárak termelése, valamint a cukorka- és csokoládégyártás is. Lényegesen megcsappant ezenkívül a dohánygyártás, továbbá a sör- és szesztermelés, úgyszintén a konyak-, likőr-, pálinka- és rumgyártás. Növekedett ellenben a szalámi- és húskonzervipar termelése, valamint a tejtermékek gyártása, a pótkávégyártás, a magtisztótelepek termelése, a vízművek vízszolgáltatása, a jéggyártás és a pezsgőgyártás. Az élelmezési ipari termelés 1929. évi csökkenése mintegy 100 millió pengő értékvesztést jelent, amelynek 80%-át a malomipari termelés értékének csökkenése okozta a gabonaárak esése folytán bekövetkezett értékcsökkenés miatt.

A *vegyészeti iparnak* néhány ágazata 1929-ben elég jelentős arányú javulást ért el, más ágazatai ellenben csak nagynehezen küzdöttek a fogyasztási és termelési válsággal. A kőolajfinomítás és a gázgyártás, melyek a vegyészeti ipari termelésnek érték szerint a legnagyobb ágai, fokozottabb üzemmenettel dolgoztak, a gyárak munkáslétszáma, üzemi és munkaideje növekedett, e két iparág termelése tehát lényegesen emelkedett. Nagy javulást mutatott ezenkívül a brikettgyártás, melynek termelési értéke

1929-ben jóval meghaladta az ötmillió pengőt. Nem csekély javulást mutatott ezenkívül a gyufagyártás, a zsíros-növényolajgyártás, az egyéb vegyészeti cikkek gyártása, a robbantószergyártás, valamint az enyv- és albumingyártás is, míg a többi vegyészeti iparágakban a termelés csökkenéséről kell számot adnunk. Legnagyobb veszteség a termelési értékcsökkenés miatt a vegyészeti szerek gyártásával foglalkozó iparágat érte, mely 12—14%-kal maradt alatta 1928. évi termelésének. Lényegesen csökkent az aszfalt- és kátrányipar, valamint a kocsikenőcs-, bőrkenőcs- és festékgyártás és hanyatlott a gyertya-, szappan- és illatszergyártás is. A mezőgazdaság súlyos helyzete ugyancsak csökkentőleg hatott a műtrágyagyártásra is, melynek 1929. évi termelését közel 1 millió pengővel kisebb értékűre tehetjük, mint amennyit 1928-ban ért el. A vegyészeti ipar összes termelését azonban, bár a súlyos helyzetben volt vegyészeti gyárak részéről érzékeny veszteséggel kell számolnunk, mégis a javulást mutató iparágak termelése alapján kedvezően kell megítélnünk s az 1928. évi termelésnél, mely 200 millió pengőt ért el, valamivel magasabbra kell értékelnünk.

A gyáripari termelés 1929. évi állapotáról pontos adatok híján, csak megközelítő képet adhattunk, mert különösen nehéz a termelési érték alapján ismertetni a gyáripari termelés intenzitásának alakulását akkor, midőn a nyersanyagpiacon és az iparcikkek értékesítésénél igen nagy hullámzások mutatkoztak, amelyek hatása sokszor rokoniparágakban is egészen különbözőképpen érvényesült. Összefoglalva azonban az egyes iparcsoportok termelésének ismertetésénél elmondottakat, kétségkívül megállapítható, hogy 1929-ben a gyáripari termelés nem csökkent, különösen, ha a termelési érték alapján az iparcikkek áralakulása is figyelembe vétetik.

A gyáripar helyzete azonban kétségkívül rosszabbodott, mert a termelés feltételei minden tekintetben súlyosabbá váltak. A munkabéreköltségek, valamint a tüzelőanyagokra és világítóanyagokra fordított kiadások, ha nem is nagymérvű, de határozottan emelkedő irányzatot mutattak, míg a nyersanyagárak esése — bár a nyersanyagköltségeket csökkentette — az üzleti számításoknál bizonytalanságot okozott, s így a termelésre zavarólag hatott. A gyáripar 1928-ban a termelési értéknek 15·6%-át fordította a munkabérekre és tisztviselői fizetésekre, s

5,3%-át tüzelő- és világítóanyagok beszerzésére, míg a termelési érték legnagyobb részét, 51,1%-át természetesen a felhasznált nyersanyagok, félgyártmányok és üzemi segédanyagok beszerzési költsége emésztette fel. Az 1929. évben a gyári személyzet javadalmazására fordított költségek 10,6 millió pengővel emelkedtek s a tüzelő- és világítóanyagokra fordított kiadásoknál is jelentős, 5,3 millió pengőt kitevő emelkedés mutatkozott, ami e két termelési költségtényezővel együttesen mintegy 2,6%-os növekedést jelent. Ezzel szemben a nyersanyagok, félgyártmányok és üzemi segédanyagok beszerzési költsége, mely 1928-ban megközelítette a másfélmilliárd pengőt, a nyersanyagpiacon 1929-ben beállott olcsóbbodás hatása alatt ugyancsak 2,6%-kal csökkent, 35—40 millió pengővel apasztva a nyersanyagbeszerzésre fordított költsége-

ket. Láttuk azonban, hogy az ipari anyagok és gyártmányok árindexe 1929-ben 5,7%-kal csökkent, a nyersanyagköltségeknél mutatkozott csökkenést tehát meghaladta az iparcikkek általános olcsóbbodása, úgyhogy a gyáripari termelést nemcsak a személyzeti kiadásoknál s a tüzelő- és világítóanyagok beszerzésénél megállapított költségtöbblet terhelte, hanem fölülte súlyosan érintette az előállított iparcikkek értékesítésénél mutatkozó veszteség.

A gyáriparban dolgozó munkások kereseti viszonyaiban valamelyes javulást látnunk. A munkáslétszám, mint említettük, 1929-ben mintegy másfélezer fővel szaporodott, a gyáripar tehát nem járult hozzá a munkanélküliség fokozódásához. A munkások foglalkoztatottsága ugyan valamivel csökkent, — egy-egy gyári munkás ugyanis 1929-ben átlag 283 napon át dolgozott, míg

5. A gyári munkások átlagos évi bérkeresménye 1928-ban és 1929-ben.

Salaires moyens annuels des ouvriers manufacturiers en 1928 et 1929.

Ipari főcsoport <i>Principaux groupes d'industrie</i>	Átlagos évi munkáslétszám <i>Effectif moyen annuel d'ouvriers</i>	Kifizetett munkabérek ezer P-ben <i>Montant des salaires payés en milliers de pengős</i>	Egy munkás átlagos évi keresménye P-ben <i>Salairé moyen annuel d'un ouvrier en pengős</i>	Átlagos évi munkáslétszám <i>Effectif moyen annuel d'ouvriers</i>	Kifizetett munkabérek ezer P-ben <i>Montant des salaires payés en milliers de pengős</i>	Egy munkás átlagos évi keresménye P-ben <i>Salairé moyen annuel d'un ouvrier en pengős</i>	Átlagos évi keresmény alakulása indexszám-ban (1928=100) — <i>Formation des salaires moyens annuels en nombr. indices (1928=100)</i>
	1 9 2 8	1 9 2 8	1 9 2 8	1 9 2 9	1 9 2 9	1 9 2 9	
I. Vas- és fémipar — <i>Industrie métallurgique</i>	36.299	61.645	1.698	36.040	60.454	1.677	98,76
Ia. Gépgyártás stb. — <i>Construction mécanique, etc.</i>	32.506	57.783	1.778	34.465	60.699	1.761	99,04
Iib. Közhasználatú elektromos- áramfejlesztő telepek — <i>Usines d'électricité d'utilité publique</i>	7.166	16.778	2.341	7.502	17.467	2.328	99,44
III. Kő-, föld-, agyag-, stb. ipar <i>Ind. de la pierre, céramique, verreries</i>	35.735	45.404	1.271	33.694	42.573	1.264	99,45
IV. Fa- és csontipar — <i>Ind. du bois et des os</i>	14.360	20.374	1.419	13.689	19.127	1.397	98,45
V. Bőr-, sörte-, toll-, stb. ipar <i>Industrie du cuir, du poil, des plumes</i>	6.350	9.015	1.420	6.667	9.417	1.412	99,45
VI. Fonó- és szövőipar — <i>Ind. textile</i>	42.939	50.443	1.175	44.536	52.980	1.190	101,28
VII. Ruházati ipar — <i>Industrie du vêtement</i>	8.757	11.605	1.325	8.231	11.600	1.409	106,34
VIII. Papirosipar — <i>Industrie du papier</i>	3.858	5.457	1.414	4.111	6.141	1.494	105,66
IX. Élelmezési és élvezeti cik- kek gyártása — <i>Ind. de l'alimentation et des boissons</i>	34.317	47.700	1.390	35.299	50.074	1.419	102,09
X. Vegyészeti ipar — <i>Industrie chimique</i>	10.200	15.576	1.527	10.084	15.795	1.566	102,55
XII. Sokszorosító- és műipar — <i>Ind. de la reproduction</i>	8.818	24.809	2.813	8.469	24.282	2.867	101,92
Összesen — Total	241.305	366.589	1.519	242.787	370.609	1.526	100,46

1928-ban a gyári munkások átlag 284 munkanapot teljesítettek — a munkabérvizonyok némi javulása folytán mégis emelkedtek az átlagos évi keresmények. A gyárak által kifizetett munkabérek összegét és a gyárakban alkalmazott évi átlagos munkáslétszámot összevetve, a gyári munkások átlagos évi bérkeresményét ipari főcsoportok szerint az 5. sz. tábla adataiban állapíthatjuk meg.

Az átlagos évi keresmény tehát az ipari főcsoportok felénél csökkent, a másik felénél emelkedett, úgyhogy a gyárpar összességénél alig félszázalékos javulás mutatkozott. A nyomdaiparban, amely a legmagasabb keresetekhez juttatta munkásait, további emelkedés következett be, a közhasznú áramfejlesztőtelepek munkásai ellenben, akik szintén a legjobb keresetű munkásokhoz tartoznak, 1929-ben valamivel kisebb munkabérvédelemhez jutottak, mint amennyit 1928-ban kerestek. A textilipar-

ban, mely a legtöbb munkásnak ad kenyeret, szintén emelkedtek az évi keresmények, ami annál jelentősebb, mert ez a javulás a női gyári munka jobb megbecsülését mutatja. A textiliparban ugyanis a női gyári munkásoknak két ötöde (40·8%-a) dolgozik s az 1929. évi munkáslétszám alakulása szerint a női munkáskéz a fonó- és szövőgyárakban jól használható, értékes munkaerőt jelent, mert a nők aránya a gyárak munkáslétszámában növekedést mutat. A textilipari munkások átlagos évi keresménye azonban az 1929. évi javulás után is igen alacsony, a legkisebb az összes ipari főcsoportok között, a női munkaerő megbecsülése tehát a gyárparban csak igen lassan halad előre. A munkabérek alakulásának megfigyelésére igen érdekes képet mutatnak az átlagos órabéradatok, melyeket a kifizetett munkabéreknek a teljesített munkabérekhez viszonyított hányadából nyerhetünk.

6. Átlagos órabérek a gyárparban 1928-ban és 1929-ben.

Salaires horaires moyens dans l'industrie manufacturière en 1928 et 1929.

Ipari főcsoport <i>Principaux groupes d'industrie</i>	Kifizetett munkabérek ezer P-ben <i>Montant des salaires payés en milliers de pengős</i>	Teljesített összes munkaórák száma <i>Nombre total des heures de travail accomplies</i>	Egy munkaóra esett átlagos keresmény fillérben <i>Proportion moyen. des salaires p. une heure de travail en fillérs</i>	Kifizetett munkabérek ezer P-ben <i>Montant des salaires payés en milliers de pengős</i>	Teljesített összes munkaórák száma <i>Nombre total des heures de travail accomplies</i>	Egy munkaóra esett átlagos keresmény fillérben <i>Proportion moyen. des salaires p. une heure de travail en fillérs</i>	
	1	9	2	8	1	9	2
I. Vas- és fémipar — <i>Industrie métallurgique</i>	61.645	94,444.238	65·3	60.454	92,337.084	65·5	
Ia. Gépgyártás stb. — <i>Construction mécanique, etc.</i>	57.783	78,434.139	73·7	60.699	83,748.410	72·5	
Iib. Közhasználatú elektromos áramfejlesztő telepek — <i>Usines d'électricité d'utilité publ.</i>	16.778	19,547.403	85·8	17.467	20,373.642	85·7	
III. Kő-, föld-, agyag- stb. ipar — <i>Ind. de la pierre, céramique, verreries</i>	45.404	90,803.913	50·0	42.573	84,311.813	50·5	
IV. Fa- és csontipar — <i>Ind. du bois et des os</i>	20.374	34,600.477	58·8	19.127	32,447.556	58·9	
V. Bőr-, sörte-, toll- stb. ipar — <i>Ind. du cuir, du poil, des plumes</i>	9.015	15,245.189	59·1	9.417	16,165.498	58·3	
VI. Fonó- és szövőipar — <i>Ind. textile</i>	50.443	111,987.344	45·0	52.980	114,920.318	46·1	
VII. Ruházati ipar — <i>Ind. du vêtement</i>	11.605	16,374.712	70·9	11.600	16,378.080	70·8	
VIII. Papirosipar — <i>Ind. du papier</i>	5.457	9,364.849	58·3	6.141	10,378.392	59·2	
IX. Élelmezési és élvezeti cikkek gyártása — <i>Ind. de l'alimentation et des boissons</i>	47.700	97,029.772	49·2	50.074	95,308.447	52·5	
X. Vegyészeti ipar — <i>Ind. chimique</i>	15.576	26,944.156	57·8	15.795	26,781.308	59·0	
XII. Sokszorosító- és műipar — <i>Ind. de la reproduction</i>	24.809	20,722.657	119·7	24.282	19,929.727	121·8	
Összesen — Total	366.589	615,498.849	59·6	370.609	613,080.275	60·5	

Az átlagos órabérek 1929. évi alakulását ipari főcsoportok szerint részletezve, a 6. sz. táblázaton ismertetjük:

Az átlagos órabér 1929-ben a legtöbb iparágban csak tizedfillérekkel változott és pedig túlnyomórészen javuló irányban, csupán a gépiparban, a villamosáramfejlesztő telepeken és a bőriparban mutatkozott jelentéktelen csökkenés. Azok a csekély eltérések egyébként, amelyeket az átlagos órabérek 1929. évi alakulása mutat, nem jelentik következképpen a munkabérek emelését vagy leszállítását. A munkáslétszám összetételében történt eltolódások, a jobb fizetésű férfimunkások arányának megváltozása, vagy a munkáslétszámnak a munkások alkalmaztatási minősége szerinti megoszlásában történt változások folytán, például a szakmunkások és napszámosok arányában bekövetkezett eltolódások miatt, az átlagos órabérekben szintén történhetnek hasonló eltérések. A közölt munkabéradataiból csupán a valószínűsége állapítható meg az órabérek kismérvű emelkedésének

s a gyári munkásság kereseti viszonyaiban bekövetkezett javulásnak. De ismeretes, hogy a gyáriipari termelés súlyos helyzete arra vezette a munkaadókat, hogy mindennütt, ahol lehetséges volt, olcsóbb munkásokat alkalmazzanak. A munkáslétszám nemek szerinti megoszlásánál láttuk, hogy a férfimunkások száma 0·27%-kal csökkent, a női munkások aránya ellenben sokkal nagyobb arányban, 2·71%-kal emelkedett. Alkalmaztatási minőség szerint is hasonló eltolódásokra kell gondolnunk, ezért a munkáslétszám összetételében történt változások inkább csökkentették, mint emelték a munkabéreköltségeket. Minthogy pedig az átlagos munkabérek alakulását feltüntető adatok mégis a munkabérek javulásáról szólnak, kétségkívül megállapíthatjuk, hogy a munkások helyzete 1929-ben javuló irányzatot mutatott, annál is inkább, mert a létfenntartási költségek hivatalos indexszáma 1929-ben a gyári munkások megélhetési költségeinek csökkenéséről szól.

Farkasfalvi Sándor dr.

© KERESKEDELEM ÉS KÖZLEKEDÉS ©

Magyarország külkereskedelmi forgalma 1930 július havában.

Le commerce extérieur de la Hongrie en juillet 1930.

En juillet 1930, les importations ont représenté 70·7 millions de pengős et les exportations 60·7 millions de pengős. Par rapport à juillet 1929, la valeur des importations a diminué de 14·9 millions de pengős et la valeur des exportations de 21·5 millions.

La balance du commerce extérieur, qui s'est soldée en juillet 1929 par un passif de 3·4 millions de pengős, accuse pour juillet 1930 un déficit de 10 millions de pengős, dû à la régression de l'exportation.

Comparativement au mois correspondant de l'année précédente, les importations ont fléchi en juillet 1930 pour la plupart des plus importantes catégories d'articles. Les achats de bois bruts et ouvrés ont diminué de 4·5 millions de pengős; ceux de charbon, de 2·6 millions de pengős. Les importations d'huile minérale accusent une forte diminution; la régression y a commencé dès le mois précédent. L'importation de papier et d'articles en papier a continué à diminuer au point de vue de la valeur; cela peut être attribué au rapide dévelop-

Az 1930. év július havában a behozott áruk értéke 70·7, a kivitt áruk értéke pedig 60·7 millió pengőt tett ki. Mult év ugyanezen havának forgalmához viszonyítva a behozatal értéke 14·9 millió pengővel csökkent, a kivitel értéke pedig 21·5 millió pengővel esett vissza.

Külkereskedelmi mérlegünk a mult év július havában 3·4 millió pengővel volt passzív, folyó év július havában a kivitel fokozott visszaesése folytán a passzivitás 10 millió pengőre emelkedett.

Folyó évi július havi behozatalunk — a mult év ugyanezen havával összehasonlítva — a legfontosabb áruk csoportjainál legnagyobb részt visszaesést mutat. A nyers- és megmunkált fából 4 és félmillió pengővel kevesebb értékűt vásároltunk, mint a mult év július havában. A szénbehozatal 2·6 millióval kisebb értékű, mint a mult év júliusában. Erős csökkenést tapasztalunk az ásványolaj behozatalánál, ami már a mult hónapban megkezdődött. Ugyancsak folytatódott a papír és papirosárak behozatalának értékcsökkenése, amely a ha-

Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1930. év július havában.

Commerce extérieur de la Hongrie en juillet 1930.

Az áruk megnevezése <i>Marchandises</i>	1929	1930	1929	1930	Az érték 1930. júliusában több (+) v. kevesebb (-) ezer pengőben		Az 1930. július havi összérték %/ó-ában	
	július — juillet				Augment. (+) ou diminution (-) de la valeur en juillet 1930, en milliers de pengős		En %/ó de la valeur totale de juillet 1930	
	q		1000 P — pengős					
A) Behozatal. — A) Importations.								
Nyers és megmunkált fa — <i>Bois brut et ouvré</i>	2,744.771	1,836.701	13.068	8.571	—	4.497	12.12	
Szén — <i>Charbon</i>	1,743.230	1,118.739	6.962	4.365	—	2.597	6.17	
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	15.117	14.546	3.828	4.258	+	430	6.02	
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	4.869	5.285	3.941	3.716	—	225	5.25	
Papiros és papirosárak — <i>Papier et art. en papier</i>	62.423	61.263	3.547	3.190	—	357	4.51	
Ásványolaj — <i>Huile minérale</i>	249.766	221.320	3.760	2.659	—	1.101	3.76	
Selyem és selyemfonál — <i>Soie et fils de soie</i>	1.045	1.752	1.758	2.545	+	787	3.60	
Nyersbőr — <i>Peaux brutes</i>	5.359	10.984	1.577	2.236	+	659	3.16	
Nyerspamut — <i>Coton brut</i>	9.538	12.096	2.296	2.207	—	89	3.12	
Nyersdohány — <i>Tabac brut</i>	1.081	2.852	586	1.933	+	1.347	2.73	
Gyapjuszövet — <i>Tissus de laine</i>	1.389	1.139	2.270	1.849	—	421	2.62	
Nyersfémek — <i>Métaux bruts</i>	16.364	15.950	2.005	1.746	—	259	2.47	
Kikészített bőr — <i>Peaux préparées</i>	1.121	1.162	1.643	1.659	+	16	2.35	
Pamutfonál és -cérna — <i>Fils de coton et fils à coudre de coton</i>	3.950	2.875	1.772	1.413	—	359	2.00	
Gyapjúfonál — <i>Fils de laine</i>	2.520	2.255	1.783	1.372	—	411	1.94	
Villamosgépek és készül. — <i>Machin. et appar. élect.</i>	1.732 ¹⁾	1.246	1.480	1.142	—	338	1.62	
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i> } db-pièce (unité)	25.925	27.226	33.312	25.856	—	7.456	36.56	
	pár — paire	25.854						11.956
	q — q . . .	1,768.344						1,165.523
Behozatal össz. — <i>Import. totales</i> } db — pièce	25.925	32.023	85.588	70.717	—	14.871	100.00	
	pár — paire	25.854						11.956
	q — q . . .	6,632.619						4,475.688
B) Kivitel. — B) Exportations.								
Vágó- és igásáll. — <i>Anim. de boucherie et de trait</i> ²⁾	20.231	39.179	9.275	16.300	+	7.025	26.86	
Ebből — <i>Dont</i> : Szarvasmarha — <i>Bêtes à cornes</i> ²⁾	6.281	16.572	4.674	11.567	+	6.893	19.06	
Sertés — <i>Porcs</i> ²⁾	10.635	16.758	3.354	3.664	+	310	6.04	
Ló — <i>Chevaux</i> ²⁾	2.614	1.822	1.214	927	—	287	1.53	
Juh — <i>Moutons</i> ²⁾	688	4.021	31	141	+	110	0.23	
Friss gyümölcs — <i>Fruits frais</i>	48.984	63.941	3.540	3.256	—	284	5.37	
Búza — <i>Froment</i>	418.316	106.241	11.295	2.556	—	8.739	4.21	
Prémbőr kikészített — <i>Pelletteries apprêtées</i>	249	811	1.014	2.512	+	1.498	4.14	
Gyapjú — <i>Laine</i>	13.026	10.442	3.581	2.164	—	1.417	3.57	
Liszt — <i>Farine</i>	198.306	58.379	8.002	2.030	—	5.972	3.34	
Baromfi — <i>Volaille</i>	5.027 ³⁾	8.815 ⁴⁾	1.567	1.973	+	406	3.95	
Ebből — <i>Dont</i> : Élő baromfi — <i>Volaille vivante</i>	2.532 ³⁾	5.088 ⁴⁾	658	1.189	+	531	1.96	
Leölt baromfi — <i>Volaille tuée</i>	2.495 ³⁾	3.727 ⁴⁾	909	784	—	125	1.29	
Friss főzelék — <i>Légumes frais</i>	190.506	96.567	3.191	1.745	—	1.446	2.88	
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	24.041	9.594	4.218	1.526	—	2.692	2.52	
Villamosgépek és készül. — <i>Machin. et appar. élect.</i>	2.675 ⁵⁾	2.002	1.641	1.231	—	410	2.03	
Tojás — <i>Oeufs</i>	5.119	7.799	1.024	1.092	+	68	1.80	
Vasfélgártmányok — <i>Demi-produits en fer</i>	78.488	39.306	1.629	951	—	678	1.57	
Friss és elkészített hús — <i>Viandes fraîches et préparées</i>	3.685	4.401	1.112	920	—	192	1.52	
Lóhere- és lucernamag — <i>Graines de trèfle et de luzerne</i>	10.492	13.168	966	865	—	101	1.42	
Olajosmagvak — <i>Graines oléagineuses</i>	6.193	23.234	330	861	—	531	1.42	
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i> } db-pièce (unité)	10.879	1.058	29.812	20.689	—	9.123	34.10	
	pár — paire	1.189						4.044
	q — q . . .	1,381.054						927.365
Kivitel össz. — <i>Exportations totales</i> } db — pièce	31.110	66.006	82.197	60.671	—	21.526	100.00	
	pár — paire	1.189						4.044
	q — q . . .	2,386.161						1,372.065

¹⁾ Ezenkívül 4.797 db. és 98 folt méter — *En outre, 4.797 unités et 98 mètres courants.* — ²⁾ A mennyiség darabokban van kimutatva. — *En têtes.* — ³⁾ Az 1929. év július havában az élő baromfi 235.733 db, a leölt baromfi 121.937 db, összesen 357.670 db. — *En juillet 1929, on a exporté 235.733 volailles vivantes et 121.937 volailles tuées, au total 357.670 volailles.* — ⁴⁾ Az 1930. év július havában az élő baromfi 488.233 db, a leölt baromfi 178.027 db, összesen 666.260 db. — *En juillet 1930, on a exporté 488.233 volailles vivantes et 178.027 volailles tuées, au total 666.260 volailles.* — ⁵⁾ Ezenkívül 25.769 db. — *En outre, 25.769 unités.*

pement de la fabrication intérieure. Parmi les articles d'importation, les soies, les fils de soie et les peaux brutes présentent une progression particulière. On voit de moindres augmentations aux machines et appareils et aux peaux apprêtées. Mais les plus importants articles d'importation accusent tous une diminution.

A l'exportation, ce sont le froment et la farine qui ont le plus reculé: les exportations de froment ont diminué de 8·7 millions de pengős; celles de farine, de 6 millions. Entre les produits saisonniers, ni les légumes frais ni les fruits n'ont atteint les résultats de juillet 1929. A la laine, on voit un fléchissement de près de 1 million et $\frac{1}{2}$. Parmi les produits de l'industrie, les exportations de machines et d'appareils présentent une régression de 2·7 millions de pengős par rapport au mois de juillet précédent. Mais aux animaux de boucherie et de trait, on constate, comparativement au même mois de l'année précédente, une augmentation de 7 millions de pengős, due presque entièrement à l'exportation de bêtes à cornes; aux autres animaux, l'augmentation a été insignifiante; l'exportation des chevaux a même légèrement diminué. Par rapport à juillet 1929, seules les fourrures apprêtées accusent encore une augmentation appréciable. Bien que l'exportation des volailles vivantes ait augmenté de plus de demi million de pengős, cette progression fut en partie contrebalancée par le fléchissement de l'exportation des volailles tuées. Les exportations de graines oléagineuses et d'oeufs accusent une légère augmentation.

zai gyártás mind jobban fokozódó fellendülésének tulajdonítható. A behozatali cikkek közül a legerősebb emelkedést a selyem és selyemfonál és a nyers bőr tételeinél látunk. Kisebb emelkedést mutat ezenkívül a gépek és készülékek, továbbá a kikészített bőr behozatala. Egyébként a legfontosabb behozatali cikkek mind csökkenést mutatnak.

A kivitelben a legerősebb csökkenést a búza 8·7 millióval és a liszt 6 millióval mutatják. De nem érte el a múlt év júliusának eredményeit az idénycikkek közül a friss főzelék sem, sem a friss gyümölcs. Csaknem másfél milliós különbözetet látunk múlt év júliusához viszonyítva a gyapjúkivitelnél. Ipari cikkeink közül a gépekből és készülékekből 2·7 millióval kevesebb értékűt sikerült elhelyezni a külföldön, mint múlt év júliusában. Az általános csökkenő tendencia mellett rá kell mutatni azonban arra, hogy a vágó- és igásállatok kivitele 7 millió pengővel nagyobb bevételt eredményezett mint múlt év júliusában. Ez az összeg csaknem egészében a szarvasmarhákivitel javára irandó, a többi állatkiviteli tételnél jelentéktelen az emelkedés, sőt a lovaknál egy árnyalatnyi csökkenés is észlelhető. Ezenkívül számbavehető emelkedést a múltévi júliushoz képest csak a kikészített prémbőr tételénél tapasztalhatunk. Emelkedett élőbaromfikivitelünk is több mint egy félmillió pengővel, ezt azonban részben ellensúlyozza leölt baromfikivitelünk visszaesése. Ugyancsak kis emelkedést mutatnak az olajos magvak és a tojáskivitel tételei is.

Az autóbusz- és teherautóvállalatok 1929. évi forgalma.

Mouvement des entreprises hongroises d'autobus et d'autocamions en 1929.

Résumé. Au cours de l'année 1929, les entreprises d'autobus ont transporté 17·2 millions de personnes. Les entreprises locales, au nombre de 26, avaient un réseau de 184·9 km et 167 autobus; les services interurbains, 357 autobus et un réseau de 4.475 km. On comptait 152 entreprises de camionnage par automobile; elles avaient 218 camions et ont transporté 1.115.338 q de marchandises.

★

A közúti forgalom legfontosabb tényezőinek, a személyszállító autóbusz- és gépjármű áru fuvarozási vállalatoknak viszonyában az elmúlt év nem hozott lényegesebb változást. A kisebb vállalkozások még az 1929. évben is sűrűn cseréltek gazdát, vagy szüntették be teljesen üzemüket. Ezek az esetek azonban már jóval kevesebb alkalmal adódtak elő, mint az elmúlt évek-

ben, úgyhogy a vállalatok számában korántsem tapasztalhatunk olyan erős hullámzást, mint annakelőtte.

A rendes járatokhoz kötött személyszállító autóbuszvállalatok száma 23-mal emelkedett s ezzel az 1929. év folyamán 184 effajta vállalat bonyolította le forgalmát. A rajtuk elszállított utasok száma 12·6 millióról 17·2 millióra nőtt. Gépjármű áru fuvarozással 152 vállalat foglalkozott, vagyis 31-gyel több, mint az 1928. évben. Az általuk szállított áruk összes mennyisége kereken 40.000 métermázsával alatta maradt az előző évinek s az egész évi áru mennyiség súlya 1·1 millió métermázsára rúgott.

A személyszállító autóbuszjáratoknál a vállalatok számának növekedése s a forgalmi eredmények emelkedése kétségtelenül a fejlődésre mutat. Ehhez hozzátehetjük még azt is, hogy a menetrendek pontos be-

1. Az autóbusszállatok útvonalainak hossza.
Longueur des lignes des entreprises d'autobus.

Megnevezés <i>Désignation</i>		A vállalatok összes száma <i>Nombre total des entreprises</i>	Az egyes vállalatok útvonalainak hossza <i>Longueur des lignes des entreprises</i>						30 km-nél több <i>plus de 30 km</i>
			5 km-nél kevesebb <i>moins de 5 km</i>	5-10	10-15	15-20	20-25	25-30	
Helyi járat <i>Services locaux</i>	1928	26	20	3	1	—	—	2	
	1929	26	22	2	1	—	—	1	
Helyközi járat <i>Serv. interurb.</i>	1928	135	13	34	8	12	13	42	
	1929	158	11	42	16	19	16	40	
Együtt — <i>Ensemble</i>	1928	161	33	37	9	12	13	44	
	1929	184	33	44	17	19	16	41	

tartása tekintetében, valamint a forgalomban állott járműállomány használhatósága szempontjából is határozott javulás tapasztalható. Nagyjában általánosságban ugyanez áll az áru fuvarozó-vállalatokra is, bár itt a forgalmi teljesítményekben némi visszaesés jelentkezik. Ennek azonban ezidő szerint nagyobb jelentőséget nem tulajdoníthatunk, mert az áru forgalom némi hanyatlása a közlekedési vállalatok csaknem mindegyikénél észlelhető.

A személyszállító vállalatoknál a helyi (városi) és helyközi (távolsági) vállalatokat eltérő mivoltuk folytán ismét egymástól elkülönítve fogjuk ismertetni. A harmadik csoportban pedig az áru fuvarozó-vállalatok adatait mutatjuk be.

1. Helyi személyszállító autóbusszállatok.

A helyi járatok a városok, illetőleg a községek belterületein bonyolítottak le forgalmat. A megszűnt vállalatok levonása s az újonnan alakult vállalatok hozzáadása után a helyi autóbusszállatok száma az előző évvel teljesen megegyezően 26 volt, melyeknek úthálózata 263·0 km-ről 184·9 km-re csökkent. Az apadás jórésze onnan ered, hogy az előző évben kizárólag a helyi viszonylatban közlekedett vállalatok az idei évben az egyes községek között is járatták gépeiket s így adataik ebben az évben a helyközi vállalatok csoportjába vannak felvéve. Ez a körülmény különben a vállalatok útvonalhossz szerinti csoportosításából is kiviláglik, ahol az 5 km-nél rövidebb útvonalu társaságok száma 20-ról 22-re emelkedett, viszont az ennél nagyobb távolságokon

közlekedő járatok száma 6-ról 4-re csökkent.

A forgalmi időszak tartama az előző évi viszonyokkal nagyjában teljesen megegyező. Két vállalat kivételével ugyanis valamennyien félévnél tovább járatták gépeiket.

A forgalmi eszközök állománya 56-tal szaporodott s összes számuk 167-re rúgott. A magyar gyártmányú gépek ebben az évben már domináló túlsúlyba kerültek. Az előző évben 52·3%-kal szereplő magyar gyártmányú kocsik aránya ugyanis 1929-ben már 76·0%-ra nőtt úgy, hogy a gépek között mindössze 24·0%-nyi külföldi gyártmányú kocsikat találunk. A hazai gyártmányú kocsik között a „Mavag” gépek a legelterjedtebbek. Külföldi gépek közül ez alkalommal is legnagyobb számmal az amerikai gyártmányú Ford gépek szerepelnek. A gépek teljesítőképességét tekintve a helyi vállalatoknál a modern nagy befogadóképességű kocsik az előző években még meglehetősen elterjedt 6—12 személyes kis gépeket, már csaknem teljesen kiszorították. A gépek legnagyobb része, pontosan 80·8%-a (1928-ban 64·9%) a 24-nél több személy szállítására szolgáló gépek kategóriájába tartozott. Ennél kisebb típusú gép már mindössze 32 (1928-ban 39) volt használatban.

A helyi autóbusszállatok között Budapest jelentősége erősen kidomborodik, e vállalatok főbb eredményei a főváros adataitól különválasztva a következők:

	Napi járatok száma	Évi összes menetek	Megtett utak hossza km.	Szállított utasok száma
Budapest	1928	1.493	930.701	3.337.498
	1929	1.568	1.097.854	4.691.829
Vidék	1928	286	203.524	792.890
	1929	428	285.620	861.506

A főváros autóbusszállatának megszervezése az előző évvel nagyjában befejeződött, természetes tehát, hogy az 1929. évi adatok fejlődés szempontjából jóval az előző évek alatt maradtak. A napi járatok száma 75-tel emelkedve 1.568-ra rúgott, melyen kereken 4½ millióval több, összesen 17.177.514 utas került elszállításra.

Az ország egyéb részein működő helyi autóbusszállatok 1929. évi teljesítményei az előző évi eredményeket a fővárosénál aránylag jóval meghaladták. Különösen a napi járatok szaporításával, melyet 286-ról 428-ra növeltek, javították erősen a forgalmat. A személyforgalom növekedése már ennél jóval kisebb arányú volt, amennyiben

a tárgyalt év utasforgalma mindössze 300.000-rel haladta meg az elmúlt évit s összesen 1,526.805-öt tett ki.

Az egyes menetekre Budapesten 16 (1929-ben 14), az ország egyéb városaiban és községeiben pedig átlagosan 6 (1928-ban 6) utas jutott.

A forgalom növekedésével a felhasznált üzemanyagok mennyisége is növekedett. A vállalatok a forgalom lebonyolításához az év folyamán kereken 400.000 kg-mal több, vagyis másfél millió kg-ot meghaladó benzint, 435.000 kg. motorkót fogyasztottak el. Több villamoserőre berendezett autóbu-

szoknak a forgalomból való kivonása folytán az elhasznált villanyáram mennyisége 304.865 kilovattról 107.362 kilovatra csökkent. A kilométerenkinti benzinfogyasztás tehát 0.4 kg-nak (1928-ban 0.4 kg.) felel meg. Az elhasznált gummiabroncsok darabszáma 201 darabbal emelkedve 1.057 darabra nőtt, melyek az előző évi 269.000 pengővel szemben, 517.000 pengő értéket képviseltek. A gummiabroncsfogyasztás tehát darabonként átlag 489 pengő (1928-ban 314) kiadással járt. Ezzel szemben a vállalatok az év folyamán 5 millió pengőt meghaladó nyers bevételre tettek szert, ami az

2. Az autóbuszvállalatok gépjárművei gyártmányok és befogadóképesség szerint.

Véhicules à moteur des entreprises d'autobus, suivant l'origine et la contenance.

Megnevezés <i>Désignation</i>	A gépkocsik összes sz. <i>Nombre total des véhicules à moteur</i>	A gépkocsik száma gyártmányuk szerint <i>Nombre des véhicules à moteur d'origine</i>										A gépkocsik közül befogadóképességük szerint <i>Contenance des véhic. à mot.</i>				
		Amerikai <i>américaine</i>	Angol <i>anglaise</i>	Cseh-Szlovák <i>tchéco-slovaq.</i>	Francia <i>française</i>	Magyar <i>hongroise</i>	Német <i>allemande</i>	Olasz <i>italienne</i>	Oszták <i>autrichienne</i>	Svájc <i>suisse</i>	6-nál kevesebb <i>moins de 6</i>	6-12 <i>6-12</i>	13-16 <i>13-16</i>	17-24 <i>17-24</i>	24-nél több <i>plus de 24</i>	
Helyi járat — <i>Services locaux</i>	1928 .. 111	20	2	1	3	58	12	2	13	—	—	1	12	10	16	72
	1929 .. 167	18	—	—	10	127	10	1	1	—	—	—	3	15	14	135
Helyközi járat — <i>Services interurb.</i>	1928 .. 286	97	—	—	21	110	18	22	17	1	2	5	41	44	110	84
	1929 .. 357	73	—	—	27	190	12	37	17	1	3	8	39	27	160	120
Együtt — Ensemble	1928 .. 397	117	2	1	24	168	30	24	30	1	2	6	53	54	126	156
	1929 .. 524	91	—	—	37	317	22	38	18	1	3	8	42	42	174	255

3. Az autóbuszvállalatok forgalma.

Mouvement des entreprises d'autobus.

Megnevezés <i>Désignation</i>	A közlekedett járatok <i>Services</i>	A forgalmi időszak tartama <i>Durée du service</i>	A vállalat gépjárműveinek — <i>Véhicules à moteur des entreprises</i>			Az év folyamán — <i>Au cours de l'année</i>			
			száma naponként <i>nombre par jour</i>	útvonalaiknak hossza km-ben — <i>longueur des lignes, km</i>	által a végpontokon kívül érintett lakott helyek száma <i>nombre des localités traversées</i>	1-3 hónap <i>mois</i>	4-6	7-12	darabszáma <i>nombre</i>
Helyi járat <i>Services locaux</i>	1928 1.779 263.0 —	3 — 23	111	2.367	758	1,134.225	4,130.388	13,818.024	
	1929 1.996 184.9 —	1 1 24	167	4.494	1.688	1,383.474	5,553.335	18,704.319	
Helyközi járat <i>Serv. interurb.</i>	1928 828 3.666.4 596	5 17 113	286	4.734	993	499.997	7,253.084	5,014.586	
	1929 1.187 4.475.5 731	9 17 132	357	6.367	1.531	597.550	7,996.371	5,425.902	
Együtt Ensemble	1928 2.607 3.929.4 596	8 17 136	397	7.101	1.751	1,634.222	11,383.472	18,832.610	
	1929 3.183 4.660.4 731	10 18 156	524	10.861	3.219	1,981.024	13,549.706	24,130.221	
Ebből Bpest ¹⁾ <i>Dont Budapest</i>	1928 1.493 44.6 —	— — 1	67	1.729	644	930.701	3,337.498	12,580.927	
	1929 1.568 83.0 —	— — 1	121	3.726	1.444	1,037.854	4,691.829	17,177.514	

¹⁾ Csak helyi járat, miután Budapestnek a szomszédos községekkel való forgalmát a fővároson kívüli székhellyel bíró vállalatok bonyolítják le. — *Services locaux seulement; le service de Budapest aux communes avoisinantes est effectué par des entreprises siégeant en dehors de la capitale.*

AUTOBUSVÁLLALATOK.

Entreprises d'autobus.

Vidék
Province

JÁRMŰÁLLOMÁNY.
EFFECTIF DES VÉHICLES

db - pièces

UTASOK
VOYAGEURS

millió - millions

NYERS BEVÉTEL
RECETTES BRUTES

millió P. -
millions de p.

MEGTETT ÚT
PARCOURS EFFECTUÉS

millió km
millions de km.

BENZIN
DE BENZINE

millió kg. - millions de kg.

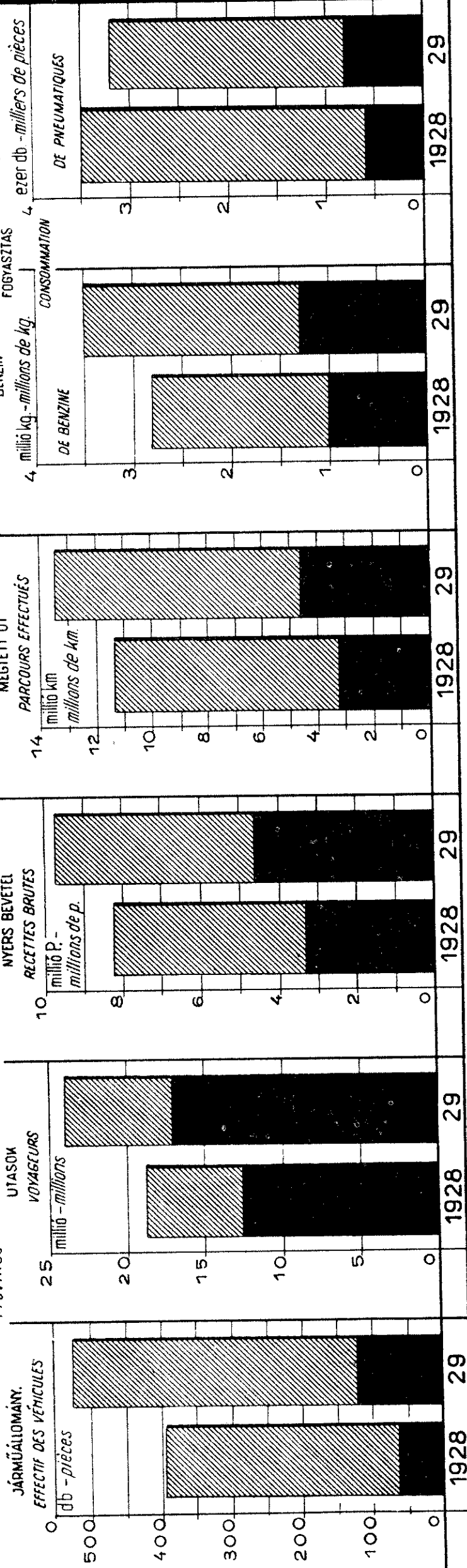
FOGYASZTÁS
CONSOMMATION

millió db. - millions de pièces

GUMMIABRONCS
DE PNEUMATIQUES

millió db. - millions de pièces

Budapest

ÁRUSZÁLLÍTÁS - TRANSPORT DE MARCHANDISES.

ÁRÚK
MARCHANDISES

250 db - pièces

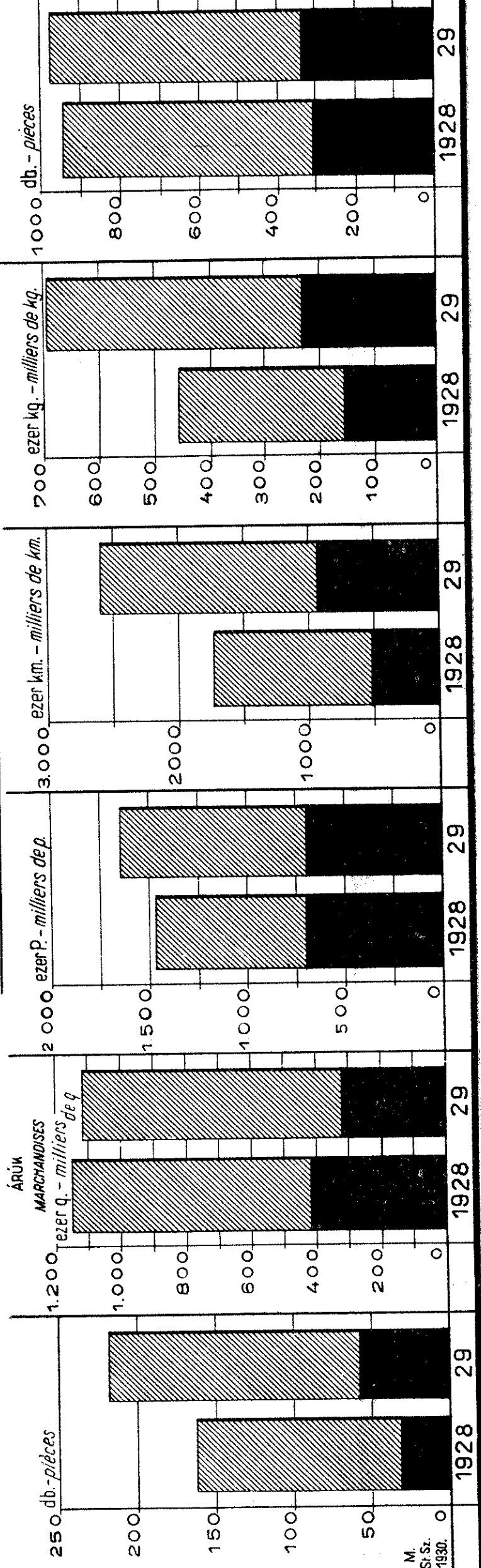
ezzer q. - milliers de q.

ezzer P. - milliers de p.

ezzer km. - milliers de km.

ezzer kg. - milliers de kg.

1000 db. - pièces

4. Az autóbusszállat üzemanyagfogyasztása és évi nyersbevétele.

Consommation de matériel et recette brute des entreprises d'autobus.

Megnevezés — Désignation	A vállalatok — Entreprises					
	száma nombre	által az év folyamán — consommation			évi nyers (bruttó) bevétele P recette brute, pengős	
		elhasznált ben- zin mennyisége kg-ban de benzine, kilos	elhasznált gumiabron- csok — de pneumatiques	évi nyers (bruttó) bevétele P recette brute, pengős		
Helyi járatok — Services locaux	1928	26	1,111.436	856	268.876	3,777.008
	1929	26	1,564.236	1.057	517.091	5,082.779
Helyközi járatok — Services interurb.	1928	135	1,714.353	2.599	704.930	4,509.837
	1929	158	1,938.221	2.167	726.766	4,644.987
Együtt — Ensemble	1928	161	¹⁾ 2,825.789	3.455	973.806	8,286.845
	1929	184	²⁾ 3,502.457	3.224	1,243.857	9,727.766

¹⁾ Ezenkívül — *En outre*, 304.865 kwt villany — *d'électricité*.

²⁾ Ezenkívül — *En outre*, 107.362 kwt villany — *d'électricité*, 435.186 kg motalkó olaj — *d'huile motalko*.

1928. évihez viszonyítva 34,5%-os emelkedésnek felel meg. Minden megtett km.-út 91 fillér, minden szállított utas 27 fillér bevételt juttatott a vállalatoknak.

2. Helyközi személyszállító autóbusszállatok.

A helyközi autóbusszállat nagyobb távolságok áthidalására szolgált. Az egyes községek között létesített összeköttetésekkel, részint a vasúti forgalom kiegészítői, azokon a helyeken pedig, melyek vasúti vonalak híjával vannak, a forgalom egyedüli lebonyolító volt. Körforgalmi szempontból ezért nálunk a helyközi járatoknak a helyiekénél jóval nagyobb jelentőséget tulajdoníthatunk.

A jóval nagyobb működési terület révén az ilyen célú vállalatok száma mindig jóval több volt, mind azoké, melyeknek működési köre csak egy-egy város, vagy község területére szorítkozott. A vállalatok száma a tárgyalt évben ismét erősen növekedett, amennyiben az előző évinél 23-mal több, összesen 158 helyközi személyszállító autóbusszállat volt az 1929. évben üzemben. Vonalhálózatuk elég tekintélyes mértékben, kereken 800 km-rel bővült, úgyhogy az év folyamán már 4.475 km-es útvonalon közlekedtek menetrendszerűen személyszállító autóbusszállatok. A vállalatok zöme 5-1-től 10 km-es és 30 km-nél nagyobb távolságú vonalon járatta gépeit. Az előbbi kategóriába tartozott ugyanis a vállalatoknak 26,6%-a, az utóbbiba 25,3%-a. A vállalatok legnagyobb része az utazó közönségnek egész éven át rendelkezésére állott s mindössze 26 (1928-ban 22) járatta félévénél rövidebb időn át gépeit. Ebből a szempont-

ból tehát a tavalyival szemben nem igen van változás.

A forgalom zavartalan lebonyolítása érdekében a forgalmi eszközök száma újból öröndetes mértékben szaporodott. A vállalatok gépjárműveik állományát ugyanis 71 darabbal (24,8%-kal) növelték, úgyhogy az 1929. év folyamán már 357 drb. autóbusszállat állott a közönség rendelkezésére. A gépek gyártási helyét tekintve adataink a hazai gyártmányoknak itt is jelentős térhódításáról tanuskodnak. A magyar ipar termékei az előző évi 38,5%-kal szemben a tárgyalt évben 53,2%-kal voltak képviselve, vagyis a forgalomban levő járműveknek már több, mint fele hazai gyárakból került ki. A magyar gyártmányú gépek zömét itt is a „Magyar” kocsik tették, külföldiek között pedig az amerikai Ford gyártmányok. A gépkocsik befogadóképességét tekintve újabban már itt is az autóbusszállat céljaira megfelelő nagyobb típusú kocsikat kezdik alkalmazni, bár itt még mindig találunk 11 olyan gépet is, melyeken mindössze 6 személy szállítására volt hely. A gépek zöme egyébként itt is a 17—24 (44,8%) és 24-nél több (33,6%) személy szállítására szolgált.

A vállalatok az előző évi 828 járatallal szemben naponta 1.187 járatot indítottak, melyek a végpontokon kívül útjukban 731 (1928-ban 596) lakott helyet is érintettek. A napi járatok számának szaporításával karöltve a forgalom is növekedett. Az év folyamán az előző évhez viszonyítva kereken 100.000-rel több menet közlekedett, úgyhogy számuk közel jár már a 600.000-hez. A befutott út hossza több, mint 700.000 km-rel emelkedett s összesen kis híján 8 millió kilométer körül járt. Az utasforgalom

400.000-rel haladta meg az előző évit s az 1929. év folyamán 5,425.902 volt. Az év folyamán az egyes menetek átlagosan 13,4 km. (1928-ban 14,5 km.) utat tettek meg s útankint átlag 9 (1928-ban 10) utast szállítottak.

A megnövekedett forgalomnak a lebonyolításához a vállalatoknak kereken 220.000 kg-mal több, összesen 1,9 millió kg. benzinre volt szükségük, mely 100 kilométerenkint 24 kg. (1928-ban 24 kg.) benzin-fogyasztásnak felel meg. A gummiabroncs-

fogyasztás 432 darabbal maradt alatta az előző évinek s összesen 2.167 darabot tett ki. Az érték kifizetett összeg 726.766 pengő (1928-ban 704.930 pengő) kiadással terhelte meg a vállalatokat. A darabonkinti költség tehát 335 pengő volt.

3. Árufuvarozási vállalatok.

Az ország területén működő géperejű árufuvarozási vállalatok száma ismét jelentősebben — 34-el — növekedett s ezzel az

5. A géperejű árufuvarozási vállalatok gépjárművei gyártmányok és teherbíróképesség szerint.

Véhicules à moteur des entreprises de transport par autocamion, suivant l'origine des voitures et leur capacité de charge.

Év Année	A gépkocsik összes száma — Nombre total des véhicules à moteur	Nombre des véhicules à moteur d'origine										A gépkocsik közül Capacité de charge des véhicules				
		Amerikai américaine	Angol anglaise	Belga belge	Cseh-Szlovák tchéco-slov.	Francia française	Magyar hongroise	Német allemande	Olasz italienne	Oszták autrichienne	Svájci suisse	1-nél kevesebb moins d'une	1	1,1—2,5	2,6—4,0	4-nél több plus de 4
		gyártmányú gépkocsik száma										tonna teherbíróképességű tonnes				
1928	163	52	1	—	4	8	66	20	5	5	2	—	27	66	48	22
1929	218	68	1	2	2	10	102	21	8	3	1	1	16	104	68	29

1929. év folyamán 152 vállalat foglalkozott áruszállítással. A vállalatok egy-két kivételtől eltekintve, nem járatják menetrendszerűen gépeiket, hanem csak alkalmasszerűen közlekedtek. A forgalmi időszak legnagyobb részüknél félévnél tovább tartott s mindössze 19 (1928-ban 8) vállalat járatta gépeit félévnél rövidebb ideig. A járműállományuk 55 darabbal növekedett s összesen 218 gépkocsiból állott.

A magyar gyártmányú gépek itt is számottevő gyarapodást mutatnak fel. Az előző évi 40,5%-kal szemben ugyanis a hazai ipar termékei 1929-ben már 56,5%-kal voltak képviselve. A hazai gépek között a „Mavag”-gyártmányok vannak túlsúlyban: a legnagyobb számmal szereplő amerikai

kocsik között pedig leginkább Ford- és Chevrolet-autókat találunk. Teherbírás tekintetében a járművek között a közepes teljesítőképességű 1,1—2,5 tonnás kocsik voltak leginkább használatban (47,7%). Emellett még a 2,6—4,0 tonna teherbíró képességű gépeket alkalmazták leginkább (31,7%).

A forgalmi eredmények, mint már előbb említettük, némileg alatta maradnak az előző évinek. A vállalatok gépein ugyanis kereken 40.000 métermázsával kevesebb, összesen 1,115.338 métermázsára került elszállításra. Az év folyamán a gépek által megtett út hossza ezzel szemben 1,8 millió km-ről 2,6 millió km-re emelkedett, vagyis ez azt jelenti, hogy általában az előző évinél hosszabb távolságokra vették a vállalala-

6. A géperejű árufuvarozási vállalatok forgalma.

Mouvement des entreprises de transport par autocamion.

Év Année	A forg. időszak tartama Durée du service			A járművek Véhicules		Az év folyamán Au cours de l'année	
	1—3	4—6	7—12	darab száma nombre	teherbíróképessége tonnákban capacité de charge, tonnes	megtett út hossza km-ben km. faits	szállított áruk súlya métermázsákban poids des marchandises transportées, q
		h ó n a p — m o i s					
1928	4	4	113	163	426,0	1,755.248	1,156.856
1929	11	8	133	218	633,5	2,607.833	1,115.338

7. A géperejű áru fuvarozási vállalatok üzemanyag fogyasztása és nyers bevétele.

Consommation de matériel et recette brute des entreprises de transport par autocamion.

Év Année	A vállalatok — <i>Entreprises</i>				nyers bevétele <i>recette brute</i> P
	száma <i>nombre</i>	által elhasznált <i>consommation</i>			
		benzin mennyis. kg-ban <i>de benzine, kilos</i>	gumiabroncsok <i>de pneumatiques</i>		
		drb. száma <i>nombre</i>	értéke <i>valeur</i> P		
1928	121	459.023	949	341.289	1.463.595
1929	152	695.304	979	366.696	1.652.600

tok gépeit igénybe. Tehát minden métermázsa áru átlagban 2·3 km (1928-ban 1·5 km) utat futott be.

A forgalom lebonyolításához elhasznált benzin mennyisége 459.000 kg-ról 695.000 kg-ra emelkedett, ami kilométerenkint 0·27 kg (1928-ban 0·26 kg) átlagos benzinfoogyasztásnak felel meg. A gumiabroncsokból az előző évinél 30-al több darabot, összesen 979-et használtak el, melyek értéke összesen 366.696 pengőre rúgott (1928-ban 341.289). Ezen a címen tehát darabonként átlag 375 pengő kiadás merült fel (1928-ban 360 pengő). A vállalatok évi összes nyersbevétele 1.463.595 pengőről 1.652.600 pengőre emelkedett; vagyis minden elszállított áru métermázsaenkint átlag 1·48 pengő bevételi eredménnyel járt (1928-ban 1·27 pengő).

Várszeghy János dr.

Vasútaink teherforgalma az 1929. évben.

Mouvement des marchandises des chemins de fer de Hongrie en 1929.

A távolsági forgalomban közlekedő vasutaink 1929. évi teherforgalmi teljesítményeiről ezidőszereint rendelkezésünkre álló ideiglenes adatok az előző évekkel szemben némi emelkedésről tanuskodnak. Az 1929. év folyamán a magyarországi vasutakon 57 ezer tonnával több, összesen 35·2 millió tonna áru került elszállításra; a növekedés tehát 0·2%-nak felel meg.

A forgalom havonkénti alakulása a megszokott képet mutatja. A minimum a téli hónapokra, míg a legélénkebb forgalom az aratás utáni időszakra esik. A forgalom általános emelkedésének ellenére január, február, március és május hónapokban vasutaink kevesebb mennyiségű árut szállítottak, mint az előző év ugyanazon hónapjában. Ezért aztán az egyes hónapok áruforgalmi teljesítményei között még nagyobbra nőttek a különbségek. Az 1928. évben ugyanis az októberi 4,235.900 tonnát kitevő maximummal szemben a januári 2,179.960 tonnára rúgó minimum állott, míg 1929-ben a legnagyobb forgalmú 4,235.914 tonnás október havi forgalom mellett a legkisebb forgalmat február hó képviseli, amikor mindössze 1,881.376 tonna áru került elszállításra. Az 1929. évben tehát a legélénkebb forgalmú hónapban szállított áruk mennyisége a leggyengébb forgalmú hónap teljesítményének több, mint kétszeresét tette.

Az év folyamán elszállított áruknak 88·9%-át (1928-ban 85·9%) az államvasút és a kezelésében állott helyi érdekű vasutak vonatai szállították, míg az áruk többi részén a különböző magánvasutak osztoztak.

A vasútállatok bevételei az áruforgalom emelkedése ellenére is némileg alatta maradnak az

A vasutak teherforgalma.

Mouvement des marchandises des chemins de fer.

Év, hónap Année, mois	A szállított teherárak <i>Marchandises transportées petite vitesse</i>		Az összes <i>Recettes totales</i>
	mennyisége tonnákbán <i>quantité en tonnes</i>	után elért <i>recett. proven de ces transports</i>	
		bevétele P-ben — <i>en pengős</i>	
1928 } I.	2,179.960	14,956.299	26,421.002
1929 } I.	2,077.480	13,610.746	25,098.652
1928 } II.	2,358.621	14,381.818	25,505.431
1929 } II.	1,881.376	12,188.655	21,576.309
1928 } III.	2,809.219	17,130.394	29,051.137
1929 } III.	2,543.517	17,053.059	29,876.570
1928 } IV.	2,414.484	14,022.898	26,672.928
1929 } IV.	2,698.356	16,241.808	28,102.964
1928 } V.	2,733.876	15,703.103	29,547.649
1929 } V.	2,732.049	15,749.334	29,712.065
1928 } VI.	2,672.712	16,453.059	32,747.310
1929 } VI.	2,743.765	15,817.135	25,752.138
1928 } VII.	2,625.362	17,139.650	31,855.305
1929 } VII.	2,879.818	17,630.927	32,111.954
1928 } VIII.	3,201.321	21,825.949	38,305.655
1929 } VIII.	3,243.795	20,641.437	36,857.525
1928 } IX.	3,437.985	21,317.190	37,710.042
1929 } IX.	3,478.545	21,527.496	37,073.000
1928 } X.	4,235.900	24,057.715	39,147.732
1929 } X.	4,235.914	23,255.742	37,545.037
1928 } XI.	3,817.148	21,837.565	35,854.920
1929 } XI.	3,850.431	22,640.893	36,341.570
1928 } XII.	2,639.473	17,088.605	31,049.944
1929 } XII.	2,817.495	17,445.164	30,258.290
Mindössze 1928	35,126.061	215,914.245	383,869.055
Total 1929	35,182.541	213,802.396	370,306.074

előző évben elért eredményeknek. A vasutak összes bevételei ugyanis az 1928. évi 383·9 millió pengőről 370·3 millió pengőre, a teherszállításból eredő bevételek pedig 215·9 millió pengőről 213·8 millió pengőre szállottak alá. A csökkenés tehát

az összes bevételeket tekintve, 0·9%-nak, a teherszállítási bevételeket nézve pedig 1·0%-nak felel meg. A teherforgalomból eredő bevételek egyébként az összes bevételeknek 57·7%-át tették (1928-ban 56·5%).

A világ gépjárműállománya.

Effectif mondial des véhicules à moteur.

A világ gépjárműállománya az 1930. év elején végrehajtott számlálás szerint 37·8 millió darab volt, amelyből a motorkerékpárokra 2·6 millió darab esik.

A gépjárműállomány közel 3·5 millió darabbal — 10·1%-kal — szaporodott a múlt év eleje óta. Csupán az automobiloknál (személykocsik, teherkocsik és autóbuszok) a szaporodás 9·6% volt, míg a motorkerékpároknál 15·9%.

Érdekes, hogy a motorkerékpárok számának e jelentős gyarapodása dacára, egyes világrészekben, nevezetesen Amerikában és Afrikában a motorkerékpárok száma az előző évhez képest nem növekedett, sőt némileg csökkent is. E világrészekben, úgy látszik, a motorkerékpárt a kisebb típusú automobilok pótolják. A motorkerékpárok száma volt:

	1929	1930
	e l e j é n	
Afrika	62.977	61.891
Amerika	139.386	139.359
Ausztrália	122.107	128.071
Ázsia	61.929	71.223
Európa	1,877.899	2,224.656
Összesen	2,264.298	2,625.200

Európa 84%-kal részesedik a világ motorkerékpárállományában.

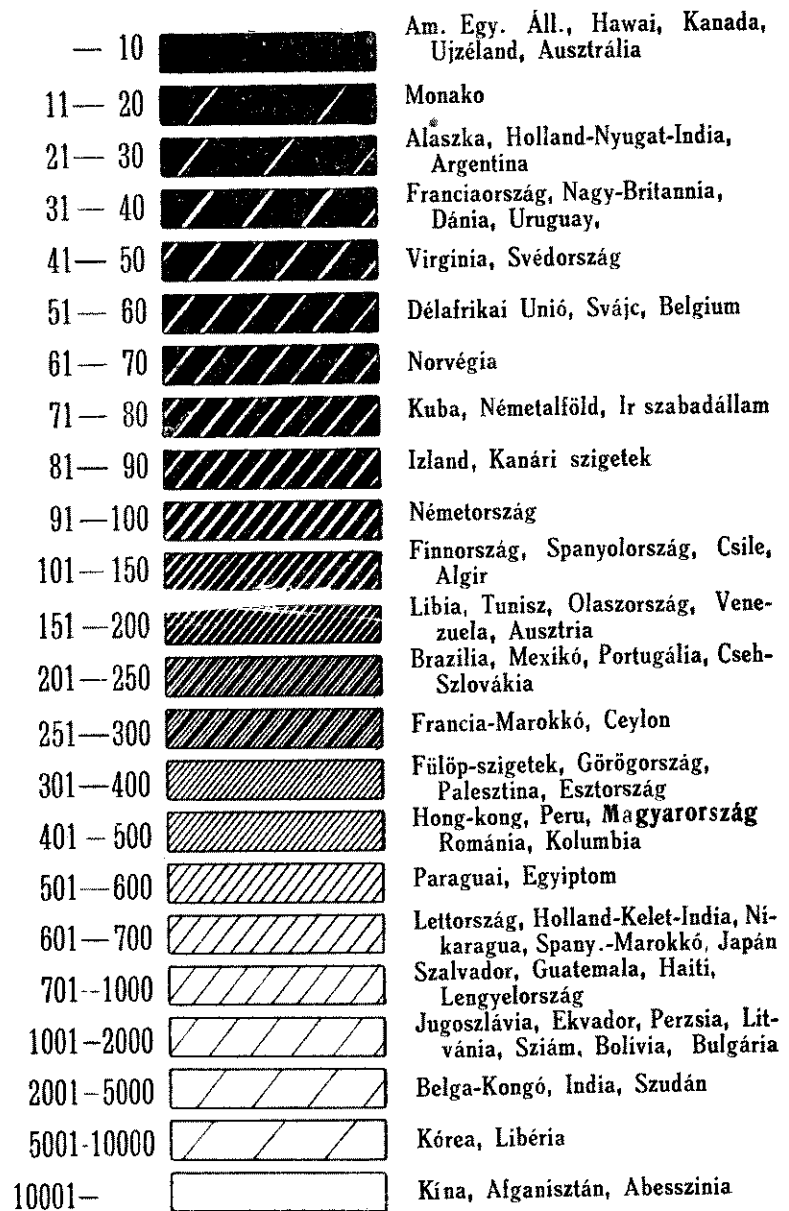
Gyártás szempontjából amerikai eredetű az automobilok 88·4%-a, míg a motorkerékpárok közül csak minden 9-ik készül Amerikában.

A gépjárműállomány országok szerinti megoszlásáról táblázatunk nyújt áttekintést. Az adatgyűjtést végző Automotive Divisionnak, illetve a Commerce Reportsnak a múlt évre vonatkozó egyes adatai időközben helyesbítettek s ezért az összehasonlításul most közölt 1929-es adatok némileg eltérnek a múlt évben közölt adatoktól.¹⁾ A legtöbb gépjárművel rendelkező államok sorrend szerint: Amerikai-Egyesült Államok 26·8, Nagy-Britannia 2·2, Franciaország 1·7, Németország 1·3, Kanada 1·2

millió gépjárművel. Csupán a motorkerékpárokat tekintve, első helyen Nagy-Britannia áll 742 ezer motorkerékpárral, következik Németország 650 és Franciaország 406 ezer darabbal.

AZ EGY AUTOMOBILRA JUTÓ LÉLEKSZÁM.

Combien d'habitants pour 1 automobile ?

M. St. Sz. 1930.

Egy automobilra a földkerekségen átlagban 55 lélek esik, az Amerikai Egyesült Államokat nem számítva azonban csak 216. Az Amerikai Egyesült Államokban ez az arányszám 4·5-re esett alá.

¹⁾ M. Statisztikai Szemle 1929. 8. sz.

A világ gépjárműállománya 1930 elején.¹⁾
Effectif mondial des véhicules à moteur au début de 1930.¹⁾

Állam — Pays	Gépjárműállomány <i>Effectif des véhicules à moteur</i>		Az 1930. I. 1-i állományból <i>De l'effectif du 1er janv. 1930</i>		Egy automobilra eső lélekszám <i>Habitants pour 1 automob.</i>
	1929. I. 1.	1930. I. 1.	automobil <i>automobiles</i>	motorkerékpár <i>motocyclottes</i>	
Algír — Algérie	41.180	47.750	45.100	2.650	135
Amerikai Egyesült Államok — <i>Etats-Unis d'Amérique</i>	24,751.577	26,772.846	26,653.450	119.396	4,5
Argentína — <i>Argentine</i>	312.755	366.744	364.737	2.007	30
Ausztrália — <i>Australie</i>	602.525	671.424	581.310	90.114	10
Ausztria — <i>Autriche</i>	64.796	78.642	34.583	44.059	193
Belgium — <i>Belgique</i>	148.385	182.650	139.650	43.000	57
Brazília — <i>Brésil</i>	166.800	196.500	194.000	2.500	202
Bulgária — <i>Bulgarie</i>	2.901	4.172	3.701	471	1.482
Ceylon — <i>Ceylan</i>	20.501	23.405	19.982	3.423	271
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i>	71.890	87.980	58.400	29.580	247
Chile — <i>Chili</i>	25.675	33.368	32.996	372	132
Dánia — <i>Danemark</i>	122.600	129.625	100.625	29.000	35
Délafrikai Unió — <i>Union Sud-Afric.</i>	163.350	180.374	145.129	35.245	54
Egyiptom — <i>Egypte</i>	27.990	30.878	27.675	3.203	514
Esztország — <i>Estonie</i>	2.745	3.275	2.795	480	399
Fülöp szigetek — <i>Iles Philippines</i>	30.046	35.346	34.643	703	344
Finnország — <i>Finlande</i>	38.452	37.900	33.140	4.760	108
Francia Indo-Kína — <i>Indochine française</i>	18.754	20.606	18.407	2.199	1.125
Francia Marokkó — <i>Maroc français</i>	19.618	17.155	15.955	1.200	265
Franciaország — <i>France</i>	1,418.000	1,701.680	1,296.167	405.513	31
Görögország — <i>Grèce</i>	17.750	18.450	17.850	600	348
Hawai — <i>Hawaii</i>	41.799	45.281	45.044	237	7
Hong-Kong	2.602	2.816	2.356	460	415
India — <i>Inde</i>	140.422	168.940	153.111	15.829	2.083
Ir szabad állam — <i>Etat libre d'Irlande</i>	48.151	44.995	37.404	7.591	79
Japán — <i>Japon</i>	92.604	112.304	89.382	22.922	697
Kanada — <i>Canada</i>	1,069.733	1,176.992	1,168.188	8.804	8
Kína — <i>Chine</i>	26.964	37.908	35.489	2.419	12.258
Kuba — <i>Cuba</i>	40.827	50.582	50.106	476	72
Lengyelország — <i>Pologne</i>	34.020	39.872	34.806	5.066	868
Lettország — <i>Lettonie</i>	2.984	4.143	2.969	1.174	639
Litvánia — <i>Lituanie</i>	1.810	2.879	1.929	950	1.201
Madagaszkár — <i>Madagascar</i>	3.282	4.178	2.831	1.347	1.307
Magyarország — <i>Hongrie</i>	24.250	29.417	19.052	10.365	455
Mexikó — <i>Mexique</i>	72.788	74.850	74.300	550	202
Nagy-Britannia — <i>Grande-Bretagne</i>	2,043.007	2,194.251	1,452.493	741.758	33
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	119.400	131.537	100.537	31.000	77
Németország — <i>Allemagne</i>	996.000	1,292.500	642.500	650.000	99
Norvégia — <i>Norvège</i>	42.634	47.694	41.837	5.857	67
Olaszország — <i>Italie</i>	250.024	322.085	241.463	80.622	173
Oroszország — <i>Russie</i>	29.064	32.500	24.000	8.500	6.125
Perzsia — <i>Perse</i>	5.771	8.672	8.327	345	1.200
Portugália — <i>Portugal</i>	27.591	31.230	28.580	2.650	205
Románia — <i>Roumanie</i>	31.068	37.982	35.982	2.000	497
Spanyol-Marokkó — <i>Maroc espagn.</i>	1.524	1.585	1.541	44	649
Spanyolország — <i>Espagne</i>	154.613	183.795	172.277	11.518	130
Svájc — <i>Suisse</i>	106.395	117.164	71.916	45.248	56
Svédország — <i>Suède</i>	177.263	191.673	136.827	54.846	45
Sz. H. Sz. állam. — <i>Etat S. C. S.</i>	15.250	14.950	11.500	3.450	1.165
Törökország — <i>Turquie</i>	9.450	10.000	9.500	500	1.438
Új-Zéland — <i>Nouv.-Zélande</i>	187.067	211.167	173.812	37.355	8
Uruguay — <i>Uruguay</i>	40.610	46.175	45.975	200	39
Venezuela — <i>Venezuela</i>	16.150	18.075	17.325	750	174
Egyéb államok — <i>Autres pays</i>	375.463	423.636	373.744	49.892	
Összesen — Total	34,298.870	37,752.598	35,127.398	2,625.200	55

¹⁾ Commerce Reports 1930.

A betétek havi alakulása a nagyobb vidéki pénzüintézeteknél.

La formation mensuelle des dépôts aux principaux établissements de crédit de province en Hongrie.

Résumé. Depuis la fin de l'année 1929, l'Office central hongrois de statistique recueille des données sur la formation mensuelle des dépôts placés aux 35 grands établissements de crédit de province. Les dépôts y montaient à la fin de décembre 1929 à 148·8 millions de pengős (dont 118·5 millions de p. de dépôts d'épargne et 30·3 millions de dépôts sur comptes courants). A la fin de juin 1930, le total des dépôts s'y élevait à 155·6 millions de p. (les dépôts d'épargne à 124·7 millions et les dépôts sur comptes courants, à 30·9 millions). A cette dernière date, les dépôts d'épargne représentaient 34·3% de l'effectif d'avant-guerre, et les dépôts sur comptes courants 122·3%. Les premiers ne représentaient que 19·7% des dépôts respectifs des 12 principaux établissements de crédit de Budapest et de la Caisse d'épargne postale, et les derniers, 3·7%.

★

A rendes hitelintézeti statisztika keretében a magyarországi pénzüintézetek betétálladékáról csak évente egy időpontról, az évi mérleg készítésének időpontjáról állanak rendelkezésre adatok. Ezek az adatok is igen érdekesen mutatják be a pénzüintézeti betétek összegének mindenkori fejlődését, teljesen kielégítőknak azonban nem tekinthetők, mert nagyon is szükségesnek látszik a gazdasági helyzet megítélése szempontjából, hogy a betétek álladékának változása ne csak ily hosszú időközökben, hanem egy-egy éven belül, hónapról hónapra is nyomon kísértessek.

Kétségtelen, hogy a legideálisabb helyzet az volna, ha az ország összes pénzüintézeteitől bekérhetők volnának hónapról hónapra a betétek változására vonatkozó adatok, ez azonban technikailag egyelőre keresztülvihetetlennek bizonyult. A havi adatgyűjtésnek elsősorban gyorsnak kell lennie, hogy a minden hó végére megállapított adatok még a következő hónap vége előtt közzétehetőek legyenek — ez azonban akkor, mikor az adatszolgáltatók ezreiről volna szó, teljességgel lehetetlen és ez esetben nemcsak a gyors adatközlésről, hanem

az adatok teljességéről már eleve le kellene mondani. Nincs más mód a betétváltozások havi nyomon kísérésére, mint kiválasztani az ebből a szempontból legfontosabbnak, legjelentősebbnek tekinthető intézeteket és meg kell elégedni ezek adatainak havi összeállításával és közzétételével.

A budapesti intézetek legnagyobbjai már évek óta közlik a statisztikai hivattal betéteiknek havi alakulását, amint azt a M. Stat. Szemle állandóan közli is. Az adatszolgáltatásban résztvevő fővárosi hitelintézetek a következők:

1. Angol-Magyar Bank,
2. Magyar-Olasz Bank,
3. Pesti Magyar Kereskedelmi Bank,
4. Wiener Bankverein budapesti fiókintézete,
5. Belvárosi Takarékpénztár,
6. Magyar Általános Takarékpénztár,
7. Magyar Országos Központi Takarékpénztár,
8. Hazai Bank,
9. Magyar Általános Hitelbank,
10. Magyar Leszámítoló és Pénzváltóbank,
11. Budapest Sz.-föv. Községi Takarékpénztár,
12. Pesti Hazai Első Takarékpénztár.

A felsoroltakhoz járul még a Postatakarékpénztár. A statisztikai hivatal már régebben foglalkozott azzal a tervvel, hogy a havi adatszolgáltatást a nagyobb vidéki intézetekre is kiterjeszti és ezt a tervét a múlt év utolsó napjától kezdődőleg kísérletképpen meg is valósította. Az adatgyűjtés végrehajtásánál a hivatalnak tekintettel kellett lennie arra, hogy ez az adatgyűjtés nincs felvéve a hivatalnak törvényhozásilag jóváhagyott munkatervébe s ezért nem rendelhette el forma szerint az adatszolgáltatást s csupán felkérte a nagyobb vidéki intézeteket a betétek havi változásainak közzétételére. Részben helyszíni tárgyalások útján, részben írásbelileg összesen 36 vidéki pénzüintézetet kért fel a statisztikai hivatal az adatszolgáltatásra és örömmel kell megállapítani, hogy ezek közül az intéze-

A betétek alakulása a 35 legnagyobb vidéki pénzüintézetnél szembeállítva a postatakarékpénztár és a 12 legnagyobb budapesti pénzüintézet betéeteinek alakulásával.

Formation des dépôts aux 35 principaux établissements de crédit de la province, comparée avec la formation des dépôts à la Caisse d'épargne postale et aux 12 principaux établissements de crédit de Budapest.

Megnevezés <i>Désignation</i>	1913	1929	1 9 3 0					
	XII/31	XII/31	I/31	II/28	III/31	IV/30	V/31	VI/30
P e n g ő b e n — e n p e n g ő s								
<i>Takarékbetétek álladéka</i> <i>Effectif des dépôts d'épargne</i>								
Pengő értékű betétek <i>Dépôts en pengős</i>								
Budapesti intézetek — <i>Eta-</i> <i>blissements de crédit de</i> <i>Budapest</i>	1.002,212.282	541,982.612	553,657.826	566,744.825	572,280.973	575,185.378	577,616.528	589,446.775
Vidéki intézetek — <i>Etablis-</i> <i>sements de crédit de province</i>	363,374.821	116,945.420	117,366.675	120,398.633	120,531.389	119,449.102	120,126.235	123,288.692
Külföldi értékű betétek <i>Dépôts en monnaies étran-</i> <i>gères</i>								
Budapesti intézetek — <i>Eta-</i> <i>blissements de crédit de</i> <i>Budapest</i>	—	59,576.244	60,677.434	59,446.872	57,853.995	56,387.850	56,152.769	56,925.304
Vidéki intézetek — <i>Etablis-</i> <i>sements de crédit de province</i>	—	1,544.903	1,831.372	1,564.912	1,630.111	1,639.372	1,656.891	1,420.976
Összesen <i>Total</i>								
Budapesti intézetek — <i>Eta-</i> <i>blissements de crédit de</i> <i>Budapest</i>	1.002,212.282	601,558.856	614,335.260	626,191.697	630,134.968	631,573.228	633,769.297	646,372.079
Vidéki intézetek — <i>Etablis-</i> <i>sements de crédit de province</i>	363,374.821	118,490.323	119,198.047	121,963.545	122,161.500	121,088.474	121,783.126	124,709.668
Indexszámok — <i>Indices</i> (1913 = 100)								
Budapesti intézetek — <i>Eta-</i> <i>blissements de crédit de</i> <i>Budapest</i>	100	60·0	61·3	62·5	62·9	63·0	63·2	64·5
Vidéki intézetek — <i>Etablis-</i> <i>sements de crédit de province</i>	100	32·6	32·8	33·6	33·6	33·3	33·5	34·3
<i>Folyószámlabetétek álladéka</i> <i>Effectif des dépôts sur comp-</i> <i>tes courants</i>								
Pengő értékű betétek <i>Dépôts en pengős</i>								
Budapesti intézetek — <i>Eta-</i> <i>blissements de crédit de</i> <i>Budapest</i>	856,056.061	545,842.509	532,574.949	538,676.169	532,328.676	521,486.148	531,858.188	526,733.523
Vidéki intézetek — <i>Etablis-</i> <i>sements de crédit de province</i>	25,248.172	29,620.447	29,888.755	27,892.833	28,504.175	30,081.204	29,551.866	30,062.553
Külföldi értékű betétek <i>Dépôts en monnaies étran-</i> <i>gères</i>								
Budapesti intézetek — <i>Eta-</i> <i>blissements de crédit de</i> <i>Budapest</i>	—	265,784.112	291,045.683	277,599.766	262,405.513	264,452.224	259,437.281	261,154.470
Vidéki intézetek — <i>Etablis-</i> <i>sements de crédit de province</i>	—	726.397	572.000	803.398	770.089	724.117	649.132	809.715
Összesen <i>Total</i>								
Budapesti intézetek — <i>Eta-</i> <i>blissements de crédit de</i> <i>Budapest</i>	856,056.061	811,626.621	823,620.632	816,275.935	794,734.189	785,938.372	791,295.469	787,887.993
Vidéki intézetek — <i>Etablis-</i> <i>sements de crédit de province</i>	25,248.172	30,346.844	30,460.755	28,696.231	29,274.264	30,805.321	30,200.998	30,872.268
Indexszámok — <i>Indices</i> (1913 = 100)								
Budapesti intézetek — <i>Eta-</i> <i>blissements de crédit de</i> <i>Budapest</i>	100	94·8	96·2	95·4	92·8	91·8	92·4	92·0
Vidéki intézetek — <i>Etablis-</i> <i>sements de crédit de province</i>	100	120·2	120·6	113·7	115·9	122·0	119·6	122·3

Megnevezés <i>Désignation</i>	1913	1929	1 9 3 0					
	XII/31	XII/31	I/31	II/28	III 31	IV/30	V/31	VI/30
P e n g ő b e n — e n p e n g ő s								
<i>Belétek összesen</i> <i>Total des dépôts</i>								
Pengő értékű betétek <i>Dépôts en pengős</i>								
Budapesti intézetek — <i>Eta-</i> <i>blissements de crédit de</i> <i>Budapest</i>	1.858,268.343	1.087,825.121	1.086,232.775	1.105,420.994	1.104,609.649	1.096,671.526	1.109,474.716	1.116,180.298
Vidéki intézetek — <i>Etablis-</i> <i>sements de crédit de province</i>	388,622.993	146,565.867	147,255.430	148,291.466	149,035.564	149,530.306	149,678.101	153,351.245
Külföldi értékű betétek <i>Dépôts en monnaies étran-</i> <i>gères</i>								
Budapesti intézetek — <i>Eta-</i> <i>blissements de crédit de</i> <i>Budapest</i>	—	325,360.356	351,723.117	337,046.638	320,259.508	320,840.074	315,590.050	318,079.774
Vidéki intézetek — <i>Etablis-</i> <i>sements de crédit de province</i>	—	2,271.300	2,403.372	2,368.310	2,400.200	2,363.489	2,306.023	2,230.691
Mindössze <i>Total général</i>								
Budapesti intézetek — <i>Eta-</i> <i>blissements de crédit de</i> <i>Budapest</i>	1.858,268.343	1.413,185.477	1.437,955.892	1.442,467.632	1.424,869.157	1.417,511.600	1.425,064.766	1.434,260.072
Vidéki intézetek — <i>Etablis-</i> <i>sements de crédit de province</i>	388,622.993	148,837.167	149,658.802	150,659.776	151,435.764	151,893.795	151,984.124	155,581.936
Indexszámok — <i>Indices</i> (1913 = 100)								
Budapesti intézetek — <i>Eta-</i> <i>blissements de crédit de</i> <i>Budapest</i>	100	76·0	77·4	77·6	76·7	76·3	76·7	77·2
Vidéki intézetek — <i>Etablis-</i> <i>sements de crédit de province</i>	100	38·3	38·5	38·8	39·0	39·1	39·1	40·0

tek közül csupán egy olyan akadt, mely a havi adatszolgáltatást megtagadta, míg a többi 35 intézet a kérdés nagy gazdasági jelentőségét felismerve, a legnagyobb készséggel tett eleget a statisztikai hivatal felkérésének s az adatok ezektől az intézetektől a múlt év utolsó napja óta állandóan befolyznak. A havi adatszolgáltatáshoz bevont vidéki intézetek a következők:

Békéscsaba:

Békésmegyei Általános Takarékpénztár R.-T.

Békéscsabai Takarékpénztár-Egyesület R.-T.

Debrecen:

Alföldi Takarékpénztár R.-T.

Debreceni Első Takarékpénztár R.-T.

Takarék- és Hiteintézet R.-T.

Eger:

Egyházmegyei Takarékpénztár R.-T.

Gyöngyös:

Gyöngyösi Bank R.-T.

Győr:

Győri Általános Takarékpénztár R.-T.

Győri Első Takarékpénztár R.-T.

Győrvárosi és Megyei Takarékpénztár R.-T.

Hódmezővásárhely:

Hódmezővásárhelyi Népbank R.-T.

Hódmezővásárhelyi Takarékpénztár R.-T.

Kaposvár:

Dunántúli Bank és Takarékpénztár R.-T.

Somogy megyei Takarékpénztár R.-T.

Kecskemét:

Kecskeméti Keresk. Iparhitelintézet és Népbank R.-T.

Kecskeméti Takarékegyesület R.-T.

Miskolc:

Miskolci Takarékpénztár R.-T.

Borsodmegyei Takarékpénztár R.-T.

Borsod-Miskolci Hitelbank R.-T.

Nagykanizsa:

Nagykanizsai Bankegyesület és Délzalai Takarékpénztár R.-T.

Pécs:

Pécsbaranyai Központi Tkp R.-T.
Pécsi Takarékpénztár R.-T.

Sopron:

Soproni Takarékpénztár R.-T.

Szeged:

Szeged-csongrádi Takarékpénztár R.-T.
Szegedi Kereskedelmi és Iparbank R.-T.

Székesfehérvár:

Fejérvármegyei Takarékpénztár R.-T.
Székesfehérvári Takarékpénztár és Kereskedelmi Bank R.-T.

Szolnok:

Szolnoki Hitelbank R.-T.
Szolnoki mezőgazdasági takarékpénztár R.-T.
Tiszavidéki Hitelintézet és Takarékpénztár R.-T.

Szombathely:

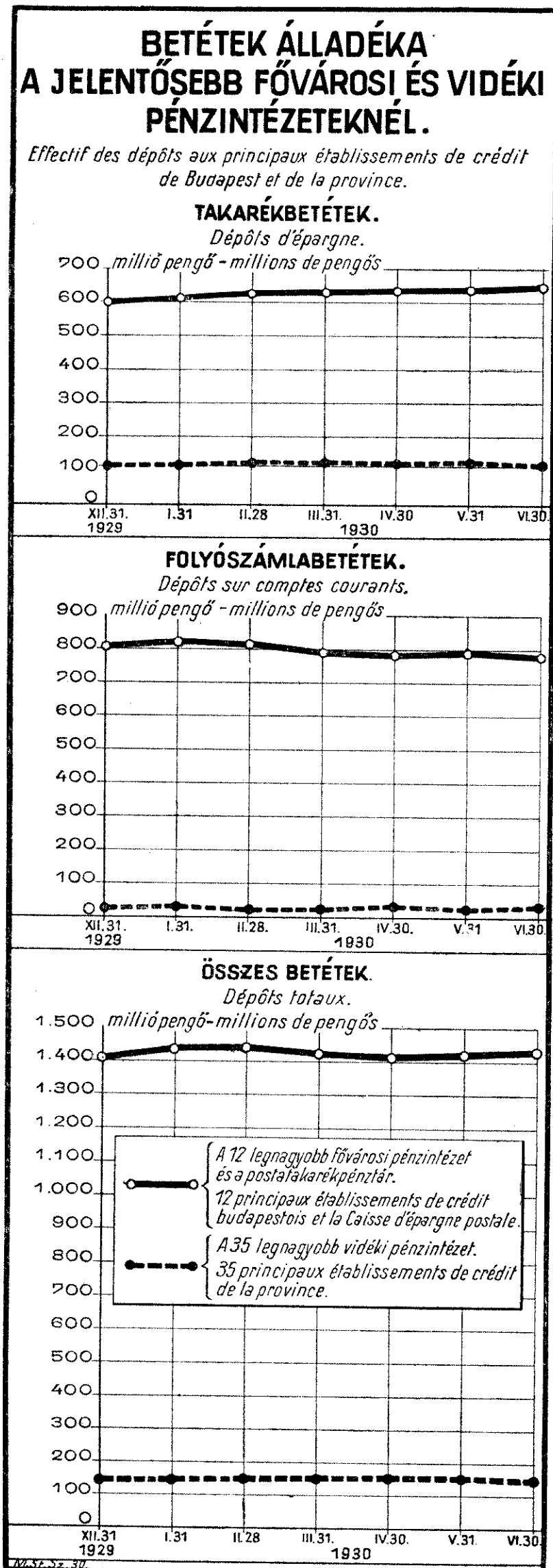
Mezőgazdasági Takaré- és Hitelbank R.-T.
Szombathelyi Egyházmegyei Takarékpénztár R.-T.
Szombathelyi Leszámítoló Bank R.-T.
Szombathelyi Takarékpénztár R.-T.
Vasmegeyi Általános Takarékpénztár R.-T.

Az adatszolgáltató 35 intézet tehát összesen 16 vidéki városban működött. Maguk az intézetek a betétálladék nagysága szempontjából persze erősen elmaradnak a fővárosi nagy intézetek mögött. A felsorolt fővárosi és vidéki intézeteknél a betétek álladéka 1929 december 31-én a következő volt:

A betétek álladéka a fővárosi és a vidéki nagy [hitelintézeteknél 1929 december 31-én.

	Takarékbetétek	Folyószámlabetétek	Összesen
	millió pengőben		
Budapest ..	601·6	811·6	1413·2
Vidék	118·5	30·3	148·8
Együtt ..	720·1	841·9	1562·0

A takarékbetéteknél a 35 vidéki intézet a fővárosi nagy intézetek betétálladékának 19·7% -át érte el, míg a folyószámlabetéteknél ez az arány csak 3·7% volt. A takarékbetéteknél tehát a vidéki nagy intézetek arányos részesedése jelentősen nagyobb volt, mint a folyószámlabetéteknél, ami nem oly jelenség, mely különösebb magyarázatra szorulna, mert hiszen tudjuk, hogy a vidéki intézeteknél a folyószámlaüzlet a

háború előtt is háttérbe szorult s dacára az azóta bekövetkezett némi fejlődésnek, viszonylagos jelentősége a vidéki intézetek forgalmában ma is számottevően kisebb, mint a fővárosi intézeteknél.

E szerint a szóbanforgó 35 vidéki intézet mintegy ötödrészét kezelte a fővárosi nagy intézetek takarékbetétálladékának. Az 1930. év első hat hónapjában a vidéki intézetek takarékbetéteinek alakulása bizonyos hullámzások mellett kétségkívül emelkedő irányú volt. Ha a havi növekedés összegét és arányát tekintjük, a következő képet kapjuk:

	Álladék millió pengő	Havi növekedés millió pengő	Indexszámok
1929 XII. 31 ..	118.5	—	100.0
1930 I. 31 ..	119.2	0.7	100.6
II. 28 ..	122.0	2.8	103.0
III. 31 ..	122.2	0.2	103.1
IV. 30 ..	121.1	-1.1	102.2
V. 31 ..	121.8	0.7	102.8
VI. 30 ..	124.7	2.9	105.2

A takarékbetétek összege tehát a szóbanforgó intézeteknél az 1930. év első felében 6.2 millió pengővel emelkedett, ami 5.2%-nak felel meg. Havi átlagban a növekedés összege valamivel több, mint az egymillió pengő. A fővárosi intézeteknél a betétek emelkedése ugyanekkor 44.8 millió pengőt, vagyis 7.4%-ot ért, ez utóbbiaknál tehát a betétek növekedési aránya magasabb volt.

A takarékbetétek túlnyomó része a vidéki intézeteknél pengőértékben volt elhelyezve, a külföldi értékre szóló betétek itt csak alárendelt szerepet játszanak. Ez utóbbiak összege 1930 júniusában mindössze 1.4 millió pengő volt, az összes takarékbetéteknek 1.1%-a. A budapesti nagy intézeteknél ugyanekkor az összes takarékbetéteknek 8.8%-a szól idegen valutára.

Az adatszolgáltatáshoz bevont 35 vidéki intézet valamennyie fennállott már a háború előtt is és takarékbetéteiknek egész álladéka 1913 december 31-én 363.4 millió pengőt ért el. Összehasonlítva ezt az összeget a takarékbetéteknek 1930 június 30-i 124.7 millió pengőt kitevő álladékaival, azt látjuk, hogy a takarékbetéteknek ma csak körülbelül harmadrésze, pontosan 34.3%-a van meg, 65.7% pedig még most is hiányzik a békebeli álladékból. A taka-

rékbetétek álladékának regenerálódása tehát vidéken jóval lassabban halad előre, mint a fővárosi intézeteknél, mert a fővárosi 12 legnagyobb pénzügyintézetnél és a postatakarékpénztárnál elhelyezett takarékbetétek álladéka 1930 június végén már elérte az 1913. évi álladéknak 64.5%-át.

Láttuk, hogy a folyószámlabetétek álladéka a vidéki intézeteknél jelentékenyen kisebb, mint a takarékbetétek összege. Összegük 1929 december végén mindössze 30.3 millió pengő volt és a folyó év első felében a következő változást mutatta:

	Álladék millió pengő	Havi növekedés millió pengő	Indexszámok
1929 XII. 31 ..	30.3	—	100.0
1930 I. 31 ..	30.5	0.2	100.7
II. 28 ..	28.7	-1.8	94.7
III. 31 ..	29.3	0.6	96.7
IV. 30 ..	30.8	1.5	101.7
V. 31 ..	30.2	-0.6	99.7
VI. 30 ..	30.9	0.7	102.0

Egy félév alatt a folyószámlabetétek összege 0.6 millió pengővel, vagyis 2%-kal növekedett. Ez jóval kisebb arányú emelkedés, mint a takarékbetéteké, de még ennek is örülni kell, ha tudjuk, hogy a fővárosi intézeteknél ugyanekkor a folyószámlabetétek összege 23.7 millió pengővel csökkent.

Dacára annak, hogy a vidéki intézetek folyószámlabetéteinek összegénél oly alacsony számokat látunk, a háború előtti viszonyokkal összehasonlítva azt találjuk, hogy akkor a folyószámlákön kezelt betétek összege még alacsonyabb volt. 1913 végén ugyanis a tárgyalt 35 vidéki pénzügyintézet folyószámlabetéteinek egész összege nem volt több 25.2 millió pengőnél, úgyhogy ezt az összeget a folyószámlabetétek 1930 júniusai álladéka 22.3%-kal múlja felül. Külföldi értékben a folyószámlás betétekből összesen 809 ezer pengő volt az 1930. év közepén elhelyezve.

Összevonva a takarékbetét könyvecskéken, valamint a folyószámlákön kezelt betétek összegét, a 35 vidéki intézet összesen 155.6 millió pengő betét felett rendelkezett, ami az 1913. évi összegnek kerekén 40%-a, és a fővárosi nagy intézetek 1.434.3 millió pengőt kitevő betéteinek 10.5%-a.

Szőnyi Gyula dr.

Biztosításügyünk 1928-ban.

Les affaires d'assurances en 1928 en Hongrie.

Résumé. En 1928, les Compagnies d'assurance de Hongrie ont eu en presque toute branche de bons résultats; par rapport à l'année précédente, les affaires se sont développées favorablement. Le total des bilans montait à 132 millions de pengős contre 105 millions en 1927, accusant un accroissement de 26%. Les réserves et reports de primes ont augmenté de 13 millions de pengős. Les recettes brutes ont été de 156 millions de pengős, présentant une augmentation de 13%. 71% des primes brutes sont restées au propre risque des Compagnies. Les plus importants postes de dépenses ont été les dommages (18 millions de pengős) et les dépenses d'administration et d'exploitation (33 millions de p.). Les profits montaient à 1.5 million de pengős.

Nous présentons, dans les tableaux ci-dessous, les principales données.

★

Azok után a súlyos megpróbáltatásokkal teli évek után, amelyeken biztosítóintézeteink annyi verejtékes munkával, de egyben oly törhetetlen élniakarással küzdötték magukat keresztül, az 1928-as év jelenti újból biztosításügyünk szempontjából az első igazi normális esztendőt. Nemcsak azért, mert a háborút közvetlen követő évek áldatlan gazdasági viszonyainak, valamint a szanalási folyamatnak utóhatásai ebben az évben már elsimulóban voltak, hanem azért is, mert a biztosításügy legégetőbb problémáinak rendezése (díjvédelmi és felértékelési törvény, az ügynökök jogállását szabályozó rendelkezés) nyugodtabb légkört és bizonyos fokú stabilitást teremtett a biztosítási üzlet számára. A gazdasági viszonyok megszilárdulásával és a legfontosabb kérdések jogi szabályozásával ilymódon jórészt elhárultak azok az akadályok, melyek eleddig a biztosítás erősebb ütemű fejlődésének útjában állottak. Ily körülmények közt most már a további fejlődés záloga maguknak az intézeteknek a kezébe volt letéve s az ő tevékenységüktől s üzleti politikájuk mikénti irányításától függött a további fellendülés lehetőségének megteremtése. Az 1928. évi üzleti eredmények alapján örömmel állapítható meg, hogy biztosítóintézeteink kielégítően oldották meg a rájuk váró feladatokat, mert annak elle-

nére, hogy az 1928-as év már a kezdődő gazdasági depresszió jegyét viselte magán, csaknem minden üzletágban jó eredményeket értek el s az előző évhez képest minden vonatkozásban örvendetes fejlődést tudtak felmutatni.

Az állománygyarapodás csaknem minden üzletágban szembetűnően erős volt, viszont a kárrány általában kedvezőbben alakult az előző üzletévinél.

Az 1929. évi adatok ismertetése előtt a biztosítóintézetek számában beállott változásokkal kell röviden foglalkoznunk. Az 5155/1926. M. E. sz. rendelet tudvalevőleg az újonnan keletkező, vagy az országban eddig még nem működő biztosító magánvállalatok működéséhez szükséges engedély kiadását 1928 június 30-ig, majd a 3026/1928. M. E. sz. rendelet 1930 június 30-ig felfüggesztette. 1926 óta tehát új társaság nem alakulhatott, minek folytán a biztosítóintézetek száma felszámolások, fúziók, üzembeszüntetések révén az utóbbi években állandóan csökkent. 1927-ről 1928-ra azonban számuk változatlanul 63 maradt. A ténylegesen működő biztosítókon kívül 7 intézet felszámolás alatt volt, 7 intézet pedig csak névlegesen állt fenn, de tényleges működést nem fejtett ki. Az intézetek közül belföldi volt 31, külföldi 32. A külföldiek közül 8 angol, 11 osztrák, 7 német, 3 olasz, 1 svájci, 1 cseh és 1 amerikai társaság.

A biztosítóintézetek számát illetőleg igen eltérő megítéléssel találkozunk. A szabad alakulás hívei az intézetek számának mesterséges megszorítását célszerűtlennek tartják, mert szerintük ezzel az egészséges verseny és a biztosítási eszme szélesebb körű propagálása elé gördítenek akadályokat. Az ellentétes felfogás szerint az intézetek számának növekedése igen könnyen a féktelen versenyre és a meglevő társaságok helyzetének megrendülésére vezetne. Bizonyos, hogyha azokra a nagy lehetőségekre gondolunk, melyek úgy az élet-, mint a kár-biztosítás terén még realizálásra várnak, a biztosító intézetek jelenlegi száma mellett aggasztó túldimenzionáltságról nem igen lehet szó. Arra való tekintettel azonban, hogy a társaságok egy része anyagilag nincs kellőleg megalapozva, bizonyos fokú koncentráció az üzleti politika szolidsága érde-

kében is bizonyára meghozná a maga értékes gyümölcseit.

Az 1928. évi adatok részletes ismertetése során mindenekelőtt a mérleg és a nyere-

ség-veszteségszámla eredményével kell behatóbban foglalkoznunk, melyeknek adatait az 1. sz. és 2. sz. táblázatok tartalmazzák.

1. A biztosító intézetek mérlegszámlája 1928-ban.

Bilan des compagnies d'assurances en 1928.

a) Vagyon — Actif.

A mérleg tételei <i>Postes de bilans</i>	Compagnies d'assurances		
	Hazai <i>hongroises</i>	Külföldi <i>étrangères</i>	Hazai és külföldi <i>hongroises et étrangères</i>
	biztosító társaságok		
	ezer pengőben — <i>en milliers de pengős</i>		
Értékpapírok — <i>Titres</i>	12.564	6.161	18.725
Ingtalanok értéke (a jelzálogterhek levonásával) — <i>Valeurs d'immeubles (déduction faite des charges hypothécaires.)</i> ..	11.600	5.257	16.857
Kölcsönök — <i>Prêts</i>	1.791	2.695	4.486
Viszontbiztosítók tartozásai — <i>Sommes dues par les établissements de réassur.</i>	19.289	2.106	21.395
A képviseletek fennálló követelése — <i>Sommes dues aux agences</i>	14.885	8.819	23.704
Egyéb tételek — <i>Autres postes</i>	24.152	21.549	45.701
Veszteség — <i>Pertes</i>	512	811	1.323
Összesen — Total	84.793	47.398	132.191

b) Teher — Passif.

A mérleg tételei <i>Postes de bilans</i>	Compagnies d'assurances								
	Hazai — <i>hongroises</i>			Külföldi — <i>étrangères</i>			Hazai és külföldi <i>hongroises et étrangères</i>		
	b i z t o s í t ó t á r s a s á g o k								
	Bttó összeg (a viszont- biztosított résszel) <i>Total brut (y compris la partie réassurée)</i>	Viszont- biztosított rész <i>Partie réassurée</i>	Nttó összeg (a viszont- biztosított rész nélkül) <i>Tot. net (non compr. la partie réassurée)</i>	Bttó összeg (a viszont- biztosított résszel) <i>Total brut (y compris la partie réassurée)</i>	Viszont- biztosított rész <i>Partie réassurée</i>	Nttó összeg (a viszont- biztosított rész nélkül) <i>Tot. net (non compr. la partie réassurée)</i>	Bttó összeg (a viszont- biztosított résszel) <i>Total brut (y compris la partie réassurée)</i>	Viszont- biztosított rész <i>Partie réassurée</i>	Nttó összeg (a viszont- biztosított rész nélkül) <i>Tot. net (non compr. la partie réassurée)</i>
e z e r p e n g ő b e n — e n m i l l i e r s d e p e n g ő s									
Saját tőke — <i>Propre capital</i>	15.913	—	15.913	4.495	—	4.495	20.408	—	20.408
Díjtartalék és díjvitel — <i>Réserves de pri- mes et reports de primes</i> ..	50.258	24.269	25.989	34.735	11.648	23.087	84.993	35.917	49.076
Függő károk tar- taléka — <i>Réserve pour dommages en suspens</i> ..	7.148	3.520	3.628	2.258	1.000	1.258	9.406	4.520	4.886
Viszontbiztosító intézetek köve- telése — <i>Sommes dues aux établissem. de réassur.</i> ..	26.956	—	26.956	4.230	—	4.230	31.186	—	31.186
Egyéb tételek <i>Autres postes</i>	11.133	—	11.133	13.992	—	13.992	25.125	—	25.125
Nyereség — <i>Profits</i>	1.174	—	1.174	336	—	336	1.510	—	1.510
Összesen <i>Total</i>	112.582	27.789	84.793	60.046	12.648	47.398	172.628	40.437	132.191

2. A biztosítási intézetek eredményszámlája 1928-ban.

Compte de résultats des compagnies d'assurances en 1928.

a) Bevételek — Recettes.

A számla tételei Postes de comptes	Compagnies d'assurances								
	Hazai — hongroises			Külföldi — étrangères			Hazai és külföldi hongroises et étrangères		
	biztosító társaságok								
	Bruttó bevétel (a viszont- biztosított részzel) — Recettes brutes (y compris la partie réassurée)	Viszontbiztosított rész Partie réassurée	Nettó bevétel (a viszont- biztosított rész nélkül) Recettes nettes (sans la partie réassurée)	Bruttó bevétel (a viszont- biztosított részzel) — Recettes brutes (y compris la partie réassurée)	Viszontbiztosított rész Partie réassurée	Nettó bevétel (a viszont- biztosított rész nélkül) Recettes nettes (sans la partie réassurée)	Bruttó bevétel (a viszont- biztosított részzel) — Recettes brutes (y compris la partie réassurée)	Viszontbiztosított rész Partie réassurée	Nettó bevétel (a viszont- biztosított rész nélkül) Recettes nettes (sans la partie réassurée)
ezer pengőben — en milliers de pengős									
Az előző évről áthozott tételek a viszont- biztosított rész nélkül — <i>Postes reportés de l'année précédente, sans la partie réassurée</i>	25.304	—	25.304	16.434	—	16.434	41.738	—	41.738
Díjbevételek a törlések levonásával — <i>Recettes de primes, déduction faite des annulations</i>	63.506	31.744	31.762	31.995	13.424	18.571	95.501	45.168	50.333
Ingatlanok tiszta hozadéka — <i>Revenu net d'immeubles</i>	755	—	755	436	—	436	1.191	—	1.191
Kötvényilletékek — <i>Droits sur les polices</i>	8.462	56	8.406	4.078	—	4.078	12.540	56	12.484
Egyéb tételek — <i>Autres postes</i>	2.402	—	2.402	1.307	—	1.307	3.709	—	3.709
Az előző üzletévről áthozott nyereség <i>Profits reportés de l'exercice précédent</i>	86	—	86	20	—	20	106	—	106
Veszteség — <i>Pertes</i>	513	—	513	810	—	810	1.323	—	1.323
Összesen — <i>Total</i>	101.028	31.800	69.228	55.080	18.424	41.656	156.108	45.224	110.884

b) Kiadások — Dépenses.

A számla tételei Postes de comptes	Compagnies d'assurances								
	Hazai — hongroises			Külföldi — étrangères			Hazai és külföldi hongroises et étrangères		
	biztosító társaságok								
	Bruttó kiadás (a viszont- biztosított részzel) — Dépenses brutes (y compris la partie réassurée)	Viszontbiztosított rész Partie réassurée	Nettó kiadás (a viszont- biztosított rész nélkül) Dépenses nettes (sans la partie réassurée)	Bruttó kiadás (a viszont- biztosított részzel) — Dépenses brutes (y compris la partie réassurée)	Viszontbiztosított rész Partie réassurée	Nettó kiadás (a viszont- biztosított rész nélkül) Dépenses nettes (sans la partie réassurée)	Bruttó kiadás (a viszont- biztosított részzel) — Dépenses brutes (y compris la partie réassurée)	Viszontbiztosított rész Partie réassurée	Nettó kiadás (a viszont- biztosított rész nélkül) Dépenses nettes (sans la partie réassurée)
ezer pengőben — en milliers de pengős									
Kifizetett biztosítási és kárösszegek — <i>Assurances et dommages payés</i>	29.517	15.334	14.183	9.442	5.128	4.314	38.959	20.462	18.497
Tisztviselői illetmények és egyéb üzlet- viteli költségek — <i>Traitements des employés et autres dépenses de gestion</i>	18.982	—	18.982	10.490	—	10.490	29.472	—	29.472
Adók és illetékek — <i>Impôts et droits</i>	2.379	—	2.379	1.315	—	1.315	3.694	—	3.694
Díjtartalékok és díjátvitelek — <i>Réserves de primes et reports de primes</i>	50.258	24.269	25.989	34.735	11.648	23.087	84.993	35.917	49.076
Függő károk tartaléka — <i>Réserves pour dommages en suspens</i>	7.148	3.521	3.628	2.258	1.000	1.258	9.406	4.520	4.886
Egyéb tételek — <i>Autres postes</i>	2.755	41	2.714	660	—	660	3.415	41	3.374
Az előző üzletévről áthozott vesz- teség — <i>Pertes reportées de l'exercice précédent</i>	179	—	179	196	—	196	375	—	375
Nyereség — <i>Profits</i>	1.174	—	1.174	336	—	336	1.510	—	1.510
Összesen — <i>Total</i>	112.392	43.164	69.228	59.432	17.776	41.656	171.824	60.940	110.884

Táblázatunk szerint a magyarországi biztosítók összesített mérlegének végösszege 132 millió pengőt tesz az előző évi 105 millió pengővel szemben, ami 26%-os növekedésnek felel meg. A hazai intézetek 1928-ban 70 millió pengőről 85 millió pengőre, a külföldiek pedig 35 millió pengőről 47 millió pengőre emelték mérleg szerinti vagyoniukat. Kimutatásunkban a vagyonoldal legjelentékenyebb tétele az egyéb tételek gyűjtőcsoportja, melyben a pénzügyintézeteknél elhelyezett kamatozó követelések, a különféle adósok, a pénzkészlet és egyéb más tétel van összefoglalva. Az egyes tételek közül a legnagyobb összeggel a képviselők és a viszontbiztosítók tartozásai szerepelnek. A képviselők tartozásainak arányát, jóllehet kedvezőbben alakult, mint az előző évben, még mindig túlmagasnak és így kedvezőtlennek kell tartanunk, miután a magas hányadban bizonyára az inkasszó romlásának is szerepe van.

Az ingatlanok és értékpapírok tételének jelentősége úgy összegszerűen, mint viszonylagosan megnőtt az előző évihez képest.

A teheroldal legfontosabb tétele a díjtartalékok és díjátviteleknek 49 millió pengőt kitevő összege, mely az előző évvel szemben kerekén 13 millió pengős gyarapodást mutat. A viszontbiztosítók követelésének aránya az előző évvel szemben lényegesebb változást nem mutat. Az egyéb tételek csoportjában az alaptőke, a különféle tartalékalapok és egyéb kisebb jelentőségű tartozások vannak egybefoglalva.

A mérlegszámla adatai szerint a hazai intézetek — azonos létszám mellett — csaknem kétszer annyi vagyont kezelnek, mint a külföldiek. Ez a körülmény kedvező jelenségnek látszik ugyan, de jelentősége redukálódik, ha arra gondolunk, hogy egészséges gazdasági szervezettel bíró országban a külföldi intézetek szerepköre inkább csak a viszontbiztosítási tevékenységre szorítkozhatik s hogy nálunk némely ágazatban a külföldi intézetek tényleges súlyuknál nagyobb arányban vannak érdekelve.

Míg a mérlegszámla adatai az intézetek vagyoni erejének, mobilitásuknak és üzletkörüik terjedelmének megítéléséhez nyújtanak értékes támpontokat, addig az eredmény számla arra nézve nyújt felvilágosítást, hogy az intézetek milyen agilitással dolgoztak, az üzletszerzésnél s a vállalt kockázat megosztásánál milyen elveket érvényesítettek s általában hogyan hasznosították tevékenységük eredményeit. A nyere-

ség-veszteségszámla adatai szerint az összes bruttó bevétel 156 millió pengőt tett ki, ami az előző évhez képest 13%-os emelkedésnek felel meg. A nettó bevétel 111 millió pengő volt, az előző évi 89 millió pengővel szemben. A nettó díjbevétel (a kötvényilletékekkel együtt) 63 millió pengőt, az előző évről áthozott díjtartalékok és díjátvitelek 42 millió pengőt tettek, míg az egyéb bevételek kerekén 5 millió pengőre rúgtak. A bruttó díjbevétel fentemlített összegéből 45 millió pengő adatott viszontbiztosításba. A saját kockázatban megtartott rész aránya tehát 71%. A hazai intézeteknél ez az arány valamivel kisebb (68%), míg a külföldiekénél némileg magasabb (75%). Az arány általában normálisnak tekinthető, bár mint később látni fogjuk — az egyes ágazatoknál meglehetősen nagy fluktuációt mutat. Sajnos, arra nézve, hogy a magyar intézetek közvetlen üzleteinek mekkora része megy viszontbiztosításba külföldre, adataink nem nyújtanak felvilágosítást, az 1929. évi fizetési mérlegben azonban erre nézve találunk bizonyos támpontokat. E szerint a tárgyalt évben Magyarország a külföldre fizetett:

viszontbiztosításba adott üzlet után díjak címén	millió P	40·0
viszontbiztosításba vett üzlet után károk címén		10·6
viszontbiztosításba vett üzlet után jutalékok címén		5·1
nyereségrészesedésért		0·0
	összesen	55·7

Ezzel szemben a külföldről befolyt:

viszontbiztosításba vett üzlet után díjak címén	millió P	18·9
viszontbiztosításba adott üzlet után károk címén		13·4
viszontbiztosításba adott üzlet után jutalékok címén		10·6
nyereségrészesedésért		0·9
	összesen	49·8

Végeredményben tehát Magyarország a biztosítási üzletből kifolyólag 1929-ben 5·9 millió pengővel volt passzív a külfölddel szemben. Ennek ellenére nem lehet azonban a felületesség vádja nélkül feltétlenül elfogadni azt a sokat hangoztatott állítást, mely szerint biztosítóink túlnagy részt juttatnak üzleteikből a külföldnek, ami által a magyar üzlet bonitásának is ártanak s emellett azt a látszatot keltik, hogy komoly üzlet helyett megelégednek a jutalékszerzési le-

A MAGYARORSZÁGI BIZTOSÍTÓINTÉZETEK 1928.

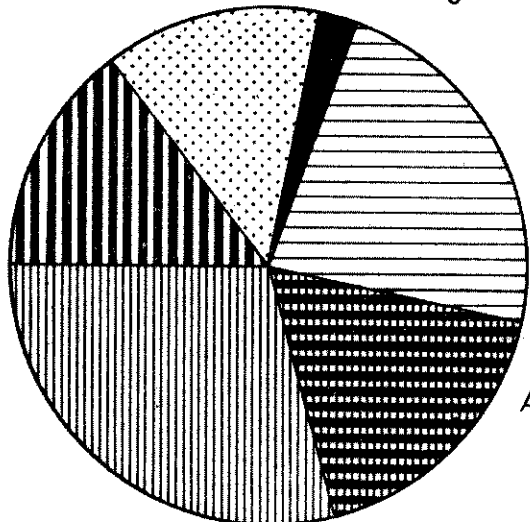
Les établissements d'assurance de Hongrie en 1928.

Hazai biztosítók
Etablissements d'assurance de Hongrie

1. MÉRLEGSZÁMLA.

Bilan.

a.) vagyon-actif.

84,793.000 P.

Értékpapírok
Ingatlanok
Kölcsönök
A viszontbiztosítók tartozása
A képviselvek tartoz.

Titres

Immeubles

Prêts

Sommes dues par les ét.
de réassurance

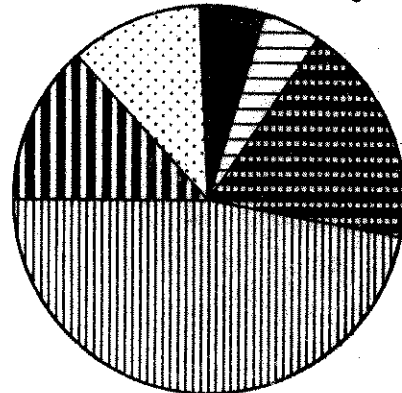

Dette des agences

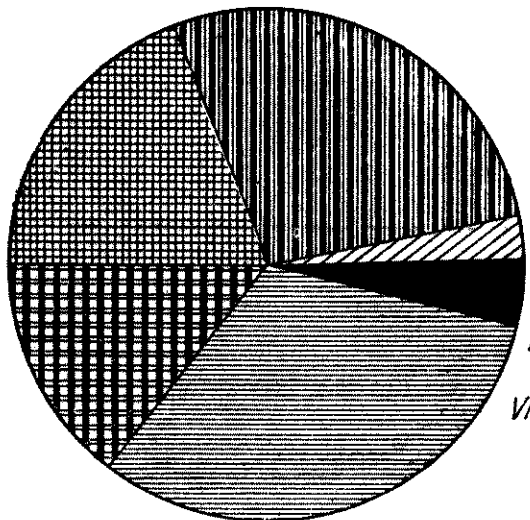
Autres

Külföldi biztosítók
Etablissements d'assurance étrangers

47,398.000 P.

b.) teher-passif.

84,793.000 P.

Saját tőke
Díjtartalékok
Díjtávitelek
Függő károk tartaléka
Viszontbiztosítók követ.

Propre capital

Réserves de primes

Reports de primes

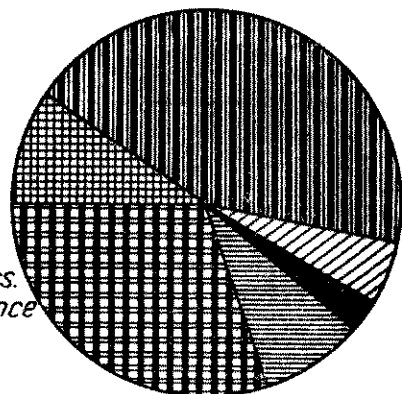
Réserve pour dommages
en suspens

Sommes dues aux établis.
de réassurance

Autres

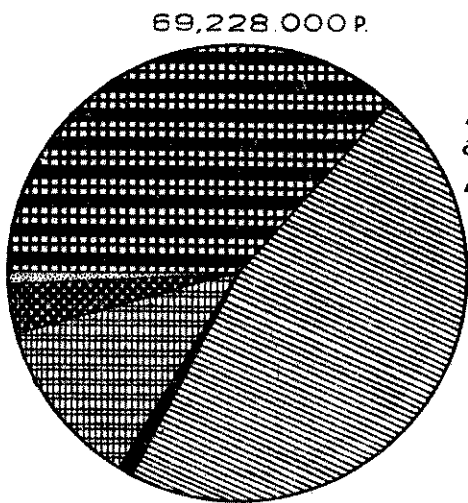

47,398.000 P.

2. EREDMÉNYSZÁMLA

Compte des résultats.

a.) bevétel - recettes.

69,228.000 P.

Az előző évről áthozott tételek a viszontbiztosított rész nélkül
Díjbevételek a törlések levonásával

Ingatlanok
Körvényilletékek
Egyéb tételek
Veszteség

Postes reportés de l'année précéd.
non compr. la partie réassurée 41,655.000 P.

Recettes de primes, déduction
faite des annulations

Immeubles

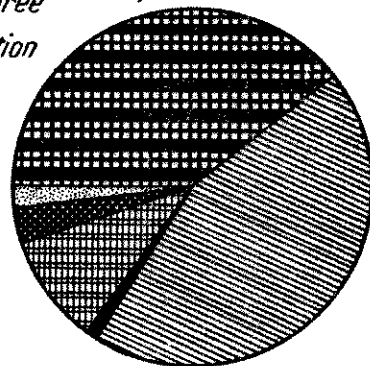
Droits sur les polices

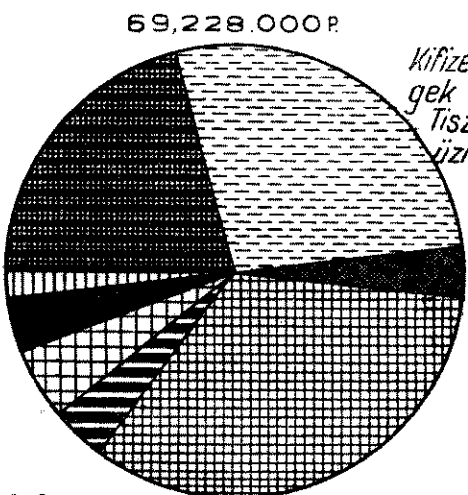
Autres postes

Pertes

b.) kiadás - dépenses.

69,228.000 P.

Kifizetett biztosítási és kárösszegek
Tisztviselői illetmények és egyéb üzletviteli költségek

Adók és illetékek
Díjtartalékok
Díjtávitelek
Függő károk tartaléka
Egyéb tételek
Nyereség

Assurances et dommages payés

Traitements des employés et autres
dépenses de gestion 41,655.000 P.

Impôts et droits

Réserves de primes

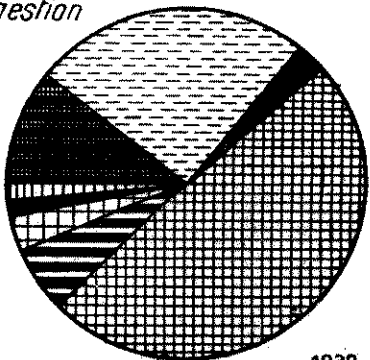
Reports de primes

Réserve des dommages
en suspens

Autres postes

hetőséggel. A szolid üzleti politika a kockázatmegosztás szükségét nem tévesztheti szem elől s a biztosítási üzlet természetével nem fér össze a kockázatnak egy szűkebb körre való mesterséges szorítása. A kockázatmegosztás helyes arányának minden számbeli megrögzítését merőben önkényesnek kellene minősíteni s bizonyára az intézetek maguk tudják legjobban megítélni, hogy az üzletág természete, a biztosítási anyag nagysága és minősége milyen viszontbiztosítási politikát követel. Az 1928. évi adatok minden esetre azt mutatják, hogy a viszontbiztosítás igen jó eredménnyel járt a viszontbiztosítókra, mivel az átadott 45 millió pengő díjat csak 20 millió pengő kárfizetés-kötelezettség terhelte.

A kiadások közül kifizetett károkra esett nettó 18 millió pengő, az üzemi és igazgatási költségekre 33 millió pengő, díjtartalékokra és díjátvitelekre 49 millió pengő, függő károk tartalékára és egyéb tételekre 8 millió pengő, míg a nyereségre kereken 1·5 millió pengő.

Az intézetek működésének eredményéről és üzleti gesztiójáról sokkal elevenebb képet kapunk akkor, ha a bevételeket és kiadásokat nem az előírt mérlegtechnikai rendszer szerint csoportosítjuk. Ha a fő kiadási csoportokat a díjbevételhez viszonyítjuk, a következő eredményt nyerjük:

bruttó díjbevétel (az illetékekkel együtt)	108 millió pengő
le a viszontbiztosított rész díja ..	45 „ „
saját kockázat díja	63 millió pengő

3. Igazgatási költségek az 1928. üzletévben.

Frais d'administration pendant l'exercice de 1928.

(A viszontbiztosítók megtérítéseinek levonása nélkül. — *Les remboursements des Compagnies de réassurances ne sont pas déduits.*)

Intézet Compagnies	Az igazgatósági és fel. bizotts. tagok stb. illetményei tantémek nélkül - <i>Honoraires des membres de Direc. et de Conseils de surveillance, etc. sans les tantèmes</i>		Tisztviselői fizetések renumerációk stb. - <i>Traitements, rémunérations, etc. des employés</i>		Utazási költségek <i>Frais de voyage</i>	Bérek, fűtés és világítás <i>Loyers, chauffage et éclairage</i>	Irodaszerek <i>Matériel de bureau</i>	Pósta és bélyegköltség <i>Frais de poste</i>	Nyomatványok <i>Imprimés</i>	Újságelők., hirdetés stb. <i>Abonnements à des journaux, publicité, etc.</i>	Jogi eljárás költségei <i>Frais de procédure</i>	Egyéb költségek <i>Autres frais</i>	Összesen <i>Total</i>
	a központban <i>centraux</i>	fiókoknál és ügy-nökségeknek <i>de succursales et d'agences</i>											
	p e n g ő b e n — e n p e n g ő s												
Hazai biztosító intézetek <i>Compagnies d'assurances hongroises</i> ..	1,561.661	3,856.579	2,544.561	631.543	908.258	209.015	656.172	558.129	279.843	298.989	2,104.422	13,609.172	
Külföldi bizt. intézetek <i>Compagnies d'assurances étrangères</i> ..	2.400	3 780.731	1,193.187	321.143	648.367	120.981	456.943	321.150	136.351	195.078	1,312.981	8,489.312	
Mindössze — Total!	1,564.061	7,637.310	3,737.748	952.686	1,556.625	329.996	1,113.115	879.279	416.194	494.067	3,417.403	22,098.484	

Ez az összeg a következő kiadási tételek között oszlott meg:

kifizetett károk	18·5 millió P	(29·3%)
igazgatási és üzemi költségek	33·0 „ „	(52·4%)
díjtartaléknövekedés	10·0 „ „	(15·9%)
üzleti nyereség	1·5 „ „	(2·4%)

A károk aránya a nettó díjak %-ában kifejezve (a díjtartalékgyarapodás levonásával) 35% volt, ami igen kedvezőnek mondható. Ugyanennek az összegnek az üzemi és igazgatási költségek 62%-át teszik; amint látható, ezek a költségek meglehetősen magasak s az intézeteknek minden erejük-ből törekedni kell az arányszámot lejjebb szorítani.

A statisztikai hivatal a begyűjtött anyag alapján az igazgatási és üzemi költségeket részletesen is feldolgozta. E tételek különös jelentőségénél fogva célszerűnek látszik azért e kérdéssel részletesebben is foglalkozni; az idevágó adatokat a 3., 4. és 5. sz. táblázatokban mutatjuk be.

Az igazgatási költségek (a viszontbiztosítók megtérítéseinek levonása nélkül) az elemi és életágazatban együttesen kerek 22 millió pengőt tettek ki. Ebből az igazgatósági díjak és a tisztviselői fizetések 13 millió pengőt foglaltak le, míg 9 millió pengőt az egyéb igazgatási költségek emésztettek fel. Az üzemi költségek összege a kárágazatban 32 millió pengőre (nettó 22 millió pengőre), az életágazatban 23 millió pengőre (nettó 11 millió pengőre) rúgtak.

Az életágazatban az üzemi költségek leg-

4. Üzemköltségek az életbiztosítási ágak után 1928. üzletévben.

Frais d'exploitation pour les branches d'assurance-vie pendant l'exercice 1928.

Megnevezés <i>Désignation</i>	Compagnies d'assurances		
	Hazai hon- grois	Külföldi étran- gères	Mind- össze <i>Total</i>
	biztosító intézetek		
	pengőben — pengős		
Szervezési költségek: — <i>Frais d'organisation</i> :			
Bruttó — <i>Bruts</i>	601.554	532.021	1,133.575
A viszontbiztosítók megtérítései — <i>Remboursements des réassurances</i>	227.440	49.034	276.474
Nettó — <i>Nets</i>	374.114	482.987	857.101
Szerzési költségek: — <i>Frais de courtier</i> :			
Bruttó — <i>Bruts</i>	5,005.382	2,461.006	7,466.388
A viszontbiztosítók megtérítései — <i>Remboursements des réassurances</i>	2,960.883	590.659	3,551.542
Nettó — <i>Nets</i>	2,044.499	1,870.347	3,914.846
Folyó igazgatási költségek: — <i>Frais courants d'administration</i> :			
Bruttó — <i>Bruts</i>	4,404.964	3,478.427	7,883.391
A viszontbiztosítók megtérítései — <i>Remboursements des réassurances</i>	2,052.242	1,976.303	4,028.545
Nettó — <i>Nets</i>	2,352.722	1,502.124	3,854.846
Díjbehajtási jutalék: — <i>Frais de perception</i> :			
Bruttó — <i>Bruts</i>	2,223.793	1,776.930	4,000.723
A viszontbiztosítók megtérítései — <i>Remboursements des réassurances</i>	1,995.367	1,180.432	3,175.799
Nettó — <i>Nets</i>	228.426	596.498	824.924
Orvosi költség: — <i>Frais de médecins</i> :			
Bruttó — <i>Bruts</i>	520.936	388.207	909.143
A viszontbiztosítók megtérítései — <i>Remboursements des réassurances</i>	188.711	142.685	331.396
Nettó — <i>Nets</i>	332.225	245.522	577.747
Adók és illetékek: — <i>Impôts et droits</i> :			
Bruttó — <i>Bruts</i>	942.437	800.056	1,742.493
A viszontbiztosítók megtérítései — <i>Remboursements des réassurances</i>	422.440	293.644	716.084
Nettó — <i>Nets</i>	519.997	506.412	1,026.409
Egyéb költség: — <i>Autres frais</i> :			
Bruttó — <i>Bruts</i>	8.788	—	8.788
A viszontbiztosítók megtérítései — <i>Remboursements des réassurances</i>	—	—	—
Nettó — <i>Nets</i>	8.788	—	8.788
Összes költségek: — <i>Total des frais</i> :			
Bruttó — <i>Bruts</i>	13,707.854	9,436.647	23,144.501
A viszontbiztosítók megtérítései — <i>Remboursements des réassurances</i>	7,847.083	4,232.757	12,079.840
Nettó — <i>Nets</i>	5,860.771	5,203.890	11,064.661

nagyobb tétele a folyó igazgatási költségek mellett a szerzési költségek 4 millió pengőt kitevő nettó összege, továbbá a díjbehajtási jutalékok kerek 1 millió pengős tétele, míg a kárágazatban a jutalékok 6 millió pengőt reprezentálnak. Az akvirálással és inkaszóval járó költségek tehát meglehetősen terhet rónak az intézetekre, kedvező körülmény azonban, hogy az előző évhez képest e tételeknél némi csökkenés tapasztalható.

5. Üzemköltségek a kárbiztosítási ágak után 1928. üzletévben.

Frais d'exploitation pour les branches d'assurances-dommages pendant l'exercice 1928.

Megnevezés <i>Désignation</i>	Compagnies d'assurances		
	Hazai hon- grois	Külföldi étran- gères	Mind- össze <i>Total</i>
	biztosító intézetek		
	pengőben — pengős		
Szervezési költségek: — <i>Frais d'organisation</i> :			
Bruttó — <i>Bruts</i>	1,089.640	476.749	1,566.389
A viszontbiztosítók megtérítései — <i>Remboursements des réassurances</i>	268.742	—	268.742
Nettó — <i>Nets</i>	820.898	476.749	1,297.647
Folyó igazgatási költségek: — <i>Frais courants d'administration</i> :			
Bruttó — <i>Bruts</i>	9,203.909	5,010.885	14,214.794
A viszontbiztosítók megtérítései — <i>Remboursements des réassurances</i>	1,332.747	921.220	2,253.967
Nettó — <i>Nets</i>	7,871.162	4,089.665	11,960.827
Adók és illetékek: — <i>Impôts et droits</i> :			
Bruttó — <i>Bruts</i>	1,972.380	902.556	2,874.936
A viszontbiztosítók megtérítései — <i>Remboursements des réassurances</i>	113.304	94.125	207.429
Nettó — <i>Nets</i>	1,859.076	808.431	2,667.507
Egyéb költségek: — <i>Autres frais</i> :			
Bruttó — <i>Bruts</i>	2.814	72.047	74.861
A viszontbiztosítók megtérítései — <i>Remboursements des réassurances</i>	—	—	—
Nettó — <i>Nets</i>	2.814	72.047	74.861
Jutalékok összesen: — <i>Total des primes</i> :			
Bruttó — <i>Bruts</i>	10,911.188	2,871.845	13,783.033
A viszontbiztosítók megtérítései — <i>Remboursements des réassurances</i>	5,952.880	1,646.301	7,599.181
Nettó — <i>Nets</i>	4,958.308	1,225.544	6,183.852
Összes költségek: — <i>Total des frais</i> :			
Bruttó — <i>Bruts</i>	23,179.931	9,334.082	32,514.013
A viszontbiztosítók megtérítései — <i>Remboursements des réassurances</i>	7,667.673	2,661.646	10,329.319
Nettó — <i>Nets</i>	15,512.258	6,672.436	22,184.694

Az adók és illetékek címén az intézetek nettó 3·7 millió pengőt fizettek, szemben az előző évi 2·4 millió pengővel. Ha az igazgatási és üzemi költségeket a hazai és külföldi intézetek szerint szétválasztva vizsgáljuk, azt látjuk, hogy az üzemi és igazgatási költségek együttes nettó összege a saját díjnak csaknem pontosan egyforma %-át teszi; a hazai intézeteknél az arány 52·5%, a külföldiekénél 52·8%. A szerzési költségekre vonatkozó adatok azonban azt mutatják, hogy a külföldi intézetek jóval drágábban akvirálnak a hazaiaknál. (Az utóbbiaknál a szerzési költségek a saját díj 5%-a, az előbbieknél 8%).

Áttérve már most az egyes üzletágak helyzetére, azokat a következőkben ismer-tetjük.

1. Életbiztosítás.

Az életbiztosítási ágazat, mely a háborút követő évek rendkívüli viszonyai közepette nem fejlődhetett a gazdasági konszolidálás után, amikor a nagy felértékelési és konvertálási akció befejeződött, újból lendületnek indult. A fejlődés üteme 1924 óta hatványozott mértékű volt. Kétségtelen, hogy ebben az emelkedésben részben a régi biztosítottak reaktiválása jelentkezik, de bizonyos, hogy a fejlődés erős mértéke nagyobb tömegű új ügyfél bekapcsolása nélkül nem lett volna elérhető. Az 1928. évi örvendetes eredményben része van annak a körülménynek is, hogy az 1927. évi X. t.-c. a biztosítás sok eladdig rendezetlen kérdését szabályozta s a biztosítók üzleti tevékenysége számára nyugodtabb atmoszférát

teremtett. Az életbiztosításra vonatkozó néhány fontosabb adatot a 6. sz. táblázatunk tünteti fel. Az 1928. év végén (csak a közvetlen üzletben, a viszontbiztosított résszel együtt) biztosító intézeteinknek 404 ezer darab életbiztosítási kötvényük volt, kerek 20 ezerrel több, mint az év elején. A biztosított tőkeösszeg 744 millió pengőre rúgott, vagyis az év folyamán 194 millió pengővel növekedett. A fejlődés aránya még jobban kidomborodik, ha több év adatát állítjuk egymás mellé. A tőkebiztosítások összege ugyanis volt:

1924-ben	42 millió pengő
1925-ben	130 „ „
1926-ban	365 „ „
1927-ben	550 „ „
1928-ban	744 „ „

6. Az életbiztosítás 1928-ban.¹⁾Assurances sur la vie en 1928.¹⁾

M e g n e v e z é s Désignation	Állomány az év elején Effectif au début de l'année		Szaporodás az év folyamán Accroissement au cours de l'année		Csökkenés az év folyamán Diminution au cours de l'année		Állomány az év végén Effectif à la fin de l'année		
	kötvények száma nombre de polices	biztosított összeg 1000 P somme assurée en milliers de pengős	kötvények száma nombre de polices	biztosított összeg 1000 P somme assurée en milliers de pengős	kötvények száma nombre de polices	biztosított összeg 1000 P somme assurée en milliers de pengős	kötvények száma nombre de polices	biztosított összeg 1000 P somme assurée en milliers de pengős	díjbevételek 1000 P recettes de primes en milliers de pengős
Hazai intézetek: — <i>Compagnies hongroises :</i>									
Közvetlen üzlet — <i>Assurances directes</i>	271.469	281.334	68.521	192.307	46.576	97.456	293.414	376.185	17.011
Közvetett üzlet — <i>Assurances indirectes</i>	92.190	64.437	31.422	31.566	24.841	13.801	98.771	82.202	3.709
Összesen — <i>Total</i>	363.659	345.771	99.943	223.873	71.417	111.257	392.185	458.387	20.720
Le a viszontbiztosított rész <i>Partie réassurée</i>	—	176.412	—	107.735	—	57.024	—	227.123	10.048
Saját kockázatban maradt <i>Partie restant à propre risque</i>	363.659	169.359	99.943	116.138	71.417	54.233	392.185	231.264	10.672
Külföldi intézetek: — <i>Compagnies étrangères :</i>									
Közvetlen üzlet — <i>Assurances directes</i>	113.498	269.540	34.102	192.380	37.007	14.097	110.593	367.823	17.411
Közvetett üzlet — <i>Assurances indirectes</i>	95.066	11.715	11.595	9.370	9.269	4.277	97.392	16.808	869
Összesen — <i>Total</i>	208.564	281.255	45.697	201.750	46.276	98.374	207.985	384.631	18.280
Le a viszontbiztosított rész <i>Partie réassurée</i>	—	86.944	—	74.313	—	33.992	—	127.265	6.366
Saját kockázatban maradt <i>Partie restant à propre risque</i>	208.564	194.311	45.697	127.437	46.276	64.382	207.985	257.366	11.914
Hazai és külföldi üzletek összesen: <i>Compagnies hongroises et étrangères :</i>									
Közvetlen üzlet — <i>Assurances directes</i>	384.967	550.874	102.623	384.687	83.583	191.553	404.007	744.008	34.422
Közvetett üzlet — <i>Assurances indirectes</i>	187.256	76.152	43.017	40.936	34.110	18.078	196.163	99.010	4.578
Összesen — <i>Total</i>	572.223	627.026	145.640	425.623	117.693	209.631	600.170	843.018	39.000
Le a viszontbiztosított rész <i>Partie réassurée</i>	—	263.356	—	182.048	—	91.016	—	354.388	16.414
Saját kockázatban maradt <i>Partie restant à propre risque</i>	572.223	363.670	145.640	243.575	117.693	118.615	600.170	488.630	22.586

¹ Az egyéb tőkebiztosítások nélkül. — *Sans les autres assurances de capitaux.*

A tőkebiztosítási kötvények közel $\frac{3}{4}$ része a hazai biztosítókra esik, a biztosított összegben azonban a külföldiekkel csaknem egyformán részesednek. Ez azt jelenti, hogy a nagyobb összegű biztosítások inkább a külföldi biztosítóknál vannak, ami kedvező jelenségnek éppen nem mondható. A társaságok üzleti gesztiójának megítéléséhez segítenek azok az adatok, melyek a biztosítási állomány gyarapodását, a törléseknek az új produkcióhoz, valamint az összállományhoz való viszonyát tüntetik fel. Az adatok szerint a tőkebiztosítási állomány gyarapodása az év folyamán 102.623 kötvény volt, kerek 385 millió pengő értékben (az összállománynak 70%-a); az idő előtt megszűnt, a lejárt és egyéb változások folytán kifizetésre került biztosítások összege 191 millió pengő volt, vagyis az évi produkciónak kerek 50%-a, az összállománynak pedig 35%-a; az évi gyarapodás ílymódon 35%-os volt.

Igen tanulságosak azok az adatok, melyek az életbiztosításokat a kötvényekben kikötött pénznemek szerint részletezve mutatják. A biztosított összegnek körülbelül 75%-a dollárban kötött, ami mellett a pengőre (16%) és aranykoronára (4%) szóló biztosítások képviselnek jelentékenyebb összegeket. Az idegen valutára szóló biztosításokat a felek különösen abban az időben vették igénybe, amikor a kormányzat a fix valutára szóló biztosítás akadályait megszüntette s a korona még stabilizálva nem volt. Az amerikai valutával szembeni előszeretettel 1928-ban is megmaradt, amit a dollárban kötött biztosításoknak az előző évhez képest mutatkozó emelkedése igazol. Hasonló arányú az emelkedés azonban a pengőre szóló biztosításoknál is, amiben a magyar valutával szemben való bizalom jut kifejezésre.

A viszontbiztosítás alakulásának megítélésére nézve végül szolgáljon némi támpontul az alábbi kis összeállítás:

	Biztosított összeg e z e r p e n g ő b e n	Biztosítási díj
közvetlen és közvetett üzlet	843.018	39.000
viszontbiztosított rész . . .	354.388	16.414
saját kockázatban maradt	488.630	22.586

2. Kárbiztosítás.

A kárbiztosítási ágazatok közül csupán a két legfontosabb ágazattal: a tűz- és jégbiztosítással fogunk részletesebben foglalkozni, míg a többi kárágazatról csak rövid összefoglalásban fogunk megemlékezni.

Az 1928. évi jégbiztosítási üzlet nemcsak a kötvények száma és a biztosított összeg emelkedésének szempontjából mondható ki-elégítőnek, hanem a kárrányoknak az előző évinél kedvezőbb alakulása folytán is. Az intézetek 15 ezerrel több kötvényt állítottak ki, mint a megelőző esztendőben, a biztosított összeg pedig 250 millió pengőről 315 millió pengőre emelkedett. A díjbevétel 6.490 ezer pengő volt, az előző évi 5.295 ezer pengővel szemben. A kárrány ílymódon 71% volt, míg 1927-ben 86%-ot tett. Az eredmény tehát minden vonatkozásban ki-elégítőnek mondható, a kárrány azonban még mindig oly magas, hogy emellett az üzletág rentabilitását nem lehet biztosítottnak tekinteni.

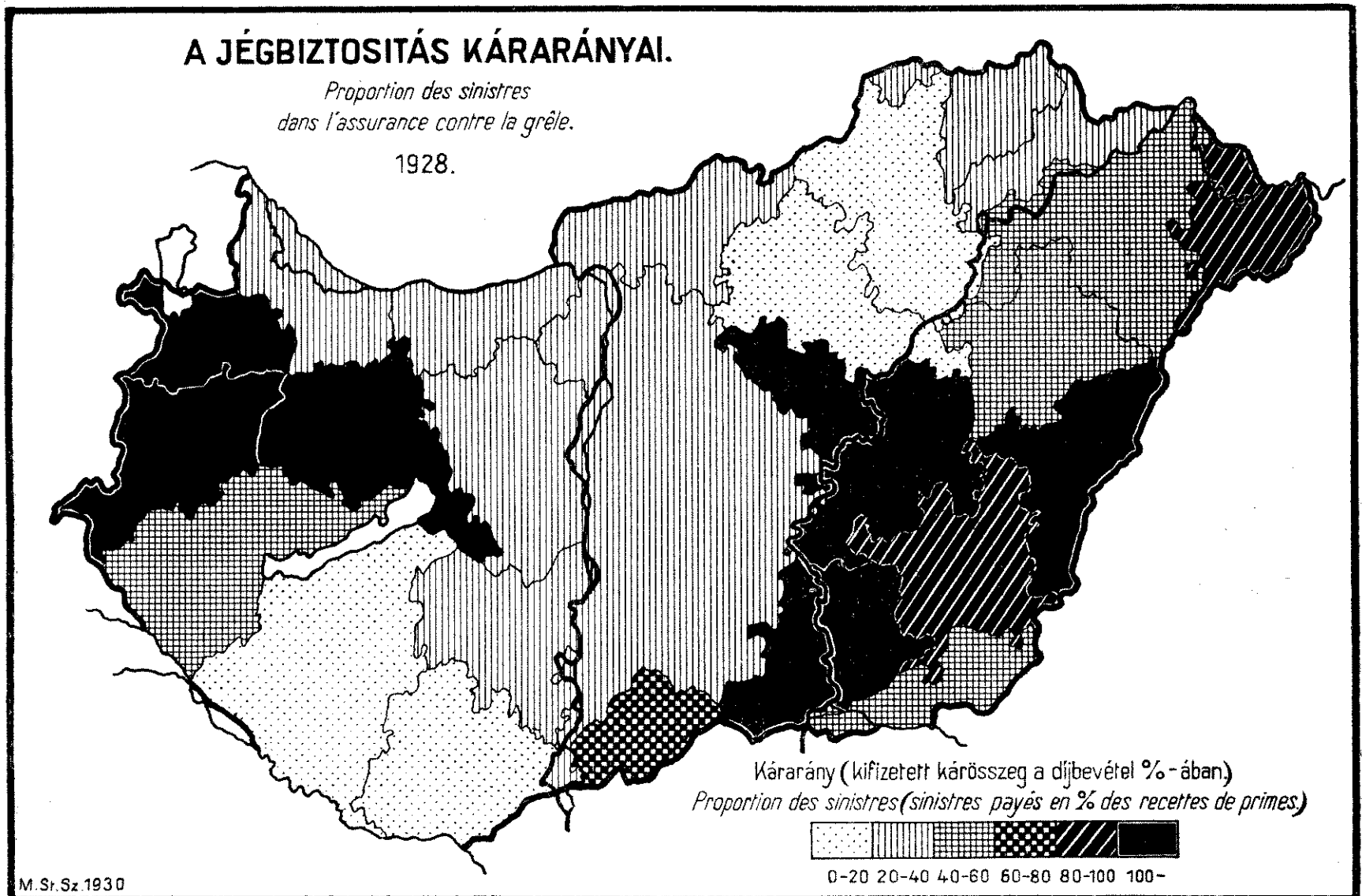
A jégbiztosítás kétségtelen fejlődése ellenére is megállapítható azonban, hogy ma még ez a biztosítási ág nem örvend annak az elterjedtségnek, mint amelyet fontossága egy agrárországban megkívánna, úgyhogy a biztosításokra ezirányban még igen nagy lehetőségek várnak. Biztosítva volt ugyanis az utóbbi években a termésérték következő %-a: 1924-ben 7.4%, 1925-ben 9%, 1926-ban 11.4%, 1927-ben 12.5 és 1928-ban 12.7%. Látható ebből, hogy mezőgazdasági termelésünknek még mindig igen kis hányada van jégkár ellen biztosítással fedezve. Sajnos, az év folyamán már érezhetővé vált agrárválság ez üzletág jövőbeni kilátásait erősen megrontotta.

Ha a biztosított összeget a kötvények számával elosztjuk, több, mint 6000 pengős átlagos biztosított összeget kapunk, ami azt jelenti, hogy a legkisebb gazdaságok még ma sem igen biztosítanak jégkár ellen. Nyilvánvaló ugyanis, hogy ezt a magas átlagot csak az uradalmi biztosítások nagy összegei adják ki.

A jégkárüzlet (közvetlen és közvetett) utáni bruttó díjbevétel 8.559 ezer pengő volt, amiből 5.439 ezer pengő adatott viszontbiztosításba. A viszontbiztosítások által megtérített kárösszeg 4.347 ezer pengőt tett ki, vagyis a viszontbiztosítók a kapott díjnak kerekén 80%-át terítették vissza.

A helyes viszontbiztosítási politikának a jégbiztosításnál igen nagy szerep jut annál is inkább, mivel ez az ágazat, mint láttuk, az intézetekre még mindig igen nagy kockázatot jelent, mivel a kis terület a kockázat kiegyenlítését nem teszi lehetővé.

A statisztikai hivatal által gyűjtött adatok kiterjeszkednek a kárrányoknak megyénként való feltüntetésére is. Ezeknek az ada-

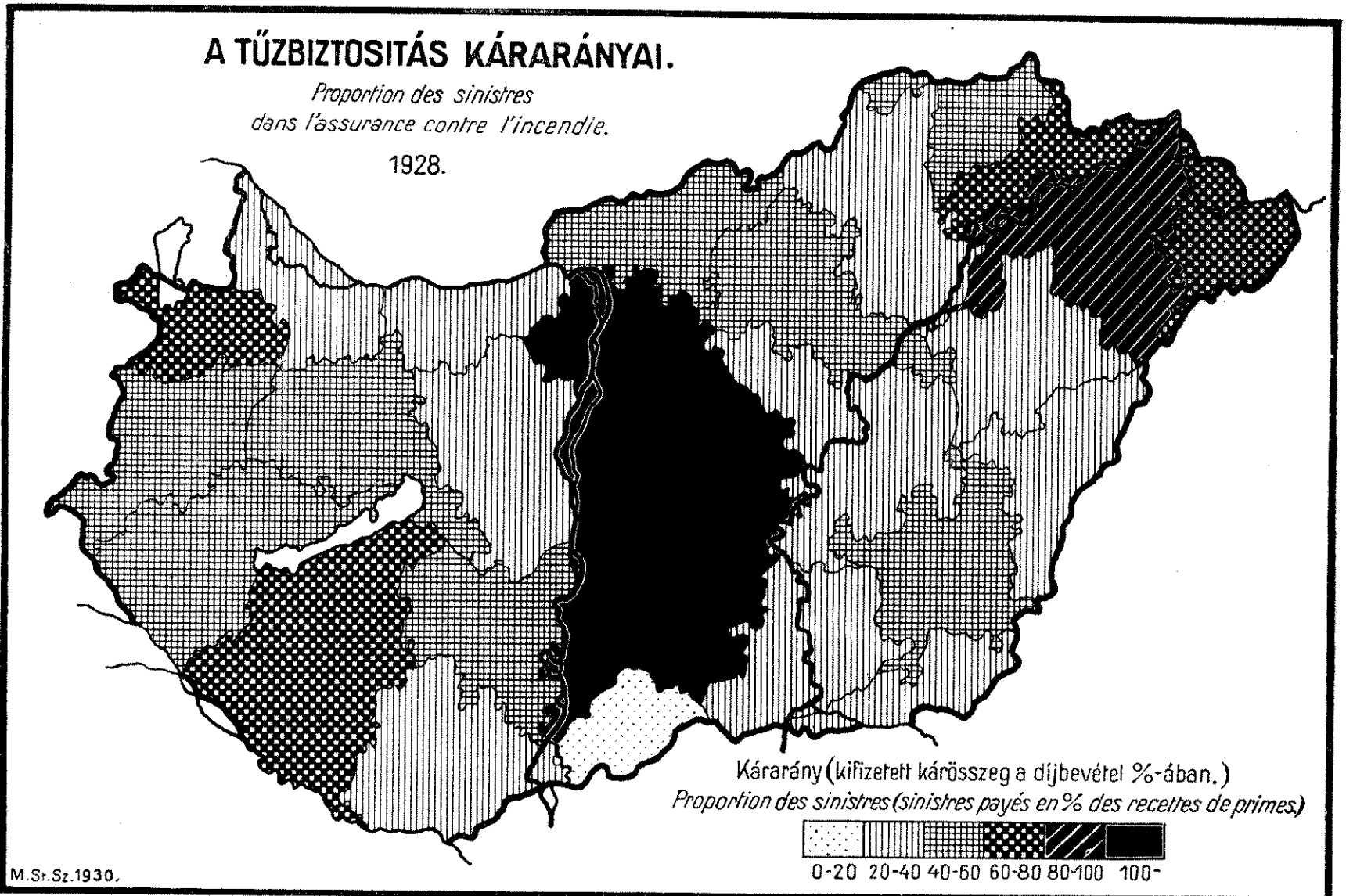
toknak évről-évre való nyilvántartása igen nagyjelentőségű, miután alkalmasak arra, hogy hosszabb időn keresztül a jégkárok területi megoszlásánál mutatkozó esetleges szabályosságok figyelemmel legyenek kísérhetők. A jégkárarány 1928. évi alakulását törvényhatóságok szerint felső kartogramm szemlélteti.

A tűzbiztosítás az utóbbi évek folyamán eléggé egyenletes fejlődést mutat, erősebb ugrás csak 1923-ról 1924-re volt tapasztalható, amikor az értéken aluli biztosítás után a felértékelési akció megkezdődött. Az adatok a biztosított összeget 16·5 milliárd pengőben mutatják ki, ami azt jelentené, hogy a magyar nemzeti vagyonnak kb. a fele van tűzkár ellen biztosítva. Ennek az adatnak azonban nem szabad nagyobb jelentőséget tulajdonítanunk, mivel az intézetek ezirányú kimutatásai nem a kötvényekben megjelölt összegek pontos feldolgozása, hanem a díjbevételre támaszkodó bizonyos átlagkulcs segítségével végzett számítások eredményei alapján készülnek. Éppen ezért a biztosított összeget az egyéb vonatkozásra viszonyításokhoz nem is lehet felhasználni, mert a tényeknek meg nem felelő eredményt kapnánk. (Ha pl. a díjbevételhez viszonyítjuk, azt a meglepő ered-

ményt nyerjük, hogy a hazai intézetek csaknem pontosan ugyanannyi biztosított összeg után magasabb díjat kapnak, ami azt jelentené, hogy a külföldi intézeteknél drágábban biztosítanak.)

A díjbevétel 1928-ban a hazai intézeteknél 11·9 millió pengő, a külföldieknél pedig 7·4 millió pengő volt, vagyis a díjbevételek 38% -a a külföldi intézetekhez folyik. A kifizetett kárösszeg 12·9 millió pengőre rúgott, vagyis a kárarány 67% -os volt. A káraránynak az utóbbi évek folyamán tapasztalható erős emelkedése igen aggasztó tünet. 1923-ban 23·5, 1924-ben 22·6, 1925-ben 44·2, 1926-ban 58, 1927-ben 63% -át tették a kifizetett kárösszegek a díjbevételnek. A közvetlen és közvetett üzletből eredő 32·7 millió pengős díjbevételből 15·3 millió pengő, vagyis kereken 47% adatott viszontbiztosításba. A viszontbiztosítók kármegtérítése a kapott díj 69% -át tette.

Ami a kárarányok területi megoszlását illeti, azt mondhatjuk, hogy azok bizonyos szabályosságot mutatnak s vannak törvényhatóságok (Sopron, Szabolcs, Ung, Szatmár, Zemplén, Somogy), ahol a magas kárarány már évek óta állandóan jelentkezik, míg néhány vármegye évről-évre alacsony arányszámmal jelentkezik (Komárom, Esztergom,

7. Az egyes biztosítási ágazatok főbb adatai 1928-ban.

Données principales pour les différentes branches d'assurances en 1928.

Megnevezés <i>Désignation</i>	Közvetlen üzlet <i>Assurances directes</i>			Közvetett üzlet <i>Assurances indirectes</i>			Összesen <i>Total</i>			Le a viszontbiztosított rész <i>Partie réassurée</i>			Saját kockázatban maradt — <i>Partie restant à propre risque</i>		
	<i>A u x c o m p a g n i e s</i>														
	Hazai hon-grois	Külföldi étran-gères	Összesen au total	Hazai hon-grois	Külföldi étran-gères	Összesen au total	Hazai hon-grois	Külföldi étran-gères	Összesen au total	Hazai hon-grois	Külföldi étran-gères	Összesen au total	Hazai hon-grois	Külföldi étran-gères	Összesen au total
<i>b i z t o s í t ó t á r s a s á g o k e z e r P — m i l l i e r s d e p e n g ö s</i>															
<i>Balesetbiztosítás (csoportos és egyéni) — Assurance-accidents (collectives et individuelles)</i>															
Díjbevétel — <i>Recettes de primes</i>	1.178	464	1.642	689	—	689	1.867	464	2.331	837	204	1.041	1.030	260	1.290
Károk — <i>Dommages</i>	342	35	377	231	—	231	573	35	608	181	23	204	392	12	404
<i>Jégbiztosítás — Assurance-gêle.</i>															
Díjbevétel — <i>Recettes de primes</i>	4.801	1.689	6.490	1.985	84	2.069	6.786	1.773	8.559	4.273	1.166	5.439	2.513	607	3.120
Károk — <i>Dommages</i>	3.572	1.342	4.914	1.723	101	1.824	5.295	1.443	6.738	3.291	1.056	4.347	2.004	387	2.391
<i>Tűzbiztosítás. — Assurance-incendie.</i>															
Díjbevétel — <i>Recettes de primes</i>	11.947	7.352	19.299	12.926	504	13.430	24.873	7.856	32.729	11.572	3.753	15.325	13.301	4.103	17.404
Károk — <i>Dommages</i>	8.033	4.911	12.944	8.135	188	8.323	16.168	5.099	21.267	7.816	2.766	10.582	8.352	2.333	10.685
<i>Autóbiztosítás. — Assurance-automobiles.</i>															
Díjbevétel — <i>Recettes de primes</i>	1.172	898	2.070	153	—	153	1.325	898	2.223	861	581	1.442	464	317	781
Károk — <i>Dommages</i>	981	631	1.612	145	—	145	1.126	631	1.757	718	419	1.137	408	212	620
<i>Betörésbiztosítás. — Assurance contre le cambriolage.</i>															
Díjbevétel — <i>Recettes de primes</i>	908	551	1.459	483	8	491	1.391	559	1.950	561	193	754	830	366	1.196
Károk — <i>Dommages</i>	618	381	999	243	3	246	861	384	1.245	361	125	486	500	259	759
<i>Szavatosságbiztosítás. — Assurance-responsabilité civile.</i>															
Díjbevétel — <i>Recettes de primes</i>	1.379	606	1.985	656	—	656	2.035	606	2.641	1.112	266	1.378	923	340	1.263
Károk — <i>Dommages</i>	669	275	944	426	—	426	1.095	275	1.370	549	129	678	546	146	692
<i>Szállítmánybiztosítás. — Assurance-transport.</i>															
Díjbevétel — <i>Recettes de primes</i>	1.461	365	1.826	1.201	118	1.319	2.662	483	3.145	1.569	298	1.867	1.093	185	1.278
Károk — <i>Dommages</i>	782	171	953	712	42	754	1.494	213	1.707	1.075	129	1.204	419	84	503

Bácsbodrog, Csongrád). Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ebben a körülményben az állandó tényezők mellett (épület minősége, tűzrendészeti berendezések fejlettsége) sokszor a biztosítottak rosszhiszeműsége is közrejátszik, szem előtt tartandó továbbá, hogy ez a tűzveszélyességi kategorizálás csak a biztosított esetekre nézve reprezentatív s a nem biztosított tűzkárok figyelembevételével a kárveszélyesség területi megoszlása másként alakul. A tűzkárrány megyénkénti megoszlását kartogrammunk mutatja.

*

A többi biztosítási ágazatok közül a *bal- eset-, autó-, betörés-, szavatosság- és szállít- mánybiztosításra* vonatkozólag tartalmaz 7. sz. táblázatunk néhány főbb adatot. A biztosított összeg és a díjbevétel a felsorolt ágazatok mindegyikénél jelentékenyen nagyobb volt az előző évinél. Különösen az autó- és szállítmánybiztosításnál konstatálható erőteljes fejlődés, ami az intézetek fokozott üzleti tevékenységén kívül a moto-

rikus járművek szaporodásával és a forgalom emelkedésével is összefüggésben van. Az autóbiztosítást kivéve, a fenti ágazatok üzleti eredményei is kielégítőnek mondható, amennyiben a kárrány (a nettó díjaknak, a nettó károkhoz való viszonya) a balesetbiztosításnál 30%, a betörésbiztosításnál 63%, a szavatosságbiztosításnál 55% s a szállítmánybiztosításnál 39% volt. Az autózlet 1928-ban már nem zárult ilyen jó eredménnyel s a társaságok a díjbevételnek 80%-át fizették ki károk címén.

Ismertetésünkben a biztosításügyünk 1928. évi állapotának vázlatos képét igyekeztünk megrajzolni, kerülve a túlzott részletezést és a biztosítás aktuális kérdéseinek boncolgatását, melyek már speciális tanulmányok keretébe kívánkoznak. A rendelkezésre álló adatok alapján inkább csak a legfontosabb mozzanatok kiemelésére szorítkoztunk. Az 1928. évi helyzet rövid jellemzésül azt mondhatjuk, hogy a tárgyalt év folyamán biztosításügyünk ismét egy határozott lépést tett előre a fejlődés útján.

Hajdrik Sándor dr.

© KONZULI JELENTÉSEK ©

A Magyar Statisztikai Szemlében az egyes államokról megjelent utolsó konzuli jelentések:

Állam neve	Évf.	Lap	Állam neve	Évf.	Lap	Állam neve	Évf.	Lap	Állam neve	Évf.	Lap
Ausztria	1929	422	Cseh-Szlovákia	1929	543	Nagy-Britannia	1930	45	Svájc	1929	655
Bajorország	1928	532	Esztország	1928	227	Németbirodalom	1930	316	Svédország	1929	1247
Brazília	1927	708	Finnország	1926	759	Olaszország	1928	923	Sz. H. Sz. állam	1928	524
Belgium	1929	1159	Görögország	1929	989	Románia	1929	923	Törökország	1929	1091
Bulgária	1929	767	Mexikó	1928	787	Spanyolország	1928	793	Württemberg	1928	1113

Olaszország.

Italie.

A milanoi magyar kir. főkonzulátus gazdasági jelentése az 1929. évről.

Olaszország 1929. évi gazdasági helyzete általában jónak mondható s gondot egyedül a fizetési mérleg okoz. A mezőgazdaságnak kitünő éve volt, az ipart eléggé foglalkoztatták, a közlekedés üzleti eredményei javultak, a kereskedelem — bár áldozatok árán — nagyjában megtartotta pozícióját. Vitán felül áll, hogy a mezőgazdaság érdeme, ha az 1929. év jónak minősíthető.

A magyar-olasz gazdasági kapcsolatok a kereskedelmi szerződés megkötése óta szorosabbakká váltak és külkereskedelmünk Olaszországgal szem-

ben aktív lett. Ebben viszont a magyar mezőgazdaságé a főérdem.

Őstermelés.

A mezőgazdasági fellendülés 1929-ben határozott javulást mutat. Ha voltak is egyes termékek értékesítésében nehézségek, sőt krízisek, az egyrészt a túlprodukcióna vezethető vissza, másrészt arra, hogy a belföldi fogyasztás szervezése erősen fogyatékos, az export még nincs kellően megszervezve, végül, hogy az egész világon, de legalább is

Európában általános e cikkekben a rossz konjunktúra; áll ez elsősorban paradicsomra, olajra és borra. De másrészt el kell ismerni, hogy az 1929. évet határozottan jónak lehet minősíteni s ez elsősorban az olasz mezőgazdaságnak és a „Battaglia del grano“ kiváló eredményeinek köszönhető.

Még csak nem is kedvező időjárás mellett oly búzatermés volt, amire még soha nem akadt példa; továbbá az ország elsőízben fedezi egész cukorszükségletét a belföldön anélkül, hogy a bevetett terület lényegesen, vagy egyáltalán nagyobb volna. Céltudatos, energikus propagandával, melyet a tudomány legújabb vívmányai (telefon, rádió, tudományos intézetek és kutatások, autópropaganda, stb.) hathatósan segítettek, sikerült elérni, hogy a kitűnő eredmények elsősorban a hektárátlag nagymértékű emelésére vezethetők vissza.

A gabonacsata célja, hogy Olaszország kenyérellátását a külföldtől függetlenítse; a cél elérése természetesen nemzetvédelmi szempontból is igen fontos és a külkereskedelmi mérleget tekintve is nagy jelentőséggel bír.

Az elért eredmények alapján a kormány figyelme az állattenyésztés és ezzel kapcsolatban a takarmány fejlesztésére irányult. A kormány 1930 március közepére elrendelte az ország összes mezőgazdasági telepeinek összeírását, ezzel kapcsolatban az állatállomány pontos megállapítását is. Az eredmények beérkezése és feldolgozása után miniszterek és képviselők kijelentései szerint nagyobb szabású intézkedések várhatók.

A magyar-olasz gazdasági kapcsolatokat illetően rá kell mutatni egyes, a mi szempontunkból fontosabb eseményekre. Köztudomású, hogy Olaszországba sok gabonát, élőállatot, burgonyát exportálunk. Előbb-utóbb számolnunk kell azzal, hogy Olaszország abbeli igyekezete, hogy magát búzában és élőállatokban a külföldtől függetlenítse, célt fog érní. Biztos, hogy néhány évre még nyitva áll az olasz piac számunkra, de idejében törődnünk kellene azzal, hogy feleslegeinket máshol helyezzük el. Viszont Olaszországban új lehetőségek is adódnak, pl. a burgonya és tengeri elhelyezése. Arra kell ügyelnünk, hogy mintaszerinti, kifogástalan árut szállítsunk reális árak mellett, akkor nem kell a külföldi versenytől tartanunk.

Bár az időjárás — különösen a kemény tél — nem kedvezett az olasz mezőgazdaságnak, az 1929. év eredménye kitűnőnek mondható. Ez elsősorban a búzára áll, de a többi mezőgazdasági termények is az 1928. évnél jobb eredményeket értek el, kivéve a kendert és a bort.

A főbb mezőgazdasági termények bevetett területe és terméseredménye az 1928—1929. évben:

	Bevetett terület hektár	Termés métermázsa	1 hektárra esik termés méter- mázsaiban
Búza	4.766.400	70.943.700	14·7
Rozs	126.587	1.732.870	13·7
Árpa	231.000	2.585.340	11·2
Zab	549.256	7.110.620	12·9
Tengeri	1.412.340	24.092.100	17·1
Cukorrépa	116.111	30.500.000	263·0
Rizs	137.110	6.733.500	49·1
Burgonya	352.310	20.111.500	51·7
Kender	88.766	873.030	9·8
Paradicsom ..	68.230	11.750.000	172·3
Szőlő	—	63.475.000	—

Egyéb, az olasz mezőgazdaságra fontos termékekre nézve az alábbi információk tarthatnak számot érdeklődésre:

Az *olajbogyó- és olivaolajtermelés* helyzete rendkívül nehéz, a külföldi konkurrencia, a nagy termés és az import miatt. A kormány nagy súlyt helyez a belföldi fogyasztás emelésére, így elrendelte, hogy a hadsereg a zsír és szalonna egy bizonyos része helyett olajat kapjon. Az olajbogyótermelőknél az agrárhitel nyújtásával is segítenek. Azon is fáradoznak, hogy úgy a bogyók termelésénél, mint feldolgozásuknál a mezőgazdaság és technika legújabb vívmányai is alkalmazást nyerjenek és így a költségek csökkenjenek.

Cukor. Az 1928. december 31-iki kormányrendelet, mely az eddigi 24·75 aranyliravámot 36 aranylirára emelte, a répatermelőket új erőfeszítésre bírta. Ez az intézkedés és a kedvező időjárás olyan termést eredményezett, mely Olaszországot a cukorellátás terén a külföldtől függetlenítette, sőt, most már Olaszországgal a cukrot exportáló államok között fogunk találkozni. Ha nem is szenved kétséget, hogy ez a rendkívül kedvező eredmény az időjárás változásai szerint nem marad állandó, annyi biztosnak látszik, hogy Olaszország többé nem lesz cukorimportra utalva. A 30·6 millió métermázsa cukorrépa 3·9 millió q cukrot adott, a belföldi fogyasztást 3·4 millió q-ra becsülve, kb. 0·5 millió q exportálható, ha pedig a tavalyról maradt készletet is számítjuk, 0·7 millió q a kivihető mennyiség. Olaszországgal, mint konkurencsi elsősorban a Balkánon kell számolni. Importálni nem igen lehet Olaszországba a 36 aranylírás (= 132 papírlírás) vám mellett.

Rizs. Az 1929. évi eredmény visszaesést mutat és itt is válságjelenségek észlelhetők. De nemcsak olasz krízisről van szó, hanem a világ rizstermelésének kríziséről, Olaszországon belül pedig fogyasztási krízisről. A fejenkénti fogyasztás Olaszországban csak 7 kg., ami a 6·7 millió kg-os termeléssel összehasonlítva nagyon kevés, a rizsfogyasztás pedig évről-évre tovább fogy.

Bor. A fascista kormány a szőlőtermelésnek, mely Olaszország mezőgazdaságában a harmadik

helyet foglalja el, természetesen nagy figyelmet szentel, hiszen a szőlő export szempontjából fontos, a bor pedig nemzeti ital. 1928-ban mennyiségileg kitűnő termés volt, a borárok erősen estek és még mindig nem fogytak ki az 1928. évi készletek. — 1929 gyengébb termést hozott (40·0 millió hl.) és a lassan emelkedő fogyasztás jobb árakat ígér. Az olasz bor hektoliterének átlagára kb. 135 lira, átszámítva ez az ár alacsonyabb a háború előtti-nél. A kivitel (szőlő, bor, stb.) értéke kb. 400 millió lirára tehető. Az olasz export főleg a spanyol és francia konkurrencia miatt szenved és lassan bár, de állandóan csökken. A kormány 1929 végén előkészített egy törvényt, mely hivatva volt a meghatározott vidékekről származó bor elnevezését mint *bortípust* védelmezni.

Az olasz kormány a szőlőterület csökkentése ellen foglalt állást, mert az olasz statisztikusok megállapították, hogy minél erősebben termelik a szőlőt, annál nagyobb a lakosság természetes szaporodása, valamint azt is, hogy a szőlőtermeléssel együtt jár az olasz kisbirtok gyors képződése és fejlődése, míg a szőlőtermelés elhanyagolása a kisbirtok pusztulásával a kisbirtokosok elszegényedésével és latifundiumok képződésével jár (Sicilia). Természetesen a kormány minden erejével odahat, hogy a termelés minőségét is javítsa.

Gyümölcs. 1929. május 15.-től kezdve az olasz kormány gyors-tehervonatokat létesített, hogy bizonyos gócpontokban összegyűjtött gyümölcs a lehető leggyorsabban jusson külföldi rendeltetési helyére.

A gyümölcsnél — feltéve, hogy elsőrendű áruról van szó, — két probléma merül fel: a csomagolás és a kivitel. A gyümölcskivitel az országra nézve az exportra kerülő nagy mennyiségek folytán igen fontos. A kormány 1929 május havában Verona és Bologna városokat, melyek megfelelő tárházak felett rendelkeznek, kiviteli gócpontoknak nyilvánította. Az olasz gyümölcskivitel értéke kb. 8 milliárd lira. Az 1925—28. években évente átlag 76.500 vasúti kocsi rakomány gyümölcs ment külföldre, főleg Német-, Francia- és Csehországba, Ausztriába és Svájcba.

Jellemző, hogy az olasz kiviteli szindikátusokból mindenkit kizárnak, aki silány áru szállításával a külföldön rontja az olasz gyümölcs jó hírnevét.

Újabban erős propaganda folyik a gyümölcsízgyártása érdekében. Kiszámították, hogy a gyümölcsstermelés 45%-át lehetne erre a célra felhasználni. A nehézség egyelőre abban rejlik, hogy az ehhez szükséges cukrot igen nagy adók terhelik; ezért a kormány a gyümölcsízgyárosoknak adókedvezményeket adott a cukorra.

A *paradicsomtúltermelés* 1929-ben oly nagy volt, hogy valóságos árkatasztrófát eredményezett.

Ez különösen a sűrített paradicsomnál és konzerveknél mutatkozott, itt az elérhető árak gyakran a nyerstermék árai alatt maradtak. Elsősorban a termelés és eladás szervezésében látják a javítási lehetőségeket.

Ismeretes, hogy Mussolini miniszterelnök felhívására Olaszország kb. négy év óta folytatja a „Battaglia del grano“-t. Ma már valószínű, hogy ez a csata az olasz mezőgazdaság győzelmével fog végződni és eléri a kitűzött célt, hogy Olaszország búza- és gabonaszükségletét a belföldi termés fogja fedezni. Még ha tekintetbe vesszük azt is, hogy 1929 jó év volt, ezzel még nem magyarázható az a tény, hogy az 1929. évi termés még az olasz rekordtermések között is feltűnően magas. E kedvező eredmény nagyrészt a tudománynak köszönhető.

Különösen ki kell emelni, hogy Mussolini a búzacsatát nem azzal akarja megnyerni, hogy a búzával bevetett területet növeli, hanem kizárólag a hektárátlag emelésével, ami csak a tudomány legújabb vívmányainak kihasználásával és a legmodernebb termelési rendszerek alkalmazásával lehetséges. Az elmúlt évek statisztikája a hektárátlag állandó emelkedését mutatja. Ha Olaszország évi búzaszükségletét — a lakosság természetes szaporodását véve figyelembe — ma kb. 85—90 millió, néhány év múlva kb. 100 millió q-ra becsüljük és kb. 4·75 millió hektárt számítunk a búzaterületre, akkor kb. 20—22 q hektárátlagot kell termelnie Olaszországnak. Ez nem látszik lehetetlennek, sőt valószínűnek, ha tekintetbe vesszük, hogy a cremonai és milanoi tartományok már ma jóval nagyobb átlagot mutatnak fel.

A búzacsata jelszót, mióta pozitív eredményeket mutat fel, kibővítették „grano-prato“-vá, azaz a búzacsata mellett takarmánycsatát is terveznek.

Selyem. Az olasz selyemgubótermelés 1929-ben 53·3 millió kg-ot ért el s bár a termelés 1926 óta évről évre emelkedik, de még nem érte el az 1924. évi eredményt (57 millió kg.). A termelés túlnyomó része Északolaszországból (46·9 millió kg) származik. Kétségtelen, hogy modern eljárás igénybevételével és megfelelő propagandával a gubótermelést 33%-kal lehetne emelni; ily irányban már megfelelő intézkedés történt.

A nyersselyemgyártás kb. 6 millió kg-ra rúgott, ebből 5·33 milliót az olasz gubók adtak. A fonódák évente csak kb. 200 napig dolgoznak, ebből látható, hogy a gubótermelésnek 33%-kal való emelése nem jelentene nagyobb investíciókat. Ha mégis krízisről beszélnek, ennek magyarázata elsősorban a selyemgubók magas árában keresendő. Hátrányos az is, hogy túlsok fonóda van (774), ez különösen a munkabérek miatt drágítja a selymet. Az üzemek némi koncentrációja kívánatos volna.

Olaszországban 26 műselyemgyár van 36.000 munkással. Teljesítőképességük kb. évi 40 millió kg. Az 1929. évi olasz műselyemtermelés (32 millió kg) értéke kb. 800—850 millió lira.

Az olasz műselyemkivitel kb. 1030 millió lira értéket képvisel, a kiviteli többlet meghaladja a 900 millió lirát.

Állattenyésztés. A kormány csak nemrég utasította a prefektusokat az ország állatállományának összeírására. A búzacsata első nagy eredményei után a kormány figyelme az állattenyésztés felé fordult és azt a célt tűzte ki magának, hogy Olaszországot e téren is függetlenné tegye a külföldtől. A búzacsata és az állatcsata párhuzamosan fognak folyni, sőt az állatcsatát az előbb már említett takarmánycsata fogja bevezetni, mert Mussolini 1929 decemberében kijelentette, hogy fejleszteni kell a takarmánytermelést is, hogy az ország több állatot tarthasson. A természetes rétek területe ma kb. 1.4 millió ha és a takarmánytermelés szénára átszámítva (Cuppari és Lécouteux szerint) kb 40 millió q.

A mesterséges rétek területe 2.2 millió ha és az itt nyert takarmány kb. 140 millió q szénának felel meg.

A kormány előmozdítani kívánja az állatállomány emelését, az átlagsúlynak (legalább a marháknál) 340 kg-ról 400 kg-ra való emelését, ezzel kapcsolatban a húsfogyasztás fejlesztését (Olaszország évi 19 kg átlagos fejenkénti húsfogyasztással nagyon rossz helyen van a nemzetek húsfogyasztásának statisztikájában).

A kormány azonnal a mozgalom élére állt és a búzaverseny mintájára 1930-ra állattenyésztési és takarmányversenyt írt ki, 8 millió lira összegű díjakkal. A földművelésügyi minisztérium költségvetésének megfelelő tételeit is emelni fogják.

A *sajttermelést* illetőleg megjegyzendő, hogy Olaszország kb. 50—55 millió hl tejet termel, ebből kb. 35 millió hektolitert fordítanak sajt készítésre.

Az olasz *juhállomány* kb. 12 millió darabra becsülhető. A gyapjú átlagsúlya csak 1.5—2 kg, ami részben azzal magyarázható, hogy a gazdák inkább tejre és húsrá fektetnek súlyt, mint a gyapjúra. Az olasz termelés kb. 225.000 q nyersgyapjúra és 125.000 q mosott gyapjúra becsülhető, de ezen mennyiségből legfeljebb 50% kerül a fonódákba, a többi oly rossz minőségű, hogy csak matraoltásra és hasonló célokra alkalmas.

A *méhészek* száma 114.225, a méhkasoké 682.325, a hivatalos kimutatások szerint feltehető azonban, hogy ezek a számok a valóságban magasabbak. Az össztermelés 23.134 q méz és 2062 q viasz, vagyis egy kasra 3.65 kg. méz és 0.32 kg. viasz esik. A kasok túlnyomó száma Északolaszországban van.

Bányászat és ipar.

Szén. Olaszországnak tudvalevőleg alig vannak szénbányái és ezek is inkább lignitbányák. A kőszénnek és antracitnak csak nyomaival találkozunk. A kormány által elrendelt fúrások eddig még nem vezettek eredményre. Olaszország tehát kénytelen szénszükségletét részben külföldön fedezni, részint villamos árammal pótolni. A szénbehozatai 1929-ben 13.5 millió tonnára rúgott, a kokszimport 1.1 millió tonnára. Az ország évi szükséglete körülbelül 14—15 millió tonnára tehető, ezzel szemben a hazai termelés csak 960.000 tonnát tudott előállítani és az is főként lignit volt.

Vasérc. 1929 kedvező év volt, 866.000 tonnát bányásztak az 1928. évi 625.500 tonna helyett. A behozatal 397.000 tonna volt.

Petróleum és benzin. Az olasz termelés nem éri el az évi 7.000 tonnát, az ország tehát kénytelen importálni. A kormány által elrendelt kutatásoktól egy kis javulást várnak: Ragusa és Pescara közelében kedvezően haladnak a fúrások. A behozatal 161.630 tonna volt, főleg Romániából. A benzimport 386.777 tonnát tett ki. A vasérc-, pirit- és kénbányászat kielégítő, a horgany-, ólom- és márványbányászat krízissel küzd.

Az *ólomtermelés* 52.470 tonna, az árak nagyon rosszak és egyes bányák üzemét be kellett szüntetni. Még rosszabb a helyzet az alacsony árak miatt a *horganynál*, ahol a termelés csak 178.000 t-t tesz ki. A *ként* illetőleg csak a Montecatini részvénytársaság adatai állnak rendelkezésre, mely szerint 1929-ben az olasz össztermelés körülbelül 323.000 t-ra becsülhető. A *márvány*-bányászat elég gyenge eredményt mutat fel, 519.000 tonnát. A *higany*termelés 1855 tonna, az árak a nagy készletek miatt alacsonyak. A bauxittermelés fejlődik, elérte a 197.000 tonnát és megindult az export is.

Az olasz *ipar* nagyjában abban a helyzetben van, hogy minőség és ár tekintetében versenyre kelhessen a külfölddel, ehhez azonban szükséges, hogy a technikai vívmányok és a gyártás tökéletesítése terén a külfölddel lépést tartson. Az iparnak le kell szállítania az árakat, ez pedig a mai helyzetben csakis a termelési költségek leszállításával érhető el. Az amerikai tőzsdekrach itt is éreztette hatását és a nehéz kereskedelmi viszonyok, a sok fizetéképtelenség 1930-ra nem kecsegtet jó kilátásokkal, de, úgy látszik, hogy az olasz ipar már elég erős, hogy bizalommal nézhessen nehéz idők elé is.

A *vas- és acélipar* 1929-ben jelentős haladást tett. A nyersvastermelés 160.000 tonnával, az acélermelés körülbelül 200.000 tonnával növekedett. Azonban az év végén az eddig kedvező havi átlagok nagyon leromlottak és mindkét cikk termelésében december a legrosszabb hónap.

A *selyemiparban* a lanyguló irányzat elég erős volt és csak a kormány által felállított Selyemvédő

Szindikátus működésének megkezdése bírta az árlemorzsolódást megállítani. E szindikátus célja az árszabályozás és ezzel a termelés megkönnyítése, mivel a selyemiparban az áralakulás inkább nemzetközi tényezőktől függ, melyekkel az egyes termelők nem tudnának megbirkózni.

A selyemszövődék helyzete sívár és 1929 utolsó hónapjaiban érezhetően rosszabbodott. Egyes gyárakban úgy a munkát, mint a munkaidőt redukálni kellett. A belső piac alig felvevőképes, az export a nagy külföldi verseny miatt igen nehéz.

A pamutipar ezzel szemben elég kedvezően dolgozott. Úgy a nyerspamut, mint a cérna- és szövét-készletek észrevehetően csökkentek. A fonódákat jól, a szövődéket normálisan foglalkoztatták. A gépállomány és ezzel a termelési lehetőségek javultak, úgyszintén az export is.

Kevésbé jó a helyzete a *gyapjúiparnak*, amely kb. évi 500.000 q mosott gyapjút dolgoz fel, nemez- és kötött árúra kb. évi 45.000 q jut; az ipar több mint 80.000 munkást foglalkoztat és 740 fésűgép, több mint 500.000 cérnázó és 600.000 fésűsorsó, továbbá 21.000 mechanikus és 2.000 kézi szövőszék felett rendelkezik. A gyárak még mindig várnak rendeléseket, különösen a nyári szezonra és nincsenek jól foglalkoztatva; kivételt csak a női cikkek gyártása képez.

A *bőripar* helyzete nem egységes. A cipőiparnál az őszi hónapokban tapasztalt fellendülés az év utolsó hónapjában egészen ellanyhult. A cipőgyárak ennek ellenére normálisan dolgoznak. A rendelések elegendők, főleg középminőségű áruban. Finomabb és luxusáru iránt alig van kereslet, ellenben a kisebb, itt divatos használati cipőket gyártó üzemek elég jól dolgoznak.

Az *építőipar* tevékenysége az év utolsó hónapjaiban természetesen alábbhagyott, kivéve a nagyobb városokat, ezzel kapcsolatban rosszabbodott az építőanyagipar helyzete is.

A *cement-, mész- és gipszipar* a tél folytán redukcióval dolgozott. Exportálni alig tud a magas szállítási költségek miatt. A *márvány-, kő- és gránitipar* elég nehéz helyzetben van, bár a kivitel újból megindult. Különösen Carrara vidékén érezhető a válság.

Kerámiai ipar. A házi használatra való árúnál a gyártás észrevehetően csökkent; az egészségügyi cikkeket gyártó üzemek foglalkoztatása normális, bár itt a kereslet erősen csökkent.

Faipar. Az év elején mutatkozó lendület hamarosan elakadt és meglehetősen üzlettelenségnek adott helyet. A nyersfa ára a termelőknél magas és nem áll arányban a belső piaci árakkal, melyek lefelé tendálnak.

Üvegipar. A fehérüveggyártás normális eredményeket mutat és a piac felvette az egész gyártást. A művészi üveg és az ú. n. velencei üvegáru

helyzete rosszabb, állandóan csökken a termelés és az árak esnek.

Kémiai ipar. Az olasz kémiai ipar az utolsó 5 évben igen erősen fellendült és ma már számos ágban képes nemcsak az ország szükségletét fedezni, de exportálni is. Talán nem érdektelen említeni, hogy a kémiai ipar túlnyomó része a Montecatini r.-t.-ban tömörült össze.

A *cukoráruk.* Ez az ipar, mely az év első 5 hónapjában határozott nehézségekkel küzdött, az év utolsó 3 hónapjában annyira fellendült, hogy majdnem behozta összes veszteségeit. Kilátásai igen kedvezők.

Az *automobilipar* helyzete legjobban a Fiat-gyár jelentéseiből látható. 1929-ben kevesebb kocsit gyártottak, mint 1928-ban a nagy készletek miatt. Kitűnt, hogy a téli hónapokban kevés a vétel, a gyártott kocsik elavulnak. Ezért a Fiat 1929 őszén, a téli szezon alkalmával csökkentette a munkaidőt, ellenben megtartotta összes alkalmazottait. A Fiat főleg az 509, 521, 525 és legújabban az 514. sz. kocsikat hozza forgalomba. Az automobilipar tekintélyes nyereségekkel zárta az üzleti évét és tagadhatatlan, hogy az olasz gépkocsik a világpiacon is szerepet játszanak.

Játékipar. E téren erős mozgalom indult meg, melynek célja a külföldi, főleg német áru kiszorítása. Arra törekednek, hogy a belföldi piacot erősen olasz jellegű áruval lássák el, a külföldre pedig inkább érdekes és újszerű gyártmányokat vigyenek. De még jó egynéhány évig fog tartani, míg a külföldi versenyt ki fogják szorítani, bár 1929-ben is az olasz produkció és export emelkedtek, a bevétel pedig kissé csökkent.

A *kézművesipart* a háborút követő évek úgyszólván teljesen tönkretették. A fascizmus most új lehetőségeket nyitott ennek az új iparnak. A kormány a kézművesipart szakmák szerint fogja csoportosítani, tehát korporációs alapon. Tekintetbe jön körülbelül 550.000 család, összesen 2,5 millió taggal.

Villamos energia. 1929-ben összesen 9.096 millió kilowattórát termeltek, ami az előző évvel szemben 654 millió kwó. = 8% többletet jelent. Az erőforrások közül a víz vezet 8.263 millió kwórával, a hő már csak 302 millió kwórával termelt. Az év végén 3.639.000 kw-ra rúgott az olasz telepek 86%-ának erőberendezése és 1 kw-ra 206 kwóra energia esett. A legnagyobb fejlődés Észak-Olaszországon látható. Egy lakosra 1929-ben 19,45 kwórával nagyobb energiafogyasztás esett, mint 1928-ban. Az erőtelepek energiaszállítási lehetősége koránt-sincs még teljesen igénybe véve, a jelenlegi viszonyok mellett ez a lehetőség kb. 25 milliárd kwórára becsülhető. Itt is az erőtelepek koncentrációja áll előtérben.

Külkereskedelem.

A háború előtt Olaszország vagyonát körülbelül 100 milliárd lirára lehetett becsülni, mely kb. 15 milliárd évi bevételt jelentett. Ezzel a jövedelemmel Olaszország nemcsak fizetési mérlegét tudta egyensúlyban tartani, hanem évente kb. 1.5 milliárd lirát megtakarított.

Ez a helyzet azóta megváltozott: a külkereskedelmi deficit kb. 7 milliárd lira körül mozog. Ezzel szemben pedig a kivándorlás, különösen az Egyesült Államokba, nagyon csökkent, minek eredménye egyrészt az, hogy a kivándorolt olaszok sokkal kevesebb pénzt küldenek haza (jelenleg kb. 1.5 milliárd lirát), másrészt, hogy itthon maradvá többet fogyasztanak, minek folytán az exportképes áruk mennyisége csökken. Ehhez járul még, hogy az idegenforgalom is — összehasonlítva a háború előttivel — csökkent. Végeredményképen Olaszország nemzetközi fizetési mérlegében deficitet látunk.

Olaszország a háború előtt agrártermékeinek 11—12%-át exportálta, most pedig csak 6—7%-át. Az ipari export emelkedő, belföldi fogyasztás folytán nem képes a hiányt pótolni. Tehát az emelkedő belföldi fogyasztásnak is vannak hátrányai! A termelési költségek magas voltát a bérek, a pénz és nyersanyag, stb. költségei okozzák. Itt lehet még leginkább segíteni. A külkereskedelem szervezési nehézségei főleg a piackutatás hiányosságaiban és abban vannak, hogy az ipar és kereskedelem között hiányzik az az összhang, melyet kereskedőállamokban látunk. A produkció emeléséhez pénz kell, ez elsősorban a bankbetétek növekedése által érhető el. A betéteket csakis a kamatok emelésével lehet fejleszteni, amihez viszont szükséges, hogy a bankok kevesebb rezsivel dolgozzanak. A biztosító társaságok vagyonának részbeni mozgósítására is gondolnak, valamint a külföldi tőkének igénybevételére. A termelés minőségének javítására és ezzel kapcsolatban a termelési költségek csökkentésére is történnek intézkedések, egyrészt a koncentrációk, másrészt az egyes kereseti ágak racionális koordinációja által. Az exportfejlesztéshez tartozik az exotikus piacok meghódítása is, pláne, mióta az új európai kiviteli lehetőségek meglehetősen ki-merültek és az európai piacokért késhegyig menő harc folyik. Az exotikus piacokon Olaszország selyemmel, gyümölcscsel, olajjal, borral, sajttal, automobillal és textilárukkal dominálhatna, azon feltétel alatt, hogy gyorsan cselekszik. Ehhez megint jó információs szolgálat kell. Az olasz külkereskedelmi intézet igen jól működik, idén egy belföldi információs osztályt állított fel. Az export fejlesztéséhez, pénz, illetve hitel kell. Ezt ma Olaszországban nem könnyű szerezni, ugyanis a következő nehézségekkel találkozunk: a belföldi

pénzpiac helyzete, a hitelnyújtás technikája és a garanciák kérdése. Itt a bankokat arra akarják kényszeríteni valamilyen formában, hogy különösen a mezőgazdaságnak könnyebben adjanak hiteleket — esetleg nagyobb rizikó árán is —, fejleszteni akarják a warrant-üzletet is és végül egy nagy kereskedelmi hitel-organizációra gondolnak. Az exporthitelekre vonatkozólag életbelépett az 1929 július 8-i királyi rendelet a hasonló tárgyú 1927. és 1928. évi törvények végrehajtása tárgyában.

Olaszország külkereskedelme — összehasonlítva az előző évekkel — 1929 első felében javult és a második félév is biztatóan kezdődött. Ekkor azonban hatását éreztette úgy az amerikai tőzsdekrach, mint a világkrízis, a már elért előnyök egy része elveszett, bár az olasz közgazdaság általában pozícióit meg tudta védeni. Végeredményben a mezőgazdaság nagy eredményei folytán a külkereskedelmi mérleg deficitje kb. 900 millió lirával javult. A szárazföldi és tengeri szállítások fellendülése kedvező kilátásokat nyújt 1930-ra.

Kevésbé jó a belső kereskedelem helyzete, mely határozott válságban van. A pénzhiány általános, a követelések behajtása mind nehezebb. A csődök száma augusztus óta állandóan nő: az első félévben 5.456 csőd volt, a második félévben pedig 6.022, az egész évben összesen 11.478.

Az összes bevétel 1929-ben 21.35 milliárd lira, az összes kivétel 14.886 milliárd lira. A deficit tehát 7.361 milliőről 1929-ben 6.467 millióra csökkent.

Főcsoportok szerint a külkereskedelem a következőképpen oszlik meg millió lira értékben:

	Bevétel		Kivétel	
	1928	1929	1928	1929
Élelmiszerek .	6.056	4.635	3.310	3.587
Nyersanyagok	7.556	8.030	1.754	1.614
Gyártmányok.	8.309	8.635	9.495	9.688
Összesen:	21.921	21.300	14.559	14.889

Feltűnik az 1929. évi élelmiszerkivétel hatalmas csökkenése, ami a kedvező termésre vezethető vissza. Az a körülmény, hogy a nyersanyagbevitel emelkedett, az olasz ipar helyzetére jó fényt vet. A magasabb gyártmányimport a szintén emelkedő kivétel által kompenzálva van. Végeredményben azt látjuk, hogy Olaszország külkereskedelmi mérlegének javulása főleg a mezőgazdaság érdeme.

Gabona és zöldség. A jó termés folytán a keménybúzaimport 146.000 tonnával, a lágybúzáié 937.000 tonnával, a tengeri 149.000 tonnával csökkent. A lisztimport nagyjában változatlan, a burgonyaimport 113.000 tonna volt. A kivitelnél a félig megmunkált rizs 9.000 tonnával javult, a

hántolté 25.000 tonnával csökkent. Feltűnő a búzalisztexport óriási előtörése: 260.000 tonnáról 670.000 tonnára.

Dohány. A nyersdohány-bevitel 75.000 q, a szivar-kabevitel körülbelül 140.000 kg. Magyarország a kimutatásokban nem szerepel, pedig a szivarkáink közül a Coronitas és Stambul közkedveltségre tett szert. A havonkénti eladások csupán a Stambul-nál már 1 millió darabon felül vannak. Szivarjaink távolról sem érnek el ily kedvező eredményeket. A Coronitas csomagolása jó, a Stambul eladását egészen biztosan erősen lehetne fejleszteni, ha behoznák a tizes csomagolást és egyáltalán javítanának a csomagoláson; a doboz annyira le van ragasztva, hogy kinyitása kényelmetlen.

Gépek. A mezőgazdasági gépeknél az importnak erős fejlődését látjuk, melybe némi propagandával Magyarországot is be lehetne kapcsolni. A cséplőgépimport 8.288 q, a szántógépeké 22.607 q, az aratógépeké 19.218 q. Emelkedett a fonó- és szövőgépek importja is (különösen utóbbiaké 15.000 q-ról 40.000 q-re emelkedett). Az össz-bevitel 965 millió lira, a kivitel csak 265.7 millió lírát tett ki (főleg szerszámgépek, cséplőgépek, kenyér- és tésztaipari gépek, szövőgépek, építőanyaggyártó gépek, stb.). Magyarországból 6.068 q származott.

A magyar-olasz viszonylatban 1929-ben a mérleg örvendetes módon a javunkra billent. Bár a magyar és olasz statisztikák nem egyeznek, annyi mindkettőből megállapítható, hogy Magyarország külkereskedelme Olaszországgal szemben 1928-ban passzív volt, 1929-ben pedig aktív. Ez az eredmény elsősorban Olaszországba menő vágómarha-, valamint búzaexportunk ugrásszerű emelkedésének tulajdonítható, emellett a végleges kereskedelmi egyezményünk életbelépte és az újonnan alakult két exportintézetünk tevékenysége is éreztette kedvező hatását. A politikai tényező a kereskedelemben nem játszik sok szerepet, egyenlő minőség mellett az olasz is az olcsóbb árut veszi. Kétség nem férhet ahhoz, hogy mi sokkal többet tudnánk Olaszországba exportálni. Ehhez szükséges:

1. Az olasz piac alapos ismerete, gazdasági hírszolgálat (személyes tanulmányozás).
2. Az olasz ízléshez való alkalmazkodás;
3. Mintaszerinti szállítás (nemzetközileg elfogadott szempont);
4. Az olasz, vagy egy másik elterjedt nyelv tudása. Kizárólag magyar nyelv tudásával Olaszországgal nem lehet kereskedelmi kapcsolatokat létesíteni;
5. Az adásvételi szerződés betartása (szintén nemzetközi elv). Előfordult 1929-ben, hogy egyik

cégünk megállapodás lekötése után, szállítás közben emelte az árakat;

6. Propaganda; kiállításokon és vásárokon való részvételek, állandó mintakollekciók *lirában*, vagy pengőben feltüntetett árakkal, reklamirozás!

Tagadhatatlan, hogy a külkereskedelmi r.-t. és a Mezőgazdasági Termény- és Termékforgalmi r.-t. jó szándékainak több ízben adták tanujelét, ellenben tagadhatatlan az is, hogy túl kicsi anyagi eszközök állanak rendelkezésükre ahhoz, hogy Olaszországban komoly munkát kifejtsenek. A privat iniciatívákra nem lehet mindent bízni, hiszen kereskedelmünk csak most kezd exportálni és gyakorlata nem lévén, vezetni és támogatni kell. Sokkal nagyobb exportországok, mint pl. Franciaország és Olaszország igen szívesen veszik igénybe az exportintézetek szolgálatait. Exportőreinknek le kell szokniok arról, hogy magyar szemüvegen át néznek mindent. „Ami nekünk jó, az a külföldnek is jó“ elvvel exportot csinálni nem lehet: elfelejtik, hogy otthon a vámvédelmet élvezik, külföldön pedig a legélesebb nemzetközi versennyel kell küzdeniök. Bizonyos, hogy érdekeink elsősorban az utódállamok és a Balkán felé irányulnak, de azért a nyugati piacokat nem kell elhanyagolni, különösen ha ott exportlehetőségek nyílnak. Hátrányos továbbá, hogy pl. a magyar marhakereskedők Olaszországban egymásnak adáz versenyt támasztanak, ahelyett, hogy szindikátust alapítanának és így jobb árakat is érhesenek el. Ezekből látni, hogy nálunk a modern kivitel majdnem ismeretlen fogalom és e téren sok pótolnivaló van.

Olaszországba irányuló exportunk fő tényezője a mezőgazdaság, melyhez képest az iparnak igen kis szerepe van. Pedig ipari téren is lehetne jelentős kivittelt elérni.

Közlekedés.

A közlekedési eszközök terén a legnagyobb fejlődést a kereskedelmi aviatika mutatja. A fascista kormányzat rövid idő alatt úgyszólván a semmiből hatalmas kereskedelmi légi flottát, illetve légi hálózatot teremtett. Jó üzletévük volt a vasutaknak is. Emelkedést mutat a telefonforgalom is, míg a kereskedelmi tengerészetnél a várakozásnál gyengébb volt az eredmény.

Vasutak (az adatok az 1928/29. évre, illetve év végére vonatkoznak). Az olasz államvasutak hálózata 16.749 km, ezenfelül 525 km új vonal épül; továbbá villamos vontatásban kezelnek 1.626 km-t, elektrifikáció alatt áll 488 km., előkészítés alatt 580 km. vonal. A vonatok összesen 140,473.000 km-t tettek meg, ebből a személyszállító vonatokra 86.9 millió km, a tehervonatokra 53.5 millió km. esett. A gördülőanyag 6.618 mozdonyból, 8.870 személykocsiból és 154.745 teherkocsiból

állott. Az utasok száma és a kocsirakományok száma továbbra is növekszik. Az eddig üzemben levő villamos vontatás kb. 600.000 tonna szénmegtakarítást jelent.

Kereskedelmi tengerészet. Az olasz kikötők forgalma: érkezett 186.527 olasz és 10.124 idegen, kifutott 186.655 olasz és 10.124 idegen hajó, össz-forgalom: 372.182 (357.170) olasz hajó.

Az olasz hajók 116,4 millió tonna forgalmat jelentettek, az idegenek 33,86 milliót.

A legnagyobb forgalmú kikötők: Genova 17 millió tonna bejövő és 11,3 millió tonna kifutó áruval, míg Nápoly csak 11,7, 10,2; Trieste 7,3 és 6 millió tonna bejövő, illetve kifutó árurakományt mutat ki.

Idegen utas több volt, mint olasz, az idegenek közül legtöbb az amerikai, a balkáni és az angol.

A Navigazione Generale Italiana az 1928/29. évre 39,7 millió lira nyereséget mutat ki. A társaság december 2-án egy új 47.000 tonnás hajót rendelt az Ansaldo cégnél. Az adriai hajóstársaságok üzleti eredményei nem olyan jók, az év végén egy vállalatnak kényszerfúziójáról beszéltek.

Automobilforgalom. 1929. év végén 322.085 gépjármű volt forgalomban.

Az autógyárak közül az Itala üzleti nehézségekkel küzdött és valószínűleg egy más gyárral fuzionálni fog, az Alfa-Romeo és az Isotta-Fraschini főleg állami rendelésekből (repülőgépmotorok) élnek.

Említésre méltók az autójáratok, melyek a vasúti közlekedést kiegészítik, gyakran azonban konkurenciát is jelentenek. Ezen autójáratok hossza 67.000 km. Örvendetesen fejlődött a kirándulási autóbuszok forgalma. Az 1926. évi 5.093 km-rel szemben 1929-ben 34.000 km-t tettek meg.

Telefon. 1929 június 30-án 221.665 állomás állt üzemben; ebből 146.133 állomás volt automatikus; az interurbán-beszélgetések száma 8,1 millióra rúgott.

Az olasz telefonhálózatot 1925-ben szervezték újjá. Az országot 5 telefonkörzetre osztották fel; a kis és helyi társaságokat tehát 5 csoportba

egyesítették. Jelenleg a hálózat hossza 97.400 km. ebből 40.000 km. kábel; a forgalmat 826 központ bonyolítja le. Még 4.461 községnek nincs telefonja.

Kereskedelmi aviatika. 1929-ben 17 vonal működött, ezeknek egy része a külföldre is kiterjedt. Az olasz gépek összesen 2,96 millió km-t tettek meg és 26.298 utast szállítottak; a postaküldemények több mint 40.000 kg-mal gyarapodtak, a poggyász és áruk súlya pedig 164.000 kg-mal emelkedett. Az olasz gépekkel berepült hálózat hossza 12.413 km. Emellett tekintetbe kell vennünk, hogy az olasz kereskedelmi léghajózás mindössze 3 év óta működik. A biztonsági koeficiens (érkezések és balesetek) 98,5% volt. Az olasz gyárak az elmúlt évben különösen turista-gépekkel foglalkoztak és az európai körrepülési versenyen igen figyelemre méltó eredményeket értek el.

Munkapiac.

Az olasz munkapiac 1929-ben meglehetősen megérezte az egész Európában látható gazdasági nehézségeket. A hitel hiánya úgy az ipart, mint a kereskedelmet koncentrációkra, vagy redukciókra kényszerítette, így természetesen kevesebb munkaalkalom is adódott. Említésre méltó a kormánynak a közmunkák terén folytatott tevékenysége; becslések szerint körülbelül 130—160.000 munkás talált itt elhelyezkedést. A faszizmus csupán 6 év alatt ugyanannyit (körülbelül 11 milliárd lirát) költött közmunkákra, mint az előző kormányok 60 év alatt.

A 3,2 millió ipari és kereskedelmi munkavállalatból 67% a délolasz, 15% középolasz, 11,7% északolasz, a többi a szigetekről származott.

A munkanélküliség 1929 február havában volt a legnagyobb 489.347 munkanélkülivel, legkisebb június havában 193.325 munkanélkülivel. Június óta a munkanélküliség állandóan emelkedik és decemberben elérte a 408.748 főt. Ez több, mint 1928-ban. A részben munkanélküliek száma kisebb a tavalyinál. Legtöbb volt a munkanélküli a mezőgazdaságban és a bányá- és kultúrépítésznél.

Könyvismertetések.

Chronique de livres.

Az Országos Mezőgazdasági Kamara 1930. évi jelentése.

Rapport de la Chambre d'Agriculture de Hongrie en 1930.

Kiadja az Országos Mezőgazdasági Kamara. Budapest, 1930. 285 oldal.

Publié par la Chambre d'Agriculture de Hongrie. Budapest, 1930. 285 pages.

Résumé. On trouve dans ce rapport un exposé complet, divisé en 15 chapitres et accompagné de deux annexes, de la situation agricole de la Hongrie en 1929. Il nous renseigne en détail, de la production, de la formation des prix des produits agricoles, des difficultés que présentait le placement de l'excédent de la récolte, des questions douanières et d'impôt et des mesures prises par le ministère de l'Agriculture pour l'encouragement de la production.

*

Az erősen előtérben levő mezőgazdasági kérdéseknek ismertetését, még pedig úgy hazánk szempontjából, mint — lehet mondani — világviszonylatban tartalmazza az Országos Mezőgazdasági Kamara kötetet kitevő jelentése.

A 15 fejezetre oszló jelentés mindenekelőtt terményeink világpiaci helyzetéről tájékoztat. Ebben a fejezetben a Kamara a fogyasztó államok piacainak elzárkózó politikáját feltüntető intézkedéseit, valamint a konkurens termelő államok erőfeszítését termésfeleslegük elhelyezhetése érdekében behatóan ismerteti.

Ezután rátér a jelentés a vám- és kereskedelmi politika tárgyalására. Itt elég részletesen megemlékezik az export- és az importállamok érdekellentéteiről. Felsorolja a magyar kereskedelempolitika rendszerének a mezőgazdaságra vonatkozó hátrányait. A szomszédállamokkal fennálló kereskedelmi viszonyunk ismertetése után elég részletesen foglalkozik mezőgazdasági cikkeink külkereskedelmi forgalmának alakulásával, igen sok statisztikai adat felsorolása után kivite-lünk emelkedésének tényezőiről tárgyal.

Az ezután következő fejezetben a mezőgazdasági termelvények szállításában mutatkozó bajok eliminálása érdekében több javaslatot tesz, majd a legnagyobb terjedelmű fejezetben a különféle mezőgazdasági termények és cikkek 1929. évi ár-alkulását teljes részletességgel ismerteti.

Külön tárgyalja a mezőgazdálkodás válságának egyik legnehezebb kérdését, a mezőgazdaság hitelviszonyainak lehetetlen helyzetét. Ennél a

kérdésnél is a válság megoldása érdekében több igen érdekes és megszívlelendő intézkedés meg-tételét sürgeti. Megemlékszik továbbá arról az elég súlyos teherről, amelyet a mezőgazdaságnak a közterhek példátlanul magas aránya okoz. Itt különösen helyhatósági adórendszerünk elég gyakran tapasztalható visszásságait teszi szóvá.

Fontos kérdése a mezőgazdasági termelés jö-vedelemcsökkenésének az ipari szükségletek ár-alakulása. Az itt tapasztalt különös jelenségeket, a túlméretezett ipari vámvédelmet, valamint a kartellek agrárellenes árpolitikáját a Kamara éles állásfoglalással támadja.

Ezután ismerteti a jelentés a földművelésügyi kormányzatnak a mezőgazdasági termelés elő-mozdítása érdekében tett intézkedéseit. Kiterjesz-kezik a mezőgazdasági szakintézmények terme-lésfejlesztési akcióinak tárgyalására, majd sorba veszi a nemesített vetőmagakció, a műtrágyaak-ció, a gépi talajművelés és a traktorakció erőt-les folytatása által elért igen tekintélyes ered-ményeket.

Külön tárgyalja a Kamara a földreform eredményeit. Itt kitér a reformot befejező intézkedé-sek ismertetésére, főleg a megváltási ár megállá-pítására. A jelentésnek ebből a részéből egy pár igen érdekes adatot bemutatunk. Magyarország összes szántó-, rét- és legelőterületéből földbir-tokreform céljaira az O. F. B. 940.049 kat. holdat (7.4%) vett igénybe. Az igénybevétel a jogcímek szerint a következőképen oszlik meg:

a) Vagyonváltság	452.217 kat. hold
b) Vagyonváltságon felül nagybir-tokokból megváltva	207.117 " "
c) A törvény 28 §-a alapján meg-váltva	141.334 " "
d) Egyéb megváltott terület	149.458 " "
e) Az 1920. évi XXIX. t.-c. alap-ján házhelyekre	9.923 " "
Összesen	940.049 kat. hold

Az igénybe vett területekből kiadatott:

a) Házhelyekre	58.592 kat. hold
b) Törvényes jogcímmel bíró egyé-neknek	690.706 " "
c) Közcélokra	190.751 " "
Összesen	940.049 kat. hold

A házhelyek céljaira igénybe vett összesen 58.592 kat. hold területből 259.762 házhely létesült körülbelül 400 négyszögöles átlagos nagyságban.

A törvényes jogcímmel bírók között kiosztott 690.706 kat. hold terület kiadatott 405.103 egyénnek átlagosan 1 kat. hold 1.128 négyszögöl nagyságú parcellákban.

Ezek közül jutott:

a) Arany vagy ezüst vitézségi éremmel kitüntetettnek, továbbá hadirokkantnak, hadiözvegynek, felnőtt hadiárvának	59.359 kat. hold
b) Mezőgazdasággal foglalkozó földnélküli munkásnak	185.237 „ „
c) Törpebirtokosnak	113.730 „ „
d) Egyéb foglalkozásúnak (tovább- szolgáló katonának, közszolgá- lati alkalmazottnak, kisiparos- nak vagy ipari munkásnak) ..	46.777 „ „

A közcélokra juttatott összesen 190.751 kat. hold nagyságú területből esett:

a) Lelkészi és tanítói javadalmakra	11.520 kat. hold
b) Jegyzői javadalmakra	1.766 „ „
c) A csendőrségnek	3.970 „ „
d) Gazdasági ismétlőiskolákra ..	2.123 „ „
e) Sport- és játszóterekre	367 „ „
f) A Vitézi Széknek 910 esetben (a bíróság útján történt szabad- felajánlással együtt)	35.741 „ „

g) Közlegelőkre 919 esetben ..	87.950 kat. hold
h) Egyéb közcélokra (temető, föld- hordóhely, agyaggödör, tenyész- állattartó telepek, stb.)	16.779 „ „
i) Középbirtokokra 40 esetben ..	10.159 „ „
j) Mintagazdaságokra és 15 kat. holdon felüli családi birtokokra 249 esetben	14.570 „ „
k) Egyházaknak juttatott közép- birtokokra 12 esetben	5.806 „ „
Összesen	190.751 kat. hold

Ezeknek az eredményeknek az elbírálásánál a Kamara hangoztatja a földbirtokok megosztására vonatkozó statisztikai adatok hiányának a földbirtokpolitika irányításánál érezhető káros hatását. Annak a reményének ad kifejezést, hogy a kormányhoz intézett idevágó javaslatának eredménye lesz.

A következő fejezetekben a jelentés a mezőgazdasági munkásügyekkel foglalkozik, majd a gazdasági év időjárására vonatkozó adatokat ismerteti. Bemutatja végül az előző évek vonatkozó adataival kapcsolatban hazánk 1929. évi mezőgazdasági termelésének statisztikai adatait.

A jelentés függelékében az Országos Mezőgazdasági Kamara szervezeti adataival ismertet meg, majd az egyes vidéki kamarák 1929. évi speciális munkásságának eredményeiről tájékoztat.

Az ország mezőgazdasági helyzetének most vázolt rendszeres és szakszerű ismertetéséért az Országos Mezőgazdasági Kamara vezetőségét mindenestre a legteljesebb elismerés illeti meg.

S. I.

A M. kir. Közp. Statisztikai Hivatal könyvtárába érkezett munkák.

Ouvrages arrivés à la bibliothèque de l'Office central royal hongrois de statistique.

Nemzetközi vonatkozású művek és elméleti munkák. (*Publications d'intérêt international et de théorie générale.*) — *Bulletin de l'Institut international de statistique.* XXIV/2. Varsovie.

Mémoire sur la production et le commerce, 1923—1928/9. Société des Nations. Genève.

Annuaire international de législation agricole. XVII. Année. (1927.) Institut international d'agriculture. Rome.

Commission internationale pour la revision décennale des nomenclatures internationales des maladies (causes de décès, causes d'incapacité de travail) devant servir à l'établissement des statistiques nosologiques. (Classification Bertillon.) Quatrième session. 16—19 octobre 1929. Statist. générale de la France. Publié avec le concours de l'Institut international de statist. Paris.

La liberté syndicale. V. États-Unis, Canada, Amérique Latine, Afrique du Sud, Australie et Nouvelle-Zélande, Inde, Chine, Japon. Bureau international du travail. Genève. (Études et documents. A/32.)

Association internationale permanente des congrès de la route. VIe Congrès. Washington, 1930. Rapports.

Comité maritime international. Conférence d'Anvers, 1930. Rapports préliminaires. I—IV. (Bulletin. 87—90.)

VIII. *Conférence bibliographique internationale.* Londres, 1929. Institut international de bibliographie. Bruxelles.

Jahresbericht, 1929. Internationales Buchdrucker-Sekretariat. Bern.

Les apprentissages. Matériel réuni par le Secrétariat international des typographes. Berne. 1930.

Folyóiratszemele.

Revue.

Archiv für Soziale Hygiene und Demographie (5. köt. 2. f., Berlin-Charlottenburg 1930, ném.). — *Weiland R.*: A mezőgazdasági vándormunka mint szociális és kulturális probléma. — *Grotjahn E.-Grosz*: Az olasz törvényhozás a születések csökkenésének leküzdéséért. — *Roesle E.*: Az élet-transzportáló tana. — *Lorenz P.*: Ellenőrizhető-e statisztikailag a születési súly évenkénti ingadozása? — *Nemirowsky M.*: Népmozgalom Palesztinában 1922-1928-ban. — *Lehmann M.*: A kislakásépítkezés 1929-ben. — *Boruchin S.*: Anya- és csecsemővédelem az új Oroszországban.

Bulletin de la Statistique générale de la France (19. köt. 3. f., Páris 1930, fr.). — *Denuc M. J.*: A munkanélküliség s a munkabérek ingadozásai, összehasonlítva, egyes országokban 1919-től 1929-ig.

Deutsches Statistisches Zentralblatt (22. évf. 4. f., Lipcse 1930, ném.). — *Kromer T.*: Fogasztási szövetkezeti üzem-statisztika: Árustatisztika.

Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik (132. [77.] köt. 6. f., Jéna 1930, ném.). — *Sommer A.*: A szerkezeti változások jelentősége a konjunktúrakutatás módszerében. — *Lorenz P.*: A matematikai valószínűség fogalma a statisztikában és a konjunktúrakutatásban. — A nemzetközi pénz- és tőkepiac s egyes országok piacainak alakulása 1929-ben. — *Knöpp H.*: A kézműipari névjegyzék a kézműiparstatisztika szolgálatában. — *Hanauer*: Törvénytelen születések a zsidóknál. — (133. [78.] köt. 1. f.). — *Lukas E.*: A fiziokrata gazdaságelmélet és Marx munkaérték-tana. — *Bissing W. M.*: Cassel tőkeelméletéhez. — *Carell E.*: A nemzetgazdasági dinamika egy elméletének módszertana és ismerettárgya. — *Vogel F. H.*: Zárszó „A nemzetgazdasági dinamika egy elméletének módszertana és ismerettárgya” témájához. — *Sommer L.*: Francia infláció amerikai megvilágításban. — *Flügge E.*: Legújabb gazdasági változások az Egyesült Államokban. — *Hennig R.*: A világtengerhajózás a 4. évtized kezdetén.

Magyar Gazdák Szemléje (35. évf. 7-8. sz., Budapest 1930, m.). — Az új Európa agrár-problémái. — *Gesztelyi Nagy L.*: A társadalom munkája az Alföldért. — *Snassel F. és Török I.*: A mezőgazdasági termelés irányítása. — *Ihrig K.*: Az értékesítő szövetkezetek és a válság.

Magyar Kisebbség (9. évf. 12. sz., Lugos 1930, m.). — *Papp J.*: Választói rendszerek. — *Parecz Gy.*: A „Magyar Szemle” és a kisebbségi magyarság. — (13. sz.). — *Ottlik L.*: Nemzet és nemzetiség. — (14. sz.). — *Almásy M.*: A magyar kisebbségek együttműködése. — *Ottlik L.*: Nemzet és nemzetiség.

Mezőgazdasági Közlöny (3. évf. 6-7. sz., Budapest 1930, m.). — *Konkoly Thege Gy.*: Magyarország mezőgazdasági kivitele. — Az Észak-amerikai Államok mezőgazdasága 1929-ben.

Nation und Staat (3. évf. 10-11. f., Bécs 1930, ném.). — *Hasselblatt W.*: Út egy kisebbségi kódex felé. — *Heyer K.*: Nemzet, állam, gazdaság. — *Maas W.*: A fehéroroszok Lengyelországban.

Reichsarbeitsblatt (10. évf. 19. sz., Berlin 1930, ném.). — *Kuczynski J.*: A munkanélküliség statisztikája.

Revue de l'Institut de Sociologie (10. évf. 1. sz., Brüsszel 1930, fr.). — *Leener G.*: Kereskedelem és népesség.

Revue Trimestrielle de la Direction générale de la Statistique (1. évf. 4. f., Szófia 1930, bolg.-fr.). — *Kohn S.*: A statisztika lényege és a statisztikai módszer. — *Péntcheff P.*: A háztulajdonosok Bulgáriában. — A népmozgalom Bulgáriában 1928-ban.

Statistische Nachrichten (8. évf. 7. sz., Bécs 1930, ném.). — A nemzetközi 1929. évi gazdasági jelzőszámok. — A bűnügy 1928-ban. — Ausztria széngazdálkodása 1929-ben. — A népmozgalom Ausztriában 1928-ban.

Ungarische Jahrbücher (10. köt. 1-2. f., Berlin 1930, ném.). — *Heller F.*: Hitelügy és hitelpolitika Magyarországon.

Wirtschaftliche und Sozialstatistische Mitteilungen (3. évf. 9. mell., Bern 1930, ném.). — Az 1929. gazdasági év. — (7. f.). — Svájc külkereskedelme az Egyesült Államokkal. — A kötvény- és részvénykibocsátások 1930 első felében. — A svájci nagykereskedelmi index 1930 első felében. — Az árdiszperzió fejlődése a nagykereskedelemben. — Az építkezés a nagyobb városokban 1930 első felében. — Az irodalmi termékek statisztikája Svájcban. — A svájci munkapiac 1930 első felében. — Sztrájkok és kizárások 1930 első felében. — A posta, táviró és telefon forgalma. — Svájc géperező járműstatisztikája.

Wirtschaftsdienst (15. évf. 29. f., Hamburg 1930, ném.). — *Wesemann H. O.*: A német automobilipar helyzete. — *Meister M.*: Lengyelország gazdasági útja. — (30. f.). — *Meister M.*: Lengyelország gazdasági útja.

Wirtschaft und Statistik (10. évf. 14. sz., Berlin 1930, ném.). — A bőripar 1929-ben. — Az 1930. évi német gabonavetés. — A német külkereskedelem 1930 (júniusában és) első felében. — Az ármozgalom 1930 első felében. — A birodalom, országok és községek kölcsönei 1929 december 31-én. — A német társadalombiztosítás 1930 első negyedében.

Kisebb közlemények.

Petites communications.

Az Európában és a világon beszélt nyelvek statisztikája.

La statistique des langues parlées en Europe et dans le monde.

A. Meillet¹⁾ az 1926 december 31-i állapotra vonatkozóan részben becsléssel kiszámított adatokat közöl a nyelvek elterjedéséről. Megállapítása szerint Európában 120 nyelven beszélnek, amelyek közül a legelterjedtebb nyelveket társalgási nyelvül használók száma a következő:

	ezer
Orosz	112.576
ebből tiszta orosz	70.254
kisorosz	33.945
fehérorosz	6.621
tatár	1.756
Német	80.904
Angol	47.002
Olasz	40.808
Francia	39.842
Lengyel	23.177
Spanyol	15.936
Román	13.739
Holland	11.570
Magyar	10.190
Szerb, horvát	9.327
Portugal	8.148

Meillet e statisztikájában a magyar nyelven beszélők száma alacsonyan van megállapítva, mint-hogy csupán a Magyarbirodalomban 1910-ben 10,050.575 volt a magyar anyanyelvűek száma. Európában az indogermán nyelvekhez a népesség 94%-a tartozik, amelyből 23% a szláv, 23% a germán és 25% a latin nyelvekre esik. Az egész földkerekségen 14 olyan nyelv van, amelyen több, mint 20 millió ember beszél. Ezek a következők:

	millió
Kínai	400
Indiai nyelvek, amelyeken több mint 10 millió ember beszél	260
Angol	170
Tiszta orosz	80
Német	80
Spanyol	65
Japán	55
Francia	45
Olasz	41
Török-tatár	39
Arab	37
Portugál	36
Kisorosz	34
Lengyel	23

¹⁾ A. Meillet: Les langues dans l'Europe nouvelle, avec un appendice de L. Tesnière sur la statistique des langues de l'Europe, Paris, 1928.

Az öngyilkosságok Németországban.

Les suicides en Allemagne.

Mint a Németbirodalmi Statisztikai Hivatal közli, 1928-ban Németországban összesen 16.036 egyén követett el halálos kimenetelű öngyilkosságot, akik közül 4.797 nő volt. Százezer lélekre 36·4 férfi és 14·6 női öngyilkos esett. Korcsoportok szerint a férfiaknál százezer 15 éven alulira 3·4 öngyilkos jut, a nőknél 0·6. Ugyanezen arányszám a 15—30 éves fineműeknél 38·6, nőknél 15·5, a 30—60 éveseknél 47·1 illetve 18·9, a 60—70 éveseknél 77·2 illetve 27·6, a 70 éven felül 97·3, illetve 30·4. 1929-ben a munkanélküliség és a rossz gazdasági viszonyok következtében az öngyilkosok száma növekedett, 1929. évi adatokkal azonban csak a 15 ezernél népesebb községekről és városokról rendelkezünk. A százezer lakosra jutó öngyilkosok arányszáma a százezernél nagyobb lélekszámú községekben az 1928. évi 28-ról 1929-ben 30-ra emelkedett. A kisebb — de 15 ezeren felüli — lélekszámú községkategóriákban is hasonló arányú emelkedés észlelhető, bár ezekben az arányszámok általában kisebbek. A férfióngyilkosok legnagyobb része — 46·9% — az öngyilkosságot akasztás által követte el, 20·1%-a agyonlőtte, 10·6%-a pedig vízbefojtotta magát. A nőknél ellenben a leggyakrabban előforduló öngyilkossági okok sorrendje így alakult: akasztás 28·7, vízbefojtás 23·1, gázmérgezés 24·1%.

A halálos balesetek Németországban.

Les accidents mortels en Allemagne.

Az egész Németországra vonatkozóan most első ízben történt számlálás szerint Németországban az 1928. évben 26.403 egyén halt el baleset következtében, akik közül nő volt 5.973. A balesetek által okozott halálozások száma mintegy másfélezerrel szaporodott. A legtöbb erőszakos halál 1928-ban közlekedési baleset folytán történt: 8.795 egyén vesztette ennek következtében életét. E számból 4.963 áldozat a géperejű járművek okozta közlekedési balesetekre esik. Vasúti szerencsétlenség következtében 1.229 egyén halt meg. Kor szerint az áldozatok aránya legnagyobb a 60 éven felüliek csoportjában, ahol százezer ily korú férfi közül 160-at ért halálos baleset, míg az ugyanily korú nőknél az arányszám 133·2. Legkisebb a korcsoport szerinti arányszám az 5—15 éveseknél: a fineműeknél 30·2, nőknél 11·9. Általában százezer lélekre évenként a férfiak-

nál 66,3, nőknél 18,2 a balesethalál. A balesetek által okozott halálozásokkal kapcsolatban kimutatja a német statisztika, hogy 1928-ban gyilkosság és emberölés következtében 1.264 egyén vesztette életét. (Wirtschaft und Statistik 1930. Nr. 11.).

A társadalmi felemelkedés statisztikája.

La statistique de l'ascension sociale.

Érdekes reprezentatív adatgyűjtésről számol be a bajor statisztikai hivatal.¹⁾ A mintegy 11 ezer vezető társadalmi állású egyénre kiterjedő adatgyűjtés azt kutatja, hogy e „kiváló kortársak” minő társadalmi rétegből származtak. Az adatgyűjtés végső eredményei szerint a vizsgált egyének négy főcsoportja az atya társadalmi állása alapján így tagozódik:

Az atya melyik társadalmi osztályához tartozott	Szellemi vezetők %	Művészek %	Gazdasági vezetők %	Politikusok, sportemberek stb. %
Szellemi felső	56,2	43,5	28,9	12,6
Gazdasági felső	22,7	28,4	51,4	17,5
Közép és alsó	21,1	28,1	19,7	69,9

Vagyis a szellemi vezetőállásúak — tisztviselők és intellektuellek — 56,2%-a, tehát több mint a fele hasonló társadalmi állású atyától született. A gazdasági felső réteg is több mint felerészben (51,4%) saját társadalmi osztályából származik. Az alsó és középső társadalmi rétegekből való felemelkedés leggyakoribb a politikusok stb. csoportjában, mert ezeknek 69,9%-a született alacsonyabb sorban. A nőknél általában inkább megfigyelhető a társadalmi felemelkedés, mert a vizsgált felsőbb réteghöz tartozó nőnek 26,9%-a született alsó és középső társadalmi osztályhoz tartozó atyától, míg a férfiaknak csak 16,2%-a tudott magasabb társadalmi osztályba jutni.

A világ erdőgazdasága.

La superficie des forêts du monde.

A világ erdőállományáról igen hézagoss és egymástól eltérő adatok állnak rendelkezésre. R.—J. Pierre, a Journal des Economistes-ban kísérletet tesz idevonatkozó statisztika összeállítására. Adatai szerint a föld erdővel borított területe közel 24 millió négyzetkilométert tesz. Világrészek szerint az erdőállomány így tagozódik:

	1000 km ²	Az összterület %-ában	100 lakosra jut hektár
Afrika	2.302,3	7,8	159,0
Amerika	9.678,9	23,5	391,0
Ausztrália	468,3	5,6	400,0
Ázsia	8.368,3	19,9	78,7
Európa	3.138,9	32,5	63,7
Összesen	23.956,7	18,3	122,2

Az országok szerinti megoszlást tekintve Oroszország áll első helyen, amely Ázsiában és Európá-

ban összesen 5,7 millió km² erdővel rendelkezik, tehát a világ erdőterületének csaknem negyede az övé. Kanada 3,1 millió km²-nyi erdőterületével egymaga eléri egész Európa erdőterületét. Kína erdőterülete 2,2, az Egyesült Államoké 1,9 millió km². Délamerikáról csak becslések vannak, itt valószínűleg Brazília az erdőben leggazdagabb ország. Európában az erdőterület nagyságrendjében az országok így következnek: Európai Oroszország 1.680, Finnország 253, Svédország 246, Németország 127, Franciaország 104 millió km². Az összterület százaléka szerint első helyen Finnország áll, amelynek erdősegei az ország területének 65%-át foglalják el. Utána következik Svédország 55, Európai Oroszország 40, Ausztria 37, Cseh-Szlovákia 33, Jugoszlávia 31, Bulgária 28, Németország 27, Románia 25 százalékot tevő erdőterülettel. Magyarország 11,7 százalékos erdőterületével csak Görögországot (11,6%), Dániát (8,6%), Németalföld (7,7%) és Nagy-Britanniát (4,6%) előzi meg. A lélekszámhoz viszonyított erdőterület szintén Finnországban a legmagasabb, ahol 100 lakosra 683 hektár erdő esik. Az így számított arányszám igen magas még Svédországban: 397, Norvégiában: 247 és Európai Oroszországban: 140 hektár. Legalacsonyabb ez az arányszám Nagy-Britanniában: 2,4, Németalföldön: 3,2 és Belgiumban: 6,5 hektár. Magyarországon 100 lakosra 12,7 hektár erdő jut.

A világ rizstermelése és rizsfogyasztása.

Production et consommation mondiales de riz.

A világ rizstermése a háború előtti években 138 millió tonnát tett, 1928/29-ben 150 millió tonnát. A termelés színvonalát Ázsia nagy rizstermelő földjein még mindig elég kezdetleges. A háború előtt a világ rizsterméseinek 97%-a Ázsiára esett, a háború után is ez a világrész szolgáltatja a termést 95%-át. A legnagyobb rizstermelő ország Kína és Brit-India, ez a két ország az össztermés $\frac{3}{4}$ -ét adja: Kína egymaga 41,3, Brit-India 33,0%-át. Japán Koreával és Formózával 9,6, Indokína 4,3, Holland-India 3,4, Sziám 3,1%-kal részesedik a világtermésben. A hektáronkénti termés Spanyolországban legmagasabb, ahol 1927/28-ban egy hektáron 6,4 tonna rizst termeltek. Olaszországban 4,9, Japánban 3,6 tonna az átlag, míg a kevésbé belterjesen gazdálkodó országokban 1,2 tonnás átlagokat is találunk. A világ rizskivitele a háború előtt 4,8 millió tonnát tett, míg újabban meghaladja a 7 millió tonnát. A kivitel 95%-a Ázsiából ered. A legnagyobb exportáló Brit-India, mely a háború előtt az összkivitel felét szolgáltatta s most is a világkivitel $\frac{1}{3}$ -át képviseli. A rizsfogyasztásban, melynek $\frac{9}{10}$ -e Ázsiára esik, Kína vezet 47 millió tonnás fogyasztással, utána Brit-India következik 36 millió tonnával. A következő fogyasztóra, Japánra, már csak 8 millió tonna esik.

¹⁾ Sozialer Auf- und Abstieg im Deutschen Volk. Statistische Methoden und Ergebnisse. Heft 117. der Beiträge zur Statistik Bayerns.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

Népmozgalom. — Munkanélküliség. — Gépjárműállomány. — Áralakulás. — Pénzüintézetek betétek. — A részvények értéke. — Fizetési képtelenségek. — Váltóvások.
 Gazdasági jelzőtábla.
 Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.
 Mouvement de la population. — Chômage. — Effectif des véhicules à moteur. — Formation des prix. — Dépôts en banque. — Indice des actions. — Insolvabilités. — Lettres de change protestées.
 Tableau économique.
 Graphiques au tableau économique.

Mouvement de la population. En juillet 1930, on a contracté 3.017 mariages, 4.1 pour 1000 habitants, contre 4.4 en juillet 1929. On a enregistré 18.399 nés-vivants, soit 115 de plus qu'au mois de juillet de l'année précédente: la proportion des naissances vivantes a été de 25.0 pour 1000 habitants, comme au juillet 1929. Il y a eu 11.221 décès, soit 224 de moins qu'en juillet 1929; la proportion des décès a été de 15.2 pour 1000 habitants, contre 15.6 au même mois de 1929. Ainsi donc la proportion de l'accroissement s'est élevée de 9.4 à 9.8%. Parmi les morts, on comptait 3.317 enfants de moins d'un an, soit 180 de plus qu'en juillet 1929; il y a donc eu sur 100 nés-vivants 18.0 décès au-dessous d'un par rapport à 17.2 l'année précédente.

La tuberculose a causé 1.272 décès, soit 194 de moins qu'au même mois de l'année précédente. La mortalité par tuberculose a été de 1.72 pour 1000 habitants, contre 2.0 en juillet 1929.

Chômage. En juillet 1930, les Syndicats socialistes chrétiens et social-démocrates ont inscrit 20.001 chômeurs, soit 35.5% de plus qu'au même mois de l'année précédente et 1.1% de plus qu'en juin 1930. Parmi les chômeurs, il y avait 85.5% d'hommes, soit 0.4% de plus qu'en juin; le nombre des femmes dépassait de 5.2% le chiffre correspondant de juin. 53.8% des sans-travail habitaient Budapest. Le chômage a augmenté parmi les employés d'hôtel et de restaurant (41.7%); dans le bâtiment (2.7%); dans l'industrie de l'habillement (2.7%); dans l'industrie de la reproduction (2.1%); il a diminué dans l'industrie du bois (6.3%); dans l'industrie du fer (2.7%); dans l'alimentation (2.1%) et dans l'industrie du cuir (1.8%).

D'après les Offices publics de placement, il y a eu, y compris les bureaux privés gratuits de placement, 14.324 offres de travail, 39.578 demandes et 11.767 placements. Sur 100 offres, on comptait 276 demandes (291 à Budapest, 228 en province). On a placé 29.7% des chômeurs (à Budapest 28.6%, en province 34.5%).

L'effectif des véhicules à moteur s'est élevé en juillet 1930 à 30.544, présentant une augmentation de 199 unités sur le mois précédent. Le nombre des motocyclettes s'est accru de 131; celui

des automobiles, de 68. Le nombre des automobiles de tourisme et de ville a augmenté de 53; celui des camions, de 13.

A Budapest, l'effectif des véhicules à moteur a été de 15.778 unités (51.7% du nombre total) soit 27 de plus (+ 0.2%) qu'en juin.

Formation des prix. L'indice des prix de gros, qui avait continuellement baissé depuis le début de l'année, s'est élevé en juillet de 5 points, s'établissant à 99 à la fin du mois. L'augmentation a été amenée par une hausse rapide, due aux mauvaises prévisions de récolte, des céréales, surtout du maïs et de l'avoine.

L'indice d'industrie est resté stationnaire. Fin juillet, l'indice général des prix de gros n'était inférieur que de 1% à la parité de 1913.

L'indice du coût de la vie, en comprenant le loyer, est monté de 104.8 à 106.0, et sans le loyer, de 110.6 à 112.2. L'augmentation a été causée uniquement par une hausse légère des articles d'alimentation.

Dépôts en banque. Aux 12 principaux établissements de crédit budapestois et à la Caisse d'épargne postale, les dépôts d'épargne se sont élevés en juillet dernier de 646.4 millions de pengős à 655.0 millions. Les dépôts en comptes courants ont monté de 787.9 millions de pengős à 816.4 millions. A la fin de juillet, les dépôts d'épargne représentaient 65.4% de l'effectif de 1913, et les dépôts en comptes courants, 95.4%.

Aux monts de piété (siège et intermédiaires) de la Caisse d'épargne postale, les prêts sur gages ayant représenté 5.1 millions de pengős et les dégagements 4.8 millions, l'effectif des prêts montait à la fin du mois à 29.5 millions de pengős.

L'indice des actions a baissé en juillet dernier de 14.7 à 14.6. Tandis que les actions de gaz, d'électricité, de brasseries et d'entreprises d'industrie de l'alcool baissaient notablement, celles de sucreries et d'entreprises d'industrie textile ont monté légèrement.

Insolvabilités. En juillet 1930, on a enregistré 185 nouvelles insolvabilités, soit 18 de moins qu'au mois précédent. Le total des actifs (en chiffre rond 5,322.000 pengős) et des passifs (9,057.000 pengős) dépassait fort celui du mois pré-

cédent. On a terminé 154 insolvabilités, soit 44 de moins qu'en juin; le total des actifs y montait à 5,679.000 de p.; celui des passifs, à 9,295.000.

Des nouvelles insolvabilités, 61 (33% du nombre total) ont eu lieu à Budapest, avec 2,600.000 pengős d'actifs et 4,138.000 p. de passifs. On y en a terminé 46 (30%) avec 2,519.000 p. d'actifs et 4,610.000 p. de passifs.

Les lettres de change protestées en juillet 1930 présentent au point de vue du nombre (12.488) une diminution de 291 par rapport à juin. La valeur en était de 8,624.967 pengős.

A Budapest, on en a protesté 4.625 (37% du nombre total), d'une valeur totale de 3,590.791 pengős.

★

Népmozgalom. Magyarországon 1930 július havában 3.017 házasságot kötöttek. Az ezer lélekre számított arány 4:1 a múlt év ugyanezen hónapjának 4:4-es arányával szemben. Az elveszületések száma a tárgyalt hónapban 18.399, 115-tel több, mint 1929 júliusában, az ezer lélekre számított arány, úgy az az évi, mint az előző év július havában 25. Elhaltak 11.221-en, 224-gyel kevesebben, mint az elmúlt év júliusában, ezer lélekre esett ez év júliusában 15:2, az előző évben 15:6. A szaporodási ezrelék az előző év júliusi 9:4 ezrelékről 9:8-ra emelkedett. Az elhaltak közül egy éven aluli csecsemőhalott volt 3.317, 180-nal több, mint az előző év júliusában, száz elveszülöttre 18:0 csecsemőhalalozás esett az előző év 17:2-es aránnyal szemben.

Gümőkórban elhalt 1.272 lélek, 194-gyel kevesebb, mint 1929 júliusában, az ezer lélekre számított arány 1:72, a múlt év júliusi 2:00 aránnyal szemben.

Munkanélküliség. Magyarországon a keresztényszociálista és szociáldemokrata szakszervezetek által kimutatott munkanélküliek száma 20.001 volt, 35:5%-kal több, mint az előző év ugyanezen hónapjában és 1:1%-kal több, mint 1930 június havában. A munkanélküliek 85:5% volt férfi, számuk az előző hónappal szemben emelkedett 0:4%-kal, a nőké 5:2%-kal. A munkanélküliek 53:8%-a budapesti lakos volt. Foglalkozási megoszlás szerint *emelkedett* a munkanélküliség a szállodai és éttermi alkalmazottaknál (41:7%), az építőiparban (2:7%), a ruházati iparban (2:7%) és a sokszorosítóiparban (2:1%). *Esett* a munkanélküliség a faiparban (— 6:3%), a vasiparnál (2:7%), az élelmezési iparban (2:1%) és a bőriparnál (1:8%).

A *Hatósági Munkaközvetítők* adatai szerint a hatósági és (ingyenes) magánközvetítőknél 14.324 munkahelyet, 39.578 munkakeresőt és 11.767 közvetítést tartottak nyilván. Száz munkahelyre Budapesten 291, vidéken 228, Magyarországon 276 munkakereső esett. Munkához jutott a munkakeresők 29:7%-a, ebből Budapestre 28:6, vidékre 34:5%.

A hatósági munkaközvetítők forgalma.

Mouvement des Offices et Bureaux de placement.

Megnevezés Désignation	A hatósági Mouvement des Offices		Az ingyenes magán Mouv. des Bureaux privés gra- tuits		Az összes Mouvement total	
	munkaközvetítők forgalma — de placement, 1930					
	VI.	VII.	VI.	VII.	VI.	VII.
Munkahelyek — Offres d'emploi ..	6.269	6.278	7.185	8.046	13.454	14.324
Munkakeresők — Demandes d'em- ploi	14.709	14.969	25.650	24.609	40.359	39.578
100 munkahelyre esett munkakereső — Proportion des demandes d'emploi pour 100 offres d'emploi .. .	235	238	357	306	300	276
Munkaközvetítés — Placements ..	4.426	4.660	6.010	7.107	10.436	11.767
100 munkahelyre esett közvetítés — Proportion des placements pour 100 offres d'emploi	70.6	74.2	83.6	88.3	77.3	82.1

Gépjárműállomány. Magyarország gépjárműállománya 1930 július havában 30.544 volt, 199 darabbal több, mint június havában. A 199 db. szaporulatból 131 esett a motorkerékpárokra és 68 az automobilokra. A személykocsik száma 53-mal, a teherkocsiké 13-mal növekedett.

A magyarországi gépjárműállományból 15.778 db., 51:7% Budapesthez tartozott. A budapesti gépjárműállomány az előző hónappal szemben 27 darabbal, 0:2%-kal szaporodott.

Gépjárműállomány a hónap végén.

Effectif des véhicules à moteur en Hongrie, à la fin du mois.

Megnevezés Désignation	1930		Ebből Donná- Buda- pest
	VI.	VII.	
Személykocsik — Aut. de tourisme et autres aut. pour personnes	11.725	11.778	6.092
Bérajutók — Aut. de louage	1.844	1.845	1.370
Autóbuszok — Autobus ..	689	690	313
Teherkocsik — Autocamions	4.489	4.502	2.340
Egyéb gépkocsik — Autres automob.	704	704	499
Gépkocsik összesen — Auto- mobiles au total	19.451	19.519	10.614
Motorkerékpárok — Moto- cyclottes	10.894	11.025	5.164
Géperejű járművek össz. Automob. et motocycl. au total	30.345	30.544	15.778

Áralakulás. A nagykereskedelmi árák indexszáma az év eleje óta tartó csökkenés után július hóban 5 ponttal 99-re emelkedett. Az emelkedést egyes gabonaneműek, különösen a kukorica és zab árának a rossz termés kilátások folytán történt felzökkenése idézte elő.

Az ipari termékek árindexe változatlan maradt. Az átlagos nagykereskedelmi index július végével már mindössze 1%-kal maradt az 1913. évi paritás alatt.

A nagykereskedelmi árák indexszámai.

Indices des prix de gros en Hongrie.

(1913 = 100)

Megnevezés Désignation	1929			1930				
	X.	XI.	XII.	III.	IV.	V.	VI.	VII.
	hó végén — fin du mois							
Mezőgazdaság és állattenyésztés — Agriculture et élevage .. .	108	97	97	88	83	84	82	88
Gyarmatárúk — Denrées coloniales .. .	138	138	138	138	138	138	138	138
Malomipar és cukoripar — Minoterie et industrie du sucre .. .	101	104	103	101	98	98	97	100
Egyéb ipar — Autres industries .. .	132	132	132	129	126	126	124	124
Átlag — Moyenne .. .	111	107	107	100	96	96	94	99

A létfenntartási költségek indexszáma lakbérrel együtt számítva 104·8-ról 106·0-ra, a lakbér figyelmen kívül hagyásával pedig 110·6-ról 112·2-re emelkedett. Az emelkedés kizárólag az élelmezési cikkek árának némi növekedése folytán állott elő.

Egy négytagú munkáscsalád heti kiadásainak alakulása indexszámokban.

Formation des dépenses hebdomadaires d'une famille ouvrière de 4 membres, en nombres-indices.

(1913 = 100.)

Megnevezés Désignation	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930		
	XII.						V.	VI.	VII.
	hó végén — fin du mois								
Élelmezés — Alimentation .. .	145	115	115	123·2	125·5	114·5	105·8	102·4	104·6
Ruházat — Habillement .. .	166	131	124	129·2	134·3	130·9	130·3	127·5	127·5
Fűtés és világítás — Chauffage, éclair.	123	125	134	128·0	129·4	138·1	130·8	129·4	129·4
Lakás — Logement	25	46	60	75·0	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3
Összes hetiköltség — Frais hebdomadaires totaux .. .	116	102	105	113·0	117·6	112·5	107·1	104·8	106·0
Összes hetiköltség a lakásbér nélkül — Frais hebdomadaires totaux, sans le loyer .. .	149	119	119	124·9	127·5	120·7	113·6	110·6	112·2

Pénzüntézet betétek. A postatakarékpénztárnál és a budapesti 12 legnagyobb pénzüntézetnél elhelyezett takarékbetétek álladéka 646·4 millió pengőről 655·0 millió pengőre, a folyószámlabetétek állománya pedig 787·9 millió pengőről 816·4 millió pengőre emelkedett július hó folyamán. Ezzel a hó végén a takarékbetétek 65·4%-át, a folyószámlabetétek pedig 95·4%-át érték el 1913. évi álladéknak.

A postatakarékpénztár központja és közvetítői július hó folyamán 5·1 millió P zálogkölcstől folyósítottak, a kiváltások összege pedig 4·8 millió pengő volt. A zálogkölcsonök álladéka ezzel július végén 29·5 millió pengőre emelkedett.

A betétek alakulása.¹⁾

Formation des dépôts.¹⁾

Betétek Dépôts	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930		
	XII.						V.	VI.	VII.
	1,000.000 P — pengős								
Takarékbetétek — Dépôts d'épargne .. .	30·6	143·0	231·9	364·8	495·9	601·6	633·8	646·4	655·0
Folyószámlabetétek — Dépôts en comptes courants .. .	237·5	378·2	502·3	682·2	892·4	811·6	791·3	787·9	816·4

¹⁾ A budapesti 13 (ill. 12) legnagyobb pénzüntézetnél és a postatakarékpénztárnál. — Aux 13 (resp. 12) principaux établissements de crédit de Budapest et à la Caisse d'épargne postale.

A részvények értéke. A tőzsdei index július hó folyamán 14·7-ről 14·6-ra esett. Nagyobb arányú árfolyamcsökkenés a gáz- és villamossági, valamint a sörgyárak és szeszipari vállalatok részvényeinél mutatkozik, míg a cukorgyárak és textilipari vállalatok részvényei némi árfolyamnyereségre tettek szert.

Részvényindex.

Indice d'actions.

(1913 = 100)

Megnevezés Désignation	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930			
	XII.						IV.	V.	VI.	VII.
	hó végén — fin du mois									
Részvényindex — Indice d'actionnaires .. .	13·3	10·2	15·6	20·8	19·3	15·6	15·8	15·3	14·7	14·6
Vállalatindex — Indice d'entreprises .. .	18·0	14·0	22·4	30·5	29·8	25·0	25·7	25·1	24·1	23·9

Fizetésektelenségek. Magyarországon 1930 július havában 185 új fizetésektelenséget jelentettek be, 18-cal kevesebbet, mint június havában. Az aktívák (5.322 ezer P) és passzívák (9.057 ezer P) összege ennek dacára erősen túlhaladta a június

hónap értékösszegeit. A befejezett fizetésektelen-ségek száma ugyancsak kevesebb, mint júniusban 198-ról 154-re esett, 5.679 ezer P aktívával és 9.295 ezer P passzívával.

A magyarországi új fizetésektelen-ségekből 61-et (33%) Budapesten jelentettek be 2.600 ezer P aktívával és 4.138 ezer P passzívával. A befeje-

zett fizetésektelen-ségek száma Budapesten 46 (30%), 2.519 P aktívával és 4.610 P passzívával.

Váltóóvások. Magyarországon július havában a bemutatott váltók darabszáma 12.488, 291-gyel kevesebb, mint június havában. A bemutatott váltók értéke 8,624.967 pengő.

Az összes Magyarországon bemutatott váltók közül 4.625 (37%) Budapesten került bemutatásra 3,590.791 pengő értékkel.

Fizetésektelen-ségek. Insolvabilitás.

Év, hó Année, mois	Az új fizetésektelen-ségek Nouv. insolvab.			A bef. fizetésektelen-ségek — Insolv. termin.		
	száma nombre	aktívái- nak actifs	passzi- váinak passifs	száma nombre	aktívái- nak actifs	passzi- váinak passifs
		összege P-ben en pengős			összege P-ben en pengős	
1929. VI.	204	6,501.087	10,135.807	163	6,283.165	10,238.735
VII.	149	8,905.114	13,121.860	153	5,701.321	9,310.441
VIII.	143	5,575.703	8,979.582	136	3,723.082	6,801.311
IX.	158	4,337.436	6,805.531	105	7,336.588	11,072.894
X.	204	6,718.902	10,948.078	129	4,826.697	8,754.999
XI.	218	6,717.991	11,073.545	146	3,495.565	6,622.199
XII.	296	13,197.277	21,290.721	177	4,234.567	7,733.200
1930. I.	365	12,645.717	21,323.024	191	6,312.694	10,992.150
II.	224	6,518.696	10,651.252	232	11,093.045	17,294.538
III.	259	11,149.095	18,383.124	253	8,965.055	15,081.994
IV.	231	7,323.056	10,647.343	173	5,123.699	9,244.622
V.	185	5,349.304	8,024.616	184	7,915.181	12,613.890
VI.	203	4,985.811	8,371.784	198	4,795.764	7,497.785
VII.	185	5,322.076	9,056.693	154	5,678.796	9,294.768

Óvatolt váltók.

Lettres de change protestées.

Év, hó — Année, mois	Száma Nombre	Értéke P Valeur, pengős
1929. VI.	12.995	9,588.691
VII.	14.686	11,673.348
VIII.	15.728	11,328.279
IX.	17.196	12,108.815
X.	18.667	14,485.840
XI.	16.471	11,926.269
XII.	16.849	12,067.442
1930. I.	14.994	10,253.187
II.	12.466	7,971.935
III.	13.657	8,102.471
IV.	13.618	8,263.287
V.	12.975	8,623.593
VI.	12.779	7,321.829
VII.	12.488	8,624.967

Gazdasági jelzőtábla.

Tableau économique.

Megnevezés Désignation	Egység Unité	1929. év havi átlaga Moyen. mens. de 1929	1 9 2 9						1 9 3 0						
			VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.
1. Népmozgalom — Mouvem. de la population.															
	szám														
Házasságkötés — Mariages..	1000 lélekre — Pour 1000 âmes	6.414	3.236	4.357	5.216	7.909	12.708	5.276	5.834	8.837	5.681	4.566	7.707	5.665	3.017
Élveszülött — Nés-vivants	1000 lélekre — Pour 1000 âmes	17.410	18.284	19.882	19.505	17.594	14.318	14.060	16.048	16.160	19.629	19.095	18.880	16.978	18.399
Halálozás — Décès	1000 lélekre — Pour 1000 âmes	12.588	11.445	12.153	12.082	12.107	10.525	10.926	11.272	10.067	11.849	11.777	11.617	10.673	11.221
Egy éven aluli elhalt — Décédés au-dessous d'un an	100 élveszülöttre — Pour 100 nés-vivants	3.168	3.137	4.266	3.960	3.186	2.384	2.278	2.369	2.097	2.632	2.811	2.724	2.875	3.317
Gümőkórban elhalt — Décès par tuberculose	1000 lélekre — Pour 1000 âmes	1.521	1.466	1.282	1.106	1.108	1.028	1.153	1.402	1.412	1.846	1.917	1.819	1.475	1.272
Természetes szaporodás — Accroissement naturel	1000 lélekre — Pour 1000 âmes	4.822	6.839	7.729	7.423	5.487	3.793	3.134	4.776	6.093	7.780	7.318	7.263	6.305	7.178
Kivándorolt — Émigrés		753	800	589	869	663	690	517	540	515	1.170	537	678	560	341
Visszavándorolt — Emigrés revenus dans le pays		52	50	78	49	52	69	113	37	50	63	70	66	74	92
2. Munkapiac. — Marché du travail.															
<i>Hatósági munkaközvetítők. — Offices publics de placement¹⁾</i>															
Munkahelyek — Offres d'emploi		6.143	8.157	8.238	9.196	7.718	4.926	5.274	11.432	9.613	10.713	13.406	14.307	13.454	14.324
Munkakeresők — Demandes d'emploi		10.132	15.035	14.507	15.818	16.786	16.376	17.041	47.850	47.323	43.333	43.342	38.342	40.359	39.578
100 munkahelyre esett munkakereső — Proportion des demandes d'emploi pour 100 offres d'emploi		165	184	176	172	217	332	323	419	492	404	323	268	300	276
Munkaközvetítés — Placements	100 munkahelyre esett közvetítés — Proportion des placements pour 100 offres d'emploi	4.775	5.251	5.300	5.927	5.348	3.619	4.113	10.032	8.194	8.912	10.454	11.287	10.436	11.767
		77.7	64.4	64.3	64.4	69.3	73.5	77.9	87.8	85.2	83.2	78.0	78.9	77.3	82.1
<i>Munkanélküliek — Chômeurs²⁾</i>															
Keresztényszocialista szakszervezetek — Syndicats socialistes chrétiens		852	801	833	783	967	1.033	1.107	1.161	1.120	983	906	857	829	920
Szociáldemokrata szakszervezetek — Syndicats social-démocrates		15.322	13.964	14.007	13.922	14.215	15.910	19.181	21.533	21.309	21.016	20.139	19.875	18.960	19.081
<i>Munkabérek — Salaires³⁾</i>															
Bádogos — Ferblantiers	órabér P salaire à l'heure, p.	0.81	0.75	0.81	0.77	0.80	0.80	0.79	0.77	0.66	0.55	0.68	0.68	0.84	0.70
Ásztalos — Menuisiers		0.66	0.64	0.66	0.64	0.62	0.60	0.64	0.67	0.62	0.75	0.66	0.61	0.66	0.71
Szabó — Tailleurs		0.55	0.50	0.56	0.56	0.54	0.55	0.54	0.51	0.58	0.54	0.59	0.55	0.52	0.53
Kőműves — Maçons		0.85	0.80	0.83	0.82	0.85	0.83	0.75	—	0.86	—	0.78	0.83	0.76	0.83
Napszámos — Journaliers		0.50	0.44	0.52	0.46	0.54	0.51	0.45	0.46	0.43	0.44	0.49	0.49	0.46	0.44
Gyári munkásnő — Ouvrières de fabr.		0.32	0.25	0.34	0.25	0.25	0.27	0.27	0.25	0.26	0.27	0.26	0.26	0.26	0.24
Napszámosnő — Journalières		0.43	0.37	0.43	0.49	0.46	0.38	0.39	0.40	0.36	0.39	0.40	—	0.42	0.35
<i>Társadalmi biztosítás — Assurances sociales.</i>															
Kötelezőleg biztosított tagok száma — Nombre des membres assurés obligatoirement	havi átl. moy. mens.	1067.0	1052.9	1070.3	1071.6	1064.2	1019.8	956.5	957.1						

¹⁾ 1930 I.-től kezdve az ingyenes magánközvetítésekkel együtt. — A partir de janvier 1930, y compris les placements privés gratuits. — ²⁾ A hó végén. — A la fin du mois. — ³⁾ A munkaközvetítés alkalmával felajánlott munkabérek mérlegelt átlaga. Csak budapesti adatok. — Moyenne pondérée des salaires offerts aux Offices de placement. Données pour Budapest.

Megnevezés Désignation	Egység Unité	1929. év havi átlaga Moyen. mens. de 1929	1929						1930						
			VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.
3. Termelés — Production															
Kőszén — Houille ¹⁾	1000 q	688	725	663	677	559	730	657	696	765	691	672	690	668	.
Barnaszén — Lignite ¹⁾	"	5.870	5.208	5.157	5.915	7.017	6.619	6.667	6.724	5.445	4.688	4.516	4.355	4.140	.
Szesz — Alcool	1000 hl	31·5	4·1	8·7	34·7	66·0	87·3	78·6	59·7	43·2	38·1	29·7	14·3	3·9	.
Cukor — Sucre	1000 q	183·4	5·8	2·4	136·3	11·2	858·0	641·5	17·9	0·0	0·0	0·1	0·0	0·0	0·0
4. Kereskedelem és közlekedés — Commerce et communic.															
Behozatal — Importations	1,000,000 P														
Kivitel — Exportations	pengős	88·6	85·6	86·9	89·6	89·8	82·3	84·6	67·5	61·3	69·2	74·0	73·4	63·5	70·7
Gépjárműállomány — Véhicules à moteur	szám	29.417	28.104	28.678	29.010	29.360	29.514	29.417	29.363	29.406	29.511	29.684	29.994	30.345	30.544
Rádióengedélyesek — Abonnés au Radio	1000	266·6	240·4	242·8	245·6	250·5	257·5	266·6	276·8	284·9	289·9	292·4	292·9	293·3	292·8
5. Pénz és hitel — Monnaie et crédit²⁾															
A pengő zürichi árfolyama — Cours du pengő à Zurich	100 P = s.fr.-fr.s. 100 s.fr. fr.s. = P	90·52	90·68	90·68	90·47	90·28	90·22	90·20	90·54	90·60	90·23	90·20	90·325	90·285	90·25
Részvényindex — Indice d'actions	1913 = 100	17·1	16·9	17·0	16·0	15·6	15·5	15·6	16·8	16·3	16·3	15·8	15·3	14·7	14·6
Nagyker. index — Indice des prix de gros ³⁾	"	120·9	119	114	109	111	107	107	106	104	100	96	96	94	99
Megélhetési index — Indice du coût de la vie	"	117·4	118·7	116·9	113·2	112·5	112·1	112·5	112·4	111·2	111·4	109·6	107·1	104·8	106·0
Postatakarékpénztári betétek — Dépôts à la Caisse d'épargne post.	1,000,000 P	152·0	157·8	137·7	140·4	162·1	144·8	148·4	148·1	141·2	140·4	145·5	149·8	147·3	153·6
13 legnagyobb pénzintézeti betétáll. — Dépôts des 13 établiss. de crédit les plus importants	"	1292·2	1.305·7	1.321·1	1.301·4	1.285·2	1.278·8	1.264·9	1.289·8	1301·2	1.284·5	1.272·0	1.275·3	1.286·9	1.317·7
Az új fizetésképtelenségek — Nouvelles insolvabilités	szám	186	149	143	158	204	218	296	365	224	259	231	185	203	185
Óvatolt váltók értéke — Valeur des lettres de change protestées	1000 P	10.186	11.673	11.328	12.109	14.486	11.926	12.067	10.253	7.972	8.102	8.263	8.624	7.322	8.625
Állami bevételek bruttó eredménye — Recettes de l'Etat, résultat brut ⁴⁾	1,000,000 P	76·10	56·7	89·1	75·1	71·4	92·0	84·5	71·6	79	61·6	67·8	91·1	.	.
Állami kiadások bruttó előirányzata — Dépenses brutes prévues par l'Etat	"	81·8	72·6	95·4	79·0	77·9	92·0	84·6	76·8	83·9	72·5	68·0	80·2	70·8	.
Magyar Nemzeti Bank Banque Nationale de Hongrie															
Érckészlet — Encaisse métall. (devizák és valuták) — (devises et monnaies)	"	220·5	208·6	210·6	213·5	208·8	212·2	209·8	190·9	198·4	180·8	183·1	191·3	205·8	217·9
Leszámitolt váltók és előlegek — Traités escomptés et avances	"	340·1	326·3	293·4	315·5	345·0	321·8	329·5	293·5	226·9	224·7	248·2	219·6	233·9	202·7
Jegyforgalom — Billets de banque en circ.	"	478·0	490·6	479·8	478·0	525·5	472·7	500·6	476·2	441·4	431·2	463·7	440·9	449·4	466·2
Kamatláb — Taux en banque	%	7·6	8	8	8	7½	7½	7½	7	6½	6	6	5½	5·5	5·5

¹⁾ Bruttó termelés. — Production brute. ²⁾ Az állami bevételekre és kiadásokra vonatkozó adatok kivételével hó-, illetve évvégi adatok. — Ces chiffres se rapportent à la fin du mois, respectivement de l'année, à l'exception de ceux relatifs aux recettes et aux dépenses de l'Etat. ³⁾ 1929 jan.1-től új sorozat. — A partir du 1er janv. 1929, nouvelle série. ⁴⁾ A sójüvedékek és a külügyi tárcának közvetlenül kiadásokra felhasznált bevételei nélkül. — A l'exception des recettes du monopole du sel et du ministère des Affaires étrang., employées directement par eux. ⁵⁾ 1929. XII.

